ಧರ್ಮಸಾಮ್ರಾಜ್ಯಮ್

ಅಥವಾ

ಜನಾನರುನ್ನತಿಗೆ ಮೂಲಾಧಾರ.

ಈ ಪುಸ್ತಕವು ಲೋಕಹಿತಾರ್ಥವಾಗಿ

ಧರ್ಮಪದ, ವ್ಯಾಘ್ರೀಜಾತಕ, ಬೌದ್ಧಾವತಾರ, ರಾಮಾಯಣದಿಂದುಂಟಾಗುವ

ನೀತಿಗಳು ಮುಂತಾದ ಗ್ರಂಥಗಳ ಪ್ರಣೇತರೂ,

ಮೈಸೂರು ಮಹಾರಾಜಾಸ್ಥಾನ ಪಂಡಿತರೂ ಆದ

ಬಿದರೆ ಅಶ್ವತ್ಥನಾರಾಯಣ ಶಾಸ್ತ್ರಿಗಳಿಂದ

ವಿರಚಿಸಲ್ಪಟ್ಟು,

ಮೈಸೂರು ಸಂಸ್ಥಾನದ ಚೀಫ್ ಇಂಜನಿಯರಾದ ರಾಜಸಭಾಭೂಷಣ

ಕರ್ಪೂರ ಶ್ರೀನಿವಾಸರಾವ್ ಬಿ. ಎಸ್. ಸಿ., ಎಲ್. ಸಿ ಇ.

ಇವರಿಂದ ಸೂಚಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿದೆ.

ತೃತೀಯಮುದ್ರಣ ೧೦,೦೦೦ ಪ್ರತಿಗಳು.

1916

ಕ್ರಯ ೧-೪-೦ Price 1—4—0.

The Blocks are printed in the ROYAL PRESS, Mysore.

ಧರ್ಮ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯಮ್

ಅಥವಾ

ಜನಾನುರುನ್ನತಿಗೆ ಮೂಲಾಧಾರ.

ಈ ಪುಸ್ತಕವು ಲೋಕಹಿತಾರ್ಥವಾಗಿ

ಧರ್ಮಪದ, ವ್ಯಾಘ್ರೀಜಾತಕ, ಬೌದ್ಧಾವತಾರ, ರಾಮಾಯಣದಿಂದುಂಟಾ
ಗುವ ನೀತಿಗಳು ಮುಂತಾದ ಗ್ರಂಥಗಳ ಪ್ರಣೇತರೂ,
ಮೈಸೂರು ಮಹಾರಾಜಾಸ್ಥಾನ ಪಂಡಿತರೂ ಆದ

ಬಿದರೆ ಅಶ್ವತ್ಥನಾರಾಯಣ ಶಾಸ್ತ್ರಿಗಳಿಂದ

ವಿರಚಿಸಲ್ಪಟ್ಟು,

ಮೈಸೂರು ಸಂಸ್ಥಾನದ ಚೀಫ್ ಇಂಜನಿಯರಾದ ರಾಜಸಭಾಭೂಷಣ

ಕರ್ಪೂರ ಶ್ರೀನಿವಾಸರಾವ್ ಬಿ. ಎಸ್‌ಸಿ., ಎಲ್. ಸಿ. ಇ.

ಇವರಿಂದ ಸೂಚಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿದೆ.

ತೃತೀಯಮುದ್ರಣ ೧೦,೦೦೦ ಪ್ರತಿಗಳು.

1916

ಕ್ರಯ ೨-೪-೦. Price 2-4-0.

PRINTED BY
K. S. Krishna Iyer, B. A.,
AT THE IRISH PRESS,
BANGALORE CITY.

H. H. The Maharaja & H. H. The Yuvaraja of Mysore.

WORDS OF LOYALTY

ಭಕ್ತಿವಾಚನಮ್

ಪಿತೇವ ಬುದ್ಧ್ಯಾ ದಯಯೇವ ಮಾತಾ। ಪ್ರೀತ್ಯಾ ಸಖೇವಾಪ್ತ ಇವಾಪಿ ನೀತ್ಯಾ॥
ಧರ್ಮೇಣಚಾಚಾರ್ಯ ಇವ ಪ್ರಜಾಃ ಸ್ವಾಃ। ನೃಸಿಂಹಯುಕ್ತೋऽವತಿ ಕೃಷ್ಣರಾಜಃ॥

ತಾತ್ಪರ್ಯ:—"ಶ್ರೀಮನ್ಮಹಾರಾಜ ಶ್ರೀ ಕೃಷ್ಣರಾಜೇಂದ್ರ ಒಡೆಯರ್ ಬಹದ್ದೂರ್ ಜಿ.ಸಿ.ಎಸ್.ಐ. ರವರು, ಶ್ರೀಮದ್ಯುವರಾಜ ಶ್ರೀ ಕಂಠೀರವ ನರಸಿಂಹರಾಜೇಂದ್ರ ಒಡೆಯರ್ ಬಹದ್ದೂರ್, ಕೆ.ಸಿ.ಐ.ಇ.

ರವರಿಂದೊಡಗೂಡಿ, ತಮ್ಮ ಪ್ರಜೆಗಳನ್ನು—ತಂದೆಯಂತೆ ಬುದ್ಧಿಗಲಿಸುತ್ತಲೂ, ತಾಯಿಯಂತೆ ದಯೆಯನ್ನು ತೋರಿಸುತ್ತಲೂ, ಸ್ನೇಹಿತನಂತೆ ಪ್ರೀತಿಸುತ್ತಲೂ, ಆಪ್ತನಂತೆ ನೀತಿಯನ್ನು ಬೋಧಿಸುತ್ತಲೂ, ಆಚಾರ್ಯನಂತೆ ಧರ್ಮವನ್ನು ಉಪದೇಶಿಸುತ್ತಲೂ—ಕಾಪಾಡುವರು."

His Highness the Maharaja Sri Krishnarajendra Wodeyar Bahadur, G.C.S.I.
assisted by
His Highness the Yuvaraja Sri Kanthirava Narasimharajendra Wodeyar Bahadur, K.C.I.E.,

protects his loving subjects by teaching them *wisdom* like a Father, by showing *kindness* like a Mother, by *loving* like a Friend, by giving *good counsels* like a Well-wisher and by directing to *right path of virtue* like a Preceptor."

TO

HIS HIGHNESS

Sri Krishnarajendra Wodeyar Bahadur G.C.S.I.

MAHARAJA OF MYSORE,

THIS LITTLE VOLUME

(With special permission)

IS DEDICATED

with deep feelings of respect & gratitude in appreciation of His Highness' great support to men of letters

BY

His Highness' Humble and Loyal Subject,

THE AUTHOR.

Foreword to the Second Edition.

I AM very glad to observe that the "Dharma Samrajyam" of Pandit Aswathanarayana Sastry has attained wide popularity and as surmised by me it has also been adopted as a Text Book by the Education Department of the Bombay Presidency. I have once more to recommend that a similar recognition be extended to this excellent publication by the Mysore and Madras Governments, as the book very richly deserves such encouragement.

Camp, Mysore,
20th April, 1916.

KARPUR SRINIVASA RAO,
Chief Engineer of Mysore.

--:o:--

CONTENTS.

ವಿಷಯಾನುಕ್ರಮಣಿಕೆ

ಮೂರನೆಯ ಅಂಗ.

ನಾಲ್ಕನೆಯ ಅಂಗ.

ಐದನೆಯ ಅಂಗ.

List of Illustrations

ಚಿತ್ರಗಳ ವಿವರ

INTRODUCTION TO FIRST EDITION.

THE great Buddha was one of the most effective epoch makers of the world. Buddhism is now practically extinct from India as a living religion, but the great influence which Buddha exercised on religious life in India, is still very markedly observed here, as indeed it is so observed all over the world, ancient and modern. It is true that in India, Vedantism or popular Hinduism based on the Vedas has entirely superseded Buddhism. But even the conquered Buddhism has in a way triumphed over the conquering Vedantism.

2. The great Sankaracharya who revived the ancient Vedic religion had to fight hard against the Buddhists. But in doing so, he adopted most of the excellent and all-pervading principles taught and firmly established by Buddha. The principle of ॥ अहिंसा परमो धर्मः ॥ is too well known and this has entirely superseded the almost universal system of animal sacrifice which prevailed previous to Buddha's time. Sankaracharya had to accept this principle although, in his attempt to restore the ancient Vedic religion, he qualified it by stating that animal sacrifice performed according to the Vedic rites cannot be held as sinful. Notwithstanding this qualification, the great principle of Buddha is now more or less universally accepted; and the Vedic animal sacrifices have almost disappeared in India. Similarly the "क्षणिकवाद" of Buddha establishing *the fleeting nature* of everything in this world, including even the internal consciousness of man, the latter corresponding to the human soul, has been with a single modification adopted by Sankaracharya, who taught that while

everything else is fleeting from moment to moment and thus unreal and impossible to grasp properly, God alone, the basis of all creation, must be considered as real and never changing. Thus there is very great similarity between the teachings of Buddha and Sankaracharya.

3. The later Vedantins have, with a few exceptions, regarding the nature of the human soul, adopted the teachings of Sankaracharya and are thus very materially influenced by Buddhistic ideas. In fact, the idea of the fleeting nature of the world and the rule of abstaining from *killing* human or any life, so well established by Buddha, have now become the basic principle of all Indian religions. In this light, the influence of Buddha is still eminently living in India so much so, that we still adore the great Buddha as one of the ten important and epoch-making *avatars* of "Vishnu" *the all-pervading deity of the universe.*

4. In China and Japan and in all the intermediate regions between India and Japan as well as in Ceylon, the religion of Buddha is directly or indirectly followed; and it does not require any elaborate proofs to establish this well known and well accepted fact. In the Western Countries, the name of Buddha is in modern days acting quite as a charm and most of the books on religious or kindred subjects recently published in Europe and America show direct or indirect signs of advocating the teachings of this Universal Teacher of mankind, in awakening the internal consciousness of man rather than in advocating mere external formalities of worship. The designation, *Buddha*, in fact, means *The Aawakened* in Sanskrit. The awakening of the world will not be complete unless the fleeting transient nature of everything in this world and the principle of true Ahimsa or altruism as such, are fully realised and made the practical basis of all activities conducing to human progress.

5. While the influence exercised by the great Buddha, *the awakened and the awakener*, is so universal, it is only natural that there should be a considerable curiosity all over the world to know more and more about his personality. The present story is a precursor of the life of Buddha. Tradition shows that the hero of the present story Devasena was a previous incarnation of Buddha and so the teaching to be gathered from such a story should be more or less identical with that of Buddha himself.

6. The principle of true altruism or living for the good of mankind, forms the keynote of this story. This is carried to the utmost extreme as the story develops. The life of the individual is readily sacrificed for the good of the State, and as the King, a benign King, is represented as a true father of the State, the sacrifice of the individual life in the interests of the King follows as a natural consequence. Such a sacrifice forms the central idea of the story. As the story practically ends in incidents more or less similar to the morally tragic end of " General Nogi " and of his " Faithful Wife" the two ideal personages of Japan, at the death of their great King, the universally lamented " Mikado " the late " Emperor of Japan," the author has with much justification styled his book " The Ideals of Japan." Indeed, Japan has become quite an ideal country to the world and to India; and if the principle of devotion to one's country so remarkably displayed by Japan is brought home to every reader of this remarkable story, the author too may have the complacency of having done his duty to his country and to his fellow-subjects.

7. The story itself is simple and need not be detailed in the preface. The tragic stage of the story is brought about by a single false step, namely, resorting to white falsehood even in a good cause and with the best of intentions. This brings

home to us the eternal principle that सत्यमेव जयते नानृतम् truth alone triumphs and truth alone can bring universal happiness. Any deviation from it cannot produce good to all alike, good ultimately if not immediately. Two good men, the priest and the adviser of king Devasena, resorted to a falsehood, though with the best of intentions and without any personal motives. They misrepresented to their king that the maiden Unmadayanti though perfect in every way as a woman, was not suitable to be the wife of their king. This misrepresentation was based on a wrong interpretation of nature, that an extremely beautiful wife would necessarily prove an object of entire devotion for her husband, and to the entire neglect of all else on the part of the latter. This led to the natural fear that the state and its subjects too would be neglected by the King after such a marriage; and so it was prevented by the *too clever* Purohita, the family priest and the equally clever Streelakshanagna, the technical adviser. Whatever the motive, the untruth is there and to it can be traced all the tragic development of the story; this would fully illustrate that it is not safe to resort to falsehood under any circumstances; and if this single principle is brought home to the reader, the author should consider his trouble in writing this book amply rewarded.

8. Devasena the good, was an ideal King. He was still young and had to be married. A priest and an adviser go to test the proposed maiden's suitability to be their king's wife. They find her a perfect ideal of a woman in every way; but with motives indicated above, they prevent his marriage with this excellent maiden. She in her turn had heard much of King Devasena and had set her heart on him and him alone. The maiden refuses to marry any one else but the King; the king on the other hand has been put off from this marriage by being told by the priest and the adviser that

although she was sufficiently fair was unfit to be his wife, as she bears on her person some inauspicious marks, the foretoken of ruin of the King and his subjects. The maiden, then, is forced by her father to marry the King's Commander-in-Chief Abhiparaga; this marriage is actually performed (*only the ceremony of tying the "Tali" or the sacred emblem to the neck*) when the lady was in an unconscious state due to her protest and persistence to marry the king and none else. The consummation of this marriage could never be obtained. The lady flatly refused in her conscious state to give her hand to any one but the King. The Commander-in-chief learns about this and begins to treat the lady as *the queen of his master.* The King observes the maiden and her pining condition in a great national festival, when all the ladies of the city were eagerly looking at the procession. He saw beauty and contentment in every face and this single exception naturally struck him. He makes further enquiries, pursues the matter and finds the truth; but he flatly refuses to accept the lady as his wife, although the Commander-in-Chief, *the nominal husband*, freely offers her to the King. The lady, after knowing all this, immediately goes to the pleasure park where the king was rambling alone and entreats him in manifold ways to accept her as his wife, but, after all, commits suicide at not being able to marry the King. The King too had often promised that he was ready to give even his life to the languishing lady, but would not marry her because she had already become the wife, though nominally of another man. The King finds that the time has arrived when he could be put to the test of his word; whether the promise of giving his life to the lady was real and earnest or whether it consisted of mere words, as most of such promises really are. He proves true to his word and gives up his life; and seeing this, the Commander in-Chief, the nominal husband of the deceased lady, also puts

his word to the real practical test. He has often stated that he would be willing to give his life to his King and when the time arrives he was true to his word and gave up his life for his King. The Priest and the Adviser observing all this, and thinking their actions to be the original cause of so much misery and feeling unbearable the loss of their beloved King, put an end to their lives. Thus ends the tragic story, although by some supernatural influence they all are restored to life. But they are all duly judged and rewarded in heaven as *their motives were good* and *as they had sacrificed their lives in a good and virtuous cause.* Thus "Virtue" triumphs in the end.

9. If the priest and the adviser too had been quite as firm as the King and the Commander-in-Chief, ready to bear the consequences of truth, even in its bitterest ends, though in this case the fear of the King losing interest in the State after the marriage was more imaginary than real, surely all this tragic state of the story would have been avoided. But perhaps we would have missed the story itself and with it the moral lesson that we can derive from such an excellent and stirring story. In fact, the story also shows how, even the best of men, the cultured priest and the technical adviser in their disproportionately great and feverish anxiety to secure the best benefit to their State and to their fellow subjects, forgot that life itself would be impossible, if marriage with a virtuous though beautiful lady is apprehended to produce any evil effect by itself. Surely the economy of the great "God" would demand a conformity to his laws of life and any attempt to belittle his laws must prove disastrous in many unseen ways, as fully amplified in the present story. Our attempt must be to justify the ways of "God" to man and not to misinterpret the natural phenomena of the world. Such a mistake must have its own reward and we will have no reason to

complain of the natural consequences, if such a mistake proves disastrous. We must be and work in this world surrounded by the complexities of life in all its bearings and fight out the battle of life. Mere asceticism as such or forced renunciation will never prove good to the individual or to the State. This is another great lesson that we, the modern day lethargic Indians, have to learn from this good story.

10. This, on the whole, serves as an "excellent moral class book" and I can strongly recommend its being adopted as a "Text Book" in all our Kannada Schools. The story is also written in a manner that it can be easily brought on the stage. If this is done surely the tone and the sentiment of our "Popular Dramas" will be considerably improved and the public greatly benefitted. The author deserves to be congratulated on the excellent book he has written and I only hope he will succeed in digging out many more such popular, national and healthy stories from the great mine of ancient Buddhistic literature. I also strongly recommend this little book to the general public who are sure to find amusement combined with instruction in it and I hope the ready and extensive sale it may command would prove a further incentive to the author in bringing out many more books of this nature.

Camp, Mysore,
2nd September 1913.

Karpur Shrinivas Rav.

Author's Preface.

ಉಪೋದ್ಘಾತವು.

ವಾಚಕ ಸಹೋದರರೇ !

ಈ ಗ್ರಂಥವನ್ನು ಸಂಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಓದಿ ಅನಂತರ ತಮ್ಮ ಅಭಿಪ್ರಾಯಗಳನ್ನು ಸೂಚಿಸಬೇಕೆಂದು ಮೊದಲು ಬೇಡುವೆನು.

ಏಕೆಂದರೆ, ಈ ಗ್ರಂಥದ ೪ ನೆಯ ಶ್ಲೋಕದಲ್ಲಿ ಹೇಳಿರುವಂತೆ. ಒಂದು ವಸ್ತುವಿನ ನಿಜಸ್ಥಿತಿಯು ಮನಸ್ಸಿಗೆ ಬರಬೇಕಾದರೆ, ಆ ವಸ್ತುವನ್ನು ಸಂಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಪರೀಕ್ಷಿಸಬೇಕು. ಹಾಗೆ ಮಾಡದೇ ಹೋದರೆ, ಕೆಲವು ನೇಳೆ ದುರಭಿಪ್ರಾಯಗಳಿಗೆ ಅವಕಾಶವುಂಟಾಗಿ ಮಹಾ ಅನರ್ಥಗಳು ಪ್ರಾಪ್ತವಾಗುವುವು. ಈ ರೀತಿಯಾದ ಸಂಪೂರ್ಣಪರಿಚಯಾಭಾವದೋಷದಿಂದ ಹಿಂದೆ ಸಾಮಾನ್ಯಜನರು ದುರಭಿಪ್ರಾಯಗಳುಳ್ಳವರಾಗಿ, ಚೀಣ ದೇಶದ ಆಚಾರ್ಯನಾದ ""ಕನ್ಫ್ಯೂಷಿಯಸ್"" ಎಂಬುವನನ್ನೂ, ಪಾರ್ಶೀದೇಶದ ""ಸಾದಿ"" ಯನ್ನೂ, ಅರಬ್ಬೀದೇಶದ ""ಮಹಮ್ಮದ್""ನನ್ನೂ ದೇಶಭ್ರಷ್ಟರನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಿದರು. ಗೌತಮ ""ಬುದ್ಧನು"" ವಿಷಪ್ರಯೋಗಕ್ಕೂ ಅವಿವೇಕಿಗಳ ನಿಂದೆಗೂ ಗುರಿಯಾದನು. ಗ್ರೀಕ್ ದೇಶದ "ಸೋಕ್ರೆಟೀಸ್"ದಿಂಬ ತತ್ತ್ವವೇತ್ತನು ವಿಷಪ್ರಯೋಗದಿಂದ ಕೊಲ್ಲಲ್ಪಟ್ಟನು. ನಜರತ್‌ನಗರದ "ಯೇಸೂಕ್ರಿಸ್ತ" ನು ಘೋರವಾದ ಹಿಂಸೆಯನ್ನನುಭವಿಸಿ ಕೊನೆಗೆ ಬಹು ಸಂಕಟದಿಂದ ಪ್ರಾಣಗಳನ್ನು ತ್ಯಜಿಸಿದನು. ಹೀಗೆಯೇ ಅನೇಕ ಮಹಾತ್ಮರು ಇತರರ ದುರಭಿಪ್ರಾಯದೋಷದಿಂದ ಹುಟ್ಟಿದ ಉಪಟಳದಿಂದ ಮೃತಿಯನ್ನೈದಿರುವರು. ಆದರೆ ಇವರುಗಳು ಮೃತರಾದನಂತರ, ಇವರುಗಳು ಲೋಕೋದ್ಧಾರಕರಾಗಿದ್ದರೆಂಬಂಶವು ಸಾಮಾನ್ಯಜನರಿಗೂ, ಆ ಮಹಾಪುರುಷರುಗಳಿಗೆ ಹಾನಿಯನ್ನೆಸಗಿದವರಿಗೂ ಕೂಡ ತಿಳಿದುಬಂದು, ತಮ್ಮ ಅವಜ್ಞತಾದೋಷಗಳಿಗೆ ತಾವೇ ಶೋಕಿಸಿ, ಪಶ್ಚಾತ್ತಾಪಾಗ್ನಿಯಿಂದ ಬೆಂದು, ತದ್ದೋಷಪರಿಹಾರಾರ್ಥವಾಗಿ ಆ ಮೃತರ ನಾಮಮಾತ್ರಗಳನ್ನು ಅವಲಂಬಿಸಿ, ಈಗಲೂ ಸ್ತುತಿಸುತ್ತ ವ್ಯಥಾ ಶ್ರಮಪಡುತ್ತಿಹರು. ಆದರೆ, ಆ ಮಹಾತ್ಮರ ಜೀವಿತಕಾಲಗಳಲ್ಲಿಯೇ ಅವರನ್ನೂ ಅವರ ಉಪದೇಶಗಳನ್ನೂ, ಅವರ ಗು

ಗುಣಗಳನ್ನೂ, ಸಂಪೂರ್ಣವಾಗಿ ತಿಳಿದಿದ್ದರೆ, ಅವರುಗಳಿಗೆ ದುಃಖವೂ ದುರ್ಮರಣಗಳೂ ಉಂಟಾಗುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ. ಮತ್ತೀ ಜನರಿಗೆ ತಮ್ಮ ಪಾಪಕಾರ್ಯಗಳಿಗಾಗಿ ಪಶ್ಚಾತ್ತಾಪವೂ ತಲೆದೋರುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ. ಆದಕಾರಣ ಮನುಷ್ಯನಾದವನು, ಯಾವ ವಸ್ತುವನ್ನೇ ಆಗಲಿ, ಸಂಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಪರೀಕ್ಷಿಸದೆ ಅದರ ವಿಷಯಕವಾಗಿ ದುಡುಕಿನಿಂದ ಅಭಿಪ್ರಾಯಗಳನ್ನು ಸೂಚಿಸುವುದು ವೈಚಕ್ಷಣ್ಯವೆನಿಸಲಾರದು- ಹಾಗೆ ವಸ್ತುವನ್ನು ಸಂಪೂರ್ಣವಾಗಿ ವಿಮರ್ಶಿಸಬೇಕಾದರೆ, ಮೊದಲು ಸಹನೆಯೂ ಪಕ್ಷಪಾತರಹಿತತ್ವವೂ ಅತ್ಯವಶ್ಯಕವು. ಏಕೆಂದರೆ—ಹಾಗೆ ವಿಮರ್ಶಿಸಿದರೆ ವಸ್ತುವಿನ ಗುಣದೋಷಗಳೆರಡೂ ವ್ಯಕ್ತವಾಗುವುವು. ಅನಂತರ ಹಿತಕರವಾದ ಗುಣದ ಸಂಗ್ರಹವನ್ನೂ, ಅಹಿತಕರವಾದ ದೋಷದ ತ್ಯಾಗವನ್ನೂ, ಮಾಡಲು ಅನುಕೂಲಿಸುವುದು. ಏಕೆ ಗುಣವನ್ನೇ ಸ್ವೀಕರಿಸಿ ದೋಷವನ್ನು ತ್ಯಜಿಸಬೇಕೆಂದು ಕೇಳಿದರೆ,—ಮನುಷ್ಯನು ಗುಣವನ್ನೇ ಹುಡುಕುತ್ತ ಬಂದರೆ, ಇವನಲ್ಲಿ ಗುಣಾಂಶವೇ ನೆಲೆಗೊಂಡು, ಇವನೂ ಗುಣಿಯಾಗುವುದಲ್ಲದೆ—ಈ ಗುಣಾಧಿಕ್ಯದಿಂದ ಸಾಧುತ್ವವು ಪ್ರಾಪ್ತವಾಗಿ ಚಿತ್ತಶಾಂತಿಯೂ ಸರ್ವರ ಮೈತ್ರಿಗೌರವಗಳೂ ಲಭಿಸಿ, ತನ್ನ ಜೀವಿತಕಾಲವನ್ನು ಸುಖಸಂತೋಷಗಳಿಂದ ಕಳೆದು, ಅಂತ್ಯದಲ್ಲಿ ನಿತ್ಯಸುಖವನ್ನೂ ಪಡೆಯಬಹುದು. ಆದಕಾರಣ ಗುಣಗ್ರಹಣಕಾರ್ಯವೇ ಮನುಷ್ಯನ ಸಾಧುತ್ವಕ್ಕೆ ಮುಖ್ಯಕಾರಣವು. ಇದಕ್ಕನುಗುಣವಾಗಿ ಪ್ರಾಜ್ಞರೂ ಈರೀತಿ ಹೇಳುವರು: –

ಶ್ಲೋ|| ಗುಣಾಭ್ಯಾಸೇನ ಸಾಧೂನಾಂ ಗುಣಸ್ತಿಷ್ಠತಿ ಚೇತಸಿ ।
ಭ್ರಶ್ಯತ್ಯವಗುಣಸ್ತಸ್ಮಾ ಜ್ಜಲಂ ಪದ್ಮದಲಾದಿವ ||೧||

[೧. ತಾತ್ಪರ್ಯ — "ಗುಣವನ್ನೇ ಅನ್ವೇಷಿಸುವ ಅಭ್ಯಾಸಬಲದಿಂದ ಸಾಧುಪುರುಷರ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಇತರರ ಗುಣಭಾಗವು ಮಾತ್ರವೇ ನಿಂತು, ಅವಗುಣಭಾಗವು ಕಮಲಪತ್ರದಿಂದ ಜಾರಿಹೋಗುವ ಜಲಬಿಂದುವಿನಂತೆ ಕಳೆದು ಹೋಗುವುದು."]

ಹೀಗೆ ಹೇಳಿದುದರಿಂದ ದೋಷಜ್ಞರಾದ ವಿದ್ವಾಂಸರನ್ನು ನಿಂದಿಸಬೇಕೆಂದಾಗಲೀ ಅಥವಾ ಈ ಗ್ರಂಥದಲ್ಲಿ ದೋಷವೇ ಇಲ್ಲವೆಂದಾಗಲೀ, ನನ್ನ ಅಭಿಪ್ರಾಯವಲ್ಲ. ಇದರಲ್ಲಿ ಅನೇಕ ದೋಷಗಳಿರಲೂ ಬಹುದು ; ಅದಲ್ಲದೆ ಅವರವರ ದೋಷಗಳು ಅವರವರಿಗೆ ಗುಣರೂಪವಾಗಿಯೇ ತೋರುವುದೂ ಉಂಟು. ಇಂತಹ ಸಂಭವಗಳಲ್ಲಿ ಅಂಥವರ ಗುಣಗಳನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸಿ ಪ್ರಮೋದಗೊಳ್ಳುವುದೂ, ದೋಷಗಳನ್ನು ತಿದ್ದಿ ಅವನ್ನೂ ಗುಣಗಳನ್ನಾಗಿ ಮಾಡುವುದೂ ಸಹ, ವಿದ್ವಾಂಸರ ಕರ್ತ

ವ್ಯವು. ಆದರೆ ಹೀಗೆ ಮಾಡದೆ, ಇತರರ ಗುಣವು ವ್ಯಕ್ತವಾಗಿ ತೋರುತಿದ್ದರೂ ಅಸೂಯೆಯಿಂದಲೋ ಅಥವಾ ಪಕ್ಷಪಾತವ್ಯಸನದಿಂದಲೋ ಅದನ್ನು ಲಕ್ಷಿಸದೆ, ದೋಷಗಳನ್ನೇ ಅನ್ವೇಷಿಸುವವರ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ನಾನು ಏನೂ ಹೇಳಲಾರೆನು. ಆದರೆ ಅಂಥವರ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಒಬ್ಬ ಮಹಾಕವಿಯು ಹೇಳಿರುವುದೇನಂದರೆ:—

ಶ್ಲೋ|| ಲೋಕೇದುರ್ಜನಕೌಶಿಕಾಃ ಕತಿ ನ ವಾ ದೋಷೋದಯೇ ತೋಷಿತಾ
ಸ್ತತ್ತೇಷಾಮಿಹ ವಾರ್ತಿಕಾಪಿ ಜಗತಿ ಶ್ಲಾಘಾಸ್ಪದಂ ನಾರ್ಹತಿ ||
ದೋಷಾ ಏವ ಗುಣಾ ಯದಾಸ್ಯಕುಹರೇಷ್ವಾಯಾಂತಿಸ್ಸದಾ ಸಾದರಂ
ಮಾನ್ಯಾ ಲಾವಣಸೈಂಧವಾ ಇವ ಪಯೋವಾಹೇಷು ವಾರ್ಬಿಂದವಃ || ೨ ||

[೨. ತಾ|| "ಕತ್ತಲೆಯ ಸಂಭವದಿಂದ ಸಂತೋಷವನ್ನು ಹೊಂದುವ ಗೂಬೆಗಳಂತೆ, ಇತರರ ದೋಷಗಳನ್ನು ಕಂಡುಹಿಡಿದು ಆನಂದಪಡುವ ದುರ್ಜನರು ಈ ಲೋಕದಲ್ಲಿ ಎಷ್ಟಿಲ್ಲ ! ಅಂಥವರ ನಾಮಸ್ಮರಣೆಯೂ ಕೂಡ ಈ ಜಗತ್ತಿನಲ್ಲಿ ಶ್ಲಾಘಿಸಲು ಎಂದಿಗೂ ಅರ್ಹವಾಗಲಾರದು; ಆದರೆ ಲವಣಸಮುದ್ರದ ಜಲಬಿಂದುಗಳು ಯಾವ ಮೇಘಮಂಡಲವನ್ನು ಸೇರಲಾಗಿ, (ತಮ್ಮ ಕ್ಷಾರಗುಣವನ್ನು ಕಳೆದುಕೊಂಡು) ಮಾಧುರ್ಯವನ್ನೆಂತು ಹೊಂದುವುವೋ ಅದರಂತೆ—ಇತರರ ದೋಷಗಳು ಯಾರ ವಕ್ತ್ರಾಂತರಾಳವನ್ನು ಸೇರಲಾಗಿ ಗುಣವಾಗಿಯೇ ಪರಿಣಮಿಸುವುವೋ ಅಂತಹ ಮಹನೀಯರೇ ನಿರಂತರವೂ ವಂದನೆಗೆ ಅರ್ಹರು."]

ಇಷ್ಟಾದರೂ ಇದರಲ್ಲಿಯೂ ದೋಷಜ್ಞರ ನಿಂದೆಯು ಸ್ವಲ್ಪಮಟ್ಟಿಗೆ ಇರುವುದರಿಂದ ಮತ್ತೊಬ್ಬ ಕವಿಯು ತನ್ನ ಸಾಧುತ್ವವನ್ನು ಈ ರೀತಿ ವ್ಯಕ್ತಪಡಿಸಿರುವನು:-

ಶ್ಲೋ|| ಮನ್ನಿಂದಯಾ ಯದಿ ಜನಃ ಪರಿತೋಷಮೇತಿ |
ನನ್ವ ಪ್ರಯತ್ನಸುಲಭೋ ऽ ಯಮನುಗ್ರಹೋ ಮೇ ||೩||

[೩. ತಾ—"ನನ್ನನ್ನು ನಿಂದಿಸುವುದರಿಂದಲಾದರೂ ಜನರಿಗೆ ಸಂತೋಷವು ಉಂಟಾದುದೇ ಆದರೆ, ಅದು, ನನ್ನ ಪ್ರಯತ್ನವನ್ನು ಅಪೇಕ್ಷಿಸದೆ ಅವರಾಗಿಯೇ ನನಗೆ ಕರುಣಿಸಿದ ಅನುಗ್ರಹವಲ್ಲವೆ ?"]

ಈ ಅಭಿಪ್ರಾಯವನ್ನೇ ಈಗ ನಾನೂ ಅವಲಂಬಿಸಬೇಕಾಗಿರುವುದು. ಏಕೆಂದರೆ, ಇತರರನ್ನು ಸಂತೋಷಗೊಳಿಸುವುದೇ ಮನುಷ್ಯನಾದವನಿಗೆ ಮುಖ್ಯಕರ್ತವ್ಯವು. ಆದಕಾರಣ ವಾಚಕರು ಈ ಗ್ರಂಥವನ್ನು ಭೂಷಿಸಿದರೂ ಅಥವಾ ದೂಷಿಸಿದರೂ ನಾನು

ಮಟ್ಟಿಗೆ ಸಂತೋಷವನ್ನೇ ಹೊಂದುವೆನು. ಇನ್ನೀಗ ಈ ಗ್ರಂಥದ ಐತಿಹ್ಯದ ವಿಷಯವಾಗಿ ಸ್ವಲ್ಪ ಪ್ರಸ್ತಾಪಿಸುವೆನು.—

ಗೌತಮಬುದ್ಧನು ತಾನು ಸನ್ಯಾಸಿಯಾದನಂತರ ಕಪಿಲವಸ್ತುವಿಗೆ ಹಿಂತಿರುಗಿ ಬಂದಾಗ, ತನ್ನ ಸಹಧರ್ಮಿಣಿಯಾದ ಯಶೋಧರೆಯ ದುಃಖವನ್ನು ಶಮನಮಾಡುವುದಕ್ಕಾಗಿ ತನ್ನ ಮತ್ತು ಅವಳ ಪೂರ್ವಜನ್ಮವೃತ್ತಾಂತವನ್ನು ಒಳಗೊಂಡಿರುವ ಈ ಅತ್ಯಾಶ್ಚರ್ಯಕರವಾದ ಕಥೆಯನ್ನು ಹೇಳಿದನೆಂದು ಬೌದ್ಧಾಗಮಗಳಿಂದ ತಿಳಿದು ಬರುವುದು. ಈ ಇತಿಹಾಸವು—ಸೂರ್ಯಾಸ್ತಮಯದ ತತ್ವವನ್ನು ಒಳಗೊಂಡಿರುವ ದಾಕ್ಷಾಯಣಿಯ ಅಥವಾ ಗೌರಿಯ ಪಾತಿವ್ರತ್ಯಸೂಚಕವಾದ ವೇದದ ಐತಿಹ್ಯದಿಂದ ಸಂಗ್ರಹಿಸಲ್ಪಟ್ಟು, ಬಳಿಕ ಪಾಳಿಭಾಷೆಯ "ವಿಶ್ವಶಾಸನಶಾಲಿನೀ" ಅಥವಾ "ಜಾತಕ" ಎಂಬ ಗ್ರಂಥದ ೫೨೯ನೆಯ ಜಾತಕದಲ್ಲಿಯೂ, ಅನಂತರ ಅದೇ ಭಾಷೆಯ "ಚರಿಯ ಪಿಟಕ" ಎಂಬ ಗ್ರಂಥದಲ್ಲಿಯೂ, ಸ್ವಲ್ಪ ವ್ಯತ್ಯಾಸವಾಗಿ ಹೇಳಲ್ಪಟ್ಟಿದೆ. ಅನಂತರ ಇದೇ ಕಥೆಯನ್ನು ಮಹಾಯಾನಿಬೌದ್ಧರಲ್ಲಿ ಅಗ್ರಗಣ್ಯನೂ, "ಪುರುಷಪುರ" (ಪೆಷಾವರ್)ದ ಅರಸನಾಗಿದ್ದ "೧ನೆಯ ಕನಿಷ್ಕ" ನ ಗುರುವೂ ಆಗಿದ್ದ "ಶ್ರೀಮದಾರ್ಯಶೂರ" ನೆಂಬ ಮಹಾಕವಿಯು ಕೆಲವು ವಿಷಯಗಳಲ್ಲಿ ಸ್ವಲ್ಪ ವ್ಯತ್ಯಾಸವನ್ನು ಮಾಡಿ, ತನ್ನಿಂದ ಸಂಸ್ಕೃತಕ್ಕೆ ಪರಿವರ್ತಿಸಲ್ಪಟ್ಟ, "ಬೋಧಿಸತ್ವಾವದಾನಮಾಲಾ" ಎಂಬ ಗ್ರಂಥದ ೧೩ನೆಯ ಜನ್ಮಚರಿತ್ರೆಯಲ್ಲಿ ಸೇರಿಸಿರುವನು. ಇದನ್ನೇ ಅನುಸರಿಸಿ ಈಚೆಗೆ ಪ್ರತಿಷ್ಠಾನಪುರಾಧೀಶ್ವರನಾಗಿದ್ದ "ಸಾತವಾಹನ" ಅಥವಾ "ಶಾಲೀವಾಹನ"ನ ಸಭೆಯಲ್ಲಿ ಪಂಡಿತನಾಗಿದ್ದ "ಗುಣಾಢ್ಯ" ನೆಂಬ ಮಹಾಕವಿಯು, ಪಾಲಿಭಾಷೆಯ ಜಾತಕದ ಕಥೆಗಳ ಆಧಾರದಮೇಲೆ ಭೂತಭಾಷೆಗೆ ತನ್ನಿಂದ ಪರಿವರ್ತಿಸಲ್ಪಟ್ಟ "ವೃಹತ್ಕಥಾ" ಎಂಬ ಗ್ರಂಥದಲ್ಲಿ, ಸ್ವಧರ್ಮವನ್ನು ಕಾಪಾಡಿಕೊಳ್ಳುವುದಕ್ಕಾಗಿ ರಾಜನೂ ಉನ್ಮಾದಯಂತಿಯೂ ಮತ್ತು ಸೇನಾಪತಿಯೇ ಮುಂತಾದವರೂ ಪ್ರಾಣಗಳನ್ನು ತ್ಯಾಗಮಾಡಿಕೊಂಡರೆಂಬ ವಿಶೇಷಾಂಶಗಳನ್ನು ಸೇರಿಸಿದನೆಂದು ತಿಳಿಯುಬರುವುದು. ಬಳಿಕ ೧೧ನೆಯ ಶತಮಾನದಲ್ಲಿ ಕಾಶ್ಮೀರದೇಶಕ್ಕೆ ಅರಸನಾಗಿದ್ದ "ಅನಂತದೇವ"ನ ಆಸ್ಥಾನ ಪಂಡಿತನಾದ ೨ನೆಯ "ಕ್ಷೇಮೇಂದ್ರ"ನೆಂಬ ಬ್ರಾಹ್ಮಣಕವಿಯು, ಗುಣಾಢ್ಯನ ವೃಹತ್ಕಥೆಯ ಆಧಾರದ ಮೇಲೆ ತನ್ನಿಂದ ಸಂಸ್ಕೃತದಲ್ಲಿ ರಚಿಸಲ್ಪಟ್ಟ "ವೃಹತ್ಕಥಾಮಂಜರಿ" ಎಂಬ ಗ್ರಂಥದಲ್ಲಿಯೂ ಇದೇ ಕಥೆಯನ್ನು ಹೇಳಿರುವನು. ಬಳಿಕ ಈ ವೃಹತ್ಕಥಾಮಂಜರಿಯ ಆಧಾರದ ಮೇಲೆ ಅದೇ ಕಾಶ್ಮೀರಾಧಿಪನಾದ ಅನಂತ

ರಾಜನ ಕಾಲಾನಂತರ ಅವನ ಧರ್ಮಪತ್ನಿಯಾದ "ಸೂರ್ಯವತೀ" ಎಂಬುವಳ ಪ್ರೋತ್ಸಾಹದ ಮೇಲೆ ಅದೇ ಆಸ್ಥಾನಪಂಡಿತನಾಗಿದ್ದ ರಾಮಭಟ್ಟನ ಮಗ "ಸೋಮದೇವಭಟ್ಟ" ನು ತನ್ನಿಂದ ಸಂಸ್ಕೃತ ಭಾಷೆಯಲ್ಲಿ ವಿರಚಿತನಾದ "ಕಥಾಸರಿತ್ಸಾಗರ" ವೆಂಬ ಗ್ರಂಥದಲ್ಲಿ ಇದೇ ಕಥೆಯನ್ನು ೩ ಸಾರಿ ಒಂದೊಂದು ಕಡೆ ಒಂದೊಂದು ವಿಧವಾಗಿ ಹೇಳಿರುವನು. ಇಷ್ಟೇ ಅಲ್ಲದೆ, ಭೂತಭಾಷೆಯ ಬೃಹತ್ಕಥೆಯ ಆಧಾರದ ಮೇಲೆ ಸಂಸ್ಕೃತಭಾಷೆಯಲ್ಲಿ ವಿರಚಿತವಾಗಿರುವ "ಬೇತಾಲಪಂಚವಿಂಶತಿ" ಎಂಬ ಗ್ರಂಥದ ೧೭ ನೆಯ ಕಥೆಯಲ್ಲಿಯೂ ಹೇಳಲ್ಪಟ್ಟಿದೆ. ಮತ್ತು ಕಾಶ್ಮೀರವಾಸಿಯಾಗಿಯೂ ಮಹಾಯಾನಿಬೌದ್ಧರಲ್ಲಿ ಅಗ್ರಗಣ್ಯನಾಗಿಯೂ "ನ್ಯಕ್ಕ" ನೆಂಬ ಮಂತ್ರಿಯ ಕುಲದಲ್ಲಿ ಉದ್ಭವಿಸಿದವನಾಗಿಯೂ, ಪ್ರಾಯೇಣ ಕ್ರಿಸ್ತಪೂರ್ವ ೧ ನೆಯ ಶತಮಾನದಲ್ಲಿ ಕಾಶ್ಮೀರನಗರವಾಸಿಯಾಗಿಯೂ ಇದ್ದ ಪ್ರಕಾಶೇಂದ್ರಪುತ್ರನಾದ ೧ನೆಯ "ಕ್ಷೇಮೇಂದ್ರ" ನೆಂಬ ಕವೀಂದ್ರನು ತಾನು ಸಂಸ್ಕೃತಭಾಷೆಯಲ್ಲಿ ರಚಿಸಿರುವ "ಬೋಧಿಸತ್ತ್ವಾವದಾನಕಲ್ಪಲತಾ" ಎಂಬ ದಿವ್ಯ ಪ್ರಬಂಧದ ೬೯ ನೆಯ ಪಲ್ಲವದಲ್ಲಿ ಸಂಕ್ಷೇಪವಾಗಿ ಇದೇ ಕಥಾಂಶವನ್ನು ಹೇಳಿರುವನು.

ಆದರೆ ಬೌದ್ಧಕವಿಗಳೆಲ್ಲರೂ ಈ ಕಥೆಯು ಮೊದಲು ಬುದ್ಧನಿಂದ ಯಶೋಧರೆಗೆ ಉಪದೇಶಮಾಡಲ್ಪಟ್ಟಿದೆಂದೂ, ಬ್ರಾಹ್ಮಣಕವಿಗಳು ಈಶ್ವರನಿಂದ ಪಾರ್ವತಿಗೆ ಬೋಧಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿತೆಂದೂ ಅಭಿಪ್ರಾಯಪಟ್ಟಿರುವರು. ಈ ಕಥೆಯನ್ನು ಪ್ರತಿಪಾದಿಸುವ ಗ್ರಂಥಗಳನ್ನೆಲ್ಲ ಚೆನ್ನಾಗಿ ವಿಮರ್ಶಿಸಿ ನೋಡಿದ್ದರಲ್ಲಿ, ಇದು ಆದಿಯಲ್ಲಿ ವೇದದ ಐತಿಹ್ಯದ ಆಧಾರದ ಮೇಲೆ ಬೌದ್ಧರಿಂದ ಜನ್ಮಾವದಾನದ ಕಥಾರೂಪವಾಗಿ ಮೊದಲು ರಚಿಸಲ್ಪಟ್ಟು, ಅನಂತರ ಬ್ರಾಹ್ಮಣಕವಿಗಳಿಂದ ಸಂಗ್ರಹಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿದೆಂದು ವ್ಯಕ್ತವಾಗುವುದು ಹೇಗೆಂದರೆ—ಈ ಕಥೆಯನ್ನು ಸಂಗ್ರಹಿಸಿ ಬರೆದಿರುವ ಬ್ರಾಹ್ಮಣಕವಿಗಳೆಲ್ಲರೂ ಕಾಲಕ್ರಮದಲ್ಲಿ ಬೌದ್ಧಕವಿಗಳಿಗಿಂತಲೂ ಈಚಿನವರು. ಇದಕ್ಕನುಸಾರವಾಗಿ ಬ್ರಾಹ್ಮಣಕವಿಗಳಾದ ೨ ನೆಯ ಕ್ಷೇಮೇಂದ್ರನೂ ಸೋಮದೇವಭಟ್ಟನೂ ತಾವು ವಿರಚಿಸಿರುವ ಗ್ರಂಥಗಳಲ್ಲಿರುವ ಕಥೆಗಳೆಲ್ಲವೂ ನಿಶ್ವಶಾಸನ ಶಾಲಿನಿಯಲ್ಲಿಯೂ ಹೇಳಲ್ಪಟ್ಟಿವೆ ಎಂದು ತಾವೇ ತಂತಮ್ಮ ಗ್ರಂಥಗಳಲ್ಲಿ ಬರೆದುಕೊಂಡಿರುವರು. ಆ ಶ್ಲೋಕವನ್ನು ವಾಚಕರ ವಿಮರ್ಶೆಗಾಗಿ ಇಲ್ಲಿ ತಿಳಿಸುವೆನು.—

ಶ್ಲೋ॥ ಏವಂ ಕಿಲ ಪುರಾಣೇಷು ಸರ್ವಾಗಮವಿಧಾಯಿಷು ।
ವಿಶ್ವಶಾಸನಶಾಲಿನ್ಯಾಂ ಶ್ರುತೌ ಚ ಶ್ರೂಯತೇ ಕಥಾ ॥೪॥

[೪. ತಾ—"ಈ ಪ್ರಕಾರವಾಗಿ ಈ ಕಥೆಯು ಸಮಸ್ತ ಸಿದ್ಧಾಂತಾಗಮಗಳ ತತ್ವವನ್ನು ಬೋಧಿಸುವ ಪುರಾಣಗಳಲ್ಲಿಯೂ, "ವಿಶ್ವಶಾಸನಶಾಲಿನೀ" ಎಂಬ ಬೌದ್ಧರಜಾತಕವೆಂಬ ಇತಿಹಾಸದಲ್ಲಿಯೂ, ವೇದದಲ್ಲಿಯೂ ಹೇಳಲ್ಪಟ್ಟಿದೆ ಎಂದು ಪ್ರತೀತಿಯು"]

ಹೀಗೆ ಹೇಳಿದುದರಿಂದ, ಕಾಲಕ್ರಮಕ್ಕೆ ಅನುಸಾರವಾಗಿ, ಈ ಕಥೆಯನ್ನು ಬೌದ್ಧರು ವೇದ ಐತಿಹ್ಯಗಳಿಂದಲೂ, ಬಳಿಕ ಆಧುನಿಕರಿಂದ ಬ್ರಾಹ್ಮಣಕವಿಗಳು ಬೌದ್ಧರ ಇತಿಹಾಸಗಳಿಂದಲೂ ಸಂಗ್ರಹಿಸಿದರೆಂದು ವ್ಯಕ್ತವಾಗುವುದು.

ನಾನು ಈ ಆಧಾರಗಳನ್ನೆಲ್ಲಾ ಅವಲಂಬಿಸಿ ಈ ಗ್ರಂಥವನ್ನು ನಮ್ಮ ಕನ್ನಡಿಗರ ಶ್ರೇಯೋಭಿವೃದ್ಧಿಗಾಗಿ ವಿರಚಿಸಿರುವೆನು. ಆದರೆ, ಒಂದೊಂದು ಗ್ರಂಥದಲ್ಲಿ ಒಂದೊಂದು ವಿಧವಾದ ಹೆಸರೂ ಒಂದೊಂದು ವಿಧವಾದ ಅಭಿಪ್ರಾಯವೂ ಸೂಚಿಸಿದ್ದುದರಿಂದ, ಆ ಗ್ರಂಥಗಳನ್ನೆಲ್ಲ ಚೆನ್ನಾಗಿ ಪರಿಶೀಲಿಸಿ, ಪರಸ್ಪರ ಇದ್ದ ವಿರೋಧಾಂಶಗಳನ್ನೆಲ್ಲ ತೆಗೆದುಹಾಕಿ, ಹಿಂದಣ ಗ್ರಂಥಗಳ ಆಧಾರಗಳ ಮೇಲೆಯೇ ವಿಶೇಷ ಗಮನವನ್ನಿಟ್ಟು ಈಗಿನ ಜನರಿಗೆ ಅನುಕೂಲಿಸುವಂತೆ ರಚಿಸಿರುವೆನು. ಇದರೊಳಿರುವ ಅನೇಕ ಸಂಸ್ಕೃತಶ್ಲೋಕಗಳೂ ಕೆಲವು ಗದ್ಯಗಳೂ ಮೂಲಗ್ರಂಥದಿಂದ ಸಂಗ್ರಹಿಸಲ್ಪಟ್ಟವು. ಉಳಿದವುಗಳನ್ನೆಲ್ಲ ಕಥೆಯ ಸಂದರ್ಭಕ್ಕೆ ಅನುಕೂಲಿಸುವಂತೆ ನಾನೇ ರಚಿಸಿ ಸೇರಿಸಿರುವೆನು. ಮತ್ತು ಕೆಲವು ಕಡೆಗಳಲ್ಲಿ, ಪಾಳಿಭಾಷೆಯಲ್ಲಿಯೂ ಮತ್ತು ಸಂಸ್ಕೃತದಲ್ಲಿಯೂ ಇದ್ದ ಕಥಾ ಸಂದರ್ಭದ ಗದ್ಯಭಾಗಗಳನ್ನು ಶ್ಲೋಕಕ್ಕೆ ಪರಿವರ್ತಿಸಿರುವೆನು. ಇನ್ನು ಕೆಲವು ಕಡೆಗಳಲ್ಲಿ ಕಥಾಭಾಗವನ್ನು ವಿಸ್ತರಿಸಿಯೂ ಇರುವೆನು. ಮತ್ತು ಈ ಶ್ಲೋಕಗಳಿಗೆಲ್ಲ ಪದಶಃ ಅರ್ಥವನ್ನು ಬರೆದರೆ ವಾಚಕರಿಗೆ ಸುಲಭವಾಗಿ ಬೋಧೆಯಾಗದೆ ಕವಿಯ ಆಶಯವೂ ವ್ಯಕ್ತವಾಗದೆ ಹೋಗುವುದೆಂಬ ಶಂಕೆಯಿಂದ, ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಶ್ಲೋಕಕ್ಕೂ ತಾತ್ಪರ್ಯಾರ್ಥವನ್ನು ಮಾತ್ರ ಬರೆದು, ಆ ತಾತ್ಪರ್ಯಭಾಗಗಳನ್ನು "[" ಎಂಬ ಆವರಣ ಚಿಹ್ನೆಗಳೊಳಗೆ ಸೇರಿಸಿ, ಆ ಶ್ಲೋಕ ಸಂಖ್ಯೆಯನ್ನೂ ಅಲ್ಲೇ ಕೊಟ್ಟಿರುವೆನಲ್ಲದೆ, ಆ ಮೂಲ ಶ್ಲೋಕಗಳನ್ನೂ ಆಯಾ ಪುಟಗಳ ತಳಭಾಗದಲ್ಲಿಯೇ ಸಣ್ಣ ಅಕ್ಷರಗಳಲ್ಲಿ ಬರೆದು ಸೇರಿಸಿರುವೆನು.

ಆದರೆ ಈ ಕಥೆಯು ಮಹಿಮೆಯು ನನ್ನನ್ನು ಬಹು ಪ್ರಯಾಸಕ್ಕೆ ಗುರಿ ಮಾಡಿತು. ಅದೇನೆಂದರೆ ನಾನು ಈಗ್ಗೆ ೨ — ೩ ವರುಷಗಳ ಕೆಳಗೆ "ಕಾಶ್ಮೀರ" ಮತ್ತು "ಟಿಬೆಟ್" ದೇಶಗಳ ಗ್ರಂಥಗಳ ಉನ್ನತಿಯನ್ನು ಕುರಿತು "ಸಿಸಿಲ್ ಬೆಂಡಾಲ್" ಎಂಬ ಯುರೋಪ್ಯ ಪಂಡಿತನೂ, ಮತ್ತು ನಮ್ಮ ಕಲ್ಕತ್ತಾ ಪಟ್ಟಣದಲ್ಲಿದ್ದ ಪಂಡಿತೋತ್ತಮರಾದ "ಶರಚ್ಚಂದ್ರದಾಸ್" ಮತ್ತು "ರಾಜೇಂದ್ರಲಾಲಮಿತ್ರ" ನೂ ಸಹ ಬರೆದಿದ್ದ ವಿಷಯಗಳನ್ನು ಓದುತ್ತಿರುವಲ್ಲಿ ಈ ಕಥೆಯ ಘನತೆಯು ವ್ಯಕ್ತವಾಯಿತು.

ಪ್ರಾಯಶಃ ಕ್ರಿಸ್ತಪೂರ್ವ ೨ನೆಯ ಶತಮಾನದಲ್ಲಿ "ಮಂಗೋಲ" ದೇಶದ ಕೂಷಣ ವಂಶೋತ್ಪನ್ನರಾದ ಕೆಲವು ಯೋಧರು, ನಮ್ಮ ಭರತಖಂಡಕ್ಕೆ ಬಂದು "ಗಾಂಧಾರ" ಮತ್ತು "ಕಾಶ್ಮೀರ" ದೇಶಗಳನ್ನು ಆಕ್ರಮಿಸಿದರು. ಆಗ ಅಲ್ಲಿ ವಾಸಿಸುತ್ತಿದ್ದ ಆರ್ಯಕೂಟದ ಜನರಿಗೆ ಈ ಅನ್ಯದೇಶೀಯರ ಆಳ್ವಿಕೆಯಿಂದಲೂ ಅವರ ದುಷ್ಕೃತ್ಯಗಳಿಂದಲೂ ಅನೇಕ ಉಪದ್ರವಗಳು ಉಂಟಾಗಿ, ಪ್ರಜೆಗಳೆಲ್ಲರೂ ಅಸಮಾಧಾನಚಿತ್ತರಾದರು. ಇದರಿಂದ ದೇಶದ ಸುಖಯಾತ್ರೆಗೆ ಕುಂದುಂಟಾಯಿತು. ಹೀಗೆಯೇ ಅರ್ಧಶತಮಾನಕಾಲ ಕಳೆಯುವುದರೊಳಗಾಗಿ ರಾಜ್ಯದಲ್ಲಿ ಅವ್ಯವಸ್ಥೆಯು ಪ್ರಬಲಿಸಿತು. ಬಳಿಕ ಈ ಕೂಷಣಜನರ ಮುಖಂಡನಾದ ೧ ನೆಯ "ಕನಿಷ್ಕ" ಅಥವಾ "ಕಾನಿಕ" ನೆಂಬ ವಿವೇಕಿಯು, ಪ್ರಜಾನುರಾಗವನ್ನು ಸಂಪಾದಿಸಬೇಕೆಂಬ ಉದ್ದೇಶದಿಂದ ಅಲ್ಲಿದ್ದ ಪಂಡಿತರನ್ನೂ ವಿರಕ್ತರನ್ನೂ ಕರೆಯಿಸಿ, ರಾಜ್ಯದಲ್ಲಿ ಶಾಂತಿಯುಂಟಾಗಲು ಉಪಾಯಗಳೇನೆಂದು ಕೇಳಿದಾಗ, "ಶ್ರೀಮದಾರ್ಯಶೂರ" ನೆಂಬ ಬ್ರಾಹ್ಮಣಬೌದ್ಧನು, ನಮ್ಮೀ ಕಥೆಯನ್ನೊಳಕೊಂಡಿರುವ "ಬೋಧಿಸತ್ವಾವದಾನಮಾಲಾ" ಎಂಬ ಅಸಮವಾದ ದಿವ್ಯಪ್ರಬಂಧವನ್ನು ಬುದ್ಧನ ಪೂರ್ವಜನ್ಮ ವೃತ್ತಾಂತಗಳನ್ನು ಒಳಗೊಂಡಿರುವ, ದಿವ್ಯ ನೀತಿಗಳನ್ನೇ ಬೋಧಿಸುವ "ಜಾತಕ" ಎಂಬ ಗ್ರಂಥದ ಆಧಾರದಮೇಲೆ ರಚಿಸಿ, ಅದರ ಬೋಧೆಯಂತೆ ರಾಜಪ್ರಜೆಗಳೆಲ್ಲರೂ ಆಚರಿಸುವಂತೆ ಆಜ್ಞೆ ಮಾಡಿದನು. ಈ ಆಜ್ಞೆಯು ಸರ್ವಜನರಿಂದಲೂ ಅಂಗೀಕರಿಸಲ್ಪಡಲು, ಆ ದೇಶದಲ್ಲಿ ದುಃಖಗಳೆಲ್ಲವೂ ಶಮನವಾಗಿ ರಾಜಪ್ರಜೆಗಳಲ್ಲಿ ಪರಸ್ಪರಾನುರಾಗವೂ ಮೈತ್ರೀಗೌರವಗಳೂ ಉಂಟಾಗಿ, ಧರ್ಮರಾಜ್ಯವೆನಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿತೆಂದು ಐತಿಹ್ಯದಿಂದ ತಿಳಿದು ಬರುವುದು. ಅದಲ್ಲದೆ ಈ ಗ್ರಂಥದ ಕಥೆಗಳನ್ನು ನಾಟಕವನ್ನಾಗಿ ರಚಿಸಿ, ರೂಪಕವಾಗಿ ಅಭಿನಯಿಸುವಂತೆ ಮಾಡಲಾಗಿ ರಾಜಪ್ರಜೆಗಳೆಲ್ಲರೂ ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಶುಭ

ದಿನಗಳಲ್ಲಿಯೂ ವಿಭವ ವಾಸರಗಳಲ್ಲಿಯೂ ತಪ್ಪದೆ ನೋಡುತ್ತ, ಅದರ ನೀತಿಗಳಂತೆ ಸಕಲಜನರೂ ಆಚರಿಸುತ್ತ ಬರಲಾಗಿ ರಾಜ್ಯವೆಲ್ಲ ಸದ್ಧರ್ಮಮಯವಾಯಿತು.

ಬಳಿಕ ಇದೇ ಉಪಾಯವನ್ನು "ಟಿಬೆಟ್" ದೇಶದವರೂ, ಅವರಿಂದ ಚೀಣರೂ, ಚೀಣರಿಂದ ಜಪಾನರೂ ಅವಲಂಬಿಸಿ, ರಾಜ್ಯದ ಸುಖಯಾತ್ರೆಗೆ ಧರ್ಮವನ್ನೂ ನೀತಿಯನ್ನೂ ಬೋಧಿಸುವ ದಿವ್ಯಚಾರಿತ್ರಗಳನ್ನು ನಾಟಕವನ್ನಾಗಿ ರಚಿಸಿ, ಅವುಗಳನ್ನು ರೂಪಕವಾಗಿ ಅಭಿನಯಿಸುವುದೇ ಒಂದು ಮುಖ್ಯಸಾಧನವೆಂಬುದನ್ನು ಅರಿತರು.

ಅತ್ತಲಾಗಿ ಇದರಂತೆಯೇ, ನಮ್ಮ ಭರತಖಂಡದ ಇತಿಹಾಸಗಳ ರೂಪಕಗಳನ್ನು ಕಾಶ್ಮೀರದವರಿಂದ "ಪಷ್ಯಾರ್" ದೇಶದವರೂ, ಅವರಿಂದ "ಅರಬ್ಬರೂ", ಅರಬ್ಬರಿಂದ "ಎಹೂದ್ಯ"ರೂ, ಎಹೂದ್ಯರಿಂದ "ಗ್ರೀಕ"ರೂ, ಗ್ರೀಕರಿಂದ "ರೋಮನ್"ರೂ, ಅವರಿಂದ "ಆಂಗ್ಲೇಯ"ರೂ, ಈ ರೀತಿ ಪಾಶ್ಚಾತ್ಯದೇಶದವರೆಲ್ಲರೂ ಗ್ರಹಣಮಾಡಿ, ರೂಪಕವಾಗಿ ಅಭಿನಯಿಸಲು ಪ್ರಾರಂಭಿಸಿದರೆಂದು ಐತಿಹ್ಯದಿಂದ ತಿಳಿದುಬರುವುದು. ಈ ವಿಷಯಗಳನ್ನೆಲ್ಲ ಇಲ್ಲಿ ಚರ್ಚಿಸಲು ಸ್ಥಳಸಂಕೋಚದಿಂದ ಅವಕಾಶವಿಲ್ಲವಾದುದರಿಂದ ಕುತೂಹಲ ಉಳ್ಳವರು, "ಪ್ರೊಫೆಸರ್ ಎಫ್. ಮ್ಯಾಕ್ಸ್‌ಮುಲ್ಲರ್" ಎಂಬ ಜರ್ಮನ್ ಪಂಡಿತನಿಂದ ವಿರಚಿತವಾಗಿರುವ "ಕಲೆಕ್ಟೆಡ್ ವರ್ಕ್ಸ್" ಎಂಬ ಆಂಗ್ಲಭಾಷೆಯ ಗ್ರಂಥಗುಚ್ಛದ ೪ನೆಯ ಭಾಗದ ೪೪೦-೪೭೦ ನೆಯ ಪುಟಗಳಲ್ಲಿರುವ ಪಟ್ಟಿಗಳನ್ನೂ ಮತ್ತು "ಪ್ರೊಫೆಸರ್ ಟಿ. ಡಬ್ಲ್ಯು. ರಿಸ್‌ಡೇವಿಡ್ಸ್" ಎಂಬ ಪಂಡಿತೋತ್ತಮನಿಂದ ಅದೇ ಭಾಷೆಯಲ್ಲಿ ವಿರಚಿತವಾಗಿರುವ "ಟ್ರಾನ್ಸ್‌ಲೇಷನ್ ಆಫ್ ದಿ ಜಾತಕಾಸ್" ಎಂಬ ಗ್ರಂಥದ ಉಪೋದ್ಘಾತವನ್ನೂ ಸಹ ಪರಾಮರ್ಶಿಸಬಹುದು.

ಇತ್ತ ನಮ್ಮ ಭರತಖಂಡದಲ್ಲಿಯೂ ಗತ್ವಾಗತ್ವಾ ನಾಟಕಗಳು ಅಭಿವೃದ್ಧಿಯನ್ನು ಹೊಂದುತ್ತ ಬಂದುವು. ಆದರೆ ಆಧುನಿಕ ಕವಿಗಳು ಮತವೈರ ಮುಂತಾದುವನ್ನು ಹೊಂದಿ, ಇತರ ಮತಾವಲಂಬಿಗಳನ್ನು ಹಾಸ್ಯಮಾಡುವುದಕ್ಕಾಗಿಯೂ, ಅವಮಾನ ಪಡಿಸುವುದಕ್ಕಾಗಿಯೂ, ತಮ್ಮ ಮತದ ಉನ್ನತಿಯನ್ನು ವ್ಯಕ್ತಪಡಿಸುವುದಕ್ಕಾಗಿಯೂ ಸಹ, ಕೃತಕವಾದ ಕಥೆಗಳನ್ನು ಮಾಡಿಕೊಂಡು, ಅವುಗಳನ್ನು ನಾಟಕಗಳನ್ನಾಗಿ ರಚಿಸಲು ಉಪಕ್ರಮಿಸಿದರು. ಬಳಿಕ ಅಷ್ಟಕ್ಕೇ ತೃಪ್ತರಾಗದೆ, ರಾಜರನ್ನೂ ಅಜ್ಞಜನರನ್ನೂ ಮೋಹಗೊಳಿಸುವುದಕ್ಕಾಗಿ, ಸ್ತ್ರೀಪರವಾಗಿಯೂ ಶೃಂಗಾರವೇ ಪ್ರಧಾನರಸವುಳ್ಳವಾಗಿಯೂ ಇರುವಂತೆ ಸ್ವೇಚ್ಛೆಯಾಗಿ ನಾಟಕಗಳನ್ನು ರಚಿಸಿದರೇ ಹೊರತು, ಅವುಗಳ ಬೋಧೆಯಿಂದ ಲೋಕಕ್ಕೆ ಉಂಟಾಗುವ ಹಾನಿಯನ್ನು

ಗಮನಿಸಲಿಲ್ಲವೆಂದು ತೋರುವುದು. ಹೀಗೆ ಇವರು ಮಾಡುತ್ತ ಬಂದುದರಿಂದ, ಇತಿಹಾಸಗಳನ್ನು ರೂಪಕವಾಗಿ ಅಭಿನಯಿಸುವ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಪೂರ್ವಮಹಾತ್ಮರಿಗಿದ್ದ ದಿವ್ಯೋದ್ದೇಶಗಳೆಲ್ಲವೂ ಮರೆತುಹೋಗಿ, ಹೊತ್ತನ್ನು ಹಾಸ್ಯ ವಿನೋದಗಳಿಂದ ಕಳೆಯಲು ಸಾಧನಗಳೆನಿಸಿದುವು. ಮತ್ತು ಈ ನಾಟಕಗಳಿಂದ ಲೋಕಹಿತಕರವಾದ ಧರ್ಮನೀತಿಗಳು ಜನರಿಗೆ ತಿಳಿದುಬರುವುದಕ್ಕೆ ಪ್ರತಿಯಾಗಿ, ಭೋಗಾಭಿಲಾಷೆಯೂ, ದುಷ್ಕಾರ್ಯದಲ್ಲಿ ಪ್ರವೃತ್ತಿಯೂ, ಅನ್ಯಮತದ್ವೇಷವೂ ಉಂಟಾಗಿ, ಅನೇಕ ಸ್ತ್ರೀ ಪುರುಷರು ದುಷ್ಕಾಮಾಸಕ್ತರಾಗುತ್ತ ಬಂದರು. ಇದರಿಂದ ಮತದ್ವೇಷಗಳು ಪ್ರಬಲಿಸಿ, ಸ್ವವ್ಯೂಹಕಲಹಗಳು ಉಂಟಾಗಿ, ಭರತಖಂಡದ ಧರ್ಮಾರ್ಥಗಳ ಬಿಗಿಯೇ ತಪ್ಪಿಹೋಯಿತು. ಈಗಲೂ ನಾಟಕ ಪ್ರದರ್ಶನಗಳಿಂದ ಸ್ತ್ರೀಪುರುಷರಿಗೆ ಅಪಿಥವಾದ ಹಾನಿಗಳು ಆಗಾಗ್ಗೆ ಸಂಭವಿಸುತ್ತಿರುವುವು. ಈ ದೋಷಕ್ಕೆ ಈಗಿನ ನಾಟಕಪ್ರದರ್ಶಕರು ಕಾರಣರಲ್ಲ. ಆದರೆ ಮತವೈರವನ್ನೂ ವಿಷಯಲಾಂಪಟ್ಯವನ್ನೂ ಹೊಂದಿದ್ದ ಕಾಮಿಗಳಾದ ಕವಿಗಳೂ, ಮತ್ತು ಅಂತಹ ಕವಿಗಳಿಗೆ ಆಶ್ರಯವನ್ನು ಇತ್ತು, ತಾವೂ ಭೋಗಾಂಧರಾಗಿ, ದುಷ್ಕಾಮಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರವರ್ತಿಸಿ, ತಮ್ಮ ಆ ದುಷ್ಕಾಮಗಳನ್ನು ತೃಪ್ತಿಪಡಿಸಿಕೊಳ್ಳುವುದಕ್ಕಾಗಿ ತಾವು ಮಾಡಿದ ಸಾಹಸವನ್ನೂ ವಂಚನೆಗಳನ್ನೂ ಘೋರ ಕೃತ್ಯಗಳನ್ನೂ ಗರ್ಭೀಕರಿಸಿರುವ ಕಾವ್ಯಗಳನ್ನೂ ನಾಟಕಗಳನ್ನೂ ರಚಿಸುವಂತೆ ತಮ್ಮ ಆಸ್ಥಾನದ ಕವಿಗಳಿಗೆ ಆಜ್ಞೆಯನ್ನು ಕೊಟ್ಟ ಹಿಂದಣ ಅವಿವೇಕಿರಾಜರೂ ಕಾರಣರೆಂದು ಹೇಳಬೇಕು. ಆದರೆ ಈ ಕವಿಗಳೂ ಮತ್ತು ಆ ರಾಜರುಗಳೂ ಪ್ರೌಢರಲ್ಲವೆಂದು ಅರ್ಥವಲ್ಲ. ಅವರು ಕವಿತ್ವದಲ್ಲಿಯೂ ಕಾಮಕೇಳಿಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಪ್ರೌಢರಾಗಿದ್ದರೇ ಹೊರತು, ನೀತಿಯಲ್ಲಿಯೂ ಗುಣದಲ್ಲಿಯೂ ಧರ್ಮರಹಸ್ಯದಲ್ಲಿಯೂ ಸಾಕಾದ ಗಮನವನ್ನು ಕೊಡಲಿಲ್ಲವೆಂಬ ಅಂಶವು ಅವರುಗಳ ಕೃತಿಗಳಿಂದಲೇ ತಿಳಿದುಬರುವುದು.

ಆದಕಾರಣ, ಈ ಇತಿಹಾಸದಲ್ಲಿ ಅಂತಹ ದೋಷಗಳಿಗೆ ಅವಕಾಶವಿಲ್ಲದೇ ಇದ್ದುದನ್ನೂ, ಮತ್ತಾ ರಾಜರನ್ನೂ ಪ್ರಜೆಗಳನ್ನೂ ಧರ್ಮಮಾರ್ಗದಲ್ಲಿ ನಡೆಯುವರನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಲು ಅವಶ್ಯಕವಾದ ನೀತಿಗಳಿಂದಲೂ ಧರ್ಮರಹಸ್ಯಗಳಿಂದಲೂ ಗರ್ಭಿತವಾಗಿರುವುದನ್ನೂ, ಅರಿತು ಸಂತುಷ್ಟನಾಗಿ, ಈ ಇತಿಹಾಸಕ್ಕೆ "ಧರ್ಮ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯ" ವೆಂದು ಹೆಸರನ್ನಿಟ್ಟೆನು.

ಅದಲ್ಲದೆ ಈ ಗ್ರಂಥದ ಆಶಯದಂತೆ ರಾಜನು ಧರ್ಮಪರಾಯಣನಾಗಿಯೂ, ಸೇನಾಧಿಪನೇ ಮುಂತಾದರಾಜಕರು ತಮ್ಮ ರಾಜನ ಕಾರ್ಯಕ್ಕಾಗಿ ತಮ್ಮ ತನು ಧನ ಪ್ರಾಣಗಳನ್ನಾದರೂ ಅರ್ಪಿಸುವರಾಗಿಯೂ, ಸ್ತ್ರೀಯರು ತಮ್ಮ ಪಾತಿವ್ರತ್ಯವನ್ನು ಕಾಪಾಡಿಕೊಳ್ಳುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಪ್ರಾಣವನ್ನಾದರೂ ಲಕ್ಷಿಸದವರಾಗಿಯೂ, ಮತ್ತು ಪ್ರಜೆಗಳು ಸ್ವಧರ್ಮ ಸ್ವವೃತ್ತಿ ಸ್ವದೇಶ ಸ್ವಗೌರವಗಳನ್ನು ಎಂತಹ ದುರ್ದಶೆಯಲ್ಲಿಯೂ ಬಿಡದೆ, ರಾಜಶಾಸನವೇ ತಮಗೆ ಭಗವಚ್ಛಾಸನವೆಂದು ಭಾವಿಸಿ, ಅದಕ್ಕೆ ಸರ್ವವಿಧದಿಂದಲೂ ವಿಧೇಯರಾಗಿಯೂ, ಇರಬೇಕೆಂಬ ಸ್ತೋತ್ರಾರ್ಹವಾದ ಗುಣಪ್ರಭಾವಗಳು—ಕೀರ್ತಿಶೇಷರಾದ ನಮ್ಮ ಜಪಾನ್ ದೇಶದ ಚಕ್ರಾಧಿಪತಿಗಳಾಗಿದ್ದ "ಶ್ರೀಮನ್ಮಿಕ್ಯಾಡೊ" ಪ್ರಭುಗಳಲ್ಲಿಯೂ, ಅವರ ಸೈನ್ಯಾಧಿಪತಿಗಳಾಗಿದ್ದು ತಮ್ಮ ರಾಜನನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಒಂದು ಕ್ಷಣವೂ ಜೀವಿಸಲಾರೆನೆಂದು ಹೇಳಿ ತಮ್ಮ ರಾಜರ ಮೃತ ಶರೀರದೆಡೆಯಲ್ಲಿಯೇ ಪ್ರಾಣಗಳನ್ನು ಅರ್ಪಿಸುವುದರ ದ್ವಾರಾ—ಪ್ರತಿಯೋರ್ವಮಾನವನೂ ತನ್ನ ರಾಜನ ಕಾರ್ಯಕ್ಕಾಗಿ ಈ ರೀತಿ ಪ್ರಾಣಗಳನ್ನಾದರೂ ಅರ್ಪಿಸಬೇಕೆಂಬ ಮೇಲ್ಪಂಗ್ತಿಯನ್ನು ಲೋಕಕ್ಕೆ ತೋರ್ಪಡಿಸಿದ ದಿಗಂತವಿಶ್ರಾಂತ ಕೀರ್ತಿಯುತರಾದ "ಅಡ್ಮಿರಲ್ ನೋಗೀ" ಪ್ರಭುಗಳಲ್ಲಿಯೂ, ಮತ್ತು "ಸ್ತ್ರೀಯು ಪತಿಯ ಸಹಧರ್ಮಿಣಿಯು" ಎಂಬ ಶಾಸ್ತ್ರವಚನದ ತತ್ವವನ್ನು ಪ್ರಾಣಾರ್ಪಣವಂ ಮಾಡಿದ ಪತಿಯ ಪಾದಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ನಿಂತು ತಾನೂ ಪತಿಹಿತಾರ್ಥವಾಗಿ ಪ್ರಾಣಗಳನ್ನು ಅರ್ಪಿಸುವುದರ ದ್ವಾರಾ—ಲೋಕದ ಸಮಸ್ತ ಸ್ತ್ರೀಯರಿಗೂ, ಪ್ರದರ್ಶಿಸಿದ ಆ "ನೋಗೀ ಪ್ರಭುಗಳ ಸಹಧರ್ಮಿಣಿ"ಯಲ್ಲಿಯೂ, ಮತ್ತು ತಮ್ಮ ದೇಶವನ್ನೇ ಸ್ವರ್ಗವೆಂದೂ, ತಮ್ಮ ಮತವನ್ನೇ ಸುಮತವೆಂದೂ, ತಮ್ಮ ದೇಶಾಚಾರಗಳನ್ನೇ ಸದಾಚಾರಗಳೆಂದೂ, ತಮ್ಮ ತಂದೆತಾಯ್ಗಳನ್ನೇ ತಮ್ಮ ದೇವದೇವಿಯರೆಂದೂ, ತಮ್ಮ ಧರ್ಮವನ್ನೇ ಸದ್ಧರ್ಮವೆಂದೂ, ತಮ್ಮ ರಾಜನನ್ನೇ ಭಗವಂತನೆಂದೂ, ಭಾವಿಸಿ ತಜ್ಜನ್ಯವಾದ ಚಿತ್ತಸ್ಥೈರ್ಯದಿಂ, ಇತರ ದುರ್ಬೋಧನೆಗಳಿಗೆ ಈಷತ್ತಾದರೂ ಆಸ್ಪದಕೊಡದೆ, ಐಕಮತ್ಯದಿಂದ ಪ್ರವರ್ತಿಸಿ, ಪ್ರಬಲಶತ್ರುಗಳನ್ನಾದರೂ ಧೈರ್ಯದಿಂದ ಧ್ವಂಸಮಾಡಿ ತದ್ದ್ವಾರಾ ತಮ್ಮ ದೇಶಕ್ಕೂ ರಾಜನಿಗೂ ಧರ್ಮಕ್ಕೂ ಚಿರವಾದ ಕೀರ್ತಿಯನ್ನು ಉಂಟುಮಾಡಿದುದರದ್ವಾರಾ ಸತ್ಪ್ರಜಾಸಂಪತ್ತಿಯ ಘನತೆಯನ್ನು ಲೋಕದ ಸಮಸ್ತ ಜನಾಂಗದವರಿಗೂ ತೋರ್ಪಡಿಸಿದ "ಜಪಾನ್‌ದೇಶದ ಪ್ರಜೆ" ಗಳಲ್ಲಿಯೂ ; ಯಥಾರ್ಥವಾಗಿ ವ್ಯಕ್ತಪಟ್ಟುದರಿಂದಲೂ, ಮತ್ತು ಈ ರೀತಿಯಾದ ಧರ್ಮರಹಸ್ಯಗಳು ಆದೇಶದ ಜನರಿಗೆ ನಮ್ಮ ಭರತಖಂಡದ ಸನಾತನಧರ್ಮದ ಆಧಾರದಿಂದ ಹುಟ್ಟಿ, ಟಿಬೆಟ್ ಚೀನ ಮುಂತಾದ ದೇಶಗಳ ದ್ವಾರಾ ಅಲ್ಲಿಗೆ ವ್ಯಾಪಿಸಿದ ಬುದ್ಧಧರ್ಮದಿಂದ ತಿಳಿದು ಬಂದುದರಿಂದಲೂ ಸಹ, ಈ ಗ್ರಂಥಕ್ಕೆ "ಜಪಾನರ ಉನ್ನತಿಗೆ ಮೂಲಾಧಾರ" ಎಂಬ ಮತ್ತೊಂದು ಹೆಸರನ್ನೂ ಇಟ್ಟಿರುವೆನು.

ಮತ್ತು ಹಿಂದೆ ಹೇಳಿದಂತೆ ಕೇವಲ ಶೃಂಗಾರ ರಸವೇ ಪ್ರಧಾನವಾಗಿ ಉಳ್ಳ ನಾಟಕಗಳನ್ನು ಈಗಿನವರು ಪ್ರದರ್ಶಿಸುವುದರಿಂದ ಜನಸಂತತಿಗೂ ರಾಷ್ಟ್ರಕ್ಕೂ ಉಂಟಾಗುತ್ತಿರುವ ಹಾನಿಯನ್ನೂ, ಅದರಿಂದ ಈಗಿನ ನಾಟಕಪ್ರದರ್ಶಕ ಸಂಘಗಳಿಗೆ

ಸಂಭವಿಸಿರುವ ಅಪಕೀರ್ತಿಯನ್ನೂ, ನಿವಾರಣಮಾಡಿ—ನಾಟಕ ಪ್ರದರ್ಶನಗಳಿಂದ ಉಂಟಾಗಬೇಕಾದ ಪ್ರಯೋಜನವನ್ನೂ, ಅವುಗಳ ಮುಖ್ಯೋದ್ದೇಶಗಳನ್ನು, ಅದರಂತಾಚರಿಸುವುದರಿಂದ ರಾಜರಿಗೂ ರಾಷ್ಟ್ರಕ್ಕೂ ಪ್ರಜೆಗಳಿಗೂ ಲಭಿಸುವ ಸುಖಾದಾಯಗಳನ್ನೂ ವ್ಯಕ್ತಮಾಡಬೇಕೆಂಬ ಮುಖ್ಯೋದ್ದೇಶದಿಂದ ಈ ಇತಿಹಾಸವನ್ನು ಮೊದಲು ನಾಟಕರೂಪವಾಗಿ ರಚಿಸಿದೆನು.

ಅಷ್ಟರಲ್ಲಿಯೇ ನಮ್ಮನ್ನಾಳುವ ಮಹಾಸ್ವಾಮಿಯವರಾದ " ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣರಾಜ ಸಾರ್ವಭೌಮ " ರವರ ಧರ್ಮಸಂಸ್ಥಾನದ ವಿದ್ಯಾಶಾಖೆಯ ಅಧ್ಯಕ್ಷರಾಗಿಯೂ ವಿದ್ಯಾವಾರಿಧಿಯಾಗಿಯೂ, ಇರುವ "ಶ್ರೀಮಾನ್ ಎಂ. ಶ್ಯಾಮರಾವ್ ಎಂ. ಎ." ಯವರು ಮತ್ತು ನಮ್ಮ "ರಾಜಸಭಾಭೂಷಣ—ದಿವಾನ್ ಬಹದ್ದೂರ್—ಶ್ರೀಮಾನ್ ಕೆ. ಪಿ. ಪುಟ್ಟಣ್ಣ ಶ್ರೇಷ್ಠಿ " ಯವರು, ಇವರೇ ಮುಂತಾದ ವಿದ್ಯಾಭಿಮಾನಿಗಳು ಈ ಇತಿಹಾಸದ ನೀತಿಗಳನ್ನೂ ತತ್ವಗಳನ್ನೂ ಕೇಳಿ ಸಂತುಷ್ಟರಾಗಿ, ಇದನ್ನು ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳೂ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿನಿಯರೂ ಮತ್ತು ಇತರ ಜನರೂ ಸುಲಭವಾಗಿ ಗ್ರಹಣ ಮಾಡಲು ಅನುಕೂಲಿಸುವಂತೆ ಗದ್ಯರೂಪವಾಗಿಯೂ ಪ್ರಶ್ನೋತ್ತರ ವಿಶಿಷ್ಟವಾಗಿಯೂ ರಚಿಸಿದರೆ,ಬಹು ಉಪಯೋಗಕರವಾಗಿ ಇರುವುದೆಂದು ಸೂಚಿಸಿದುದರಿಂದ.ಅವರ ಅಭಿಪ್ರಾಯದಂತೆಯೇ ಗದ್ಯರೂಪವಾಗಿ ರಚಿಸಿದೆನು. ಆದರೆ ಈ ಇತಿಹಾಸವನ್ನು ರೂಪಕವಾಗಿ ಪ್ರದರ್ಶಿಸಿದುದರಿಂದ ಅನೇಕ ದೇಶಗಳಲ್ಲಿ ರಾಜಪ್ರಜೆಗಳಿಗೆ ಪರಸ್ಪರ ಮೈತ್ರೀವಿಶ್ವಾಸಗಳು ಉಂಟಾಗಿ, ಶಾಂತಿರಸವು ನೆಲೆಗೊಂಡಿದ್ದುದರಿಂದ, ಈಗಲೂ ಅದರಂತೆಯೇ ನಮ್ಮ ದೇಶದಲ್ಲಿಯೂ ಸರ್ವರೂ ಸನ್ಮಾರ್ಗಾವಲಂಬಿಗಳಾಗಲೆಂದು, ನಾಟಕದ ಅಭಿನಯಕ್ಕೆ ಅನುಕೂಲಿಸುವಂತೆಯೂ ಅಂಗಸಂಧಿಗಳ ಕ್ರಮದಿಂದ ವಿಂಗಡಿಸಿರುವೆನು.

ಈ ಗ್ರಂಥದ ಗುಣದೋಷಗಳ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ನಾನೇ ಪ್ರಸ್ತಾಪಿಸುವುದು ಯುಕ್ತವಲ್ಲವಾದುದರಿಂದ ಆ ಕಾರ್ಯವನ್ನು ಈ ಗ್ರಂಥಕ್ಕೆ ಪ್ರೌಢತರವಾದ "ಅವತಾರಿಕೆ" ಯನ್ನು ಬರೆಯುವುದರ ದ್ವಾರಾ ತಮ್ಮಲ್ಲಿ ಸಹಜವೆನಿಸಿದ ವಿದ್ಯಾಭಿಮಾನವನ್ನೂ ಸಮದರ್ಶಿತ್ವವನ್ನೂ ಔದಾರ್ಯವನ್ನೂ ತೋರ್ಪಡಿಸಿದ ನಮ್ಮ ಧರ್ಮ ಸಂಸ್ಥಾನದ "ಚೀಫ್ ಇಂಜನಿಯರಾದ ಶ್ರೀಮಾನ್ ಕರ್ಪೂರ್ ಶ್ರೀನಿವಾಸರಾವ್ ಬಿ. ಎಸ್. ಸಿ., ಎಲ್. ಸಿ. ಇ., ಯವರಿಗೂ ಮತ್ತು ಪಂಡಿತರಾದ ವಾಚಕರಿಗೂ ಬಿಟ್ಟಿರುವೆನು.

ಆದರೆ ಮುಂದೆ ಬರೆದಿರುವ ಅರ್ಪಣಶ್ಲೋಕದ ಅಭಿಪ್ರಾಯದಂತೆ—

(೧) ರಾಜರಾದವರು—ತಂತಮ್ಮ ಪ್ರಜೆಗಳನ್ನು ತಂತಮ್ಮ ಪುತ್ರವರ್ಗದಂತೆ ಪ್ರೀತಿಮಮತೆಗಳಿಂದ ಕಾಪಾಡುವವರಾಗಿಯೂ, ಸ್ವಜನ ಪರಜನರಲ್ಲಿ ಭೇದವನ್ನು ಎಣಿಸದವರಾಗಿಯೂ, ಪ್ರಜೆಗಳು ಆಚರಿಸಬೇಕಾದ ನಿಯಮ ಶೀಲಗಳನ್ನೂ ವೈಧರ್ಮವನ್ನೂ ಆಚಾರವಿಧಿಗಳನ್ನೂ ತಾವೇ ಮೊದಲು ಆಚರಿಸಿ ತೋರುವವರಾಗಿಯೂ, ಪ್ರಜೆಗಳೆಲ್ಲರೂ ಸುಖ ಸಂತೋಷಗಳಿಂದ ಅಭಿನಂದಿಸುವುದನ್ನೇ ತಮ್ಮ ಅಭಿನಂದನ ಎಂಬಂಶವನ್ನು ಅರಿತವರಾಗಿಯೂ, ಆಗಬೇಕೆಂದೂ;

(೨) ಮತ್ತಾ ಪ್ರಜೆಗಳು—ತಮ್ಮನ್ನು ಕಾಪಾಡುವ ರಾಜರನ್ನು ತಮ್ಮ ಪಿತೃಸಮಾನರೆಂದೂ, ತಮ್ಮ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷ ದೇವತೆಗಳೆಂದೂ, ತಮ್ಮ ಸುಖ ಸಮೃದ್ಧಿ

ಗಳಿಗೆ ಆದಿಕಾರಣರೆಂದೂ ಭಾವಿಸಿ, ನಿರಂತರವೂ ಕೃತಜ್ಞರಾಗಿ ಇರುವುದಲ್ಲದೆ, ರಾಜಶಾಸನಗಳನ್ನು ಭಗವದಾಜ್ಞೆಗಳಿಗೆ ಸಮಾನವೆಂದು ಶಿರದೊಳಾಂತು, ರಾಜ ಕಾರ್ಯಗಳಿಗೆ ತಂತಮಗೆ ವಿಹಿತವಾದ ವೃತ್ತಿವರ್ತನೆಗಳ ಮೂಲಕ ಸಹಾಯ ಕರಾಗಿ, ರಾಜ್ಯಕುಟುಂಬದ ತಂತ್ರವನ್ನು ಸುಖವಾಗಿ ನಡಿಸಿಕೊಂಡು, ತಾವುಗಳೂ ಸದಾಚಾರ ಸದ್ಗುಣಗಳೆಂಬ ಭೂಷಣಗಳಿಂದ ಭೂಷಿತರಾಗಿ ರಾಷ್ಟ್ರಕ್ಕೂ ರಾಜ ರಿಗೂ ಕೀರ್ತಿ ಪ್ರಮೋದಗಳನ್ನು ಉಂಟುಮಾಡಬೇಕೆಂದೂ;

(೩) ಮತ್ತಾ ಸ್ತ್ರೀಯರು—ದುಷ್ಟರ ದುರ್ಬೋಧನೆಗಳಿಗೆ ಅಧೀನರಾಗಿ, ದುಷ್ಕಾಮದಲ್ಲಿ ಪ್ರವರ್ತಿಸಿ,ತಮ್ಮ ಪಾತಿವ್ರತ್ಯವನ್ನು ಹಾಳುಮಾಡಿಕೊಂಡು,ಅನಂತರ ತಾವೂ ಅಪಾರವಾದ ದುಃಖಕ್ಕೂ ಜನರ ಗರ್ಹಣೆಗೂ ಆಸ್ಪದರಾಗಿ,ತಮ್ಮ ಪತಿಗಳಿಗೂ ಮತ್ತು ಬಂಧುಗಳಿಗೂ ಅಪಕೀರ್ತಿಯನ್ನೂ ದುಃಖವನ್ನೂ ಉಂಟುಮಾಡುವಂತಹ ನೀಚಕಾರ್ಯಗಳಿಗೆ ಮನಮಾಡದೆ, ತಂತಮ್ಮ ಪತಿಗಳನ್ನೇ ಪರದೈವವೆಂದೂ, ಇಹಪರ ಸುಖಗಳಿಗೂ ಕೀರ್ತಿ ಆನಂದಗಳಿಗೂ ಮೂಲಕಾರಣರೆಂದೂ ಭಾವಿಸಿ ಪತಿಧರ್ಮಕ್ಕೆ ಸರ್ವಪ್ರಕಾರದಿಂದಲೂ ಸಾಚಿವ್ಯವನ್ನು ಉಂಟುಮಾಡಿ, ಆ ಮೂಲಕ ಇಹದಲ್ಲಿ ಕೀರ್ತಿಯನ್ನೂ ನಿರ್ದುಷ್ಟವಾದ ನಿಜಸುಖವನ್ನೂ ಪಡೆದು,ಅದರಿಂದ ತಮ್ಮ ಕುಲಕ್ಕೂ ದೇಶಕ್ಕೂ ಧರ್ಮಕ್ಕೂ ಸಹ ಚಿರವಾದ ಕೀರ್ತಿಯನ್ನು ಉಂಟುಮಾಡುವುದಲ್ಲದೆ— ಮುಂದಣ ಲೋಕಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಪತಿ ಪರಿಚರ್ಯೆಯಿಂದ ಉಂಟಾಗುವ ನಿತ್ಯಸುಖ ವನ್ನೂ ಕೂಡ ಹೊಂದತಕ್ಕ ಸಾಧ್ವೀತ್ವವನ್ನು ಆರ್ಜಿಸಬೇಕೆಂದೂ ;

(೪) ಮತ್ತಾ ಮಂತ್ರಿ ಮುಂತಾದ ರಾಜಭೃತ್ಯರು—ಸ್ವಭೋಗ ಸ್ವಕ್ಷೇಮಗಳ ಲ್ಲಿಯೇ ಮಗ್ನರಾಗದೆ, ರಿಕ್ತಾನಾಥಪ್ರಜೆಗಳ ದುಃಖವನ್ನು ತೃಣೀಕರಿಸದೆ, ಸ್ವಲಾಭಗ ಳಿಗಾಗಿ ರಾಜರನ್ನು ದುರ್ಮಾರ್ಗಕ್ಕೆ ಎಳೆಯದೆ, ರಾಜರಿಗೂ ಪ್ರಜೆಗಳಿಗೂ ಕಷ್ಟವು ಸಂಭವಿಸಿದಾಗ ಆತ್ಮಸ್ನೇಹ ಮಗ್ನರಾಗಿ ಜಾರಿಹೋಗದೆ,ಇರುವವರಾಗಿಯೂ -- ಮತ್ತಾ ರಾಷ್ಟ್ರದ ಪ್ರಜೆಗಳನ್ನು ತಮ್ಮ ಸಹೋದರರಂತೆ ಭಾವಿಸಿ,ಅವರಿಗೆ ದಾರಿದ್ರ್ಯ ರೋಗ ಹಿಂಸೆ ಮುಂತಾದ ವಿಪತ್ತುಗಳುಂಟಾದಾಗ, ರಾಷ್ಟ್ರಪಿತನಾದ ರಾಜನಿಗೆ ಅರಿಕೆಮಾಡಿ ಆ ದುಃಖಗಳನ್ನು ನಿವಾರಣೆ ಮಾಡಿಸುತ್ತಲೂ, ರಾಜಕಾರ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ತಮ್ಮ ಕೌಶಲ್ಯ ವನ್ನೂ ದಕ್ಷತೆಯನ್ನೂ ತೋರಿಸಿ, ಅವುಗಳನ್ನು ಸರ್ವ ಪ್ರಯತ್ನದಿಂದಲೂ ಸಾಫಲ್ಯ ಗೊಳಿಸುತ್ತಲೂ, ರಾಜನಿಗಾಗಲಿ ರಾಷ್ಟ್ರಕ್ಕಾಗಲೀ ವಿಪತ್ತುಗಳು ಉಂಟಾದಾಗ ತಂತ ಮ್ಮ ತನು ಧನ ಪ್ರಾಣಗಳನ್ನಾದರೂ ಹಿಂತೆಗೆಯದೆ ಅರ್ಪಿಸಿ ಅಂತಹ ವಿಪತ್ತುಗಳನ್ನು ಶಮನಮಾಡಲು ಪರಮೋತ್ಸಾಹ ಉಳ್ಳವರಾಗುತ್ತಲೂ—ವರ್ತಿಸಬೇಕೆಂದೂ ;

(೫) ಮತ್ತಾ ಬಾಲಬಾಲಿಕೆಯರು—ತಂತಮ್ಮ ತಂದೆತಾಯ್ಗಳಿಗೂ ಗುರು ಹಿರಿಯರಿಗೂ ವಿಧೇಯರಾಗಿಯೂ, ವಿದ್ಯೆಯನ್ನು ಅಧಿಕರಿಸುವುದರಲ್ಲಿ ಆದರ ಉಳ್ಳ ವರಾಗಿಯೂ, ಸ್ವಧರ್ಮ ಸ್ವಮತ ಸ್ವಭಾಷೆಗಳಲ್ಲಿ ಸಂಪೂರ್ಣವಾದ ಆಸಕ್ತಿಯನ್ನು ಹೊಂದಿ ಅವುಗಳ ತತ್ವವನ್ನು ಮೊದಲು ತಿಳಿದುಕೊಂಡು, ಬಳಿಕ ಇತರ ಭಾಷೆ ಗಳ ಮತಗಳ ಧರ್ಮಗಳ ತತ್ವಗಳನ್ನು ತಿಳಿಯುವವರಾಗಿಯೂ, ಡಂಭ, ಅಹಂಕಾರ, ಬಾಹ್ಯಾಡಂಬರ, ಸ್ವಕೀಯದಲ್ಲಿ ಮಂದಾದರ, ಪರಕೀಯದಲ್ಲಿ ಅತ್ಯಾದರ ಮುಂತಾದ

ದುರ್ಗುಣಗಳನ್ನು ತ್ಯಜಿಸಿ ಸನಾತನಾರ್ಯಧರ್ಮಕ್ಕೆ ವಿಹಿತವಾದ ಸದಾಚಾರ ಸಚ್ಛೀಲಗಳುಳ್ಳವರಾಗಬೇಕೆಂದೂ ;

(೬) ಮತ್ತು ತಂದೆತಾಯ್ಗಳು—ತಮ್ಮ ಮಕ್ಕಳಿಗೆ ವಿವಾಹವನ್ನು ಮಾಡುವ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ತಮ್ಮ ಅಭಿಪ್ರಾಯಗಳನ್ನೇ ಮುಖ್ಯವೆಂದು ಭಾವಿಸದೆ, ವಧೂವರರ ಪರಸ್ಪರ ಸಮ್ಮತಿಯನ್ನೂ ಅನುರಾಗವನ್ನೂ ಚೆನ್ನಾಗಿ ತಿಳಿದು ದಾಂಪತ್ಯಾನುಕೂಲ್ಯವು ವ್ಯಕ್ತವಾದಲ್ಲಿ ಆಗ್ಗೆ ವಿವಾಹವನ್ನು ಮಾಡಬೇಕೇ ಹೊರತು ಅನಿಚ್ಛಾ ವಿವಾಹಗಳನ್ನೂ ಬಾಲ್ಯವಿವಾಹಗಳನ್ನೂ ಅಜ್ಞವಿವಾಹಗಳನ್ನೂ ಬಲಾತ್ಕಾರದಿಂದ ನೆರವೇರಿಸಿದರೆ_ಆ ದಂಪತಿಗಳಲ್ಲಿ ಪರಸ್ಪರಾನುರಾಗವು ನೆಲೆಗೊಳ್ಳದೆ, ಆ ಸಂಸಾರವು ಅಸಾರವಾಗಿಯೂ ದುಃಖಮಯವಾಗಿಯೂ ಪರಿಣಮಿಸಿ,ಕೊನೆಗೆ ಮಹಾಪ್ರಮಾದಗಳೂ ಅನರ್ಥಗಳೂ ಪ್ರಾಪ್ತವಾಗುವುವೆಂಬ ಅಂಶವನ್ನು ತಿಳಿದು, ಅಂತಹ ಅವಿವೇಕ ಕಾರ್ಯಗಳನ್ನು ನೆರವೇರಿಸಲಾಗದೆಂದೂ;

(೭) ಮತ್ತು ರಾಜರೇ ಮುಂತಾದ ಸಮಸ್ತ ಜನರೂ—ಆಸ್ತಿಕರಾಗಿಯೂ ಪಾಪಭೀರುಗಳಾಗಿಯೂ ಸ್ವಧರ್ಮ ಸ್ವಕರ್ಮಗಳಲ್ಲಿ ನಿರತರಾಗಿಯೂ ಪರಲೋಕವೇತ್ತರಾಗಿಯೂ, ಸದ್ಗುಣೈಶ್ವರ್ಯಸಂಪನ್ನರಾಗಿಯೂ ಆಗಬೇಕೆಂದೂ--

— ಈ ಉಪೋದ್ಘಾತದ ದ್ವಾರಾ ಪ್ರಾರ್ಥಿಸುವೆನು.

ನನ್ನೀ ವಿಜ್ಞಾಪನೆಯಂತೆ ಜನರೆಲ್ಲರೂ ಆಚರಿಸಿದರೆ, ಲೋಕದ ದುಃಖಗಳೆಲ್ಲವೂ ನಿವಾರಣವಾಗಿ, ಎಲ್ಲೆಲ್ಲಿಯೂ ಪರಸ್ಪರ ಮೈತ್ರಿಯೂ ಸಾಹಾಯ್ಯವೂ ಶಾಂತಿಯೂ ನೆಲೆಗೊಂಡು, ನಮ್ಮೀ ಭೂಲೋಕವೇ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷ ಸ್ವರ್ಗವೆನಿಸುವುದು. ಆಗ್ಗೆ ನಾನಿಲ್ಲಿ ಜನ್ಮವನ್ನು ಪರಿಗ್ರಹಿಸಿದುದೂ ಮತ್ತು ನಾನು ಪಟ್ಟ ಅನೇಕ ಶ್ರಮಗಳೂ ಸಾರ್ಥಕವಾಗುವುವು.

ಶ್ಲೋ|| ಭೂಪಾ ಧರ್ಮಪರಾಯಣಾಃ ಪ್ರಕೃತಯೋ ಭೂಪಾಲಭಕ್ತ್ಯುಜ್ಜ್ವಲಾಃ |
ಪಿತ್ರಾದೇಶಕೃತಃ ಸುತಾಃ ಕೃತಧಿಯೋ ಭರ್ತುರ್ವ್ರತಾ ಯೋಷಿತಃ ||
ಚಾತುರ್ವರ್ಣ್ಯಗತಾಃ ಸ್ವಧರ್ಮನಿರತಾ ಯೇ ಸಂತಿ ಲೋಕೇ ಜನಾ
ಸ್ತೇಷ್ವದ್ಯಾರ್ಪಿತಮೇತದಾದರವಶಾತ್ಸದ್ಧರ್ಮಸಾಮ್ರಾಜ್ಯಕಮ್ ||೫||

[ತಾ:—(೫) " ಈ ಲೋಕದಲ್ಲಿ ಯಾವ ರಾಜರು ಧರ್ಮಪರಾಯಣರಾಗಿ ಇರುವರೋ, ಯಾವ ಪ್ರಜೆಗಳು ರಾಜಭಕ್ತಿಯಿಂದ ಒಡಗೂಡಿ ಶೋಭಿಸುವರೋ, ಯಾವ ಪುತ್ರರು (ತಂತಮ್ಮ) ತಂದೆತಾಯ್ಗಳ ಆಜ್ಞೆಯಂತೆ ನಡೆಯುಳ್ಳವರಾಗಿಯೂ ವಿದ್ಯಾವಂತರಾಗಿಯೂ ಇರುವರೋ, ಯಾವ ಸ್ತ್ರೀಯರು ಪತಿವ್ರತೆಯರಾಗಿ ಇರುವರೋ, ಯಾವ ಚಾತುರ್ವರ್ಣ್ಯದ ಜನರು ತಂತಮ್ಮ ಧರ್ಮಕ್ರಮಗಳಲ್ಲಿ ನಿರತರಾಗಿರುವರೋ, ಅಂಥವರುಗಳೆಲ್ಲರ ಸನ್ನಿಧಿಯಲ್ಲಿಯೂ "ಧರ್ಮಸಾಮ್ರಾಜ್ಯಂ" ಎಂಬ ಈ ಗ್ರಂಥವು (ಗ್ರಂಥಕರ್ತನಿಂದ) ಆದರಪುರಸ್ಸರವಾಗಿ ಅರ್ಪಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿದೆ."]

ಬೆಂಗಳೂರು,
೧೭ ನೆಯ ಸೆಪ್ಟಂಬರ್ ೧೯೧೩. } ಬಿದರೆ ಅಶ್ವತ್ಥನಾರಾಯಣ ಶಾಸ್ತ್ರಿ.

ದ್ವಿತೀಯಮುದ್ರಣದ ಉಪೋದ್ಘಾತವು

ಈ ಪುಸ್ತಕವು ಈಗ್ಗೆ ೨ ವರುಷಗಳ ಹಿಂದೆ ಪ್ರಥಮಾವರ್ತಿ ಮುದ್ರಿತವಾಯಿತು. ಇದರಲ್ಲಡಗಿರುವ ವಿಷಯಗಳೆಲ್ಲವೂ ಆರ್ಯವಿಹಿತವಾದ ಸನಾತನ ಸದ್ಧರ್ಮವೇ ಆಗಿದ್ದರೂ, ಬುದ್ಧಭಗವಂತನಿಂದ ಉಪದಿಷ್ಟವಾದುದರಿಂದ, ಪಕ್ಷಪಾತಾಂಧಕಾರ ಮಗ್ನರಾದ ಕೆಲವು ಜನ ಪಾಷಂಡಪಂಡಿತರೂ ಅವರ ದುರ್ಬೋಧನೆಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರಾಮಾಣ್ಯಬುದ್ಧಿಯುಳ್ಳ ಕೃತಕವನ್ನರಿಯದ ಕೆಲವು ಅಧಿಕಾರಿಗಳೂ ಇದನ್ನು ಶಿಷ್ಟಪರಿಗ್ರಾಹ್ಯವಲ್ಲವೆಂದೂ, ಆರ್ಯಧರ್ಮಕ್ಕೆ ವಿರುದ್ಧವಾದುದೆಂದೂ, ವಸ್ತುವಿಮರ್ಶನ ಜ್ಞಾನವಿಲ್ಲದುದರಿಂದ ಮಿಥ್ಯಾದೋಷಗಳನ್ನಾರೋಪಿಸಿ, ಇದರ ಪ್ರಸಾರಕ್ಕೆ ಅವಕಾಶವುಂಟಾಗದಂತೆ ಗೂಢೋದ್ಯೋಗಗಳನ್ನು ಮಾಡುತ್ತ, ಸೂರ್ಯದೇವನನ್ನು ಮೇಘಾಂಧಕಾರವು ಮರೆಗೊಳಿಸುವಂತೆ ಮೂಲೆಗೊತ್ತಬೇಕೆಂದು ಅನೇಕಮುಖವಾಗಿ ಪ್ರಯತ್ನಿಸಿದರು ಆದರೆ ಆ ಮೇಘಾಡಂಬರವು ಸರ್ವಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿಯೂ ಏಕಾಕಾರವಾಗಿಯೂ ಶಾಶ್ವತವಾಗಿಯೂ ನಿಲ್ಲುವುದಿಲ್ಲವಷ್ಟೆ ! ಏತನ್ಮಧ್ಯದಲ್ಲಿ ವಿದ್ಯಾಭಿಮಾನಿಗಳಾಗಿಯೂ ಗುಣಗ್ರಾಹಿಗಳಾಗಿಯೂ ಇರುವ ಸಮದರ್ಶಿಗಳಾದ ಇನ್ನು ಕೆಲವು ಜನ ಪಂಡಿತರೂ ರಾಜ್ಯಾಧಿಕಾರಿಗಳೂ ಇವರ ಅಂತರಾಳದಲ್ಲಿ ಅಡಗಿರುವ ದೇಶೋನ್ನತಿಗೆ ಹೇತುವಾದ ನೀತಿರಹಸ್ಯಗಳನ್ನು ಅರಿತು ಸಂತುಷ್ಟರಾಗಿ ಇದರ ಗುಣಕಿರಣಗಳ ಪ್ರಸಾರಕ್ಕೆ ಅನುಕೂಲಿಸುವಂತೆ ತಮ್ಮ ನಿಷ್ಪಕ್ಷಪಾತವಾದ ಸದಭಿಪ್ರಾಯಗಳೆಂಬ ಮಾರುತಲಹರಿಗಳನ್ನು ಪರಂಪರೆಯಾಗಿ ಬೀಸಿದುದರಿಂದ ಸ್ವಲ್ಪಕಾಲದಲ್ಲಿಯೇ ಮೇಲೆ ಹೇಳಿದ ಮೇಘಾಂಧಕಾರ ರೂಪವಾದ ದುರಭಿಪ್ರಾಯಗಳೆಲ್ಲವೂ ಛಿದ್ರ ಛಿದ್ರವಾಗಿ ತೊಲಗಿಹೋದುವು. ಈರೀತಿ ದುರಾಗ್ರಹಾಂಧಕಾರವನ್ನು ಧ್ವಂಸಮಾಡಲು ಸಾಧನಭೂತರೆನಿಸಿದ ಗುಣಜ್ಞರಾದ ಮಹನೀಯರಲ್ಲಿ, ನಮ್ಮನ್ನಾಳುವ ಮೈಸೂರ್ ಶ್ರೀಮನ್ಮಹಾರಾಜರವರಿಗೂ ಶ್ರೀಮದ್ಯುವರಾಜರವರಿಗೂ ನನ್ನ ಪ್ರಥಮ ವಂದನೆಗಳನ್ನು ಸಮರ್ಪಿಸುವೆನು. ಅದಲ್ಲದೆ ತಮ್ಮ ದಿವ್ಯಾಭಿಪ್ರಾಯಗಳ ಮುಖೇನ ನನಗೆ ಉತ್ತೇಜನವನ್ನಿತ್ತ ಮಹಾತ್ಮರಾದ ನಮ್ಮ ಮೈಸೂರ್ ರಾಷ್ಟ್ರದ ಮಂತ್ರಿವರ್ಯರಾದ ಸರ್. ಎಂ. ವಿಶ್ವೇಶ್ವರೈಯ್ಯ ಕೆ. ಸಿ. ಐ. ಇ. ಯವರಿಗೂ, ಪ್ರಥಮ ಕೌನ್ಸಲರಾಗಿದ್ದ ರಾಜಮಂತ್ರಪ್ರವೀಣ ಹೆಚ್. ವಿ. ನಂಜುಂಡೈಯ್ಯ ಎಂ. ಎ., ಎಂ. ಎಲ್., ಸಿ. ಐ. ಇ. ಯವರಿಗೂ, ಚೀಫ್‌ಇಂಜನಿಯರಾದ ರಾಜಸಭಾಭೂಷಣ ಕರ್ಪೂರ್ ಶ್ರೀನಿವಾಸರಾವ್ ಬಿ. ಎಸ್. ಸಿ., ಎಲ್. ಸಿ. ಇ.,ಯವರಿಗೂ, ವಿದ್ಯಾಭ್ಯಾಸದ ಇನ್‌ಸ್ಪೆಕ್ಟರ್‌ಜನರಲ್‌ರಾದ ರಾವ್‌ಬಹದ್ದೂರ್

ಎಂ. ಶಾಮರಾವ್. ಎಂ. ಎ. ಯವರಿಗೂ, ಶಾಸನದ ಇಲಾಖೆಯ ಸೂಪರಿಂಟೆಂಡೆಂಟರಾದ ಪ್ರಾಕ್ತನಶೋಧನವಿಚಕ್ಷಣ ಆರ್. ನರಸಿಂಹಾಚಾರ್ ಎಂ. ಎ., ಎಂ. ಆರ್. ಏ. ಎಸ್. ರವರಿಗೂ, ಶ್ರೀ ಚಾಮರಾಜೇಂದ್ರ ಸಂಸ್ಕೃತಕಾಲೇಜಿನ ಪ್ರಿನ್ಸಿಪಾಲ್‌ರಾದ ಆರ್. ಶಾಮಶಾಸ್ತ್ರಿ ಬಿ. ಎ., ಎಂ. ಆರ್. ಏ. ಎಸ್. ರವರಿಗೂ, ಲೇಟ್ ಗೌವರನ್ಮೆಂಟ್ ಕನ್ನಡಾ ಟ್ರಾನ್ಸ್ಲೇಟರಾಗಿದ್ದ ಎಂ. ಲಕ್ಷ್ಮೀನಾರಣಪ್ಪ ಬಿ. ಎ. ಯವರಿಗೂ, ಮೈಸೂರ್ ಮಹಾರಾಜಾಕಾಲೇಜ್ ಪ್ರೊಫೆಸರಾದ ಬಿ. ಎಂ. ಶ್ರೀಕಂಠಯ್ಯ ಎಂ. ಎ., ಬಿ. ಎಲ್. ರವರಿಗೂ, ಅದೇ ಕಾಲೇಜಿನ ಸೀನಿಯರ್ ಕರ್ಣಾಟಕ ಪಂಡಿತರಾದ ಪಿ. ಆರ್. ಕರಿಬಸವಶಾಸ್ತ್ರಿಗಳಿಗೂ, ಮತ್ತು ಧಾರ್ವಾಡದ ಟ್ರೇನಿಂಗ್ ಕಾಲೇಜಿನ ಪ್ರಿನ್ಸಿಪಾಲರಾದ ವಿ. ಬಿ. ಜೋಷಿ ಬಿ. ಎ. ಯವರಿಗೂ, ಅದೇ ಧಾರ್ವಾಡದ ಗೌ|| ಹೈಸ್ಕೂಲ್ ಹೆಡ್ಮಾಸ್ಟರಾದ ಆರ್ ಹೆಚ್. ದೇಶಪಾಂಡೆ ಎಂ. ಎ. ಯವರಿಗೂ, ಮತ್ತು ಮದ್ರಾಸ್ ಗೌವರನ್ಮೆಂಟಿನ ಕನ್ನಡ ಟ್ರಾನ್ಸ್ಲೇಟರಾದ ಬಿ. ರಾಮರಾವ್. ಎಂ. ಎ., ಎಲ್. ಎಲ್. ಬಿ. ಯವರಿಗೂ, ಇನ್ನೂ ಅನೇಕ ಪತ್ರಿಕಾಕರ್ತರಿಗೂ ಬಹು ಕೃತಜ್ಞನಾಗಿರುವೆನು. ಅದಲ್ಲದೆ ಈ ಗ್ರಂಥಕ್ಕೆ ಪ್ರಥಮ ತರಗತಿಯ ಬಹುಮಾನವನ್ನು ಕೊಟ್ಟು ತನ್ಮೂಲಕ ತಮ್ಮಲ್ಲಿ ನೆಲೆಗೊಂಡಿದ್ದ ಸಮದರ್ಶಿತ್ವವನ್ನೂ ಅಸಮವಾದ ಕರ್ಣಾಟ ಭಾಷಾಭಿಮಾನವನ್ನೂ ವ್ಯಕ್ತಗೊಳಿಸಿದ ಧಾರ್ವಾಡದ "ಕರ್ಣಾಟಕ ವಿದ್ಯಾವರ್ಧಕ ಸಂಘ" ದವರಿಗೂ, ಮತ್ತು ಈಗ ಪಾಶ್ಚಾತ್ಯದೇಶಗಳಲ್ಲಿ ನಡೆಯುತ್ತಿರುವ ಯುದ್ಧದಿಂದ ನಮ್ಮ ಬ್ರಿಟಿಷ್ ಚಕ್ರಾಧಿಪತ್ಯಕ್ಕೆ ಅನೇಕವಿಧವಾದ ಕಷ್ಟನಷ್ಟಗಳುಂಟಾಗಿರುವ ಈ ಸಂಭವದಲ್ಲಿ—"ರಾಜಭಕ್ತಿಯನ್ನೂ ರಾಜರಾಷ್ಟ್ರಗಳಿಗೆ ಉಪಹತಿಯುಂಟಾದಾಗ ಪ್ರತಿಯೊಬ್ಬ ಪ್ರಜೆಯೂ ತನ್ನ ತನು ಧನ ಪ್ರಾಣಗಳನ್ನಾದರೂ ಹಿಂತೆಗೆಯದೆ ಅರ್ಪಿಸುವುದರ ದ್ವಾರಾ ಸ್ವದೇಶವಾತ್ಸಲ್ಯವನ್ನೂ ನಿಸರ್ಗರಮ್ಯವಾದ ರಾಜಭಕ್ತಿಯನ್ನೂ ಸರ್ವಪ್ರಕಾರದಿಂದಲೂ ಪ್ರದರ್ಶಿಸಬೇಕು" ಎಂಬ ದಿವ್ಯನೀತಿಗಳನ್ನು ಈ ಪುಸ್ತಕವು ಬೋಧಿಸುವುದರಿಂದ ಬಹು ಉಪಯೋಗಕರವಾದುದೆಂದು ತಿಳಿದು ಸಂತುಷ್ಟರಾಗಿ, ತಮ್ಮ ಸರ್ಕಾರದ "ಸೆಕೆಂಡರೀ ಸ್ಕೂಲ್" ಗಳಿಗೆಲ್ಲಾ ಪಠ್ಯಪುಸ್ತಕ (Text) ವನ್ನಾಗಿಯೂ, "ಪ್ರೈಮರೀಸ್ಕೂಲ್" ಗಳಿಗೆಲ್ಲಾ ಬಹುಮಾನ ಮತ್ತು ಭಾಂಡಾರಿಕ (Prize and Library) ಪುಸ್ತಕವನ್ನಾಗಿಯೂ ವಿಧಾಯಕಮಾಡಿದುದರ ದ್ವಾರಾ ಅತ್ಯುದಾರವಾಗಿ ದೇಶಭಾಷೆಯನ್ನು ಪ್ರೋತ್ಸಾಹಿಸಿದ "ಬೊಂಬಾಯಿ ಗೌವರನ್ಮೆಂಟ್" ನವರಿಗೂ ಸಹ ಕೃತಜ್ಞತಾಪೂರ್ವಕವಾದ ವಂದನೆಗಳನ್ನು ಅರ್ಪಿಸುವೆನು. ಇಷ್ಟೇ ಅಲ್ಲದೆ ನಮ್ಮ ಮೈಸೂರ್ ಸಂಸ್ಥಾನದ ವಿದ್ಯಾಭ್ಯಾಸದ ಇಲಾಖೆಯವರು ಇದನ್ನು ಬಹುಮಾನಪುಸ್ತಕವನ್ನಾಗಿ ವಿಧಾಯಕಮಾಡಿದುದಲ್ಲದೆ ಶಾಲೆಗಳ ಉಪಯೋಗಾರ್ಥವಾಗಿ ಅನೇಕ ಪ್ರತಿಗಳನ್ನು ಕೊಂಡುಕೊಂಡುದರ ಮೂಲಕ ಪ್ರೋತ್ಸಾಹಿಸಿರುವರು. ಈ ದ್ವಿತೀಯ ಮುದ್ರಣದ ಪ್ರತಿಗಳನ್ನು ಬಹು ರಮ್ಯವಾಗಿ ಮುದ್ರಿಸಿಕೊಟ್ಟ ಬೆಂಗಳೂರು "ಐರಿಷ್ ಪ್ರೆಸ್" ನ ಅಧಿಕಾರಿಗಳಾದ ಮ|| ಕೆ. ಎಸ್. ಕೃಷ್ಣಯ್ಯರ್ ಬಿ. ಎ ಯವರ ಉಪಕೃತಿಯು

ಚಿರಸ್ಮರಣೀಯವಾಗಿ ನಿಲ್ಲುವುದು. ಈಚೀಚೆಗೆ ಈ ಪುಸ್ತಕಕ್ಕೆ ಅನೇಕ ಮುಖ ದಿಂದ ಪ್ರೋತ್ಸಾಹಗಳು ಉಂಟಾಗುತ್ತಿರುವುದರಿಂದ ಇದನ್ನು ದ್ವಿತೀಯವಾರ ಮುದ್ರಿಸಲಾಯಿತು.

(೨) ಆದರೆ ಪ್ರಥಮ ಮುದ್ರಣದ ಪುಸ್ತಕದಲ್ಲಿ ದೀರ್ಘವಾದ ಸಮಸ್ತ ಪದಗಳೂ ವಿಶೇಷವಾಗಿ ಸಂಸ್ಕೃತಶಬ್ದಗಳೂ ಇದ್ದುದರಿಂದ ವ್ಯುತ್ಪನ್ನರಲ್ಲದ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳಿಗೆ ಶಬ್ದಾರ್ಥಗಳು ಸುಲಭವಾಗಿ ತಿಳಿಯಲಾರವೆಂದು ಬೊಂಬಾಯಿ ಗೌವರನ್ಮೆಂಟಿನ "ಡಿವೀಜನಲ್ ವರ್ನ್ಯಾಕ್ಯುಲರ್ ಬುಕ್ ಕಮಿಟಿ" ಯವರು ಸೂಚಿಸಿ ದುದರಿಂದ, ಆ ಸ್ಥಳಗಳಲ್ಲಿ ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ರೂಢಿಯಲ್ಲಿರುವ ಕನ್ನಡ ಪದಗಳನ್ನೇ ಸೇರಿಸಿರುವೆನಲ್ಲದೆ ಕ್ಲಿಷ್ಟವಾದ ಸಮಸ್ತ ಪದಗಳನ್ನೆಲ್ಲಾ ಒಡೆದು ಹಾಕಿ ಸುಲಭೋ ಚ್ಚಾರಣೆಗೆ ಅನುಕೂಲಪಡಿಸಿರುವೆನು; ಮತ್ತು ಕೆಲವು ಕಡೆಗಳಲ್ಲಿ ಕಥೆಯನ್ನು ಸ್ವಲ್ಪಮಟ್ಟಿಗೆ ವಿಸ್ತರಿಸಿದ್ದರೂ ಕಥಾಸಂವಿಧಾನವು ಕೆಡದಂತೆಯೂ, ಮುಖ್ಯಾಶಯವು ಸುಲಭವಾಗಿ ತಿಳಿಯುವಂತೆಯೂ, ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ತಿದ್ದಿರುವೆನು. ಪಾಠಶಾಲೆಗಳ ಬಾಲಕ ಬಾಲಿಕೆಯರಿಗೆ ಕಥಾಭಾಗದಿಂದ ತಿಳಿದುಬರಬೇಕಾದ ಮುಖ್ಯನೀತಿಗಳನ್ನು ಅನು ಕೂಲವಾದ ಚಿತ್ರಗಳ ಮೂಲಕ ವಿಶದಪಡಿಸಿರುವೆನಲ್ಲದೆ, ಅವುಗಳಿಂದುಂಟಾಗುವ ನೀತಿ ವಚನಗಳನ್ನು ಆ ಚಿತ್ರಗಳ ತಳಭಾಗದಲ್ಲಿಯೇ ವಿವರಿಸಿರುವೆನು.

ಇಷ್ಟಾದರೂ ಈ ಪುಸ್ತಕವನ್ನು ಬರೆಯುವ ವಿಷಯದಲ್ಲಿದ್ದ ನನ್ನ ಮುಖ್ಯೋ ದ್ದೇಶಗಳು ಕೆಲಕಾಲ ವಿಘ್ನಜನ್ಯವಾದ ಉಪಹತಿಯಿಂದ ಹಿಮ್ಮೆಟ್ಟಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿದ್ದರೂ ಗತ್ಯಾಗತ್ಯಾ ವಿಘ್ನಗಳು ಲಯಿಸಿಹೋಗಿ ಒಂದೊಂದಾಗಿ ನೆರವೇರುತ್ತಿರುವುದರಿಂದ- ಸ್ತ್ರೀಗೆ ಉಭಯಕುಲೋದ್ಧಾರಕವಾದ ಪುತ್ರಸಂತಾನವು ಲಭಿಸುವುದೆಂಬ ಭರವಸೆ ಯಿಂದ ತಾನು ಧರಿಸಿರುವ ಗರ್ಭಭಾರದುಃಖವು ಸುಖರೂಪವಾಗಿಯೇ ತೋರು ವಂತೆ—ಈ ಗ್ರಂಥರಚನೆಯ ಮತ್ತಿದರ ಪ್ರಸಾರದ ವಿಷಯಗಳಲ್ಲಿ ನಾನು ಪಟ್ಟ ಕಷ್ಟನಷ್ಟಗಳೆಲ್ಲವೂ ಪರಿಣಾಮದಲ್ಲಿ ಸುಖಪರಂಪರೆಗಳನ್ನೇ ಉಂಟುಮಾಡು ತ್ತಿರುವುವು.

ಮುಖ್ಯವಾಗಿ ನಮ್ಮ ಈ ಕರ್ಣಾಟರಾಷ್ಟ್ರವು ಪುರಾಣಪ್ರಸಿದ್ಧವಾಗಿಯೂ, ವಿವಿಧ ಸನ್ಮತಗಳ ಪ್ರಸಾರಕ್ಕೆ ಆಶ್ರಯಸ್ಥಾನವಾಗಿಯೂ, ವಿದ್ಯೆಗೆ ತೌರುಮನೆಯಾ ಗಿಯೂ, ಸನಾತನ ಸದ್ಧರ್ಮವನ್ನು ರಕ್ಷಿಸುವ ಅಭೇದ್ಯವಾದ ಪಿಟಕವಾಗಿಯೂ, ಧರ್ಮೈಕಪರಾಯಣತೆ ವಿದ್ವತ್ಪೂಜನ ಪ್ರಜಾರಂಜನ ಆರ್ಯಾಚರಣೆ ಮುಂತಾದ ಗುಣರತ್ನಗಳಿಂದ ಖಚಿತವಾದ ಧರ್ಮಸಿಂಹಾಸನವನ್ನು ಅಲಂಕರಿಸಿದ ರಾಜಪರಂ ಪರೆಯವರಿಂದ ನಿರಂತರವೂ ಪರಿಪಾಲಿಸಲ್ಪಡುತ್ತಿರುವುದಾಗಿಯೂ, ಧರ್ಮಾಭಿಮಾನ ರಾಜಭಕ್ತಿ ದೇಶವಾತ್ಸಲ್ಯ ದಯಾಪರತ್ವ ವಿದ್ಯಾತುರ ಮುಂತಾದ ಅಮೂಲ್ಯಾ ಭರಣಗಳಿಂದ ಮೆರೆವ ಸತ್ಪ್ರಜೆಗಳಿಂದ ಸೇವಿತವಾಗಿಯೂ, ಇರುವುದೆಂಬ ಕೀರ್ತಿ

ವೃಕ್ಷದ ಶಾಖೋಪಶಾಖೆಗಳು ನಾನು ಸಂಚರಿಸಿದ ಅನೇಕ ರಾಷ್ಟ್ರಗಳಲ್ಲಿ ವ್ಯಾಪಿಸಿರುವುದರಿಂದ, ಅವುಗಳು ಇನ್ನೂ ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ವೃದ್ಧಿಯನ್ನು ಹೊಂದಿ ವಿವಿಧ ವಿದ್ಯೆಗಳೆಂಬ ಕಿಸಲಯ ಪುಷ್ಪಫಲಗಳನ್ನು ಲೋಕದ ಜನರಿಗೆ ಯಥೇಚ್ಛೆಯಾಗಿತ್ತು ಮತ್ತಷ್ಟು ಭಕ್ತಿಗೌರವಗಳು ಅಲ್ಲಿನ ಜನರಲ್ಲುಮ್ಮಳಿಸುವಂತೆ ಸಾಮರ್ಥ್ಯವನ್ನು ಉಂಟುಮಾಡಬೇಕೆಂಬ ಮುಖ್ಯೋದ್ದೇಶದಿಂದ ನಮ್ಮ ಈ ಮೂಲದೇಶಕ್ಕೆ "ಧರ್ಮಸಾಮ್ರಾಜ್ಯಂ" ಎಂಬ ಕೃತಿಸೀತಲೋದಕವನ್ನು ನನ್ನ ಶಕ್ತಿಗನುರೂಪವಾಗಿ ಎರೆದು ತದ್ವಾರಾ ನನ್ನ ಜನ್ಮದೇಶಸೇವೆಯನ್ನು ಯಥಾಮತಿಯಾಗಿ ಮಾಡಿರುವೆನು. ಇದರಂತೆಯೇ ಮಹನೀಯರ ಅಭಿಮಾನವು ಮುಂದಕ್ಕೂ ನನ್ನ ಕಾರ್ಯಗಳ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಉಂಟಾದರೆ, ಆಗ್ಗೆ ಇದಕ್ಕಿಂತಲೂ ಅತಿಶಯವಾದ ಅನೇಕ ನವೀನ ಗ್ರಂಥಗಳನ್ನು ದೇಶಬಾಂಧವರ ಸನ್ನಿಧಿಗರ್ಪಿಸಿ ನನ್ನ ಮಾನವಜನ್ಮವನ್ನು ಸಾರ್ಥಕಪಡಿಸುವೆನು.

ಮೈಸೂರು
25ನೇ ಮೇ 1916

ಇತಿ
ಗ್ರಂಥಕರ್ತ.

The Kingdom of Righteousness.

ಧರ್ಮಸಾಮ್ರಾಜ್ಯಂ

ADORATION.

ಮಙ್ಗಲಮ್.

ಧರ್ಮೋ ವಿಷ್ಣುವಿರಿಂಚಿನೀಲಗಲಕೃದ್ಧರ್ಮಂ ವಿರಾಟ್ಸೇವತೇ
ಧರ್ಮೇಣೈವ ಸುಶಾಸಿತಂ ಜಗದಿದಂ ಧರ್ಮಾಯ ದದ್ಯಾದ್ವಪುಃ ।
ಧರ್ಮಾನ್ನಾಸ್ತ್ಯಪರಂ ಪದಂ ಸುಖತರಂ ಧರ್ಮಸ್ಯ ಮೂಲಂ ದಯಾ ।
ಧರ್ಮೇ ಚಿತ್ತಲಯೋ ಹಿ ಮುಕ್ತಿರನಘಾ ಹೇ ಧರ್ಮ ಪಾಯಾ ಜಗತ್ ॥೧॥

[೧. ತಾತ್ಪರ್ಯ:—ಧರ್ಮವು (ತ್ರಿಮೂರ್ತಿಗಳಾದ) ಬ್ರಹ್ಮ ವಿಷ್ಣು ಮಹೇಶ್ವರರನ್ನು ಸೃಷ್ಟಿಸಿದುದು ; ಆ ಧರ್ಮವನ್ನು ವಿರಾಟ್ ಪುರುಷನೂ ಸೇವಿಸುವನು ; ಆ ಧರ್ಮದಿಂದಲೇ ಈ ಜಗತ್ತು ಕ್ರಮಪಡಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿರುವುದು ; ಆ ಧರ್ಮಕ್ಕಾಗಿ (ಮನುಷ್ಯನಾದವನು ತನ್ನ) ಶರೀರವನ್ನಾದರೂ ಅರ್ಪಿಸಬೇಕು ; ಆ ಧರ್ಮಕ್ಕಿಂತಲೂ ಸುಖತರವಾದ ಸ್ಥಾನವು ಮತ್ತೊಂದಿಲ್ಲವು ; ಆ ಧರ್ಮದ ಬುಡವೇ ದಯೆಯು ; ಆ ಧರ್ಮದಲ್ಲಿ (ಮನುಷ್ಯನ) ಚಿತ್ತವು ಲೀನವಾಗುವುದೇ ಪಾಪರಹಿತವಾದ (ಪುನರಾವೃತ್ತಿರಹಿತವಾದ) ಮುಕ್ತಿಯು ; ಅಂತಹ ಎಲೈ ಧರ್ಮವೇ ; (ಪರಬ್ರಹ್ಮನೆ ಅಥವಾ ಪರಮಾತ್ಮನೆ!) ಲೋಕವನ್ನು ರಕ್ಷಿಸು.]

ಚೇತಶ್ಚಿಂತಯ ಸಂತತಂ ಗುರುವರಂ ಜ್ಞಾನಾಕರಂ ಶಂಕರಂ ।
ಸರ್ವೇಶಂ ನುತಧರ್ಮದೇಹರುಚಿರಂ ಸ್ವಾತ್ಮಪ್ರಭಾಭಾಸುರಮ್ ।
ಉತ್ಪತ್ತಿಸ್ಥಿತಿಮೃತ್ಯುಭಂಗಲಹರೀ ಸಂಸಾರಘೋರಾರ್ಣವಾ ।
ದ್ದಕ್ಷಂ ಪಾಲಯಿತುಂ ಜಗನ್ತ್ಯತಿತರಾಮಶ್ವತ್ಥನಾರಾಯಣಮ್ ॥೨॥

[೨. ತಾ|| ಎಲೈ ಮನಸ್ಸೇ ! ಶ್ರೇಷ್ಠನಾದ ಗುರುಪ್ರಾಜ್ಞಾನಕ್ಕೆ ಸ್ಥಾನನೂ, ಮಂಗಳಕರನೂ, ಪ್ರಪಂಚಕ್ಕೆ ಅಧಿಪತಿಯೂ, ಶ್ರೇಷ್ಠವಾದ ಧರ್ಮವೆಂಬ ದೇಹದಿಂದ ಪ್ರಕಾಶಿಸುವವನೂ, ಸ್ವಪ್ರಕಾಶದಿಂದ ಬೆಳಗುತ್ತಿರುವವನೂ, ಸಂಸಾರಸಮುದ್ರದಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟುವುದು ಬದುಕುವುದು ಸಾಯುವುದು ಎಂಬ ಅಲೆಗಳ ಹೊಡೆದಾಟಕ್ಕೆ ಒಳಗಾಗಿರುವ ಪ್ರಾಣಿವರ್ಗವನ್ನು ಉದ್ಧರಿಸಿ ಕಾಪಾಡುವುದರಲ್ಲಿ ಅತ್ಯಂತ ಕೌಶಲ್ಯವುಳ್ಳವನೂ ಆದ ಆ ಅಶ್ವತ್ಥನಾರಾಯಣಭಗವಂತನನ್ನು ನಿರಂತರವೂ ಭಜಿಸು.]

ಮೊದಲನೆಯ ಅಂಗ

ಒಂದನೆಯ ಸಂಧಿ

Wrong Envying The Right.

ಧರ್ಮಪ್ರಭಾವ ಮತ್ತು ಅಧರ್ಮಾಂಕುರ.

ಒಂದಾನೊಂದು ದಿನ ದೇವೇಂದ್ರನಾದ ಶಕ್ರನು ದಿಕ್ಪಾಲಕರುಗಳಿಂದಲೂ, ಬೃಹಸ್ಪತಿ ಮೊದಲಾದ ಮಂತ್ರಿಗಳಿಂದಲೂ, ಅಲಂಕೃತಗಳಾದ ದಿವ್ಯಾಸನಗಳ ಮಧ್ಯದೊಳ್ ಮೆರೆವ ಧರ್ಮಾಸನದಲ್ಲಿ ಶಾಂತಿಸ್ವರೂಪಿಣಿಯಾದ ಶಚೀದೇವಿಯೊಡನೆ ಮಂಡಿಸಿ ಬೃಹಸ್ಪತಿಯನ್ನು ಕುರಿತು ಇಂತೆಂದನು—"ಪೂಜ್ಯರೇ ! ಕೆಲವು ದಿನಗಳಿಂದಲೂ ಈ ಸಿಂಹಾಸನದಮೇಲೆ ಕುಳಿತೊಡನೆಯೇ ಯಾವುದೋ ಒಂದು ವಿಧವಾದ ತಾಪವೂ ಭೀತಿಯೂ ನನಗೆ ಉಂಟಾಗುವುದು ! ಇದಕ್ಕೆ ಕಾರಣವು ಏನಾಗಿರಬಹುದು ?" ಇದನ್ನು ಕೇಳಿದ ಬೃಹಸ್ಪತಿಯು ದಿವ್ಯದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಒಂದು ಕ್ಷಣಕಾಲ ಯೋಚಿಸಿದ ಬಳಿಕ ಸಂಕೋಚದಿಂದ ಇಂತೆಂದನು—"ಸಹಸ್ರಾಕ್ಷನೇ! ಅದರ ಕಾರಣವನ್ನು ನಿನ್ನಲ್ಲಿ ಹೇಳುವುದಕ್ಕೆ ನನ್ನ ಮನವು ಸ್ವಲ್ಪ ಹಿಂತೆಗೆಯುವುದು." ಇದನ್ನು ಕೇಳಿದ

ಇಂದ್ರನೇ ಮೊದಲಾದವರು ಭೂಲೋಕದ ರಾಜರ ಶ್ರೇಯಸ್ಸಿನ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಅಸೂಯೆ ಪಡುವಿಕೆ.

ನೀತಿ :—ಸ್ವಾರ್ಥಪರತ್ವವು ದ್ರೋಹಾಸೂಯೆಗಳನ್ನುಂಟುಮಾಡುವುದು.



Indra and other celestial chiefs envy the success and prosperity of earthly kings.

MORAL :—**Deceit and envy are the outcome of selfishness** *(Page 2).*

ದೇವೇಂದ್ರನು ಕಳವಳಗೊಂಡವನಾಗಿ ಇಂತೆಂದನು:—"ನಿಮ್ಮ ಮಾತಿನಿಂದ ನನ್ನ ಭೀತಿಯು ಮತ್ತಷ್ಟು ವೃದ್ಧಿಯಾಗುವುದು ! ಕಾರಣವನ್ನು ತಡಮಾಡದೆ ಹೇಳಿರಿ !" ಬಳಿಕ ಬೃಹಸ್ಪತಿಯು ಇಂತೆಂದನು: "ಹಾಗಾದರೆ ಹೇಳುವೆನು ಕೇಳು—ಯಾವನೋ ಮಹಾತ್ಮನಾದ ಒಬ್ಬ ರಾಜರ್ಷಿಯು ಭೂಲೋಕದಲ್ಲಿ ಅವತರಿಸಿರುವಂತೆಯೂ, ಆತನ ಧರ್ಮ ಪ್ರಭಾವವು ನಿನ್ನ ಆಸನವನ್ನು ವ್ಯಾಪಿಸಿ ನಿನಗೆ ಈ ರೀತಿಯಾದ ತಾಪವನ್ನೂ ಭೀತಿಯನ್ನೂ ಉಂಟುಮಾಡಿರುವಂತೆಯೂ ತೋರುವುದು ; ಮುಖ್ಯವಾಗಿ ನಿನ್ನ ಇಂದ್ರಪಟ್ಟದ ಅವಧಿಯು ಮುಗಿಯುವ ಕಾಲವು ಪ್ರಾಪ್ತವಾಗಿರುವುದರಿಂದ ಈ ನಿಮಿತ್ತಗಳು ಉಂಟಾಗಿರುವುವು." ಇದನ್ನು ಕೇಳಿದೊಡನೆಯೇ ದೇವೇಂದ್ರನು ಖಿನ್ನ ಮುಖನಾಗಿ ತನ್ನಲ್ಲಿ ತಾನೇ ಈರೀತಿ ಮಾತನಾಡಿಕೊಂಡನು :—"ಅಯ್ಯೋ ! ಈಗ ಏನು ಮಾಡಲಿ ! ಈ ಗುರುಗಳ ಮಾತು ಸುಳ್ಳಾಗದು ! ಇದುವರೆಗೂ ದಿಕ್ಪಾಲಕರುಗಳಿಂದಲೂ, ತ್ರಿಮೂರ್ತಿಗಳಿಂದಲೂ, ಸೇವಿತವಾದ ಈ ದೇವರಾಜ್ಯಕ್ಕೆ ಒಡೆಯನೆಂಬ ಬಿರುದನ್ನು ಪಡೆದಿದ್ದೆನು ! ಭೂಲೋಕದ ಹವಿರ್ಭಾಗ ಪೂರ್ವಕವಾದ ಮರ್ಯಾದೆಗಳೆಲ್ಲವೂ ಮೊದಲು ನನಗೇ ಅರ್ಪಿಸಲ್ಪಡುತ್ತಿದ್ದುವು. ಇಂತಹ ವೈಭವವನ್ನು ಅನ್ಯನಿಗೆ ಎಂತು ಒಪ್ಪಿಸಿಬಿಡಲಿ ?" ಈ ರೀತಿಯಾಗಿ ದೇವೇಂದ್ರನು ಆಡಿದ ಸಖೇದ ಭಾಷಣವನ್ನು ಕೇಳಿದ ಬೃಹಸ್ಪತಿಯು ಅವನನ್ನು ಕುರಿತು ವಿನಯದಿಂದ ಇಂತೆಂದನು :— "ಶಕ್ರನೆ ! ನೀನು ಈ ರೀತಿಯಾಗಿ ಅನ್ಯರಲ್ಲಿ ಅಸೂಯೆಯನ್ನು ತಾಳಬಾರದು ; ಅರ್ಹತೆಯನ್ನು ಪಡೆದವರಿಗೆ ತಕ್ಕಂತೆ ಗೌರವವನ್ನು ಕೊಡುವುದು ನಿನ್ನಂತಹ ವಿಚಕ್ಷಣರಿಗೆ ಕರ್ತವ್ಯವು ; ಅಲ್ಲದೆ ಇದನ್ನು ಕೇಳು—

ಕಸ್ಸಮ್ಪ್ರಯೋಗೋಽಸ್ತಿ ವಿಯೋಗಶೂನ್ಯಃ ಕಾಸ್ಸಮ್ಪದಸ್ಸನ್ತಿ ವಿಪದ್ವಿಹೀನಾಃ ।
ಜಗತ್ಪ್ರವೃತ್ತಾವತಿಚಂಚಲಾಯಾಮುಪ್ರತ್ಯವೇಕ್ಷಂ ಖಲು ತೇಽತ್ರ ದುಃಖಮ್ ॥ ೩ ॥

[೩. ತಾ|| ಅಗಲುವಿಕೆಯನ್ನು ಉಂಟುಮಾಡದೆ ಇರುವ ಕೊಡುವಿಕೆಯೂ, ವಿಪತ್ಪರಂಪರೆಗೆ ಒಳಗಾಗದ ಸಂಪದವೂ ಈ ಜಗತ್ತಿನಲ್ಲಿ ಯಾವುದಿರುವುದು ? ಈ ಪ್ರಕಾರ ಜಗತ್ತಿನ ಲಕ್ಷಣವು ಅತಿ ಚಂಚಲವಾಗಿ ಇರುವಲ್ಲಿ ನಿನ್ನ ಈ ದುಃಖವು ಶುದ್ಧ ಅವಿವೇಕವೇ ಆಗಿರುವುದಲ್ಲವೆ ?]

ಆದಕಾರಣ ಈ ದುಃಖವನ್ನೂ ಅಸೂಯೆಯನ್ನೂ ತ್ಯಜಿಸಿ, ಪರರ ಶ್ರೇಯಸ್ಸಿನ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಸಂತೋಷ ಪಡುವ ಗುಣವನ್ನು ಅವಲಂಬಿಸು.''

ಇತ್ತ ಯಮನು ಬೃಹಸ್ಪತಿಯ ಮಾತನ್ನು ಕೇಳಿ, ತನ್ನಾಸನದಿಂದ ಎದ್ದು ಕೋಪದಿಂದ ಇಂತೆಂದನು :—''ಸಹಸ್ರಾಕ್ಷನೇ ! ನೀನು ಈ ಗುರುಗಳ ಮಾತನ್ನು ನಿಜವೆಂದು ನಂಬಿ ಭಯ ಪಡಬೇಡ ; ಒಂದು ವೇಳೆ ಅದು ನಿಜವಾಗಿರುವ ಪಕ್ಷಕ್ಕೆ ನನ್ನ ಕರಣಿಕರಾದ ಚಿತ್ರಗುಪ್ತರನ್ನು ಕಳುಹಿಸಿ ಭೂಲೋಕದಲ್ಲಿ ಇರುವ ಸಮಸ್ತ ರಾಜರಿಂದಲೂ ಆಚರಿಸಲ್ಪಡುವ ಪಾಪಪುಣ್ಯಗಳನ್ನು ಧರ್ಮಪುಸ್ತಕದಲ್ಲಿ ಬರೆದುಕೊಂಡು ಬರುವಂತೆ ಆಜ್ಞಾಪಿಸುವೆನು : ಈ ಗುರುಗಳು ಹೇಳಿದಂತಹ ಭೂಪಾಲನು ಮರ್ತ್ಯನಾಗಿರುವುದರಿಂದ ಪಾಪಕಾರ್ಯವನ್ನು ಮಾಡಲೇ ಬೇಕಾಗುವುದು ! ಆಗ್ಗೆ ಅವನನ್ನು ಇಲ್ಲಿಗೆ ಎಳೆತಂದು ನನ್ನ ದುರಿನಲ್ಲಿಯೇ ಅವನಿಗೆ ವಿವಿಧವಾದ ಹಿಂಸೆಗಳನ್ನು ಕೊಡುವೆನು ; ಈ ಕಾರ್ಯದಲ್ಲಿ ನನಗೆ ಮನ್ಮಥನೂ ಸಹಾಯಕನಾಗುವನು.''

ಇದಕ್ಕೆ ಅನುಗುಣವಾಗಿ ಮನ್ಮಥನು ಉತ್ಸಾಹದಿಂದ ಎದ್ದು ನಿಂತು ಪೌರುಷದಿಂದ ಇಂತೆಂದನು:—''ಶತಕ್ರತುವೇ ! ಈ ಯಮನು ಹೇಳಿದಂತೆಯೇ ಮದ ಮೋಹ ಕ್ರೋಧ ವಿಸ್ಮೃತಿ ಅವಿವೇಕ ಮುಂತಾದ ನನ್ನ ಪರಿವಾರವನ್ನು ಭೂಲೋಕಕ್ಕೆ ಕಳುಹಿ. ಪ್ರತಿಯೊಬ್ಬ ದೇಶಾಧಿಪ

ನನ್ನೂ ಅವನವನ ಪ್ರಜೆಗಳನ್ನೂ ವ್ಯಾಪಿಸಿ ಪಾಪಕಾರ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಆಸಕ್ತಿ ಉಂಟಾಗುವಂತೆ ಮಾಡುವೆನು.

ಇವನಂತೆಯೇ ಯಕ್ಷೇಶ್ವರನು ತನ್ನ ಆಸನದಿಂದ ಎದ್ದು ನಿಂತು ಅಟ್ಟಹಾಸದಿಂದ ಇಂತೆಂದನು ; ''ಪಾಕಶಾಸನನೇ ! ಇವರ ಸಹಾಯಾರ್ಥವಾಗಿ ನನ್ನ ಪರಿವಾರದವರಾದ ರಾಜಯಕ್ಷ್ಮ ಸಾಂಕ್ರಾಮಿಕ ಮುಂತಾದ ರೋಗ ಸಮೂಹವನ್ನು ಈಗಲೇ ಕಳುಹುವೆನು.''

ಬಳಿಕ ದೇವೇಂದ್ರನು ಇವರುಗಳಾಡಿದ ಅನುಮೋದವಾಚನಗಳನ್ನು ಕೇಳಿ ಸಂತುಷ್ಟನಾಗಿ ಇಂತೆಂದನು :—''ನನ್ನ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ನೀವು ತೋರಿದ ಕರುಣೆಗಾಗಿ ಸಂತುಷ್ಟನಾದೆನು ; ನಿಮ್ಮಗಳ ಕಾರ್ಯಗಳಿಗೆ ಅನುಕೂಲವಾಗಿ ಪುಷ್ಕಲಾವರ್ತವೇ ಮೊದಲಾದ ಮೇಘ ಸಮೂಹವನ್ನು ಭೂಮಿಯ ಮೇಲೆ ಮಳೆಗರೆಯದಂತೆ ಎಸಗಿ, ಭೂಲೋಕದಲ್ಲೆಲ್ಲ ಅನಾವೃಷ್ಟಿ ಕ್ಷಾಮ ದಾರಿದ್ರ್ಯ ಮುಂತಾದುವನ್ನು ಉಂಟುಮಾಡುವೆನು. ನೀವು ಈಗಲೇ ನಿಂನಿಮ್ಮ ಕಾರ್ಯಗಳನ್ನು ಆಚರಿಸಲು ತೆರಳಿರಿ.''

ಈ ದುರಾಲೋಚನೆಯನ್ನು ಬೃಹಸ್ಪತಿಯು ತಿಳಿದು ಸಹಿಸಲಾರದೆ ವಿಷಾದದಿಂದ ಇಂತೆಂದನು :—''ಆಖಂಡಲನೇ ! ಇದು ಧರ್ಮವಲ್ಲ ; ನೀವುಗಳೆಲ್ಲರೂ ಸೇರಿ ಆ ರಾಜನಿಗೆ ಹಾನಿಯನ್ನು ಉಂಟುಮಾಡಬೇಕೆಂದು ಪ್ರಯತ್ನಿಸಿದ್ದರೂ ಅವನು ತನ್ನ ಧರ್ಮಕ್ಕೆ ಅನುಸಾರವಾಗಿ ನಡೆದುಕೊಂಡುದೇ ಆದರೆ, ಆಗ್ಗೆ ನೀವುಗಳೆಲ್ಲರೂ ಪರಾಜಿತರಾಗುವುದಲ್ಲದೆ ಕೊನೆಗೆ ಅವನ ದಾಸರಾಗಬೇಕಾಗುವುದು.''

ಇದನ್ನು ಕೇಳಿದ ಯಮನು ಕೋಪಾವಿಷ್ಟನಾಗಿ ಇಂತೆಂದನು— ''ಪೂಜ್ಯರೇ ! ಇಲ್ಲದ ಊಹೆಗಳನ್ನು ಕಲ್ಪಿಸಿ ನಮ್ಮ ಉತ್ಸಾಹಗಳಿಗೆ ಭಂಗವನ್ನು ಉಂಟುಮಾಡಬೇಡಿರಿ.'' ಎಂದು ಹೇಳಿದ ಬಳಿಕ ಇಂದ್ರನ

ಕಡೆಗೆ ತಿರುಗಿ ``ಬಿಡೌಜನೇ ನಡೆ ! ಹೋಗಿ ಮುಂದಣ ಕಾರ್ಯಗಳನ್ನು ತ್ವರೆಗೊಳಿಸೋಣ.''

ಈ ರೀತಿ ಪ್ರೋತ್ಸಾಹಿತನಾದ ಇಂದ್ರನು ಪರಮಾನಂದಭರಿತನಾಗಿ :—``ಹಾಗೇ ಆಗಲಿ ನಡೆಯಿರಿ'' ಎಂದು ಹೇಳಿ ಎಲ್ಲರೊಡನೆ ಹೊರಟು ಹೋದನು.

ಎರಡನೆಯ ಸಂಧಿ

Good Versus Bad.

ಗುಣದೋಷಾವತರಣವು

ಇತ್ತ ಯಮನಿಂದ ಆಜ್ಞಪ್ತರಾಗಿ ಬಂದಿದ್ದ ಚಿತ್ರಗುಪ್ತರು ಭೂಲೋಕವನ್ನು ಪ್ರವೇಶಿಸಿ, ಅನೇಕ ದೇಶಗಳೊಳಗೆ ರಾಜಪ್ರಜೆಗಳು ಆಚರಿಸಿದ ಪಾಪಪುಣ್ಯ ಕಾರ್ಯಗಳನ್ನು ತಮ್ಮ ಧರ್ಮಪುಸ್ತಕದಲ್ಲಿ ಬರೆದುಕೊಂಡು ಹಾಗೆಯೇ ಮುಂದಣ ದೇಶಕ್ಕೆ ಹೋಗುವ ಉದ್ದೇಶದಿಂದ ಬರುತ್ತಾ ದಾರಿಯಲ್ಲಿ ಗುಪ್ತನು ಚಿತ್ರನನ್ನು ಕುರಿತು :— ``ಚಿತ್ರನೆ ! ನಾವುಗಳು ಬರುವುದಕ್ಕೆ ಮುಂಚೆಯೇ ದೇವೇಂದ್ರನೇ ಮೊದಲಾದವರು ತಂತಮ್ಮ ಪ್ರಭಾವಗಳನ್ನು ಈ ಭೂಲೋಕದಲ್ಲೆಲ್ಲಾ ಪ್ರಯೋಗಿಸಿರುವುದರಿಂದ ನಾವು ಇದುವರೆಗೆ ಸಂಚರಿಸಿ ಬಂದ ದೇಶದೊಳಗೆ ಎಲ್ಲಿ ನೋಡಿದರೂ ರೋಗ ಕ್ಷಾಮ ದಾರಿದ್ರ್ಯ ಘೋರಯುದ್ಧ ಪ್ರಜೋಪದ್ರವ ಮುಂತಾದ ವಿಪತ್ತುಗಳು ಉಂಟಾಗಿರುವುವು ; ಆ ದೇಶಗಳ ರಾಜರುಗಳೂ ಅವರವರ ಪ್ರಜೆಗಳೂ ಸ್ವಧರ್ಮ ಸ್ವವೃತ್ತಿಗಳಿಂದ ಭ್ರಷ್ಟರಾಗಿರುವರಲ್ಲದೆ, ಎಲ್ಲೆಲ್ಲಿಯೂ ಹಾಹಾಕಾರವೇ ಪ್ರಾಪ್ತವಾಗಿರುವುದು. ಇವೆಲ್ಲವನ್ನೂ ಧರ್ಮ ಪುಸ್ತಕದಲ್ಲಿ ಬರೆದುಕೊಂಡೇ

ಇರುವೆವು ; ಇನ್ನು ಮುಂದಣ ದೇಶಗಳಿಗೆ ಹೋಗೋಣ ನಡೆ.'' ಎಂದು ಹೇಳಿದುದನ್ನು ಕೇಳಿ ಚಿತ್ರನು :—''ಹಾಗೇ ಆಗಲಿ, ನಡೆ.'' ಎಂದು ಸ್ವಲ್ಪ ಮುಂದಕ್ಕೆ ಹೋಗಿ ಇದಿರುಗಡೆಯಲ್ಲಿ ಕಾಣ್ಬಂದ ಶಿಬಿ ದೇಶದ ರಾಜಧಾನಿಯನ್ನು ನೋಡಿ ಪರಮಾಶ್ಚರ್ಯದಿಂದ ಇಂತೆಂದನು:— ''ಗುಪ್ತನೇ ಇತ್ತನೋಡು; ಯಾವುದೋ ಒಂದು ಮಹಾರಾಜಧಾನಿಯು ಕಾಣ್ಬರುವುದು. ನಕ್ಷತ್ರಗಳಿಂದ ಅಲಂಕೃತವಾದ ಅಂತರಿಕ್ಷದಂತೆ ಎಲ್ಲಿ ನೋಡಿದರೂ ಥಳಥಳಿಸುತ್ತಿರುವ ದೀಪಾಂಶುಜಾಲಗಳಿಂದ ಒಡಗೂಡಿ ಪರಮ ದರ್ಶನೀಯವಾಗಿರುವುದು. ಮಧ್ಯರಾತ್ರಿಯಾಗಿದ್ದರೂ ಇಲ್ಲಿನ ಜನರು ಸೂರ್ಯಾಭಾವದಿಂದ ಯಾವ ಖೇದವನ್ನೂ ಹೊಂದದೆ ಸ್ವಕಾರ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಆಸಕ್ತರಾಗಿ ಸಂಚರಿಸುತ್ತಿರುವರು : ಮಹೋನ್ನತಗಳಾದ ನಾರಿಕೇಳ ಅಶ್ವತ್ಥ ಮುಂತಾದ ವೃಕ್ಷತತಿಯಿಂದ ಪರಿವೇಷ್ಟಿತವಾಗಿ ಇದ್ದರೂ ಈ ಪುರದ ರಾಜಮಂದಿರದ ಮತ್ತು ಇತರ ಅಧಿಕಾರಿಗಳ ಸೌಧಂಗಳ ಅಗ್ರಭಾಗದಲ್ಲಿ ಇಡಲ್ಪಟ್ಟಿರುವ ಸ್ವರ್ಣಮಯ ಕಲಶಗಳು ಇತರ ದೇಶೀಯರಿಗೆ ತಮ್ಮ ರಾಜನ ಮತ್ತು ಅವನ ಅಧಿಕಾರಿಗಳ ಔನ್ನತ್ಯವನ್ನು ತೋರ್ಪಡಿಸುತ್ತಿರುವುವೋ ಎಂಬಂತೆ ಪ್ರಕಾಶಿಸುವುವು ; ಮುಖ್ಯವಾಗಿ ಈ ದೇಶಾಧಿಪನು ಧರ್ಮಪ್ರಿಯನಾಗಿ ಇರಬೇಕೆಂದು ತೋರುವುದು ; ಇಲ್ಲವಾದರೆ ಈ ವಿಭವೈಶ್ವರ್ಯಗಳು ಹೇಗೆ ಲಭಿಸುವುವು ? ''

ಇದನ್ನು ಕೇಳಿದ ಗುಪ್ತನು ತಾನೂ ಆ ಪುರವನ್ನು ನೋಡಿದ ಬಳಿಕ ಸಂಶಯದಿಂದ ಈರೀತಿ ಹೇಳಿದನು :—''ಚಿತ್ರನೆ! ಹೀಗೆ ಆತುರವಾಗಿ ನಿರ್ಧರಿಸದಿರು ; ಏಕೆಂದರೆ—

ಶ್ಲೋ॥ ಅಯುಕ್ತವತ್ಸಾಧ್ವಪಿ ಕಿಂಚಿದೀಕ್ಷ್ಯತೇ ಪ್ರಕಾಶತೇ ಽಸಾಧ್ವಪಿ ಕಿಂಚಿದನ್ಯಥಾ॥
ನ ವಸ್ತುತತ್ತ್ವಂ ಸಹಸೈವ ಲಕ್ಷ್ಯತೇ ವಿಮರ್ಶಮಪ್ರಾಪ್ಯ ವಿಶೇಷಹೇತುಭಿಃ॥ ೪॥

[೪. ತಾ|| (ನಿಜವಾಗಿಯೂ) ಸಾಧುವಾದ ವಸ್ತುವು ಒಂದು ವೇಳೆ (ಹೊರಗೆ) ಅಯೋಗ್ಯವಾಗಿಯೂ, ಮತ್ತೊಂದು ವಸ್ತುವು (ಒಳಗೆ) ಅಸಾಧುವಾಗಿದ್ದರೂ (ಹೊರಗೆ) ಯೋಗ್ಯವಾಗಿಯೂ ಕಾಣ್ಬರುವುದುಂಟು ; ಹೀಗಿರುವಲ್ಲಿ ಒಂದು ವಸ್ತುವಿನ ತತ್ವವು ಅನೇಕ ವಿಧದಿಂದ ಪರೀಕ್ಷಿಸಲ್ಪಟ್ಟ ಹೊರತು, ಕ್ಷಿಪ್ರಪ್ರಯತ್ನದಿಂದ ಎಂದಿಗೂ ವ್ಯಕ್ತವಾಗಲಾರದು.]

ಆದಕಾರಣ ನಾವು ಈ ರಾಜಧಾನಿಯ ದೀಪಪ್ರಕಾಶವನ್ನೂ ಸ್ವರ್ಣ ಕಲಶಗಳನ್ನೂ ದೂರದಿಂದ ನೋಡಿದ ಮಾತ್ರಕ್ಕೇ, ಇದು ಸರ್ವ ವಿಧದಲ್ಲಿಯೂ ಸಮೀಚೀನವಾಗಿ ಇರುವುದೆಂದೂ, ಇದರ ರಾಜನನ್ನು ಧರ್ಮಾತ್ಮನೆಂದೂ, ಸತ್ಪ್ರಜಾಪಾಲಕನೆಂದೂ, ನಿರ್ಧರಿಸಲು ಅವಕಾಶವಿಲ್ಲವು ; ನಾವು ಈ ರಾಜಧಾನಿಯಂತೆಯೇ ಮಹೋನ್ನತವಾಗಿದ್ದ ಅನೇಕ ಪುರವರಗಳನ್ನು ಹಿಂದೆ ನೋಡಿದೆವಷ್ಟೆ ; ಅಲ್ಲಿ ಪ್ರಜೋಪದ್ರವಗಳು ಸಂಭವಿಸಿದ್ದರೂ ಅಲ್ಲಿನ ರಾಜರು ಸ್ವಭೋಗ ನಿರತರಾಗಿ ಧರ್ಮವನ್ನು ತೃಣೀಕರಿಸಿರುವುದಿಲ್ಲವೆ ? ನಾವು ಈಗ ಅದೃಶ್ಯರೂಪವನ್ನು ಅಳವಡಿಸಿಕೊಂಡು ಹೋಗಿ ಈ ರಾಜನ ಮತ್ತವನ ರಾಷ್ಟ್ರದ ಪ್ರತಿಯೊಂದು ವಿಷಯವನ್ನೂ ಪರೀಕ್ಷಿಸೋಣ ನಡೆ.'' ಎಂದು ಹೇಳಿ ಇಬ್ಬರೂ ರಾಜಧಾನಿಯನ್ನು ಪ್ರವೇಶಿಸಿದರು.

ಮೂರನೆಯ ಸಂಧಿ.

The King And His Happy Council.

ರಾಜರಾಜಕ ಸಂಪತ್ತಿಗಳು.

ಇತ್ತ ಆ ಸಮಯಕ್ಕೆ ಸರಿಯಾಗಿ ಈ ರಾಷ್ಟ್ರಾಧಿಪತಿಯಾದ ದೇವಸೇನ ಮಹಾರಾಜನು ತನ್ನ ಮಂತ್ರಿಯಾದ ಸುಮತಿ. ಪ್ರಧಾನನಾದ

ರಾಜ್ಯವರ್ಧನ, ಸೇನಾಧಿಪಸಾದ ಅಭಿಪಾರಗ ಇವರುಗಳಿಂದಲೂ, ಪ್ರಜಾಪ್ರಮುಖರಿಂದಲೂ, ಪರಿವೇಷ್ಟಿತನಾಗಿ ಮಂತ್ರಾಲೋಚನಾ ಸಭೆಯಲ್ಲಿ ಕುಳಿತು, ಆ ಸಭಿಕರನ್ನು ಕುರಿತು ಇಂತು ಪ್ರಶ್ನೆ ಮಾಡಿದನು:–
"ಎಲೈ ಆಪ್ತಸಚಿವರಿರಾ! ನನ್ನ ಈ ರಾಜ್ಯರಕ್ಷಣಕ್ರಮವು ನಿಮಗೆ ಸಮ್ಮತವಾಗಿಯೂ ಪ್ರಜೆಗಳಿಂದ ಗೌರವಿಸಲ್ಪಡುವುದಕ್ಕೆ ಅರ್ಹವಾಗಿಯೂ ಇರುವುದೆ?"

ಇದನ್ನು ಕೇಳಿದ ಸುಮತಿಯು ತನ್ನ ಆಸನದಿಂದ ಎದ್ದು ಕೈಮುಗಿದು ಇಂತೆಂದನು:—

[೫. ತಾ|| ಮಹಾರಾಜನೆ! ನೀನು ಮಾಡುವ ಕಾರ್ಯಗಳೆಲ್ಲವೂ ಪ್ರಜೆಗಳಿಗೆ ಹಿತವನ್ನು ಉಂಟುಮಾಡುವವುಗಳಾಗಿಯೇ ಇರುವವು. ಹೀಗಿರುವಲ್ಲಿ ಅವುಗಳನ್ನು ನಾವುಗಳು ಅನುಮೋದಿಸದೆ ಹೇಗೆ ನಿರಾಕರಿಸಲಾದೀತು? ನಿನ್ನ ನಡತೆಗಳನ್ನು ಆ ಬ್ರಹ್ಮದೇವನೂ ಅನುಮತಿಸಬೇಕಾಗಿರುವುದು. ಅದಲ್ಲದೆ ನೀನು ಸತ್ಪುರುಷರಿಗೂ ಮೇಲ್ಪಂಗ್ತಿಯಾಗಿ ಇರುವುದರಿಂದ ನಮಗೂ ಪ್ರಮಾಣನೇ ಅಹುದು.]

ಇವನಂತೆಯೇ ರಾಜ್ಯವರ್ಧನನು ಕೈಮುಗಿದು ಇಂತೆಂದನು:—

[೬. ತಾ|| ದೇವ! ನೀನು ರಾಜ್ಯಪರಿಪಾಲನೆ ಎಂಬ ಈ ಅಗಾಧ ಚಿಂತಾಭಾರವನ್ನು ನಿನ್ನ ಪ್ರಜೆಗಳ ಹಿತಾರ್ಥವಾಗಿ ವಹಿಸಿರುವೆಯೇ ಹೊರತು ನಿನ್ನ ಸುಖವನ್ನು ಹೊಂದುವುದಕ್ಕೆ ಎಂದಿಗೂ ಅಲ್ಲವು; ಮತ್ತು ನೀನು ಮಾಡುವ ಸಮಸ್ತ ರಾಜಕೀಯಾಲೋಚನೆಗಳೂ ಪ್ರಜೆಗಳಿಗೆ ಹಿತವನ್ನು ಉಂಟುಮಾಡುವ ಕಾರ್ಯಗಳಲ್ಲಿಯೇ

ಶ್ಲೋ|| ಸರ್ವಾಃ ಕ್ರಿಯಾಸ್ತವ ಹಿತಪ್ರವಣಾಃ ಪ್ರಜಾನಾಂ |
ತತ್ರಾವಮಾನನ ವಿಧೇರ್ನರದೇವ ಕೋಽರ್ಥಃ ||
ಬ್ರಹ್ಮಾಪಿ ತೇ ಚರಿತಮಭ್ಯನುಮಂತುಮರ್ಹಃ |
ಸಾಧುಪ್ರಮಾಣ ಪರಮತ್ರ ಭವಾನ್ಪ್ರಮಾಣಮ್ ||೫||

ಗಮನವುಳ್ಳವುಗಳಾಗಿ ಇರುವುದರಿಂದ ರಾಜರೂಪವನ್ನು ಧರಿಸಿರುವ ಧರ್ಮವೇ ನೀನಾಗಿರುವೆ.]

ಬಳಿಕ ಅಭಿಸಾರಗನು ಅವರಂತೆಯೇ ಕೈ ಮುಗಿದುಕೊಂಡು ಇಂತೆಂದನು : —" ಜೀಯ, ಸಿಂಹದಿಂದ ರಕ್ಷಿಸಲ್ಪಟ್ಟ ಗಿರಿಗುಹೆಯು ಇತರ ಕ್ಷುದ್ರ ಮೃಗಗಳಿಗೆ ಎಂತು ಆಸ್ಪದವಿಲ್ಲವೋ ಅದರಂತೆ, ನಿನ್ನ ಪರಾಕ್ರಮದಿಂದ ಪರಿಪಾಲಿಸಲ್ಪಟ್ಟ ನಮ್ಮ ಈ ರಾಜ್ಯದಮೇಲೆ ಮತ್ತಾರ ಸಾಮರ್ಥ್ಯವು ತಾನೇ ನಡೆಯುವುದು ? ಅದಲ್ಲದೆ,

[೭. ತಾ|| ಜೀಯ ! ಪ್ರಜೆಗಳು ತಮ್ಮಲ್ಲಿ ಉಕ್ಕುವ ರಾಜ ಭಕ್ತಿಯಿಂದ ಪ್ರೇರಿತರಾಗಿ ಕೊಂಡಾಡುವುದು ನಿನಗೆ ಒಪ್ಪುವುದು. ಮತ್ತಾ ಲಕ್ಷ್ಮಿಯು (ವಿಷ್ಣುಸ್ವರೂಪನಾದ) ನಿನ್ನನ್ನು ತನಗೆ ಯೋಗ್ಯನಾದ ಪತಿಯೆಂದು ಭಾವಿಸಿ, (ತನ್ನ ತೌರುಮನೆಯಾದ) ತಾವರೆಯ ವನವನ್ನು ಬಿಟ್ಟು, ನಿನ್ನನ್ನು ಸೇರಲಾಗಿ ಶ್ಲಾಘ್ಯೆ ಎನಿಸಿ ಕೊಂಡಳು ; ಮತ್ತು ದೇವೇಂದ್ರನೇ ರಾಜನಾಗಿ ಉಳ್ಳ ಆ ಸ್ವರ್ಗವು ನಿನ್ನ ಧರ್ಮದಿಂದ ಪರಿಪಾಲಿಸಲ್ಪಡುತ್ತಿರುವ ಈ ಭೂಲೋಕವನ್ನು ನೋಡಿ ನಿನ್ನಲ್ಲಿಗೆ ಬಂದು (ಧರ್ಮವನ್ನು ಕಲಿತುಕೊಳ್ಳಬೇಕೆಂಬ) ಆಶೆಯುಳ್ಳುದಾಗಿ ನೋಡುವುದು ; ಹಾಗೆ ನೋಡದೇ ಹೋದರೆ ನಿಜವಾಗಿಯೂ ಮೋಸಹೋಗುವುದು.]

ಈ ರೀತಿಯಾಗಿ ತನ್ನ ಅಧಿಕಾರಿಗಳು ಉಚ್ಚರಿಸಿದ ಅನುಮೋದ

ಶ್ಲೋ|| ಸುಖೇಷ್ವಸಕ್ತಶ್ಚ ಬಿಭರ್ಷಿ ದೇವ ರಾಜ್ಯಾಶ್ರಮಂ ಲೋಕಹಿತಾರ್ಥಮೇವ ||
ಪ್ರಜಾಹಿತೇಷ್ವಾಹಿತಸರ್ವಭಾವಸ್ತ್ವಮೇವ ಧರ್ಮೋ ಮನುಜೇಶರೂಪಃ ೬||

ಶ್ಲೋ|| ಸ್ಥಾನೇ ಭಕ್ತಿವಶೇನ ಗಚ್ಛತಿ ಜನಸ್ತ್ವತ್ಕೀರ್ತಿವಾಚಾಲತಾಂ
ಸ್ಥಾನೇ ಶ್ರೀಃ ಪರಿಭೂಯ ಪಂಕಜವನಂ ತ್ವತ್ಸಂಶ್ರಯಶ್ಲಾಘಿನೀ
ವ್ಯಕ್ತಂ ಶಕ್ರಸನಾಥತಾಮಪಿ ಗತಾ ತ್ವದ್ಧರ್ಮಗುಪ್ತಾಮಿಮಾಂ
ದ್ಯೌಃ ಪಶ್ಯತ್ಯುದಿತಸ್ಪೃಹಾ ವಸುಮತೀಂ ನೋ ಚೇದಹೋ ವಂಚ್ಯತೇ ||೭||

ವಚನಗಳನ್ನು ಕೇಳಿದ ದೇವಸೇನಮಹಾರಾಜನು, ಬಹು ಸಂತುಷ್ಟನಾಗಿ ಅವರುಗಳನ್ನು ಕುರಿತು ಈ ರೀತಿ ಕೃತಜ್ಞಭಾಷೆಗಳನ್ನು ಆಡಿದನು:— "ನನ್ನಾಪ್ತರಿರಾ! ನಿಮ್ಮಗಳಲ್ಲಿ ನೆಲೆಗೊಂಡಿರುವ ನನ್ನ ವಿಷಯಕ ವಾದ ಪ್ರೀತಿ ಬಹುಮಾನಗಳು ನನ್ನನ್ನು ಇಂತು ಮಿತಿಮೀರಿ ಕೊಂಡಾಡುವಂತೆ ನಿಮ್ಮನ್ನು ಪ್ರೇರಿಸಿದುವೆಂದು ಭಾವಿಸುವೆನು. ಸದ್ಭೃತ್ಯರಾದ ನಿಮಗೆ ಈ ನಡತೆಯು ಭೂಷಣವೇ ಅಹುದು. ಆದರೆ ತತ್ವತಃ ನನ್ನ ಬುದ್ಧಿಗೆ ಇಲ್ಲಿ ಅತಿಶಯವೇನೂ ತೋರಿಬಾರದು. ಏಕೆಂದರೆ ನಾನು ಲೋಕಹಿತೈಷಿಗಳಾದ ಮಹಾತ್ಮರಿಂದ ನಿಯಮಿತ ವಾದ ರಾಜಧರ್ಮಕ್ಕೆ ಅನುಸಾರವಾಗಿ ನಡೆದು, ಅದರಿಂದ ನನ್ನ ಕರ್ತವ್ಯವನ್ನು ನೆರವೇರಿಸಿರುವೆನೇ ಹೊರತು ಮತ್ತೇನೂ ಇಲ್ಲವು. ಅದಲ್ಲದೆ ಉನ್ನತವಾದ ಒಂದು ಸೌಧವು, ನಿರಪಾಯವಾಗಿಯೂ ಸ್ಥಿರವಾಗಿಯೂ ನಿಲ್ಲಬೇಕಾದರೆ ಭಿತ್ತಿ ಸ್ತಂಭ ಲೋವೆ ವೇದಿಕೆ ಮುಂತಾದವುಗಳ ಪರಸ್ಪರಾನುಕೂಲ್ಯವುಳ್ಳ ಸಾಹಾಯ್ಯವು ಎಂತು ಅವಶ್ಯಕವೋ ಅದರಂತೆ, ನನ್ನ ಈ ರಾಜ್ಯರಕ್ಷಣೆಗೆ ಏಕಾಭಿಮತವುಳ್ಳ ನೀವುಗಳಲ್ಲದೆ ಸಹಾಯಕರು ಮತ್ತಾರಿರುವರು? ನೀವುಗಳೆಲ್ಲರೂ ನನ್ನನ್ನು ನಿಮ್ಮ ಮುಖ್ಯನೆಂದು ಭಾವಿಸಿ, ಅನೇಕ ಮಕ್ಕಳುಳ್ಳ ತಂದೆಯ ಪುತ್ರಪಾಲನಾಕಾರ್ಯಗಳಿಗೆ, ಪ್ರಾಪ್ತವಯಸ್ಕರಾದ ಹಿರಿಯ ಮಕ್ಕಳು ಎಂತು ಸಹಾಯಕರಾಗುವರೋ ಅದರಂತೆಯೇ, ನನ್ನ ಉಳಿದ ಪ್ರಜೆಗಳನ್ನು ರಕ್ಷಿಸುವ ಕಾರ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ನನಗೆ ಸಹಾಯವನ್ನು ಮಾಡುತ್ತಲೇ ಇರುವಿರಿ. ಆ ವಿಷಯವಾಗಿ ನಿಮ್ಮಲ್ಲಿ ನನ್ನ ಪ್ರೀತಿ ಮಮತೆಗಳು ವರ್ಧಿಸುತ್ತಿರುವುವು. ಮತ್ತು ನಾನು ನಿಮಗೆ ಕೃತಜ್ಞ ನಾಗಿಯೂ ಇರುವೆನು".

ಬಳಿಕ ಅಭಿಸಾರಗನು ಮರಳಿ ತನ್ನಾಸನದಿಂದ ಎದ್ದು ಕೈಮುಗಿದುಕೊಂಡು, ರಾಜಭಕ್ತಿಪರವಶನಾಗಿ ಈರೀತಿ ಗೌರವೋಕ್ತಿ

ಗಳನ್ನು ಆಡಿದನು—"ದೇವ ! ನೀನು ಹಾಗೆ ಹೇಳಲಾಗದು; ನಮಗೆ ನೀನೇ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷದೈವವು; ಮತ್ತು ತಂದೆಯಂತೆ ವಂದ್ಯನು. ಇದಲ್ಲದೆ ದೇಹಕ್ಕೆ ಪ್ರಧಾನವಾದ ಶಿರವು ಇಲ್ಲದ ಮೇಲೆ ಉಳಿದ ಅಂಗಗಳು ಎಷ್ಟು ಬಲವಾಗಿದ್ದರೂ ಎಂತು ನಿಷ್ಪ್ರಯೋಜನವಾಗುವುವೋ ಅದರಂತೆ, ನಮ್ಮೆಲ್ಲರಿಗೂ ಶಿರಪ್ರಾಯನಾದ ನೀನು ಮುಖ್ಯನೇ ಹೊರತು ನಾವುಗಳೆಂದಿಗೂ ಅಲ್ಲವು. ಇಂದ್ರಿಯಗಳು ತಂತಮ್ಮ ವ್ಯಾಪಾರಗಳನ್ನು ಜೀವಾತ್ಮನ ಪ್ರೇರಣಬಲದಿಂದ ಎಂತು ನಡೆಸುವುವೋ ಅದರಂತೆ ನಾವುಗಳೆಲ್ಲರೂ ನಿನ್ನ ಅನುಜೀವಿಗಳು."

ಬಳಿಕ ದೇವಸೇನಮಹಾರಾಜನು ಇಂತೆಂದನು:—"ಎಲೈ ಅಧಿಪಾರಗನೇ ! ನಿನ್ನ ಭಕ್ತಿಗೂ ಸ್ವಾಮಿಕಾರ್ಯಾಸಕ್ತಿಗೂ ಮೆಚ್ಚಿದೆನು." ಎಂದು ಹೇಳಿದ ಬಳಿಕ ಪ್ರಜಾಪ್ರಮುಖರನ್ನು ಕುರಿತು ಈರೀತಿ ಪ್ರೀತಿಪೂರ್ವಕವಾಗಿ ಪ್ರಶ್ನೆಮಾಡಿದನು. :—"ಎಲೈ ಪ್ರಜಾಪ್ರಮುಖರೇ ! ನಿಂನಿಮ್ಮ ಪ್ರಾಂತವಾಸಿಗಳಾದ ನನ್ನ ಪ್ರಜೆಗಳು ಸುಕ್ಷೇಮಿಗಳೆ? ರೋಗ ಹಿಂಸೆ ದಾರಿದ್ರ್ಯ ಮುಂತಾದ ಪ್ರಜೋಪದ್ರವಗಳು ಎಲ್ಲಾದರೂ ಉಂಟೋ ?"

ಇದನ್ನು ಕೇಳಿದ ಪ್ರಜಾಪ್ರಮುಖರು ಭಯಭರಿತ ಭಕ್ತಿಗೌರವಗಳಿಂದ ಎದ್ದುನಿಂತು ಕೈಮುಗಿದುಕೊಂಡು ಇಂತೆಂದರು:—"ದೇವ, ಧರ್ಮದ ಮೇರೆಯನ್ನು ಅತಿಕ್ರಮಿಸದೆ ನಡೆವ ನಿನ್ನ ಈ ರಾಜ್ಯದಲ್ಲಿ ಋತುಧರ್ಮಗಳು ಸಕಾಲದಲ್ಲಿ ಪ್ರಾಪ್ತವಾಗಿ ಧಾನ್ಯಾದಿಗಳು ಅನರ್ಘ್ಯವಾಗಿ ಬೆಳೆಯುವುದರಿಂದಲೂ ಮತ್ತು ನಿನ್ನ ಪ್ರಜೆಗಳಾದ ನಮ್ಮನ್ನು ಸ್ವಪುತ್ರರಂತೆ ಭಾವಿಸಿ ಪ್ರೀತಿ ಮಮತೆಗಳಿಂದ ನೀನು ಕಾಪಾಡುತ್ತಿರುವುದರಿಂದಲೂ, ರೋಗ ದಾರಿದ್ರ್ಯ ಹಿಂಸೆ ಮುಂತಾದ ಉಪದ್ರವಗಳು ಇಲ್ಲಿಗೆ ಪ್ರವೇಶಿಸಲು ಅವಕಾಶವೆಲ್ಲಿರುವುದು? ನಂನಮ್ಮ ಭಾಗದ ನಿನ್ನ ಪ್ರಜೆಗಳೆಲ್ಲರೂ ಸುಖಿಗಳಾಗಿಯೂ ಅನ್ನ

ಪಾನಾದಿಗಳಿಂದ ತೃಪ್ತರಾಗಿಯೂ ಅರೋಗ ದೃಢಕಾಯರಾಗಿಯೂ ಸ್ವವೃತ್ತಿ ಸ್ವಕಾರ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ದಕ್ಷರಾಗಿಯೂ ಇರುವರು. ''

ದೇವಸೇನ :—''ಸಂತೋಷ ! ಆದರೆ ರಾಜ್ಯರಕ್ಷಣೆಯ ಕ್ರಮದ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ತಿಳಿಸತಕ್ಕ ನಿಮ್ಮ ಅಭಿಪ್ರಾಯಗಳು ಏನಾದರೂ ಉಂಟೋ ''

ಪ್ರಜಾಪ್ರಮುಖರು—''ದೇವ, ರಾಜ್ಯವೆಂಬ ಕುಟುಂಬಕ್ಕೆ ಹಿತವನ್ನೂ ಸುಖಸಮೃದ್ಧಿಗಳನ್ನೂ ಉಂಟುಮಾಡುವ ಆಲೋಚನೆಗಳು, ಮಕ್ಕಳುಗಳಿಗಿಂತಲೂ ಹೊಣೆಗಾರನಾದ ತಂದೆಗೆಂತು ಸಂಪೂರ್ಣವಾಗಿ ತಿಳಿದು ಬರುವುವೋ ಅದರಂತೆ, ರಾಜ್ಯರಕ್ಷಣೆಯ ಉಪಾಯಗಳು ಈಶ್ವರಬುದ್ಧಿಯುಳ್ಳ ಮತ್ತು ಪಿತೃಸ್ವರೂಪನಾದ ನಿನಗೆ ತಿಳಿಯುವುವೇ ಹೊರತು, ಅಲ್ಪಾನುಭವಿಗಳಾಗಿಯೂ ಹ್ರಸ್ವಬುದ್ಧಿಯುಳ್ಳವರಾಗಿಯೂ ಇರುವ ನಮಗೆಂತು ತಾನೆ ತಿಳಿಯುವುವು ? ಬಹುಭಾಷಣದಿಂದ ಏನು ಪ್ರಯೋಜನ—

[ಲ. ತಾ :—ದೇವ, ನಿನಗೆ ಯಾವುದು ಪ್ರಿಯವಾದುದೋ ಅದು ನಮಗೂ ಪ್ರಿಯವಾದುದೇ ಅಹುದು ; ಏಕೆಂದರೆ ನಮಗಾವುದು ಪ್ರಿಯವಾದುದೋ ಅದಲ್ಲದೆ ಮತ್ತಾವುದೂ ನಿನಗೆ ಪ್ರಿಯವಾಗಿರದು .] ''

ರಾಜಭಕ್ತಿವಿಶಿಷ್ಟವಾದ ಈ ಪ್ರಜಾಪ್ರಮುಖರ ತೃಪ್ತಿವಚನಗಳನ್ನು ಕೇಳಿದ ಮಹಾರಾಜನು, ಸಂತುಷ್ಟನಾಗಿ ಇಂತೆಂದನು:— ''ನಿಮ್ಮ ಸ್ವಾಮಿಭಕ್ತಿಗೂ ನಿಶ್ಚಲವಾದ ನಂಬುಗೆಗೂ ಸಂತುಷ್ಟನಾದೆನು. ಆದರೂ ಮಕ್ಕಳ ಇಚ್ಛೆಗಳನ್ನು ತಿಳಿಯುವುದು ಎಂತು ತಂದೆಯ ಕರ್ತವ್ಯವೋ ಅದರಂತೆಯೇ, ಪ್ರಜೆಗಳ ಅಭಿಪ್ರಾಯವನ್ನು ತಿಳಿದು,

---

ಶ್ಲೋ॥ ಪ್ರಿಯಂ ಯದೇವ ದೇವಸ್ಯ ತದಸ್ಮಾಕಮಪಿ ಪ್ರಿಯಮ್ ।
ಅಸ್ಮತ್ಪ್ರಿಯಹಿತಾದನ್ಯದ್ದೃಶ್ಯತೇ ನ ಹಿ ತೇ ಪ್ರಿಯಮ್ ॥ಲ॥

ಐದನೆಯ ಸಂಧಿ

The Loyal Subject.

ಸತ್ಪ್ರಜಾಸಂಪತ್ತಿ.

ಇತ್ತ ಆ ಸಮಯಕ್ಕೆ ಸರಿಯಾಗಿ ಪಶುಪಾಲಕನಾದ ಒಬ್ಬ ಕುರುಬನು, ದುರ್ಗಮವಾದ ಒಂದು ಕಾಂತಾರ ಮಧ್ಯದಲ್ಲಿ ನಿರ್ಭಯನಾಗಿಯೂ, ಕೈಗೊಡಲಿ ಕೋಲುಗಳನ್ನು ಕರದೊಳ್ ಪಿಡಿದವನಾಗಿಯೂ, ಕಂಬಳಧಾರಿಯಾಗಿಯೂ, ವನಪುಷ್ಪಗಳನ್ನು ಶಿರದೊಳ್ ಮುಡಿದವನಾಗಿಯೂ ಸಂಚರಿಸುತ್ತ, ಅಲ್ಲಿದ್ದ ಒಂದು ಉನ್ನತವಾದ ವೃಕ್ಷದ ಛಾಯಾಪ್ರದೇಶದ ಶಾದ್ವಲದಿಂದ ಆವೃತವಾದ ಶಿಲಾತಲದಲ್ಲಿ ಸುಖಾಸೀನನಾಗಿ, ಒಂದುಕ್ಷಣ ಸೆಣಬಿನಿಂದ ಹಗ್ಗವನ್ನು ಹೊಸೆಯುತ್ತಲೂ, ಇನ್ನೊಂದುಕ್ಷಣ ಮನೋಹರವಾಗಿ ವೇಣುಗಾನ ಮಾಡುತ್ತಲೂ ಮತ್ತೊಂದು ಕ್ಷಣ ಅತ್ತಿತ್ತ ಚದರಿಹೋಗಿದ್ದ ತನ್ನ ದನ ಕುರಿಗಳನ್ನು ಗುಂಪುಗೂಡಿಸುತ್ತಲೂ ಅತಿ ಸಂಭ್ರಮದೊಡನೆ ವಿಹರಿಸುತ್ತಿದ್ದನು.

ಇವನನ್ನು ನೋಡಿದ ಚಿತ್ರನು ಗುಪ್ತನನ್ನು ಕುರಿತು ಸಂತೋಷದಿಂದ ಮೆಲ್ಲನೆ ಇಂತೆಂದನು :—"ಇತ್ತನೋಡು ; ಈ ಪಶುಪಾಲಕನ ಮುಖದಿಂದ ಈ ರಾಜನ ಸಂಗತಿಗಳೆಲ್ಲವನ್ನೂ ಸವಿಸ್ತಾರವಾಗಿ ಕೇಳಿ ತಿಳಿಯುವುದು ಯುಕ್ತವಾಗಿ ನನಗೆ ತೋರುವುದು. ಆದಕಾರಣ ಸ್ವಲ್ಪ ಹಿಂದಕ್ಕೆ ನಡೆ ; ಬಾಹ್ಯದಲ್ಲಿ ಬ್ರಾಹ್ಮಣವೇಷವನ್ನು ಅಳವಡಿಸಿಕೊಂಡು ಒಳಗೆ ರಾಕ್ಷಸರೂಪರಾಗಿ ದೇವಭಾಷೆಗಳನ್ನು ಆಡುತ್ತ ಇವನನ್ನು ಮೊದಲು ಬೆದರಿಸಿ ನೋಡೋಣ." ಎಂದು ಹಿಂದಕ್ಕೆ ಹೋಗಿ ಬ್ರಾಹ್ಮಣವೇಷಧಾರಿಗಳಾಗಿ ಅವನ ಸಮೀಪಕ್ಕೆ ಬಂದು ಅವನನ್ನು ಕುರಿತು ಧೃಷ್ಟತೆಯಿಂದ ಚಿತ್ರನು ಇಂತೆಂದನು:—

ಗದ್ಯಮ್|| ಭೋ ಗೋಸಂರಕ್ಷಾಧಿಕೃತ ! ಏವಂ ವಿವಿಕ್ತೇ ನಿರ್ಜನ ಸಂಪಾತೇ ಅಸ್ಮಿನ್ ಅರಣ್ಯೇಪಿಚರನ್ ಏವಂ ಏಕಾಕೀ ಕಥಂ ನ ಬಿಭೇಷಿ ?||

[ತಾ|| ಎಲೈ ದನಕಾಯುವವನೇ ! ಜನಸಂಚಾರವಿಲ್ಲದ ಗಿಡಪೊದರುಗಳುಳ್ಳ ಈ ಘೋರಾರಣ್ಯದ ಮಧ್ಯದಲ್ಲಿ ಒಬ್ಬನೇ ಸಂಚರಿಸುತ್ತಿದ್ದರೂ ನೀನೇಕೆ ಹೆದರದಿರುವೆ ?]

ಇದನ್ನು ಕೇಳಿದ ಕುರುಬನು ಧೈರ್ಯದಿಂದ ಈರೀತಿ ಉತ್ತರ ಕೊಟ್ಟನು :—

ಗದ್ಯಮ್|| ಕುತೋ ವಾ ಭೇತವ್ಯಮ್ ||

[ತಾ|| ಏಕೆ ಹೆದರಬೇಕು ?]

ಬಳಿಕ ಚಿತ್ರನು ಗರ್ಜನೆಯಿಂದ—

ಗದ್ಯಮ್|| ಕಿಂ ತ್ವಯಾ ನ ಶ್ರುತಪೂರ್ವಾ ಯಕ್ಷರಾಕ್ಷಸಾನಾಂ ಪಿಶಾಚಾನಾಂ ವಾ ನಿಸರ್ಗರೌದ್ರಾ ಪ್ರಕೃತಿಃ? || ಅಪಿ ಚ,

[ತಾ||—ಗದ್ಯ|| ನೀನು ಆ ಯಕ್ಷರಾಕ್ಷಸರ ಅಥವಾ ಪಿಶಾಚರ ರೌದ್ರ ಸ್ವಭಾವಗಳನ್ನು ಹಿಂದೆ ಯಾವಾಗಲೂ ಕೇಳಿ ಅರಿಯೆಯಾ ?'' ಅದಲ್ಲದೆ, ತಾ||೯-೧೦|| ಪ್ರಾಯೇಣ ಮನುಷ್ಯರು ಜನಸಮುದಾಯದ ಮಧ್ಯದಲ್ಲಿ ಇದ್ದರೂ, ವಿದ್ಯಾ ತಪಸ್ಸು ಸ್ವಸ್ತ್ಯಯನ (ಮಂತ್ರಶಕ್ತಿಯಿಂದುಂಟಾದ ರಕ್ಷೆ)ಗಳನ್ನು ಪಡೆದವರಾಗಿ ಇದ್ದರೂ, ತಮ್ಮ ಶೌರ್ಯಬಲದಿಂದ ಹಿಂದೆ ಯಾವ ಭೀತಿಯನ್ನೂ

ಶ್ಲೋ|| ಸಹಾಯಮಧ್ಯೇಪಿ ಹಿ ವರ್ತಮಾನೋ |
ವಿದ್ಯಾತಪಸ್ಸ್ವಸ್ತ್ಯಯನೈರುಪೇತಃ ||
ಯೇಭ್ಯಃ ಕಥಂಚಿತ್ಪರಿಮೋಕ್ಷಮೇತಿ |
ಶೌರ್ಯಾದವಜ್ಞಾತಭಯೋಽಪಿ ಲೋಕಃ ||೯||

ಗಣಿಸಿದವರಾಗಿದ್ದರೂ ಮನುಷ್ಯರ ಮೇದೋಮಾಂಸಾದಿಗಳನ್ನು ತಿನ್ನುವ ರಾಕ್ಷಸರನ್ನು ಸಂಧಿಸಿದಾಗ್ಗೆ, ಅಂಥವರೂ ಕೂಡ ಬಹು ಪ್ರಯಾಸದಿಂದ ತಪ್ಪಿಸಿಕೊಂಡು ಹೋಗುವರು: ಹೀಗಿರುವಲ್ಲಿ ಗಿಡ ಪೊದರುಗಳಿಂದ ಭೀಕರವಾದ ಈ ಘೋರಾರಣ್ಯದಲ್ಲಿ ಸಹಾಯ ಶೂನ್ಯನಾಗಿ ಇದ್ದರೂ ನಿನಗೇಕೆ ಆ ರಾಕ್ಷಸರ ಭಯವೇ ಇಲ್ಲವು?]

ಇದನ್ನು ಕೇಳಿದ ಕುರುಬನು ಫಕಫಕನೆ ನಕ್ಕು ನಿರ್ಲಕ್ಷ್ಯ ದೊಡನೆ ಇಂತೆಂದನು :—

[೧೧—೧೨. ತಾ :—ಈ ದೇಶದ ಜನರು ಶ್ರೇಷ್ಠವಾದ ಸ್ವಸ್ತ್ರಯನದಿಂದ ಮಹತ್ತರವಾಗಿ ಪರಿಪಾಲಿಸಲ್ಪಡುತ್ತ ಇರುವುದ ರಿಂದ ಇವರ ಮೇಲೆ ದೇವೇಂದ್ರನ ಸತ್ವವೇ ನಡೆಯದೇ ಇರುವಲ್ಲಿ, ಎಲ್ಲಿಯೋ ತುಚ್ಛ ಮಾಂಸಭಕ್ಷಕರಿಂದ ಏನು ನಡೆದೀತು ? ಆದಕಾರಣ ಈ ಅರಣ್ಯದಲ್ಲಿದ್ದರೂ ಮನೆಯಲ್ಲಿದ್ದಂತೆಯೂ, ರಾತ್ರಿಯಾಗಿದ್ದರೂ ಹಗಲಿನಂತೆಯೂ, ಏಕಾಕಿಯಾಗಿದ್ದರೂ ಜನಸಮುದಾಯದಲ್ಲಿದ್ದಂತೆ ಯೂ ನಿರ್ಭಯನಾಗಿ ಸಂಚರಿಸುವೆನು.]

ಬಳಿಕ ಚಿತ್ರನನ್ನು ಹಿಂದಿಟ್ಟು ಗುಪ್ತನು ಕುತೂಹಲದಿಂದ ಕುರುಬನನ್ನು ಕುರಿತಿಂತೆಂದನು :—

ತೇಭ್ಯೋಽಸ್ಯ ಮೇದಃ ಪಿಶಿತಾಶನೇಭ್ಯಃ |
ಕಥಂ ಭಯಂ ತೇ ಅಸ್ತಿ ನ ರಾಕ್ಷಸೇಭ್ಯಃ
ವಿವಿಕ್ತಗಂಭೀರಭಯಾನಕೇಷು
ಸಹಾಯಹೀನಸ್ಯ ವನಾಂತರೇಷು ||೧೦||

ಶ್ಲೋ॥ ಜನಃ ಸ್ವಸ್ತ್ಯಯನೇನಾಯಂ ಮಹತಾ ಪರಿಪಾಲ್ಯತೇ
ದೇವೇನ್ದ್ರೇಣಾಪ್ಯಶಕ್ಯೋಽಯಂ ಕಿಂ ಪುನಃ ಪಿಶಿತಾಶನೈಃ |
ತೇನ ಗೇಹ ಇವಾರಣ್ಯೇ ರಾತ್ರಾವಪಿ ಯಥಾ ದಿವಾ ||
ಜನಾನ್ತ ಇವ ಚೈಕೋಽಪಿ ನಿರ್ಭಯೋ ವಿಚರಾಮ್ಯಹಮ್

ಗದ್ಯಮ್|| ತತ್ಕಥಯ ತಾವದ್ಭದ್ರ ಕೀದೃಶೋ ಅಯಂ ಯುಷ್ಮಾಕಂ ಸ್ವಸ್ತ್ಯಯನ ವಿಶೇಷಃ ?||

[ತಾ|| —“ ಎಲೈ ಮಂಗಳಶೀಲನೇ ! ಅಂತಹ ಅತಿಶಯವಾದ ನಿಮ್ಮ ಸ್ವಸ್ತ್ಯಯನವು ಯಾವುದೆಂಬುದನ್ನು ಹೇಳು ?]

ಬಳಿಕ ಕುರುಬನು ಉತ್ಸಾಹದಿಂದ ಇಂತೆಂದನು :—

ಗದ್ಯಮ್ || ಶ್ರೂಯತಾಂ ಯಾದೃಶೋ ಅಯಮಸ್ಮಾಕಂ ಅತ್ಯದ್ಭುತ ಸ್ವಸ್ತ್ಯಯನ ವಿಶೇಷಃ ||

[ತಾ||–ಗದ್ಯ “ ಅತ್ಯದ್ಭುತವಾದ ನಮ್ಮ ಸ್ವಸ್ತ್ಯಯನ ವಿಶೇಷವು ಯಾವುದೆಂಬುದನ್ನು ಹೇಳುವೆನು ಕೇಳಿರಿ || ” ಶ್ಲೋ||೧೪|| ಮೇರುಪರ್ವತದ ಹಾಸುಗಲ್ಲಿನಂತೆ ವಿಶಾಲವಾದ ವಕ್ಷಸ್ಥಲವುಳ್ಳವನಾಗಿಯೂ, ಶರತ್ಕಾಲದ ಕಲಂಕವಿಲ್ಲದ ಚಂದ್ರನಂತೆ ಮನೋಹರವಾದ ಮುಖಮಂಡಲದಿಂದ ಅಭಿರಾಮನಾಗಿಯೂ, ಸ್ವರ್ಣಕುಂತಗಳಂತೆ ಸ್ಥೂಲದೀರ್ಘವಾದ ಬಾಹುಗಳುಳ್ಳವನಾಗಿಯೂ, ವೃಷಭನಂತೆ ವಿಶಾಲವಾದ ನೇತ್ರಗಳಿಂದಲೂ, ಸತ್ವದಿಂದಲೂ, ಕೂಡಿ ಪ್ರಕಾಶಿಸುವ ನಮ್ಮ ಮಹಾರಾಜನೇ (ಆ ಸ್ವಸ್ತ್ಯಯನವು)]

ಗುಪ್ತನು ಪುನಃ ಈ ರೀತಿ ಪ್ರಶ್ನೆ ಮಾಡಿದನು :—

ಗದ್ಯಮ್|| ಭದ್ರಮುಖ ! ಕಥಯ ಕಿಂ ಕೃತೋ ಅಯಂ ಅಸ್ಯ ರಾಜ್ಞಃ ಪ್ರಭಾವೋ ಯದಸ್ಯ ಅಮಾನುಷಾ ನ ಪ್ರಸಹನ್ತೆ ವಿಷಯವಾಸಿನಂ ಜನಂ ಹಿಂಸಿತುಮ್ ?||

[ತಾ||—ಎಲೈ ಸುಮುಖನೇ ! ಈ ರಾಜ್ಯದ ಪ್ರಜೆಗಳನ್ನು

ಶ್ಲೋ|| ಕನಕಗಿರಿಶಿಲಾವಿಶಾಲವಕ್ಷಾಃ |
ಶರದಮಲೇಂದುಮನೋಜ್ಞವಕ್ತ್ರಶೋಭಃ ||
ಕನಕಪರಿಘಪೀನಲಂಬಬಾಹು
ವೃಷಭನಿಭೇಕ್ಷಣವಿಕ್ರಮೋ ನರೇಂದ್ರಃ ||೧೪||

ಹಿಂಸಿಸಲು ರಾಕ್ಷಸಾದಿಗಳಿಗೂ ಕೂಡ ಅಶಕ್ಯವಾಗಿರುವಂತಹ ಪ್ರಭಾವವು ನಿಮ್ಮ ಮಹಾರಾಜನಿಗೆ ಎಂತು ಉಂಟಾಯಿತೊ ಅದನ್ನು ಹೇಳು ?]

ಈ ಪ್ರಶ್ನೆಗೆ ಉತ್ತರರೂಪವಾಗಿ ಕುರುಬನಿಂತೆಂದನು :—

ಗದ್ಯಮ್|| ಸ್ವ ಮಾಹಾತ್ಮ್ಯಾದಧಿಗತಃ ಪ್ರಭಾವೋ ಽಯಂ ಅಸ್ಮಾಕಂ ಮಹಾರಾಜಸ್ಯ|| ಪಶ್ಯತ ಮಹಾಬ್ರಾಹ್ಮಣಾಃ—

[ತಾ||—ನಮ್ಮ ಮಹಾರಾಜನ ಈ ಪ್ರಭಾವವು ಅವನ ಸ್ವಂತ ಗುಣವಿಶೇಷಗಳಿಂದಲೇ ಉಂಟಾಯಿತು. ಎಲೈ ಮಹಾಬ್ರಾಹ್ಮಣರೇ ! (ಬ್ರಾಹ್ಮಣವೇಷಧಾರಿಗಳೇ !) ಅದನ್ನು ಹೇಳುವೆನು ಕೇಳಿರಿ:—

(೧೪) ವಿದ್ವಾಂಸನಾಗಿದ್ದರೂ ಮದದಿಂದ ಮತ್ತತೆಯನ್ನು ಹೊಂದದವನಾಗಿಯೂ, ಧನಿಕನಾಗಿದ್ದರೂ ಲೋಭವಿಲ್ಲದವನಾಗಿಯೂ, ಪ್ರಭುತ್ವವನ್ನು ಮಾಡುವವನು ತಾನೇ ಆಗಿದ್ದರೂ ಕ್ಷಮಾಗುಣವೇ ವ್ರತವುಳ್ಳವನಾಗಿಯೂ, ಯೌವನಸಮನ್ವಿತನಾಗಿದ್ದರೂ ಜಿತೇಂದ್ರಿಯನಾಗಿಯೂ ಇರುವನು. (೧೫) ನಮ್ಮೀ ಮಹಾರಾಜನ ಧರ್ಮಬದ್ಧವಾದ ನೀತಿಯು ತನ್ನ ಬಂಧುಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಇತರ ಪ್ರಜೆಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಸಮಾನವಾಗಿ ಉಪಯೋಗಿಸಲ್ಪಡುವುದರಿಂದ, ಪ್ರಜೆಗಳಿಗೆ ತೃಪ್ತಿಯನ್ನು ಉಂಟುಮಾಡಿ, ಅವರು ಅಧರ್ಮಕಾರ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರವೇಶಿಸಲು ಅವಕಾಶವನ್ನು ಕೊಡದೆ (ರಾಜಪ್ರಜೆಗಳಿಬ್ಬರಿಗೂ)

ವಿದ್ವಾನಪ್ಯಮದೋನ್ಮತ್ತೋ ನಿರ್ಲೋಭೀ ಧನಿಕೋ ಽಪಿ ಚ ||
ಕ್ಷಮಾಶೀಲಃ ಪ್ರಭುರಪಿ ತರುಣೋ ಽಪಿ ಜಿತೇಂದ್ರಿಯಃ ||೧೪||

ಸಮಪ್ರಭಾವಾ ಸ್ವಜನೇ ಜನೇ ಚ |
ಧರ್ಮಾನುವೃತ್ತಾಸ್ಯ ಹಿ ದಣ್ಡನೀತಿಃ ||
ಅಧರ್ಮಮಾವೃತ್ಯ ಜನಸ್ಯ ಮಾರ್ಗಂ |
ಸೋಪಾನಮಾಲೇವ ದಿವೋ ವಿಭಾತಿ ||೧೫||

ಸ್ವರ್ಗಕ್ಕೆ ಹಾಕಿದ ಸೋಪಾನ ಪಂಗ್ತಿಯೋ ಎಂಬಂತಾಗಿರುವುದು (೧೭) ಮತ್ತು ನಮ್ಮ ಮಹಾರಾಜನು ತನ್ನ ಪ್ರಜೆಗಳನ್ನು ದುಃಖಗೊಳಿಸಲು ಯತ್ನಿಸಿದ (ದಾರಿದ್ರ್ಯರೋಗಗಳೆಂಬ) ಶತ್ರುಗಳ ಗರ್ವವನ್ನು ಸಹಿಸದವನಾಗಿ, ತನ್ನ ಕಾರುಣ್ಯವೆಂಬ ಮಹಾ ಧನುಸ್ಸನ್ನು ಹಿಡಿದು, (ಧನಧಾನ್ಯ ಔಷಧಿ) ಗಳೆಂಬ ಬಾಣಗಳ ಮಳೆಗರೆಯುತ್ತ ಅವರುಗಳೊಡನೆ ಯುದ್ಧಮಾಡುವುದರಲ್ಲಿಯೇ ನಿರತನಾಗಿರುವನು.''|

ಬಳಿಕ ಚಿತ್ರನು ಗುಪ್ತನನ್ನು ಹಿಂದಿಟ್ಟು, ಕುರುಬನನ್ನು ಕುರಿತು ಕುತೂಹಲದಿಂದ ಇಂತೆಂದನು :—'' ಮಿತ್ರನೇ! ನಿನಗೆ ಗೀರ್ವಾಣಭಾಷೆಯಲ್ಲಿಯೂ ಪರಿಚಯವಿರುವುದನ್ನು ತಿಳಿದು ಸಂತುಷ್ಟರಾದೆವು. ನೀನು ಇದನ್ನು ಹೇಗೆ ಕಲಿತೆ? '' ಕುರುಬ :—''ನಮ್ಮ ಮಹಾರಾಜನು ತನ್ನ ಪ್ರಜೆಗಳಲ್ಲಿ ಒಬ್ಬನೂ ಅವಿದ್ಯಾವಂತನಾಗಿ ಇರಕೂಡದೆಂಬುದಾಗಿಯೂ ದೇವಭಾಷೆಯನ್ನು (ಸಂಸ್ಕೃತವನ್ನು) ಸರ್ವರೂ ಕೂಡಿದ ಮಟ್ಟಿಗೂ ತಿಳಿದಿರಬೇಕೆಂಬುದಾಗಿಯೂ ಆಜ್ಞೆ ಮಾಡಿರುವುದರಿಂದ, ಪಶುಪಾಲಕನಾದ ನನಗೆ ಸಂಸ್ಕೃತಭಾಷೆಯಲ್ಲಿ ಸಂಪೂರ್ಣಪಾಂಡಿತ್ಯವು ಇಲ್ಲದಿದ್ದರೂ ಸ್ವಲ್ಪ ಮಟ್ಟಿಗೆ ತಿಳಿಯುವುದು. '' ಚಿತ್ರ :—'' ನೀನು ಇಷ್ಟು ವಿದ್ಯಾವಂತನಾಗಿ ಇದ್ದರೂ ಇನ್ನೂ ಪ್ರಾಕೃತನಂತೆ ಪಶುಪಾಲಕನ ವೃತ್ತಿಯನ್ನು ಏಕೆ ಅವಲಂಬಿಸಿರುವೆ ?'' ಕುರುಬ :—ಇದು ನನ್ನ ಕುಲವೃತ್ತಿಯು ; ಇದನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಪರಕರ್ಮವನ್ನು ಅವಲಂಬಿಸುವುದು ಕುಲಪುತ್ರರಿಗೆ ಯೋಗ್ಯವೆ? ಅದಲ್ಲದೆ ಪ್ರಜೆಗಳು ಅನುಭವಸಿದ್ಧವಾದ ಸ್ವವೃತ್ತಿಗಳನ್ನು ತ್ಯಜಿಸಿ

ಅಮೃಷ್ಯಮಾಣಶ್ಚ ಜಗದ್ಗತಾನಾಂ |
ದುಃಖೋದಯಾನಾಂ ಪ್ರಸೃತಾವಲೇಪಮ್ ||
ದಾನೇಷು ವರ್ಷೀ ಕರುಣೋರುಚಾಪ |
ಸ್ತೈರ್ಯುದ್ಧ ಸಂರಂಭಮಸೌ ಜಗಾಮ ||೧೭||

ಅಪರಿಚಿತವಾದ ಪರವೃತ್ತಿಗಳನ್ನು ಅವಲಂಬಿಸಿದರೆ, ಅಂಥವರು ಉಭಯಭ್ರಷ್ಟರಾಗುವುದಲ್ಲದೆ ವೃತ್ತಿಗಳ ಪರಿಣಾಮಗಳು ಕೆಟ್ಟುಹೋಗಿ ರಾಜ್ಯ ಕುಟುಂಬದ ಸುಖಯಾತ್ರೆಗೂ ರಾಜನ ಆಯುಕ್ಕೂ ಕುಂದುಂಟಾಗುವುದು ; ಆದುದರಿಂದ ಸ್ವವೃತ್ತಿಭ್ರಷ್ಟರನ್ನು ನಮ್ಮ ರಾಜನು ದಂಡಿಸುವನು ; ಅದಲ್ಲದೆ ಮನುಷ್ಯನು ಯಾವ ಕುಲವೃತ್ತಿಯನ್ನು ಅವಲಂಬಿಸಿದ್ದರೂ ಧರ್ಮಾನುಸಾರವಾಗಿ ನಡೆದುಕೊಂಡರೆ ಇಹಪರ ಸುಖಗಳೆರಡನ್ನೂ ಪಡೆಯಬಹುದಲ್ಲವೆ ? " ಚಿತ್ರನು ಆಶ್ಚರ್ಯದಿಂದ :—"ಒಳ್ಳೆಯದು, ನೀನು ಯಾವ ದೇವರನ್ನು ಪೂಜಿಸುವೆ ?"
ಕುರುಬ :—"ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷದೈವನಾದ ನಮ್ಮ ಮಹಾರಾಜನನ್ನೂ, ಪರೋಕ್ಷದೈವನಾದ ನನ್ನ ಅಂತರಾತ್ಮನನ್ನೂ ಪೂಜಿಸುವೆನು. "
ಚಿತ್ರ :—"ನಿಮ್ಮ ಮಹಾರಾಜನ ಶತ್ರುಗಳು ಯಾರಾದರೂ ಅವನನ್ನು ಹಿಂಸಿಸುವುದಕ್ಕೆ ಯತ್ನಿಸಿದರೆ ಆಗ ನೀನೇನು ಮಾಡುವೆ ?"
ಕುರುಬನು ನಗುತ್ತ :—" ನಮ್ಮ ಮಹಾರಾಜನನ್ನು ಇತರ ದೇಶದ ರಾಜರುಗಳೆಲ್ಲರೂ ಧರ್ಮಸ್ವರೂಪನೆಂದು ಪೂಜಿಸುತ್ತಿರುವಲ್ಲಿ ಹೊಸ ಶತ್ರುವು ಎಲ್ಲಿಂದ ಬರುವನು ? (ಕೋಪದಿಂದ) ಹಾಗೆ ಬಂದುವೇಳೆ ದುರಾಶಾಸೂಯೆಗಳಿಂದ ಪ್ರೇರಿತರಾದ ದುಷ್ಟರಾಜರು ಯಾರಾದರೂ ಪ್ರಜಾಪಿತನಾದ ನಮ್ಮ ಮಹಾರಾಜನನ್ನು ಹಿಂಸಿಸಲು ಯತ್ನಿಸಿದರೆ ತಂದೆಯನ್ನು ದುಷ್ಟರು ಹಿಂಸೆಮಾಡುವ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಸುಪುತ್ರರು ತಮ್ಮ ತನು ಧನ ಪ್ರಾಣಗಳ ನಷ್ಟವನ್ನಾದರೂ ಲಕ್ಷಿಸದೆ ಹೇಗೆ ತಂದೆಯನ್ನು ಕಾಪಾಡುವರೋ ಅದರಂತೆಯೇ, ನಾವೂ ನಮ್ಮ ದೇಶದ ಪ್ರತಿಯೊಬ್ಬ ಪ್ರಜೆಯೂ ಮಾಡುವೆವು. " ಎಂದು ಹೇಳಿ ತನ್ನ ಕೊಡಲಿಯನ್ನು ಅಳ್ಳಾಡಿಸಲು ಉಪಕ್ರಮಿಸಿದನು.

ಇದನ್ನು ನೋಡಿದ ಚಿತ್ರನು ಲಜ್ಜೆಯಿಂದಲೂ ಆಶ್ಚರ್ಯದಿಂದಲೂ ಭೀತಿಯಿಂದಲೂ ಕೂಡಿ ಇನ್ನು ಇವನಲ್ಲಿ ಕೋಪೋದ್ರೇ

ಚಿತ್ರಗುಪ್ತರು ಕುರುಬನ ರಾಜಭಕ್ತಿ ಮೊದಲಾದ ಗುಣವಿಶೇಷಣಗಳನ್ನು
ಯತಿವೇಷದಿಂದ ಪರೀಕ್ಷಿಸುವಿಕೆ.

ನೀತಿ :—ಸತ್ಪ್ರಜೆಗಳೇ ರಾಜ್ಯಕ್ಕೆ ಭೂಷಣ.



The celestial spies, Chitra and Gupta, guising themselves as mendicants test the loyalty and other virtues of the shepherd.

MORAL :—**Loyal Subjects are Real Ornaments of a Kingdom.** *(Page 21)*

ಕರ್ಕರವಾದ ಮಾತುಗಳನ್ನು ಆಡುವುದು ಉಚಿತವಲ್ಲವೆಂದು ನಿಶ್ಚಯಿಸಿ, ನಮ್ರಭಾವದಿಂದ ಈರೀತಿ ಹೇಳಿದನು :—“ ಮಿತ್ರನೇ! ಈಗ ನಮಗೆ ಭಕ್ತಕಾಲ (ಊಟದ ಹೊತ್ತು) ಸಮೀಪಿಸಿತು ; ಇನ್ನು ನಾವು ಮುಂದಕ್ಕೆ ಹೊರಡುವೆವು. ”

ಇದನ್ನು ಕೇಳಿದೊಡನೆಯೇ ಕುರುಬನು, ಕೈಗೊಡಲಯನ್ನು ಕೆಳಗಿಟ್ಟು ಅತಿ ದೈನ್ಯದಿಂದ ಈರೀತಿ ಪ್ರಾರ್ಥಿಸಿದನು:—“ ಪೂಜ್ಯರೇ ! ಮಧ್ಯಾಹ್ನಕಾಲವಾಗಿರುವುದು ; ಈಗ ನನ್ನ ಆತಿಥ್ಯವನ್ನು ಕೃಪೆಯಿಂದ ಸ್ವೀಕರಿಸಿ, ನನ್ನ ಧರ್ಮಕ್ಕೆ ಸಾಹಿತ್ಯವನ್ನು ಮಾಡಬೇಕೆಂದು ಬೇಡುವೆನು ; ಇದೋ ಅಲ್ಲಿ ಕಾಣುವುದೇ ನನ್ನ ಕುಟೀರವು ; ಬಿಜಮಾಡಬೇಕು ; ನಾನೂ ಚದರಿಹೋಗಿರುವ ಈ ದನಕುರಿಗಳನ್ನು ಅಟ್ಟಿತರುವೆನು. ” ಚಿತ್ರ :—“ ಒಳ್ಳೆಯದು ! ನೀನು ಮುಂಚಿತವಾಗಿ ನಡೆ ; ನಾವೂ ಹಿಂದೆ ಬರುವೆವು. ” ಎಂದು ಹೇಳಲು ಕುರುಬನು ನಮಸ್ಕರಿಸಿ ಅತ್ತ ತೆರಳಿದ ಬಳಿಕ, ಚಿತ್ರನನ್ನು ಕುರಿತು ಪರನು ವಿಸ್ಮಯದೊಡನೆ ಇಂತೆಂದನು :—

“ ಚಿತ್ರನೇ ! ಈ ಕುರುಬನ ಧೈರ್ಯವನ್ನೂ ವಿದ್ಯಾಪ್ರೌಢಿಮೆಯನ್ನೂ ನೆಲೆಗೊಂಡಿರುವ ರಾಜಭಕ್ತಿಯನ್ನೂ ವಿನಯಾದಿ ಗುಣಸಂಪತ್ತಿಯನ್ನೂ ನೋಡಿದೆಯಾ ! ಇಂತಹ ಪ್ರಜೆಗಳನ್ನು ಪಡೆದಿರುವ ಈ ಭೂಪಾಲನು ಅನ್ನೆಂತಹ ಮಹಾತ್ಮನಾಗಿರಬೇಕು ! ನಾವು ಹಿಂದೆ ನೋಡಿದ ರಾಜ್ಯಗಳಲ್ಲಿನ ಹಳ್ಳಿಕಾರರು ನಮ್ಮನ್ನು ದೂರದಿಂದ ನೋಡಿದೊಡನೆಯೇ ಭೀತರಾಗಿ ಓಡಿ ಹೋದರು ; ಮತ್ತೆ ಕೆಲವು ಪ್ರದೇಶಗಳಲ್ಲಿ ನಮ್ಮ ದೇವಭಾಷೆಯನ್ನು ಕೇಳಿದೊಡನೆಯೇ ಭಯಗ್ರಸ್ತರಾಗಿ, ಮಾತನಾಡಲೂ ತೋರದೆ, ನಡುಗುತ್ತ ಭೂತಗ್ರಸ್ತರಂತೆ ಸ್ತಬ್ಧರಾಗಿ ತದ್ದ್ವಾರ ತಮ್ಮ ಮೌಢ್ಯವನ್ನೂ ಅನಾಯತ್ವವನ್ನೂ ಪ್ರಕಾಶಗೊಳಿಸಿದರು ; ಇಲ್ಲಿ ಈ ಕುರುಬನಾದರೋ, ನಮ್ಮ ಸುರ

ಸಾಮಾನ್ಯರಿಗಿಂತಲೂ ಪ್ರೌಢನಾಗಿಯೂ ಧೈರ್ಯಶಾಲಿಯಾಗಿಯೂ, ಆರ್ಯವಿಹಿತವಾದ ಸದಾಚಾರಗಳನ್ನು ಅರಿತವನಾಗಿಯೂ ಇರುವನು. ಮುಖ್ಯವಾಗಿ ಈ ರಾಜ್ಯದಲ್ಲಿ ಪ್ರಜೆಗಳಿಗೆ ಚೋರರಿಂದಾದರೂ, ಘೋರಕೃತ್ಯಗಳನ್ನು ಮಾಡುವ ರಾಕ್ಷಸಸದೃಶರಾದ ದುಷ್ಟರಿಂದಾದರೂ, ಅಧಿಕಾರಮತ್ತರಾದ ರಾಜಕರಿಂದಾದರೂ, ಲಂಚವಣಿಗರಾದ ಸೇವಕರಿಂದಾದರೂ, ಭೀತಿಯೇ ಆಗಲಿ ಉಪದ್ರವವೇ ಆಗಲಿ ಸ್ವಲ್ಪವೂ ಇಲ್ಲವೆಂದು ತೋರುವುದು! ಈ ವಿಷಯವು ಈ ದೇಶದ ರಾಜನ ಆಜ್ಞಾಪ್ರಭಾವವನ್ನೂ ಸದ್ರಕ್ಷಣೆಯ ಕ್ರಮವನ್ನೂ ಸೂಚಿಸುವುದು! ಈ ವಿಷಯಗಳನ್ನೆಲ್ಲ ದೀರ್ಘವಾಗಿ ಪರಿಭಾವಿಸಿ ನೋಡಿದರೆ, ಈ ಸರ್ವಸುಖಗಳಿಗೂ ಈ ರಾಜನ ಧರ್ಮಪ್ರಿಯತ್ವವೇ ಮೂಲಕಾರಣವಾಗಿ ಇರಬೇಕೆಂದು ಸಿದ್ಧಾಂತವಾಗುವುದು! ಅಂತೂ ಬೃಹಸ್ಪತಿಯು ಊಹಿಸಿದಂತಹ ಮಹಾರಾಜನು ಇವನೇ ಆಗಿರಬೇಕೆಂದು ತೋರುವುದು!"

ಇದೆಲ್ಲವನ್ನೂ ಆಕರ್ಣಿಸಿದ ಚಿತ್ರನು ಆಶ್ಚರ್ಯಪಟ್ಟವನಾದರೂ ಒಂದುಕ್ಷಣ ಹಾಗೆಯೇ ಯೋಚಿಸುತ್ತಿದ್ದು ಬಳಿಕ ಇಂತೆಂದನು:—"ನೀನು ಹೇಳಿದುದೆಲ್ಲವೂ ನಿಜವೇ ಅಹುದು; ಆದರೂ ತಂತಮ್ಮ ರಾಜರನ್ನು ಇತರರಲ್ಲಿ ಸ್ತುತಿಸುವುದು ಪ್ರಜೆಗಳಾದವರಿಗೆ ಕರ್ತವ್ಯವೇ ಆಗಿರುವುದು! ಆದುದರಿಂದ ಇವನೊಬ್ಬನ ಮಾತೇ ನಮ್ಮ ಸಿದ್ಧಾಂತಕ್ಕೆ ಸಾಕಾದ ಆಧಾರವಲ್ಲವು; ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷತಃ ನಾವೇ ಪರೀಕ್ಷಿಸಿ ನೋಡಿದ ಬಳಿಕ ನಿಜವನ್ನು ಹೇಳಬಹುದು. ಆದಕಾರಣ ನಾವು ಈ ಕುರುಬನ ಆತಿಥ್ಯವನ್ನು ಈಗ ಸ್ವೀಕರಿಸಿ ಬಳಿಕ ಇತರರನ್ನೂ ಪರೀಕ್ಷಿಸೋಣ ನಡೆ!" ಎಂದು ಇಬ್ಬರೂ ಆ ಸ್ಥಲವನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಮುಂದಕ್ಕೆ ತೆರಳಿದರು.

—o—

ಎರಡನೆಯ ಅಂಗ.

ಒಂದನೆಯ ಸಂಧಿ.

Peeping of Mara ; The Cupid.

ಮಾರಪ್ರವೇಶ.

ಇತ್ತಲಾಗಿ ಒಂದುದಿನ ದೇವಸೇನ ಮಹಾರಾಜನೂ ಸುಮತಿಯೂ ರಾಜಮಂದಿರದಲ್ಲಿ ಕುಳಿತು ಪರಸ್ಪರ ಮಾತನಾಡುತಿದ್ದ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ದ್ವಾರಪಾಲಕನು ಬಂದು ತಲೆವಾಗಿ ಕೈಮುಗಿದು ಮಹಾರಾಜನನ್ನು ಕುರಿತು ಇಂತೆಂದನು :—" ಜಯವಾಗಲಿ ಮಹಾರಾಜನಿಗೆ ; ಮಹಾಪಾದದ ದರ್ಶನಾರ್ಥವಾಗಿ ಕಿರೀಟವತ್ಸನು ಬಂದು ಕಾದಿರುವನು. "

ಅದನ್ನು ಕೇಳಿ ದೇವಸೇನನು:—"ಆತನನ್ನು ಒಳಕ್ಕೆ ಕಳುಹಿಸಿ ನೀನು ಅಲ್ಲಿಯೇ ಇರು. " ಎಂದು ಆಜ್ಞಾಪಿಸಲು ದ್ವಾರಪಾಲಕನು ಕೈಮುಗಿದು ಹೋಗಿ ಕಿರೀಟವತ್ಸನನ್ನು ಕಳುಹಿದನು.

ಬಳಿಕ ಕಿರೀಟವತ್ಸನು ಒಳಕ್ಕೆ ಪ್ರವೇಶಿಸಿ, ರಾಜನಿಗೆ ತಲೆವಾಗಿ ವಂದಿಸಿ, ತನ್ನ ಕೈಲಿದ್ದ ಪುಷ್ಪಮಾಲೆಯನ್ನು ಅವನಿಗೆ ಅರ್ಪಿಸಿ ಭಕ್ತಿಗೌರವಗಳಿಂದ ಇಂತು ಪ್ರಾರ್ಥಿಸಿದನು :—ಜೀಯ ! ನಿನ್ನ ಸೇವಕನಾದ ನನಗೆ ಒಬ್ಬ ಮಗಳು ಜನಿಸಿರುವಳು. ಅವಳ ಜನ್ಮನಾಮವು 'ಗೌರೀ' ಎಂದಾಗಿದ್ದರೂ, ಅವಳ ರೂಪಾತಿಶಯವು ಮುನಿಚಿತ್ತಾಕರ್ಷಣದಕ್ಷವಾಗಿರುವುದರಿಂದ, ನಮ್ಮ ನೆರೆಹೊರೆಯವರೆಲ್ಲರೂ ಅವಳನ್ನು 'ಉನ್ಮಾದಯನ್ತೀ' ಅಥವಾ 'ಉನ್ಮಾದಿನೀ' ಎಂದು ಕರೆಯಲು ಆರಂಭಿಸಿ, ಇವಳು ರಾಜಪತ್ನೀತ್ವಕ್ಕೆ ಅರ್ಹಳೇ ಹೊರತು ಸಾಮಾನ್ಯಜನರಿಗೆ ಯೋಗ್ಯಳಲ್ಲವೆಂದು ಅವಳ ಬಾಲ್ಯಾದಾರಭ್ಯ

ಎಂದು ಹೇಳಿದಳು. ಇದನ್ನು ಕೇಳಿದ ಕಿರೀಟವತ್ಸನು ಸಂತುಷ್ಟನಾಗಿ ಮಂದಹಾಸದಿಂದ :—"ನಿನ್ನಂತಹ ವಿಚಕ್ಷಣೆಗೆ ಇದನ್ನೆಲ್ಲ ಹೇಳಿಕೊಡಬೇಕೆ ? ವಿವಾಹ ವಿಚಾರಗಳಲ್ಲಿ ಪುರುಷರಿಗಿಂತಲೂ ಸ್ತ್ರೀಯರಿಗೆ ಆದರೋತ್ಸಾಹಗಳು ಅಧಿಕವಲ್ಲವೆ ? ಅದು ಹಾಗಿರಲಿ, ಪುರೋಹಿತಾದಿಗಳನ್ನು ಭಕ್ತಿ ಗೌರವಗಳಿಂದ ಸತ್ಕರಿಸತಕ್ಕ ವಿಧಾನವನ್ನು ಉನ್ಮಾದಿನಿಗೆ ತಿಳಿಸಿರುವೆಯೋ ಇಲ್ಲವೋ ?" ಎಂದು ಕೇಳಲು, ಇಂದುಮತಿಯು ಓರೆಗಣ್ಣಿನಲ್ಲಿ ಪತಿಯನ್ನು ನೋಡುತ್ತ ಇಂತೆಂದಳು. "ನಮ್ಮ ಉನ್ಮಾದಿನಿಗೆ ಅವುಗಳನ್ನು ತಿಳಿಸಬೇಕಾದುದಿಲ್ಲ ; ಆದರೂ ನಾನೂ ಸಂಕ್ಷೇಪವಾಗಿ ತಿಳಿಸಿರುವೆನು." ಎಂದು ಹೇಳುತ್ತಿರುವಲ್ಲಿ ಬೀದಿಯ ಬಾಗಲಿನ ಬಳಿ ಶಬ್ದವಾಗಲು ಕಿರೀಟವತ್ಸನು ತವಕದಿಂದ ಎದ್ದುನಿಂತು :—"ಪುರೋಹಿತಾದಿಗಳು ಬಂದಂತಿರುವುದು ; ನೀನು ಒಳಕ್ಕೆನಡೆ ; ಪಾದಪ್ರಕ್ಷಾಳನಕ್ಕೆ ಜಲವನ್ನು ಉನ್ಮಾದಿನಿಯ ಕೈಲಿ ಕೊಟ್ಟು ಕಳುಹು." ಎಂದು ಹೇಳಲು, ಇಂದುಮತಿಯು:—"ಹಾಗೇ ಮಾಡುವೆನು." ಎಂದು ಹೇಳಿ ಒಳಕ್ಕೆ ಹೋದಳು.

ಬಳಿಕ ಆ ಕಿರೀಟವತ್ಸನು ಒಳಕ್ಕೆ ಬಂದ ಪುರೋಹಿತ ಸ್ತ್ರೀಲಕ್ಷಣಜ್ಞರಿಗೆ ಉನ್ಮಾದಿನಿಯಿಂದ ಪಾದಪ್ರಕ್ಷಾಳನವನ್ನು ಮಾಡಿಸಿ ಅಲ್ಲಿ ಅನುಗೊಳಿಸಿದ್ದ ಪೀಠಪ್ರದೇಶದ ಬಳಿಗೆ ಅವರುಗಳನ್ನು ಮರ್ಯಾದೆಯಿಂದ ಕರೆದುತಂದು, ಅವರು ಆಸನಗಳನ್ನು ಅಲಂಕರಿಸಿದ ಬಳಿಕ ಉನ್ಮಾದಿನಿಯನ್ನು ಕುರಿತು ಇಂತೆಂದನು :—"ವತ್ಸೆ ಉನ್ಮಾದಿನಿ ! ಈ ದ್ವಿಜೋತ್ತಮರಿಗೆ ನಮಸ್ಕರಿಸು ; ಇದೋ ಸತ್ಕಾರಸಾಮಗ್ರಿಗಳು ಇಲ್ಲಿಯೇ ಇರುವುವು ; ಭಕ್ತಿಯಿಂದ ಉಪಚರಿಸು."

ಈ ಆಜ್ಞೆಯನ್ನು ಮೌನದಿಂದ ಅಂಗೀಕರಿಸಿದ ಉನ್ಮಾದಿನಿಯು ಅವರುಗಳಿಗೆ ನಮಸ್ಕರಿಸಿ ಲಜ್ಜಾಗಾಂಭೀರ್ಯಗಳಿಂದ ಒಡಗೂಡಿ ಉಪಚರಿಸುತ್ತ ಇರುವಲ್ಲಿ, ಪುರೋಹಿತ ಸ್ತ್ರೀಲಕ್ಷಣಜ್ಞರು ಮಧು

ರಾಜಪುರೋಹಿತನೂ ಸ್ತ್ರೀಲಕ್ಷಣಜ್ಞನೂ ಕನ್ಯೆಯಾದ ಉನ್ಮಾದಯನ್ತಿಯ ರೂಪ ರೇಖಾದಿಗಳನ್ನು ನೋಡಿ ಬೆರಗಾಗುವಿಕೆ.

ನೀತಿ:—ಸೌಂದರ್ಯವು ವಿವೇಕವನ್ನು ಮಂಕುಗೊಳಿಸುವುದು.



The royal priest and the palmister were struck with wonder at the ravishing beauty of Unmadayanti, the proposed wife of the king.

MORAL: **Beauty Deludes Knowledge.** *(Page 26).*

ಪರ್ಕಾದಿಗಳನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸುವುದನ್ನು ಮರೆತು, ಉನ್ಮಾದಿನಿಯ ಮುಖ ವನ್ನೂ, ಗತಿವಿಶೇಷಗಳನ್ನೂ, ಪಶ್ಚಾತ್ಪುರೋಭಾಗಾಂಗಗಳನ್ನೂ ನೋಡುತ್ತ, ಅವಳು ಚಲಿಸಿದ ಕಡೆಗೇ ತಮ್ಮ ದೃಷ್ಟಿಗಳನ್ನೂ ಚಲನ ಗೊಳಿಸುತ್ತ, ಕ್ಷಣೇ ಕ್ಷಣೇ ಆಶ್ಚರ್ಯಪಡುತ್ತ ಒಂದೊಂದು ವೇಳೆ ಅವಳನ್ನೇ ನೋಡುತ್ತ, ಸೂತ್ರ ಪ್ರತಿಮೆಗಳಂತೆ ಆದರು. ಇದನ್ನು ನೋಡಿದ ಕಿರೀಟವತ್ಸನು :—"ಇವಳನ್ನು ಇವರ ದೃಷ್ಟಿಪಾತದಿಂದ ದೂರಗೊಳಿಸಿದ ಹೊರತು ಇವರು ಸ್ವಸ್ಥರಾಗುವುದಿಲ್ಲ!" ಎಂದು ನಿಶ್ಚಯಿಸಿ, ಉನ್ಮಾದಿನಿಯನ್ನು ಕುರಿತು :—"ವತ್ಸೆ! ಅದೇಕೋ ನಿಮ್ಮ ಜನನಿಯು ಕರೆದಳು; ಹೋಗಿ ಕೇಳು." ಎಂದು ಹೇಳಲು, ಉನ್ಮಾದಿನಿಯು ಒಳಕ್ಕೆ ಹೊರಟು ಹೋದ ತರುವಾಯ, ಆ ದ್ವಿಜರನ್ನು ಕುರಿತು ದೈನ್ಯದಿಂದ :—"ಪೂಜ್ಯರೆ! ಇದೇಕೆ ಮಧುಪರ್ಕಾದಿ ಗಳನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸಲೇ ಇಲ್ಲವು? ಈ ಕುವರಿಯು ಇನ್ನೂ ಬಾಲಿಕೆ ಯಾಗಿ ಇರುವುದರಿಂದ ಉಪಚರಿಸುವ ಕ್ರಮವು ತಿಳಿಯದೇ ಇರ ಬಹುದು; ಲೋಪವೇನಾದರೂ ಇದ್ದಲ್ಲಿ ಕ್ಷಮಿಸಿ ನನ್ನನ್ನು ಕಾಪಾಡ ಬೇಕು; ನಾನೇ ತಮ್ಮ ಪರಿಚರ್ಯೆಗೆ ಸಿದ್ಧನಾಗಿರುವೆನು; ತಮ್ಮ ಇಚ್ಛೆಯನ್ನು ತಿಳಿಸಬೇಕು." ಎಂದು ಪ್ರಾರ್ಥಿಸಿದನು.

ಇದನ್ನು ಕೇಳಿದ ಪುರೋಹಿತ ಸ್ತ್ರೀಲಕ್ಷಣಜ್ಞರು, ತೃಪ್ತಿ ಯನ್ನು ನಟಿಸುತ್ತ :—"ಕಿರೀಟವತ್ಸನೆ! ಹಾಗೆ ಶಂಕಿಸದಿರು; ನಾವು ಆ ಕನ್ಯೆಯ ವಿನಯೋಪಚಾರಗಳಿಂದ ಸಂತುಷ್ಟರಾದೆವು; ಇನ್ನೂ ದೇವವಂದನಾದಿ ನಿತ್ಯಕರ್ಮವನ್ನು ಆಚರಿಸಿಲ್ಲ; ಆದಕಾ ರಣ ಈಗ ಫಲಾದಿಗಳನ್ನು ಭಕ್ಷಿಸಲು ಯತ್ನವಿಲ್ಲ; ಅಂತೂ ನಾವು ಬಂದ ಕಾರ್ಯವಾಯಿತು; ನಾವು ಇನ್ನು ಹೊರಡುವೆವು; ನಿನಗೆ ಮಂಗಳವಾಗಲಿ." ಎಂದು ಆಶೀರ್ವದಿಸಿ ಫಲತಾಂಬೂಲಗಳನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸಿ ಅಲ್ಲಿಂದ ತೆರಳಿದರು.

——o——

ಮೂರನೆಯ ಸಂಧಿ

Priesthood

ಪೌರೋಹಿತ್ಯ.

ಬಳಿಕ ಸ್ತ್ರೀಲಕ್ಷಣಜ್ಞನು ಪುರೋಹಿತನೊಡನೆ ಮನೆಯಿಂದ ಹೊರಟು ರಾಜವೀಧಿಯಲ್ಲಿ ಬರುತ್ತ ಅವನನ್ನು ಕುರಿತು ಆಶ್ಚರ್ಯದಿಂದ :—“ ಮಿತ್ರನೆ ! ಏನು ಹೇಳಲಿ ! ನಾನು ಇದುವರೆಗೆ ಅನೇಕ ಕನ್ಯೆಯರನ್ನು ಪರೀಕ್ಷಿಸಿರುವೆನು ! ಯಾರಲ್ಲಿಯೂ ಈ ರೀತಿಯಾದ ರೂಪಾತಿಶಯವು ಕಂಡುಬರಲೇ ಇಲ್ಲವು ! ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ಸ್ತ್ರೀಯರಲ್ಲಿ ವರ್ಣರಮ್ಯತೆಯು ಇದ್ದರೂ ವಕ್ರಾಂಗದೋಷಗಳು ಇರುವುವು ! ಉಪಾಂಗ ಸಾಮರಸ್ಯಗಳು ಇದ್ದರೂ ಕುವರ್ಣದೋಷವು ಇರುವುದು ! ಇವೆರಡೂ ನಿರ್ದೋಷವಾಗಿ ಇದ್ದರೆ ವಕ್ರಗಮನಾದಿ ದುಶ್ಚೇಷ್ಟೆಗಳು ಇರುವುವು ! ಹಾಗೆ ಇವೆಲ್ಲವೂ ಸಮಂಜಸವಾಗಿದ್ದರೆ ಕುರೇಖಾದೋಷವಾದರೂ ಇದ್ದೇ ಇರುವುದು ! ಯಾವ ದೋಷವೂ ಇಲ್ಲದೆ ಶುಭಲಕ್ಷಣಗಳೇ ಇರುವುದು ಅತಿ ದುರ್ಲಭವು ! ಹಾಗೆ ಕೋಟಿಗೊಬ್ಬಳಲ್ಲಿ ಕಂಡು ಬಂದರೂ ಅಲ್ಲಿ ದುಸ್ಸ್ವಭಾವ ದುರ್ಗುಣಗಳಾದರೂ ಇದ್ದೇ ಇರುವುವು ! ನಾನು ಎಷ್ಟು ಸೂಕ್ಷ್ಮವಾಗಿ ಪರೀಕ್ಷಿಸಿ ನೋಡಿದರೂ ಈ ಕನ್ಯೆಯಲ್ಲಿ ಸ್ವಲ್ಪವಾದರೂ ದೋಷವೇ ಕಾಣಿಸದು ! ದೇವಮಹಿಳೆಯರಿಗೂ ಸಂಪೂರ್ಣವಾದ ರೂಪಸಂಪತ್ತಿಯು ಇಲ್ಲವೆಂದು ಸಾಮುದ್ರಿಕ ಶಾಸ್ತ್ರದಲ್ಲಿ ಹೇಳಲ್ಪಟ್ಟಿರುವುದಲ್ಲದೆ, ಶ್ರೀ ವಾಣೀ ಗಿರಿಜೆಯರು ಮಾತ್ರವೆ ನಿರ್ದುಷ್ಟ ರೂಪವತಿಯರು ಎಂದು ಹೇಳಲ್ಪಟ್ಟಿರುವುದು ! ಆ ಗುಣಗಳೆಲ್ಲವೂ ಈ ಕನ್ಯೆಯಲ್ಲಿ ಸಂಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಇರುವುದರಿಂದ ಇವಳು ಸಾಕ್ಷಾತ್ ಆ ಪರಾಪರಶಕ್ತಿಯೇ ಎಂದು ಹೇಳಬೇಕಾಗಿರುವುದು ! ಮುಖ್ಯವಾಗಿ

ಇವಳನ್ನು ಪರಿಗ್ರಹಿಸುವ ನಮ್ಮ ಮಹಾರಾಜನು ಧನ್ಯನೇ ಸರಿ! ಆದರೆ ಇಂತಹ ಕನ್ಯಾಕುಲರತ್ನವನ್ನು ಪಡೆಯುವುದರಿಂದ ಇತರ ರತ್ನಾದಿ ಜಡಾಭರಣಗಳನ್ನು ಲಕ್ಷಿಸುವುದಿಲ್ಲ ; ಮತ್ತು ಇವಳ ಪರಿಚಯ ಸುಖಾನುಭವವನ್ನೇ ಮುಖ್ಯಕರ್ತವ್ಯವೆಂದು ಭಾವಿಸುವನೇ ಹೊರತು ಮತ್ಯಾವ ಕಾರ್ಯವನ್ನೂ ಗಮನಿಸುವುದಿಲ್ಲ! ಇದನ್ನು ನಿಶ್ಚಯವೆಂದು ತಿಳಿ!''

ಇದನ್ನು ಕೇಳಿದ ಪುರೋಹಿತನು, ಪರಮ ವಿಸ್ಮಿತನಾಗಿ ತನ್ನಲ್ಲಿ ತಾನೇ ಇಂತು ಮಾತಾಡಿಕೊಂಡನು :—''ಈತನು ಹೇಳುವುದೆಲ್ಲವೂ ನಿಜವೇ ಅಹುದು! ಗತವಯಸ್ಕರೂ ಜಿತೇಂದ್ರಿಯರೂ ಪ್ರಪಂಚದ ವಿಹಿತಾವಿಹಿತಗಳನ್ನು ಅರಿತವರೂ ಆಗಿರುವ ನಾವುಗಳೇ, ಈ ಕನ್ಯೆಯ ಸೌಂದರ್ಯಾತಿಶಯದಿಂದ ವೈವರ್ಣ್ಯವನ್ನೂ ವಿಸ್ಮೃತಿಯನ್ನೂ ಹೊಂದಿದುದು ಮಾತ್ರವಲ್ಲದೆ, ಮನುಷ್ಯರಾಗಿದ್ದರೂ ನಾವು ಈ ಕನ್ಯೆಯನ್ನು ನೋಡುವಾಗ್ಗೆ ಹರಿಣ ಮರ್ಕಟಗಳ ಸಹಜಚೇಷ್ಟೆಗಳನ್ನು ಕಣ್ಮನಗಳಲ್ಲಿ ಧರಿಸಿದ್ದೆವು! ಹೀಗಿರುವಲ್ಲಿ ಯುವಕನಾಗಿಯೂ ಸಕಲ ಸಾಹಾಯ್ಯ ಸಂಪತ್ತಿಗಳಿಂದ ಒಡಗೂಡಿದವನಾಗಿಯೂ, ವಿಭವ ಐಶ್ವರ್ಯಗಳಿಂದ ಸಮೃದ್ಧನಾಗಿಯೂ, ಭೋಗಾಸ್ಪದನಾಗಿಯೂ, ರಜೋಗುಣಪ್ರಧಾನನಾಗಿಯೂ, ಇರುವ ನಮ್ಮ ಮಹಾರಾಜನು—ಈ ಸೌಂದರ್ಯರಾಶಿಯನ್ನು ನೋಡಿದವನಾದರೆ, ತತ್ಕ್ಷಣವೇ ಇವಳನ್ನು ಪರಿಗ್ರಹಿಸಿ, ಇವಳ ಕೇಳಿಗಳಲ್ಲಿಯೇ ಮಗ್ನನಾಗಿ, ಧರ್ಮಾರ್ಥಗಳಲ್ಲಿ ಉಪೇಕ್ಷೆಯನ್ನು ತಳೆದು, ಕಾಮೈಕ ಪರಾಯಣನಾಗುವುದರಿಂದ—ರಾಜ್ಯಕ್ಕೂ ಪ್ರಜೆಗಳಿಗೂ ವಿಪದುತ್ಪಾತಗಳು ಪ್ರಾಪ್ತವಾಗಿ ರಾಜ್ಯವೇ ಹೀನಸ್ಥಿತಿಗೆ ಬರುವುದು! ಆದಕಾರಣ ಇವಳನ್ನು ರಾಜನಿಗೆ ಸೇರಿಸುವುದು ಅಯುಕ್ತವು!'' ಎಂದು ಆಲೋಚಿಸಿದ ಬಳಿಕ ಸ್ತ್ರೀಲಕ್ಷಣಜ್ಞನನ್ನು ಕುರಿತು :—''ಮಿತ್ರನೇ! ಈ

ಕನ್ಯೆಯನ್ನು ಮಹಾರಾಜನಿಗೆ ಸೇರಿಸುವುದರಿಂದ ರಾಜ್ಯಕ್ಕೇ ಹಾನಿ ಉಂಟಾಗುವಂತೆ ನನಗೆ ತೋರುವುದು ; ಈ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ನಿನ್ನ ಅಭಿಪ್ರಾಯವೇನು ?" ಎಂದು ಕೇಳಿದನು.

ಈ ರೀತಿ ಬೆಸಗೊಳ್ಳಲ್ಪಟ್ಟ ಸ್ತ್ರೀಲಕ್ಷಣಜ್ಞನು ಆಶ್ಚರ್ಯದಿಂದ :—"ಇದೇನೈ ಈ ರೀತಿ ಶಂಕಿಸುವೆ ? ಲಕ್ಷ್ಮಿಯನ್ನು ವಿಷ್ಣುವೂ, ಗೌರಿಯನ್ನು ಶಂಕರನೂ, ವಾಣಿಯನ್ನು ಪದ್ಮಜನೂ, ಪಡೆದುದರಿಂದಲ್ಲವೆ—ಅವರಿಗೆ ಲಕ್ಷ್ಮೀಪತಿ ಗೌರೀಪತಿ ವಾಣೀಪತಿಗಳೆಂಬ ಮಂಗಳನಾಮಗಳು ಉಂಟಾಗಿ, ಈ ದಂಪತಿಗಳು ವಾಸಿಸುವ ವೈಕುಂಠ ಕೈಲಾಸ ಸತ್ಯಲೋಕ ಎಂಬ ಪುರಿಗಳು ಪುಣ್ಯಸ್ಥಾನಗಳೆಂಬ ಉದ್ದಾಮ ಕೀರ್ತಿಯನ್ನು ಪಡೆದು, ಇವುಗಳಲ್ಲಿ ವಾಸಿಸುವುದರಿಂದ ಉಂಟಾಗುವ ನಿತ್ಯಸುಖವನ್ನು ಅನುಭವಿಸಬೇಕೆಂಬ ಕುತೂಹಲವನ್ನು ಸರ್ವಲೋಕದವರಿಗೂ ಉಂಟುಮಾಡಿದುವು ? ಅದರಂತೆಯೇ ನಿರ್ದುಷ್ಟನಾದ ನಮ್ಮ ಮಹಾರಾಜನು ಶಕ್ತಿತ್ರಯಸ್ವರೂಪಿಣಿಯಾದ ಈ ಕನ್ಯೆಯನ್ನು ಸೇರಿ ಸುಖಿಸುವುದರಿಂದ ನಮ್ಮ ಪುಣ್ಯಭೂಮಿಯಾದ ಭರತಖಂಡಕ್ಕೂ ಅದರ ರಾಜಧಾನಿಯಾದ ನಮ್ಮ ಈ ರಾಜಗೃಹಕ್ಕೂ ಮಹಾಕೀರ್ತಿಯು ಉಂಟಾಗುವುದಿಲ್ಲವೆ ?" ಎಂದು ಹೇಳಿದನು.

ಪುನಃ ಪುರೋಹಿತನು ನಗುತ್ತ :—"ಮಿತ್ರನೇ ! ನೀನು ಹೇಳಿದುದೆಲ್ಲವೂ ನಿಜವೇ ಅಹುದು. ಆದರೆ ತ್ರಿಮೂರ್ತಿಗಳಲ್ಲಿ ಒಬ್ಬೊಬ್ಬರನ್ನು ಒಂದೊಂದು ಶಕ್ತ್ಯಂಶವು ಸೇರಲಾಗಿ ಒಬ್ಬೊಬ್ಬರು ಒಂದೊಂದು ವಿಧವಾದ ಹಾನಿಯನ್ನು ತಮಗೂ ಮತ್ತು ಲೋಕಕ್ಕೂ ಉಂಟುಮಾಡಿದರು ; ಹೀಗಿರುವಲ್ಲಿ ಮೂರು ಶಕ್ತಿಯನ್ನೂ ಒಳಗೊಂಡಿರುವಳೆಂದು ನೀನು ಹೇಳಿದ ಈ ಕನ್ಯೆಯನ್ನು ಮಹಾರಾಜನು ಸೇರಿದುದೇ ಆದರೆ, ಅವರಿಗಿಂತಲೂ ಮೂರರಷ್ಟು ಹೆಚ್ಚು ಹಾನಿಗಳನ್ನು

ಉಂಟುಮಾಡುವವನಾಗಬಹುದು ಎಂಬ ಶಂಕೆಯುಂಟಾಗುವುದು. ಇದಕ್ಕೇನು ಹೇಳುವೆ ? '' ಎಂದು ಕೇಳಲು ಸ್ತ್ರೀಲಕ್ಷಣಜ್ಞನು ಕುತೂಹಲದಿಂದ :-'' ಇದೇನೈ ಈರೀತಿ ಸಂಶಯಪಡುವೆ ! ತ್ರಿಮೂರ್ತಿಗಳು ಮಾಡಿದ ಸ್ವಪರಹಾನಿಗಳ್ಯಾವುವು ? '' ಎಂದು ಪ್ರಶ್ನೆಮಾಡಲು, ಪುರೋಹಿತನು ನಗುತ್ತ :—'' ಹಾಗಾದರೆ ಹೇಳುವೆನು ಕೇಳು—ಮಹಾ ವಿಷ್ಣುವು ಪ್ರಪಂಚವನ್ನೆಲ್ಲ ಧರ್ಮಸಮ್ಮತವಾಗಿ ಪರಿಪಾಲಿಸುತ್ತ ಪುರುಷೋತ್ತಮನೆಂಬ ವಿಖ್ಯಾತಿಯನ್ನು ಪಡೆದಿದ್ದರೂ, ಸ್ವಲ್ಪ ಕಾಲ ಸ್ತ್ರೀತ್ವ (ಮೋಹಿನೀವೇಷ) ವನ್ನು ಧರಿಸಲಾಗಿ ಅನೇಕ ಪ್ರಾಣಿಗಳ ನಾಶಕ್ಕೆ ಕಾರಣನಾದನು ; ಮತ್ತು ಹೆಣ್ಣಿನ ಆಸೆಗಾಗಿ ಅನೇಕ ಜನರ ದ್ವೇಷಕ್ಕೆ ಪಾತ್ರನಾಗಿ, ತನ್ನ ರಾಜಧಾನಿಯನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ದಿಕ್ಕೆಟ್ಟು ಓಡಿಹೋಗಿ, ಪ್ರಾಣಸಂರಕ್ಷಣಾರ್ಥವಾಗಿ ದ್ವೀಪಾಂತರ ವಾಸಸಂಕಟವನ್ನೂ ಅನುಭವಿಸಿದನು. ಇನ್ನು ಶಂಕರನ ವಿಷಯವನ್ನು ಕೇಳು—ಶಿವನು ಕೈಲಾಸವಾಸಿಗಳನ್ನು ಧರ್ಮಸಮ್ಮತವಾಗಿ ಪರಿಪಾಲಿಸಿಕೊಂಡು, ಸರ್ವೇಶ್ವರನೆಂಬ ಪ್ರತೀತಿಯನ್ನು ಪಡೆದಿದ್ದರೂ, ಸ್ತ್ರೀಸಂಪರ್ಕವಾದ ಮೇಲೆ ತನ್ನ ಈಶ್ವರತ್ವಕ್ಕೆ ದೂರನಾಗಿ, ಸ್ತ್ರೀತಂತ್ರಕ್ಕೆ ಅಧೀನನಾಗಿ, ಸ್ತ್ರೀಯನ್ನಗಲಿದ ದುಃಖದಿಂದ ಚಿತ್ತಶಾಂತಿಯನ್ನು ಕಳೆದುಕೊಂಡು, ರೌದ್ರಾವೇಶದಿಂದ ತನ್ನ ಮಾವನನ್ನೇ ಕೊಂದು ಬಿಟ್ಟುದಲ್ಲದೆ, ತನ್ನ ದಿವ್ಯ ರಾಜಧಾನಿಯನ್ನು ಶ್ಮಶಾನವನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಿ, ತಾನೂ ಭಿಕ್ಷುಕನಾಗಿ ತಿರಿದು ತಿಂದನು. ಬಳಿಕ ಕೆಲಕಾಲ ಸ್ತ್ರೀಸಂಪರ್ಕವು ದೂರವಾಗಲು ಪ್ರಶಾಂತನಾಗಿ ದಕ್ಷಿಣಾಮೂರ್ತಿ (ಜ್ಞಾನಮೂರ್ತಿ) ಎಂಬ ಉದ್ದಾಮಕೀರ್ತಿಯನ್ನು ಪಡೆದು ಜಗದ್ವಂದ್ಯನಾಗಿ ಇದ್ದರೂ, ಪುನಃ ಸ್ತ್ರೀಕಾಮ ಉಂಟಾಗಲು ರೋಷಾವೃತನಾಗಿ, ಸ್ತ್ರೀಭೋಗಪ್ರೇರಕನನ್ನು ಸುಟ್ಟು ಭಸ್ಮಮಾಡಿದನು. ಅಷ್ಟರಲ್ಲಿಯೇ ಬಾಲಯುವತಿಯು ಅರ್ಪಿಸಲ್ಪಡಲು ಆ ಕ್ಷಣವೇ ಕೋಪ

ತಾಪಾದಿಗಳನ್ನೆಲ್ಲ ನೀಗಿ, ಹಸನ್ಮುಖನಾಗಿ, ಸ್ತ್ರೀಗೆ ಯಾವಾಗಲೂ ಮೈಗೊಟ್ಟುಕೊಂಡು ಇರುತ್ತ, ಲೋಕಹಿತಕರವಾದ ತನ್ನ ಕರ್ತವ್ಯ ಗಳೆಲ್ಲದರಲ್ಲಿಯೂ ಸಂಪೂರ್ಣನಾಗಿ ಉಪೇಕ್ಷೆಯನ್ನು ಹೊಂದಿ, ಸ್ತ್ರೀಭೋಗದಲ್ಲಿಯೇ ಮಗ್ನನಾಗಿ ಹೋದನು. ಪದ್ಮಜನ ವಿಷಯ ವಂತು ಇನ್ನೂ ಶೋಚನೀಯವಾಗಿರುವುದು—ಸತ್ಯಲೋಕವಾಸಿಗ ಳನ್ನು ಧರ್ಮಸಮ್ಮತವಾಗಿ ಪಾಲಿಸುತ್ತ, ಲೋಕದ ವಸ್ತುಗಳನ್ನೆಲ್ಲ ಸೃಷ್ಟಿಸಿ ಅವುಗಳ ತಾರತಮ್ಯಕ್ಕೆ ಅನುಸಾರವಾಗಿ ವ್ಯಕ್ತಿಗಳನ್ನೂ ಸಂಬಂಧಗಳನ್ನೂ ನಿಯಮಿಸುತ್ತಿದ್ದು ತಾನು ನಿರ್ಮಿಸಿದ ಅತಿಸುಂದ ರವಾದ ಒಂದು ವಸ್ತುವು ಸ್ತ್ರೀಯಾಗಿದ್ದುದರಿಂದ ಮೋಹಪರವಶನಾಗಿ, ತಂದೆಮಗಳೆಂಬ ಸಂಬಂಧ ಮರ್ಯಾದೆಯನ್ನು ಉಲ್ಲಂಘಿಸಿ, ತನ್ನಿಂದ ನಿರ್ಮಿಸಲ್ಪಟ್ಟ ಸ್ತ್ರೀಯನ್ನು ತಾನೇ ವಿವಾಹ ಮಾಡಿಕೊಂಡನು. ಇಷ್ಟೇ ಅಲ್ಲದೆ, ತಾನು ಬಹು ಸೂಕ್ಷ್ಮವಾದ ವಿವೇಚನೆಯುಳ್ಳ ವನಾಗಿ ಇದ್ದರೂ ಸ್ತ್ರೀಸಮ್ಮೇಳನದಲ್ಲಿ ವಿಭ್ರಾಂತಿಯನ್ನು ಹೊಂದಿ, ಪರಸತಿಯನ್ನು ಕೂಡಲು ಆತುರಪಟ್ಟು ತನ್ನ ಒಂದು ತಲೆಯನ್ನೇ ಕಳೆದುಕೊಂಡನು. ಮತ್ತು ಇವುಗಳೆಲ್ಲಕ್ಕಿಂತಲೂ ಅತಿ ವಿಚಿತ್ರವಾದ ಮತ್ತೊಂದು ವಿಷಯವನ್ನು ಹೇಳುವೆನು ಕೇಳು—ಈ ತ್ರಿಮೂರ್ತಿ ಗಳು ಧೈರ್ಯ ಸ್ವತಂತ್ರಗಳಲ್ಲಿ ಅಪ್ರತೀಯರಾಗಿದ್ದರೂ, ತಂತಮ್ಮ ಸ್ತ್ರೀಯರ ಸವಿನುಡಿಯ ಮಂತ್ರಕ್ಕೆ ಕಿವಿಗೊಟ್ಟು ಮುನಿಪತ್ನಿಯ ಪಾತಿವ್ರತ್ಯಕ್ಕೆ ಭಂಗವನ್ನು ಉಂಟುಮಾಡಲು ಪ್ರಯತ್ನಿಸಿ ತಮ್ಮ ಈಶ್ವರತ್ವವನ್ನು ವ್ಯಕ್ತಗೊಳಿಸಿ ತಮ್ಮ ಪತ್ನಿಯರ ಪ್ರೇಮವನ್ನು ಪಡೆ ಯಬೇಕೆಂಬ ಕುತೂಹಲದಿಂದ ತಮ್ಮ ವಿವೇಕವನ್ನೂ, ಆ ಮುನಿ ಪತ್ನಿಯಲ್ಲಿ ಕೃತ್ರಿಮವನ್ನು ತೋರಲು ಉದ್ಯುಕ್ತರಾಗಿ ತಮ್ಮ ಶಕ್ತಿ ಯನ್ನೆಲ್ಲಾ ಕಳೆದುಕೊಂಡು, ಅಜ್ಞಾನಾವೃತವಾದ ಶೈಶವಾವಸ್ಥೆ ಯನ್ನು ಅನುಭವಿಸಿದರು. ಲೋಕವಿಖ್ಯಾತರೂ ಸರ್ವಜ್ಞರೂ ಸರ್ವ-

ತಂತ್ರಸ್ವತಂತ್ರರೂ ಆದ ಆ ತ್ರಿಮೂರ್ತಿಗಳೇ ಸ್ತ್ರೀತಂತ್ರಕ್ಕೆ ಅಧೀನ ರಾಗಿ ಹೋಗಿರುವಲ್ಲಿ ನಮ್ಮ ಮಹಾರಾಜನ ಪಾಡಿನ್ನೇನು? ಅದಲ್ಲದೆ

[೧೭. ತಾ|| :—ಇವಳು ತನ್ನನ್ನು ನೋಡಿದ ಮಾತ್ರದಿಂದಲೇ (ಮಹಾ ತಪಸ್ವಿಗಳಾದ) ಮುನಿಗಳ (ಆತ್ಮ) ಸಿದ್ಧಿಕಾರ್ಯಗಳಿಗಾದರೂ ವಿಘ್ನವನ್ನು ಉಂಟುಮಾಡಲು ಸಮರ್ಥಳಾಗಿರುವಲ್ಲಿ, ಇಂದ್ರಿಯತೃಪ್ತಿಕರವಾದ ವಸ್ತುಗಳಲ್ಲಿಯೇ ದೃಷ್ಟಿಯುಳ್ಳ ಯುವಕನಾದ ಮತ್ತು ಸುಖಿಯಾದ ನಮ್ಮ ಮಹಾರಾಜನ ಪಾಡೇನು ?]

ಇದನ್ನು ಕೇಳಿದ ಸ್ತ್ರೀಲಕ್ಷಣಜ್ಞನು :—“ ಮಿತ್ರನೇ ! ಎಲ್ಲಿಯೋ ಪುರಾಣಗಳ ಮಾತುಗಳನ್ನು ನಿಜವೆಂದು ನಂಬಿ ಈರೀತಿ ವಿವಾಹಕ್ಕೆ ವಿಘ್ನವನ್ನು ಉಂಟುಮಾಡಬಾರದು. ಏಕೆಂದರೆ ನಮ್ಮ ಮಹಾರಾಜನು ದೋಷಿಯೂ ಅಲ್ಲ ; ಕಾಮಿಯೂ ಅಲ್ಲ. ಹಾಗೆ ಒಂದು ವೇಳೆ ಅವನು ಕಾಮದಲ್ಲಿಯೇ ಮಗ್ನನಾದರೆ ಆಗ್ಗೆ ಸರಿಯಾದ ಬುದ್ಧಿವಾದವನ್ನು ಹೇಳೋಣ.” ಎಂದು ಹೇಳಲು ಪುರೋಹಿತನು ನಗುತ್ತ ಇಂತೆಂದನು :—“ ನಿನಗೆ ಇನ್ನೂ ಪ್ರಪಂಚಾನುಭವವು ಸಾಲದೆಂದು ತೋರುವುದು. ಹಾಗಾದರೆ ಪುರಾಣೋಕ್ತಿಗಳು ಸುಳ್ಳೇ ? ಒಂದು ವೇಳೆ ಪುರಾಣಗಳಲ್ಲಿ ನಿನಗೆ ನಂಬಿಕೆ ಇಲ್ಲದಿರುವ ಪಕ್ಷಕ್ಕೆ ನನ್ನ ಈ ಪ್ರಶ್ನೆಗಳಿಗೆಲ್ಲ ಉತ್ತರವನ್ನು ಹೇಳು—“ಅಂತರಿಕ್ಷದಿಂದ ಬೀಳುವ ಮಳೆಯ ನೀರನ್ನು ಯಾವಾಗಲಾದರೂ ಪಾನಮಾಡಿರುವೆಯಾ ? ” ಸ್ತ್ರೀಲ—“ ಪಾನಮಾಡಿರುವೆನು.” ಪುರೋ :—“ ಅದು ಹೇಗಿರುವುದು ? ಮತ್ತು ಎಂತಹ ರುಚಿಯನ್ನು ಉಂಟುಮಾಡುವುದು ? ” ಸ್ತ್ರೀಲ :—“ ನಿರ್ಮಲವಾಗಿಯೂ ಮಧುರರುಚಿಯುಳ್ಳದಾಗಿಯೂ ಇರುವುದು.” ಪುರೋ :—“ ಒಳ್ಳೆಯದು, ಅದು ಭೂಸಂಪರ್ಕವಾದ

ಶ್ಲೋ|| ಇಯಂ ಹಿ ಸಂದರ್ಶನಮಾತ್ರಕೇಣ ಕುರ್ಯಾನ್ಮುನೀನಾಮಪಿ ಸಿದ್ಧಿವಿಘ್ನಮ್|
ಪ್ರಾಗೇವ ಭಾವಾರ್ಪಿತದೃಷ್ಟಿವೃತ್ತೇರ್ಯೂನಃ ಕ್ಷಿತೀಶಸ್ಯ ಸುಖೇ ಸ್ಥಿತಸ್ಯ||೧೭

ಮೇಲೆ ಎಂತಾಗುವುದು ? ” ಸ್ತ್ರೀಲ: —“ ತನ್ನ ಸ್ವೈರ್ಯವನ್ನೂ ಸಹಜಗುಣವನ್ನೂ ಕಳೆದುಕೊಂಡು, ತಾನು ಪ್ರವೇಶಿಸಿದ ಭೂಮಿಯ ಗುಣವನ್ನೂ ವರ್ಣವನ್ನೂ ಅವಲಂಬಿಸುವುದು. ” ಪುರೋ :— (ತೃಪ್ತಿಯಿಂದ) ಅದರಂತೆಯೇ ಪುರುಷರು ಸ್ವಭಾವತಃ ಶುದ್ಧರಾಗಿಯೂ ಸ್ವತಂತ್ರರಾಗಿಯೂ ಇದ್ದರೂ, ಪ್ರಕೃತಿಸ್ವರೂಪೆಯರಾದ ಸ್ತ್ರೀಯರ ಸಂಪರ್ಕವನ್ನು ಪಡೆದೊಡನೆಯೇ, ತಮ್ಮ ಸಹಜಗುಣವನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಪ್ರಾಕೃತತತ್ವವನ್ನು ಅವಲಂಬಿಸಿ ಸ್ತ್ರೀಯರ ಇಚ್ಛಾನುಸಾರಿಗಳಾಗುವರು. ಮತ್ತು ಈ ಪ್ರಶ್ನೆಗೂ ಉತ್ತರವನ್ನು ಹೇಳು— ರೋಗವು ಪ್ರಾಪ್ತವಾದನಂತರ ಔಷಧವನ್ನು ಸೇವಿಸಿ ಸ್ವಸ್ಥರಾಗೋಣವೆಂಬುದು ಯುಕ್ತವೋ ಅಥವಾ ರೋಗವು ಪ್ರಾಪ್ತವಾಗುವುದಕ್ಕೆ ಮುಂಚೆಯೇ ಎಚ್ಚರಿಕೆಯಿಂದ ಇರುವುದು ಯುಕ್ತವೋ ? ” ಸ್ತ್ರೀಲ:- “ ರೋಗಕ್ಕೆ ಅವಕಾಶ ಕೊಡದಂತೆ ಮುಂಚಿತವಾಗಿಯೇ ಎಚ್ಚರಿಕೆಯಿಂದ ಇರುವುದೇ ಉತ್ತಮವು. ಪುರೋ :—(ತೃಪ್ತಿಯಿಂದ) “ ಆದ ಕಾರಣದಿಂದಲೇ ಅಶುಭಸೂಚಕವಾದ ಈ ವಿವಾಹವನ್ನು ನೆರವೇರಿಸದಂತೆ ತಡೆಯುವುದೇ ಉತ್ತಮವು.

ಇದನ್ನು ಕೇಳಿದ ಸ್ತ್ರೀಲಕ್ಷಣಜ್ಞನು, ಪರಿಭವದಿಂದ ಖಿನ್ನನಾಗಿ ಪುನಃ ಪುರೋಹಿತನನ್ನು ಕುರಿತು ನಮ್ರಭಾವದಿಂದ :— “ ಮಿತ್ರನೇ ! ನೀನು ಪ್ರಾಜ್ಞನೇ ಅಹುದು. ಆದರೂ ನನಗೆ ಇನ್ನೂ ಕೆಲವು ಸಂಶಯಗಳಿರುವುವು ; ದಯವಿಟ್ಟು ಅವನ್ನು ಸಕಾರಣವಾದ ಜಿಜ್ಞಾಸೆಯಿಂದ ಪರಿಹರಿಸು—ಮನುಷ್ಯನು ಎಷ್ಟು ಎಚ್ಚರಿಕೆಯಿಂದಿದ್ದರೂ ರೋಗಾದ್ಯುಪದ್ರವಗಳೂ ಉದ್ದೇಶಭಂಗಗಳೂ ಉಂಟಾಗುವುವಲ್ಲ ; ಆಗ್ಗೆ ಮನುಷ್ಯ ಪ್ರಯತ್ನದಿಂದ ಏನು ಪ್ರಯೋಜನ ? ಪುರೋ :—(ಪ್ರಸನ್ನನಾಗಿ) “ ಮಿತ್ರನೇ ! ನಾನು ಹೇಳುವುದನ್ನು ಸಾವಧಾನಚಿತ್ತನಾಗಿ ಕೇಳು—ಲೋಕದಲ್ಲಿ ಜನ್ಮಿಸಿದ ಪ್ರತಿಯೊಬ್ಬ

ನಿಗೂ ಮೃತಿಯು ಸಿದ್ಧವೆಂಬುದು ಎಲ್ಲರಿಗೂ ತಿಳಿದೇ ಇರುವುದು. ಹೀಗಿದ್ದರೂ ರೋಗಾದ್ಯುಪದ್ರವಗಳು ಉಂಟಾಗದಂತೆ ಸರ್ವರೂ ಸಾಧ್ಯವಾದ ಮಟ್ಟಿಗಾದರೂ ಎಚ್ಚರಿಕೆಯಿಂದಲೇ ಇರುವರು. ಆದರೂ ದೈವಿಕ ಸಂಬಂಧವಾದ ಅಥವಾ ಭೌತಿಕ ಸಂಬಂಧವಾದ ಸಂಯೋಜನದಿಂದ ಉಪದ್ರವಗಳು ಉಂಟಾಗುವುವು. ಆಗ್ಗೆ 'ಹೇಗಿದ್ದರೂ ಮೃತಿಯು ಸಿದ್ಧವಾಗಿರುವಲ್ಲಿ ನಮ್ಮ ಪ್ರಯತ್ನವೇಕೆ ?' ಎಂದು ತಟಸ್ಥರಾಗದೆ ಅದರ ನಿವಾರಣೆಗಾಗಿ ಸಾಧ್ಯವಾದ ಸಾಹಸಗಳನ್ನೆಲ್ಲ ಪ್ರಯೋಗಿಸಿ, ಸುಖಿಗಳಾಗಲು ಬಯಸಿಯೇ ಬಯಸುವೆವು. ಈ ರೀತಿಯಾದ ಉದ್ದೇಶಗಳಿಂದಲೇ ಲೋಕಯಾತ್ರೆಯು ನಡೆಯುತ್ತಿರುವುದು. ಹಾಗಿಲ್ಲದೇ ಇದ್ದರೆ ಲೋಕವು ಶೂನ್ಯವಾಗಿಯೇ ಹೋಗುವುದು. ಆದರೆ, ಉದ್ದೇಶವು ತನಗೂ ಇತರರಿಗೂ ಹಿತವನ್ನು ಉಂಟುಮಾಡತಕ್ಕುದಾಗಿ ಇರಬೇಕು. ಆಗ್ಗೆ ಒಂದು ವೇಳೆ ನಾವು ಮಾಡುವ ಪ್ರಯತ್ನಗಳು ದೇವಭೂತಗಳ ಸುಮುಖತ್ವದಿಂದ ಕುರಿತ ಫಲವನ್ನು ಉಂಟುಮಾಡಿದರೆ, ಆಗ್ಗೆ ಶ್ರಮವು ಸಾರ್ಥಕವಾಗಿ, ಮನಸ್ಸಿಗೆ ತೃಪ್ತಿಯೂ ಲೋಕದ ಸುಖಯಾತ್ರೆಗೆ ಸಾಹಾಯ್ಯವೂ ಆಗುವುವು. ಹಾಗಲ್ಲದೆ ವಿರುದ್ಧವಾಗಿ ಪರಿಣಮಿಸಿದರೆ, ಆಗ್ಗೆ ಪ್ರಯತ್ನಹಾನಿಯೂ ಲೋಕಕ್ಕೆ ಅಸಾಹಾಯ್ಯವೂ ಉಂಟಾದರೂ ಕರ್ತವ್ಯಗಳನ್ನು ನಿರ್ವಂಚನೆಯಾಗಿ ಮಾಡಿದುದರಿಂದ ಉಂಟಾಗುವ ಆತ್ಮತೃಪ್ತಿಯಾದರೂ ಲಭಿಸುವುದು. ಇದೂ ಅಲ್ಲದೆ ಒಂದುವೇಳೆ ಪ್ರಯತ್ನದಿಂದಲೂ ಕಾರ್ಯದಿಂದಲೂ ಸ್ವಹಾನಿಯು ಪ್ರಾಪ್ತವಾದರೂ, ಅಲ್ಲಿಗೂ ಅದು ಸುಖವನ್ನೇ ಉಂಟುಮಾಡುವುದು ; ಹಾಗಲ್ಲದೆ ಪರಹಾನಿಯುಂಟಾದರೆ ನಾವು ಅದಕ್ಕೆ ಹೊಣೆಗಾರರೂ ಅಲ್ಲ ; ಮತ್ತು ಅದರಿಂದ ಉಂಟಾಗುವ ದುಃಖಗಳು ನಮ್ಮನ್ನು ಅಂಟುವುದೂ ಇಲ್ಲ. ಏಕೆಂದರೆ ಉದ್ದೇಶವು ಒಳ್ಳೆಯದಾಗಿರುವುದು.

ಇದರಂತೆಯೇ ನಾನು ಈ ವಿವಾಹಕ್ಕೆ ವಿಘ್ನವನ್ನು ಉಂಟುಮಾಡು ವುದರಿಂದ ಇತರರಿಗೆ ಹಾನಿಯು ಉಂಟಾದರೂ ನನ್ನ ಉದ್ದೇಶವು ನ್ಯಾಯವಾದುದರಿಂದ ಆ ಪಾಪವು ನನ್ನನ್ನು ಸೇರುವುದಿಲ್ಲ. ಹಾಗೆ ಈ ಕಾರ್ಯದಿಂದ ನನಗೇ ಹಾನಿಯುಂಟಾದಲ್ಲಿ ಅದನ್ನಾದರೂ ಅನು ಭವಿಸುವೆನೇ ಹೊರತು, ಒಂದು ಕಾರ್ಯದಿಂದ ಒಬ್ಬನಿಗೆ ಮಾತ್ರ ಹಿತವುಂಟಾಗಿ ಉಳಿದ ಅನೇಕರಿಗೆ ಹಾನಿಯು ಉಂಟಾಗುವುದಾಗಿ ದ್ದರೆ ಅಂತಹದನ್ನು ನಾನೂ ಮಾಡುವುದಿಲ್ಲ; ಇತರರು ಮಾಡಲು ಅವಕಾಶವನ್ನೂ ಕೊಡುವುದಿಲ್ಲ. ಏಕೆಂದರೆ, ನಾನು ರಾಜಪುರೋ ಹಿತನು.'' ಎಂದು ಹೇಳಿದನು.

ಇದನ್ನು ಕೇಳಿದ ಸ್ತ್ರೀಲಕ್ಷಣಜ್ಞನು ತವಕದಿಂದ:—''ಮಿತ್ರನೇ! ನೀನು ರಾಜಪುರೋಹಿತನಾಗಿ ಇರುವುದರಿಂದ ಈ ಅತಿಶಯವಾದ ರಾಜವಿವಾಹವನ್ನು ಮಾಡಿಸಿ ಅಪಾರವಾದ ಸಂಭಾವನೆಯನ್ನು ಪಡೆಯಲು ಪ್ರಯತ್ನಿಸಬೇಕೇ ಹೊರತು, ಈರೀತಿ ವಿವಾಹಕ್ಕೇ ವಿಘ್ನ ವನ್ನು ಉಂಟುಮಾಡಬಹುದೆ? ಅದಲ್ಲದೆ ವಿವಾಹಕಾರ್ಯಗಳನ್ನು ಸುಳ್ಳು ಹೇಳಿಯಾದರೂ ಆಗಮಾಡಿಸಬೇಕೆಂದು ಲೋಕರೂಢಿ ಇರುವು ದಿಲ್ಲವೇ?'' ಎಂದು ಹೇಳಲು ಪುರೋಹಿತನು ವಿಷಾದದಿಂದ:— ''ಅಯ್ಯೋ! ಮಂದಮತಿಯೇ! ಸ್ವಲಾಭ ಸ್ವಕ್ಷೇಮ ಸ್ವಸುಖಗಳ ಮೇಲೆಯೇ ಗಮನವನ್ನಿಟ್ಟು, ತಮ್ಮ ಕಾರ್ಯದಿಂದ ಇತರರಿಗೆ ಉಂಟಾ ಗುವ ಹಾನಿ ದುಃಖಗಳನ್ನು ಉಪೇಕ್ಷಿಸುವ ಹೊಟ್ಟೆಹೊರಕರಾದ ನೀಚ ಪುರೋಹಿತರಂತೆ ನನ್ನನ್ನೂ ಎಣಿಸಿದೆಯಾ? ಹಾಗಲ್ಲ! ರಾಜ ನಿಗೂ ಅವನ ಪ್ರಜೆಗಳಿಗೂ ಮುಂದೆ ಉಂಟಾಗುವ ಹಾನಿಗಳನ್ನು ಸರ್ವಪ್ರಯತ್ನದಿಂದಲೂ ತಡೆದು, ಸುಖವನ್ನು ಉಂಟುಮಾಡುವ ಕಾರ್ಯಗಳನ್ನೇ ಮಾಡುವ ವೃತ್ತಿಯುಳ್ಳ 'ರಾಜ + ಪುರೋ + ಹಿತ' ನೆಂದು ತಿಳಿ! ರಾಜಪೌರೋಹಿತ್ಯವು ಸಾಮಾನ್ಯರಾದವರಿಂದ ನಿರ್ವಹಿ

ಸಲ್ಪಡುವ ವಿಷಯವಲ್ಲ. ಏಕೆಂದರೆ, ರಾಜಪ್ರಜೆಗಳಿಬ್ಬರಿಗೂ ಪುರೋಹಿತನೇ ಮಂತ್ರದೇಶಿಕನು; ಮತ್ತು ಪ್ರಜೆಗಳು ಆಚರಿಸುವ ಪಾಪಕಾರ್ಯಗಳ ಫಲಿತಾಂಶವು ರಾಜನನ್ನೂ, ರಾಜನ ದುರ್ನೀತಿ ದೋಷದ ದುಃಖವು ಪುರೋಹಿತನನ್ನೂ ಲೇಪಿಸುವುವು.'' ಎಂದು ಹೇಳಲು ಸ್ತ್ರೀಲಕ್ಷಣಜ್ಞನು ಆಶ್ಚರ್ಯಮಗ್ನನಾಗಿ, ಭಕ್ತಿಗೌರವ ಗಳಿಂದ ವಂದಿಸಿ:—''ಬ್ರಹ್ಮನ್! ಅಲ್ಪಪರಿಚಯ ದೋಷದಿಂದ ನಿನ್ನನ್ನು ಹೊಟ್ಟೆ ಹೊರದುಕೊಳ್ಳುವದೊಂದನ್ನು ಮಾತ್ರವೇ ಬಲ್ಲ ಪುರೋಹಿತನೆಂದು ಭಾವಿಸಿದ್ದೆನು. ನೀನು ಅಂಥವನೆಂದಿಗೂ ಅಲ್ಲವು. ನೀನು ತ್ರಿಲೋಕಾಧಿಪತ್ಯವನ್ನು ಬೇಕಾದರೂ ನಿರ್ವಹಿಸಬಲ್ಲೆ! ನಿನ್ನನ್ನು ಆಚಾರ್ಯನನ್ನಾಗಿ ಪಡೆದಿರುವ ನಮ್ಮ ಮಹಾರಾಜನೂ ಮತ್ತವನ ಪ್ರಜೆಗಳೂ ನಾನೂ ಭಾಗ್ಯಶಾಲಿಗಳೆಂದೇ ಹೇಳಬೇಕು! ಅಲ್ಪಬುದ್ಧಿ ದೋಷದಿಂದ ನಿನ್ನಲ್ಲಿ ಇಷ್ಟುಹೊತ್ತು ಅಯುಕ್ತವಾದವನ್ನು ಮಾಡಿದ ನನ್ನ ಮೌಢ್ಯವನ್ನು ಕ್ಷಮಿಸುವನಾಗು. ಮುಂದೆ ನೀನು ಯಾವರೀತಿ ಆಜ್ಞೆ ಮಾಡುವೆಯೋ ಅದರಂತೆಯೇ ಆಚರಿಸುವೆನು.'' ಎಂದು ಹೇಳಿ ನಮಸ್ಕರಿಸಲು ಪುರೋಹಿತನು ಪ್ರಸನ್ನನಾಗಿ:—''ಮಿತ್ರನೆ! ಹಾಗಾದರೆ ರಾಜನಲ್ಲಿಗೆ ಹೋಗಿ 'ಆ ಕನ್ಯೆಯ ಮುಖವನ್ನು ನೋಡಿದ ಮಾತ್ರದಿಂದಲೇ ನಿನಗೂ ನಿನ್ನ ಪ್ರಜೆಗಳಿಗೂ ಹಾನಿಯುಂಟಾಗು ವಂತಹ ಅಮಂಗಲದೋಷವು ಇರುವುದು.'' ಎಂದು ಮೊದಲು ನೀನು ಹೇಳು; ಬಳಿಕ ನಾನೂ ಅದಕ್ಕೆ ಅನುಗುಣವಾಗಿ ಹೇಳು ವೆನು.'' ಎಂದು ಹೇಳಿ ಈರ್ವರೂ ರಾಜಸನ್ನಿಧಿಯನ್ನು ಕುರಿತು ತೆರಳಿದರು.

—o—

ನಾಲ್ಕನೆಯ ಸಂಧಿ

The Divine Dispensation.

ದೈವಿಕತಂತ್ರ.

ಇತ್ತ ಆ ದೇವಸೇನ ಮಹಾರಾಜನು, ತನ್ನ ಆಲೋಚನಾ ಮಂದಿರದಲ್ಲಿ ಒಬ್ಬನೇ ಕುಳಿತು ಸಂತೋಷದಿಂದ:—"ನನ್ನ ಮಂತ್ರಿ ಮುಂತಾದ ಸಮಸ್ತ ಅಧಿಕಾರಿಗಳೂ ನನ್ನ ಆಜ್ಞೆಯನ್ನೇ ಅನುಸರಿಸುವವರಾಗಿಯೂ, ನನ್ನಲ್ಲಿ ಭಕ್ತಿಗೌರವಗಳುಳ್ಳವರಾಗಿಯೂ, ಪ್ರಜೆಗಳ ಹಿತವನ್ನು ಬಯಸುವವರಾಗಿಯೂ ಇರುವರು. ಆದರೂ ಅವರುಗಳು ಮಾಡುವ ಕಾರ್ಯಗಳು ಧರ್ಮಸಮ್ಮತವಾಗಿಯೂ, ಪಕ್ಷಪಾತ ದೂರವಾಗಿಯೂ, ರಾಜ ಪ್ರಜೆಗಳಿಗೆ ಹಿತಕರವಾಗಿಯೂ, ಸ್ವಪರಹಿತವನ್ನು ಉಂಟುಮಾಡುವುದಾಗಿಯೂ ಇರುವುವೋ ಇಲ್ಲವೋ ಎಂಬುದನ್ನು ಪರೀಕ್ಷಿಸುವುದು ನನ್ನ ಕರ್ತವ್ಯವಾಗಿರುವುದರಿಂದ, ಅವರು ನನ್ನ ಸಿದ್ಧಾಂತಕ್ಕೆ ಕಳುಹಿಸಿರುವ ವಿಜ್ಞಾಪನಾ ಪತ್ರಗಳನ್ನು ಓದಿ ನೋಡುವೆನು." ಎಂದು ಅವುಗಳೆಲ್ಲವನ್ನೂ ಓದಿದ ನಂತರ ತೃಪ್ತಿಯಿಂದ:—"ಆಃ! ಚಿಕ್ಕ ಅಧಿಕಾರಿ ಮೊದಲ್ಗೊಂಡು ನನ್ನ ಮುಖ್ಯ ಮಂತ್ರಿಯ ವರೆಗಿನ ಪ್ರತಿಯೊಬ್ಬನ ಅಭಿಪ್ರಾಯವೂ ಪ್ರಜೆಗಳಿಗೆ ಸಂಪೂರ್ಣ ಹಿತವನ್ನು ಉಂಟುಮಾಡುವುದಾಗಿಯೂ, ದೋಷರಹಿತವಾಗಿಯೂ ಇರುವುದು. ನಾನು ಅವರುಗಳಿಗೆ ಎಷ್ಟು ಕೃತಜ್ಞನಾಗಿದ್ದರೂ ತೀರದು. ದಿಗ್ಗಜಗಳ ಸತ್ವ ಸಾಹಸಗಳಿಂದ ಈ ಭೂಮಿಯು ಹೇಗೆ ಧರಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿದೆಯೋ ಅದರಂತೆ ನನ್ನ ಈ ಅಧಿಕಾರಿಗಳ ಬುದ್ಧಿ ಶಕ್ತಿ ಸಾಹಸಗಳಿಂದ ಈ ರಾಜ್ಯವು ಅಳ್ಳಾಡದಂತಿರುವುದು. ಮುಖ್ಯವಾಗಿ ನಾನು ಧನ್ಯನು." ಎಂದು ತನ್ನಲ್ಲಿ ತಾನೇ ಮಾತನಾಡಿಕೊಳ್ಳುತ್ತ ಇರುವ ಸಮಯಕ್ಕೆ ಸರಿಯಾಗಿ ದ್ವಾರಪಾಲಕನು

ಬಂದು ತಲೆಬಾಗಿ ವಂದಿಸಿ—“ಮಹಾರಾಜನೆ ! ರಾಜದರ್ಶನಾರ್ಥ ವಾಗಿ ಪುರೋಹಿತ ಸ್ತ್ರೀಲಕ್ಷಣಜ್ಞರು ಬಂದಿರುವರು.” ಎಂದು ವಿಜ್ಞಾಪಿಸಲು ದೇವಸೇನನು ಸಂತೋಷದಿಂದ:—“ಅವರನ್ನು ಒಳಕ್ಕೆ ಬರಹೇಳು.” ಎಂದು ಆಜ್ಞಾಪಿಸಿದ ಬಳಿಕ ಒಳಕ್ಕೆ ಪ್ರವೇಶಮಾಡಿದ ಅವರನ್ನು ಕುರಿತು ವಿನಯದಿಂದ ಈರೀತಿ ಪ್ರಶ್ನೆಮಾಡಿದನು:— “ಪೂಜ್ಯರೇ ! ಈ ಆಸನಗಳನ್ನು ಅಲಂಕರಿಸಬೇಕು; (ಅವರು ಕುಳಿತ ನಂತರ) ಕನ್ಯಾಪರೀಕ್ಷೆಯು ಆಯಿತೆ ? ಆ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ನಿಮ್ಮ ಅಭಿಮತವೇನು?” ಎಂದು ಕೇಳಲು ಸ್ತ್ರೀಲಕ್ಷಣಜ್ಞನು ಸಂಕೋಚ ದೊಡನೆ:—“ಮಹಾರಾಜನೆ ! ನಾವುಗಳು ಆ ಕನ್ಯೆಯನ್ನು ಪರೀಕ್ಷಿ ಸಿದೆವು. ಅವಳಲ್ಲಿ ರೂಪ ಚಾತುರ್ಯಗಳು ಇದ್ದರೂ ಸಂಪನ್ನಾ ಶಕವಾದ ಅಮಂಗಲದೋಷವು ನೆಲೆಗೊಂಡಿರುವುದು. ಆದಕಾರಣ ನೀನು ಆ ನಿಂದಾಸ್ಪದಳನ್ನು ನೋಡುವುದೂ ಕೂಡ ಶುಭವಾದುದಲ್ಲ. ಆದುದರಿಂದ, ಅವಳು ನಿನ್ನ ಪತ್ನೀತ್ವವನ್ನು ಪಡೆಯುವುದೆಂದರೇನು?” ಎಂದು ಹೇಳಿದ ತತ್ಕ್ಷಣವೇ ಪುರೋಹಿತನು ಇಂತೆಂದನು: — “ಮಹಾರಾಜನೆ! ಅದು ನಿಜವು; ಏಕೆಂದರೆ, ದೋಷಯುಕ್ತಳಾದ ಸ್ತ್ರೀಯ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಪ್ರಾಜ್ಞರು ಈ ರೀತಿ ಅಭಿಪ್ರಾಯಪಟ್ಟಿರುವರು:—

[೧೮. ತಾ||—“ಚಂದ್ರನು (ಆಹ್ಲಾದಕರನಾಗಿದ್ದರೂ) ಮೇಘದಿಂದ ಆವರಿಸಲ್ಪಟ್ಟಲ್ಲಿ ಭೂಮ್ಯಂತರಿಕ್ಷಗಳ ದಿಗ್ವಿಭಾಗವನ್ನೂ ವಿವಿಧ ರಚನಾಕ್ರಮವನ್ನೂ ಸಹ ಹೇಗೆ(ಜನರಿಗೆ) ತೋರುವುದಿಲ್ಲವೋ ಅದರಂತೆ, ಸ್ತ್ರೀಯು (ಬಹು ಸುಂದರಿಯಾಗಿದ್ದರೂ) ನಿಂದೆಗೆ ಆಸ್ಪದ ಳಾದಲ್ಲಿ (ತಂದ ಮತ್ತು ಕೊಟ್ಟ) ಕುಲಗಳೆರಡರ ಕೀರ್ತಿ ಸೌಭಾಗ್ಯ ಗಳನ್ನು ಹಾಳುಮಾಡುವಳು.]

ಕುಲದ್ವಯಸ್ಯಾಪಿ ಹಿ ನಿಂದಿತಾ ಸ್ತ್ರೀ ಯಶೋ ವಿಭೂತಿಂ ಚ ತಿರಸ್ಕರೋತಿ ।
ನಿಮಗ್ನಚಂದ್ರೇವ ನಿಶಾ ಸಮೇಘಾ ಶೋಭಾಂ ವಿಭಾಗಂ ಚ ದಿವಸ್ಪೃಥಿವ್ಯೋಃ ||೧೮||

ಇಷ್ಟರಮೇಲೆ ನಿನಗೆ ಯುಕ್ತವಾದಂತೆ ಆಚರಿಸಬಹುದು.''

ಇದನ್ನು ಕೇಳಿದ ಮಹಾರಾಜನು:—'' ಪೂಜ್ಯರೆ! ನಿಮ್ಮ ಅಭಿಮತವೇ ನನಗೆ ಸಿದ್ಧಾಂತವು. ಆದರ ಮೇಲೆ ನಾನು ಚರ್ಚಿಸು ವುದೆಂದರೇನು ? ಆ ಕನ್ಯೆಯನ್ನು ಪರಿಗ್ರಹಿಸಲು ಯತ್ನವಿಲ್ಲವೆಂಬ ಅಂಶವನ್ನು ಸೂಚಿಸುವ ಒಂದು ಪತ್ರವನ್ನು ಬರೆದು ಈಗಲೇ ಗೋಪ್ಯ ವಾಗಿ ಕಳುಹಿಸುವೆನು.'' ಎಂದು ಹೇಳಿ ಅವರುಗಳೊಡನೆ ಅಲ್ಲಿಂದ ತೆರಳಿದನು.

ಐದನೆಯ ಸಂಧಿ.

Frustration of Human Hope.

ಉದ್ದೇಶಭಂಗ.

ಇತ್ತ ಆ ಕಿರೀಟವತ್ಸನು ತನ್ನ ಮನೆಯಲ್ಲಿ ಪತ್ನೀಪುತ್ರಿಯರಿಂದ ಒಡಗೂಡಿ, ಉನ್ಮಾದಿನಿಯ ವಿವಾಹ ವಿಷಯಕವಾಗಿ ಪ್ರಮೋದ ಭಾಷಣಗಳನ್ನು ಆಡುತ್ತ ಕುಳಿತಿರುವಲ್ಲಿ, ರಾಜದೂತನೊಬ್ಬನು ಬಂದು, ರಾಜನು ಕಳುಹಿಸಿದ್ದ ಪತ್ರವನ್ನು ಕಿರೀಟವತ್ಸನ ಕೈಗಿತ್ತು, ಅವನಿಂದ ಉಡುಗೆರೆಯನ್ನು ಪಡೆದು, ಅಪ್ಪಣೆಯನ್ನು ಹೊಂದಿ ಹೊರಟು ಹೋದನು. ತರುವಾಯ, ಕಿರೀಟವತ್ಸನು ಅತಿ ಸಂಭ್ರಮದಿಂದ ಆ ಪತ್ರದ ಮುದ್ರೆಯನ್ನು ಬಿಚ್ಚಿ, ಪತ್ರವನ್ನು ಓದಿ ನೋಡಿಕೊಂಡು, ಖಿನ್ನನಾಗಿ ವಿಷಾದದಿಂದ ಉನ್ಮಾದಿನಿಯನ್ನು ಕುರಿತು:—'' ವತ್ಸೆ ಉನ್ಮಾದಿನಿ ! ನೀನಿನ್ನು ರಾಜನ ಆಸೆಯನ್ನು ಮರೆ ! ಇನ್ಯಾರನ್ನಾದರೂ ವರಿಸು ! '' ಎಂದು ಹೇಳಲು ಉನ್ಮಾದಿನಿಯು ಭಗ್ನಾಶಯಳಾಗಿ ತವಕ ದಿಂದ:—''ಜನಕನೆ! ಇದೇನು ಹೀಗೆ ಹೇಳುವೆ? ಕಾರಣವೇನು?'' ಎಂದು ಕೇಳಲು, ಕಿರೀಟವತ್ಸನು ದುಃಖದಿಂದಲೂ ಸಂಕೋಚದಿಂದಲೂ

ಕುಗ್ಗಿದವನಾಗಿ:—“ಅದರ ಕಾರಣಗಳನ್ನೆಲ್ಲಾ ಕೇಳಬೇಡ! ನಿನ್ನ ಮನವು ಇನ್ಯಾರನ್ನು ಒಪ್ಪುವುದೋ ಅವನನ್ನು ಹೇಳು! ಅವನಿಗೇ ನಿನ್ನನ್ನು ಕೊಟ್ಟು ವಿವಾಹ ಮಾಡುವೆನು.” ಎನ್ನಲು ಉನ್ಮಾದಿನಿಯು ಬೆದರಿ:—“ಬಾಲ್ಯದಿಂದಲೂ ರಾಜನನ್ನೇ ಪತಿಯನ್ನಾಗಿ ನಿಶ್ಚಯಿಸಿರುವುದನ್ನು ತಿಳಿದಿದ್ದರೂ ಇದೇಕೆ ಹೀಗೆ ಹೇಳುವೆ? ಅದರ ಕಾರಣವು ಏನೆಂಬುದನ್ನು ಹೇಳು?” ಎಂದು ಕೇಳಲು ಕಿರೀಟವತ್ಸನು ವ್ಯಸನಪಟ್ಟವನಾಗಿ ಜುಗುಪ್ಸೆಯಿಂದ:—ಅಯ್ಯೋ ಹಾಳು ಕಾರಣವೇ! ಇದೋ ನೋಡು!” ಎಂದು ಆ ಪತ್ರವನ್ನು ಉನ್ಮಾದಿನಿಯ ಬಳಿಗೆ ಬಿಸುಡಿದನು. ಅದನ್ನು ಉನ್ಮಾದಿನಿಯು ತೆಗೆದುಕೊಂಡು ನಡುಗುವ ಕೈಗಳಿಂದ ಬಿಚ್ಚಿ ಓದಿನೋಡಿ ಕಣ್ಣೀರನ್ನು ಸುರಿಸುತ್ತಾ ಒಂದು ಕ್ಷಣ ದಿಕ್ಕುತೋರದವಳಂತೆ ಸ್ತಬ್ಧಳಾಗಿ ದುಃಖಾತಿಶಯವನ್ನು ಸಹಿಸಲಾರದೆ ಗದ್ಗದಸ್ವರದಿಂದ:—“ನಾನು ಇನ್ಯಾರನ್ನೂ ವರಿಸುವುದಿಲ್ಲ!” ಎಂದು ಹೇಳಿ ಅಳುತ್ತ ತನ್ನ ಕೇಳೀಮಂದಿರವನ್ನು ಕುರಿತು ಹೋದಳು. ಇದೆಲ್ಲವನ್ನೂ ನೋಡುತ್ತಿದ್ದ ಇಂದುಮತಿಯು, ಮಗಳ ದುಃಖವನ್ನು ನೋಡಿ ಸಹಿಸಲಾರದೆ ವ್ಯಸನಗೊಂಡವಳಾಗಿ, ಪತಿಯನ್ನು ಕುರಿತು ವಿನಯದಿಂದ:—“ಆರ್ಯ! ಇದೇಕೆ ಉನ್ಮಾದಿನಿಯ ಮೇಲೆ ಇಷ್ಟು ಕೋಪಿಸುವೆ? ಆ ಕಾಗದದ ವಿಷಯವೇನು?” ಎಂದು ಕೇಳಲು ಕಿರೀಟವತ್ಸನು ಜುಗುಪ್ಸೆಯಿಂದ:—“ಅಯ್ಯೋ! ನಿನ್ನ ವೇಧೆ ಬೇರೆ ಪ್ರಾಪ್ತವಾಯಿತೆ! (ಉಚ್ಚಸ್ವರದಿಂದ) ‘ನಿನ್ನ ಮಗಳು ಕುಲಕ್ಷಣೆಯಾದುದರಿಂದ ಅವಳ ಮುಖಾವಲೋಕನವೂ ಕೂಡ ಶ್ರೇಯಸ್ಕರವಲ್ಲ; ಆದ ಕಾರಣ ನಾನು ಅವಳನ್ನು ವಿವಾಹ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುವುದಿಲ್ಲ,’ ಎಂದು ಮಹಾರಾಜನು ಪತ್ರದಲ್ಲಿ ಬರೆದು ಕಳುಹಿಸಿರುವನು!” ಎಂದು ಹೇಳಲು ಇಂದುಮತಿಯು ಬೆದರಿ, ಬಳಿಕ ಒಂದು ಕ್ಷಣಕಾಲ ಹಾಗೆಯೇ ಯೋಚಿಸುತಿದ್ದು ಪುನಃ ಪತಿಯನ್ನು ಕುರಿತು ದೈನ್ಯದಿಂದ:—

“ಆರ್ಯ! ನೀನೂ ಹೀಗೆ ಕೋಪಿಸಿದರೆ ಇನ್ನಾರಿಗೆ ಮೊರೆಯಿಡಲಿ? (ಕೈಮುಗಿದುಕೊಂಡು) ನನ್ನ ಮಾತನ್ನು ಲಾಲಿಸು—ಮಧ್ಯದಲ್ಲಿ ಏನೋ ಕೃತ್ರಿಮವು ನಡೆದಂತೆ ತೋರುವುದು; ಆದಕಾರಣ ನೀನು ಇನ್ನೊಂದು ವೇಳೆ ರಾಜನಲ್ಲಿಗೆ ಹೋಗಿ ಸ್ವತಃ ಪರೀಕ್ಷಿಸೆಂದು ವಿಜ್ಞಾಪಿಸುವನಾಗು.” ಎಂದು ಬೇಡಿಕೊಂಡುದನ್ನು ಕೇಳಿದ ಕಿರೀಟವತ್ಸನು ಕೋಪದಿಂದ ಅವಳ ಕಡೆಗೆ ತಿರುಗಿ:—“ನಿನಗೇನು ವಿವೇಕವಿದೆಯೋ ಇಲ್ಲವೊ? ನಿನ್ನ ಮಾತನ್ನು ಕೇಳಿ ದೇಶಭ್ರಷ್ಟನಾಗಲೆ? ಇಲ್ಲವೇ ಶೂಲಾರೋಹಣಕ್ಕೆ ಸಿದ್ಧನಾಗಲೆ?” ಎಂದು ಗಜರಲು ಇಂದುಮತಿಯು ಲಜ್ಜಾಭೀತಿಗಳಿಂದ ಕುಗ್ಗಿ ಅಳುತ್ತ:—“ಇದೇಕಿಂತು ಕೋಪಿಸುವೆ?” ಎಂದು ಖಿನ್ನಳಾಗಿ ನಿಂತಿರಲು ಕಿರೀಟವತ್ಸನು ನೋಡಿ ಕೃಪಾನ್ವಿತನಾಗಿ:—“ಅಯ್ಯೋ! ಮುಗ್ಧೆ! ನಿನ್ನ ಉದ್ದೇಶವು ನನಗೆ ತಿಳಿಯದೇ ಇಲ್ಲ. ನಿನಗಿಂತಲೂ ನನಗೆ ವ್ಯಥೆಯು ಸಹಸ್ರಪಾಲು ಅಧಿಕವಾಗಿದೆ; ಆದರೆ ಏನುಮಾಡಲಿ? ಮಹಾರಾಜನೇ ತನ್ನ ಹಸ್ತಾಕ್ಷರದಿಂದ ಬರೆದು ರಾಜಮುದ್ರೆಯನ್ನು ಹಾಕಿ ಪತ್ರವನ್ನು ಕಳುಹಿಸಿರುವುದರಿಂದ, ಅದರ ಮೇಲೆ ತರ್ಕಮಾಡುವುದು ಪ್ರಜೆಗಳಾದ ನಮಗೆ ಧರ್ಮವಲ್ಲ! ಅದರಿಂದ ಹಾನಿಯೇ ಆಗಲಿ ವೃದ್ಧಿಯೇ ಆಗಲಿ ಅದನ್ನು ನಾವು ಅನುಭವಿಸಿಯೇ ತೀರಬೇಕು.” ಎಂದು ಹೇಳಲು ಇಂದುಮತಿಯು ಸಂಕಟದಿಂದ:—“ಈ ಕೃತ್ರಿಮವೆಲ್ಲ ಇಲ್ಲಿಗೆ ಪರೀಕ್ಷೆಗೆ ಬಂದಿದ್ದ ಆ ಬ್ರಾಹ್ಮಣರಿಂದಲೇ ನೆರವೇರಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿರುವಂತೆ ತೋರುವುದು! ಭಕ್ತಿ ಗೌರವಗಳಿಂದ ಉಪಚರಿಸಿ ಕಳುಹಿಸಿದುದಕ್ಕೆ ಇದೇ ಅವರು ಮಾಡಿದ ಪ್ರತಿಫಲವು? ನಮ್ಮ ದುಃಖವೆಲ್ಲ ಅವರಿಗೇ ತಟ್ಟಲಿ!” ಎಂದು ಕೈ ನೆಟ್ಟಿಗೆಗಳನ್ನು ಮುರಿಯಲು, ಕಿರೀಟವತ್ಸನು ಕುಪಿತನಾಗಿ—“ಛೀ ಭ್ರಷ್ಟಹೆಂಗಸೆ! ಬ್ರಾಹ್ಮಣನಿಂದೆಯನ್ನು ಮಾಡದಿರು! ಈ ವಿಷಯದ ಒಳಮರ್ಮವು ಹೇಗಿರುವುದೊ ಏನೋ! ಅವರೇನು

ನಮಗೆ ದ್ವೇಷಿಗಳೆ ? ಸುಮ್ಮನೆ ವಿವೇಚನೆಯಿಲ್ಲದೆ ವಿಕಲ್ಪಗೊಳ್ಳದಿರು! ಮುಂದೆ ಇನ್ಯಾರಿಗಾದರೂ ಕೊಟ್ಟು ವಿವಾಹ ಮಾಡುವ ಪ್ರಯತ್ನ ವನ್ನು ಮಾಡಬೇಕೇ ಹೊರತು ಇತರರನ್ನು ನಿಂದಿಸಬಾರದು.'' ಎಂದು ಹೇಳಿ ಗದರಿಸಲು, ಇಂದುಮತಿಯು ಹುಬ್ಬು ಗಂಟಿಕ್ಕಿ "ನಿನಗೇಕೆ ಕೋಪ ? ನಾನು ಹೋಗುವೆನು !'' ಎಂದು ಹೇಳಿ ಬಿರಿಬಿರನೆ ಒಳಕ್ಕೆ ಹೊರಟುಹೋದಳು.

ಬಳಿಕ ಕಿರೀಟವತ್ಸನು ಈ ದುಸ್ಸಂಭವಗಳಿಂದ ಧೈರ್ಯಗುಂದಿ ದವನಾಗಿ ಏನೂ ತೋರದೆ ಒಂದು ಕ್ಷಣಕಾಲ ಸ್ತಬ್ಧನಾಗಿದ್ದು ಅನಂತರ ಈರೀತಿ ತನ್ನೊಳಗೆ ತಾನೇ ಆಲೋಚನೆಯನ್ನು ಮಾಡಿಕೊಂಡು:— "ಮಹಾರಾಜನಾದರೋ, ಇತರರ ಮಾತನ್ನು ನಂಬಿ ಉನ್ಮಾದಿನಿ ಯನ್ನು ಕುಲಕ್ಷಣೆಯೆಂದು ವರಿಸದೆ ಅನ್ಯಾಯವಾಗಿ ಧಿಕ್ಕರಿಸಿದನು; ಇವಳಾದರೊ ರಾಜನ ಹೊರತು ಇನ್ಯಾರನ್ನೂ ವರಿಸುವುದಿಲ್ಲವೆಂದು ಹಠವನ್ನು ಹಿಡಿದಿರುವಳು; ಮಹಾರಾಜನು ಆರೋಪಿಸಿದ ನಿಂದೆಯು ಬಂಧುಗಳಿಗೆ ತಿಳಿದು ಬಂದರೆ ಅಪಹಾಸ್ಯಕ್ಕೆ ಆಸ್ಪದವಾಗುವುದಲ್ಲದೆ ಇವಳನ್ನು ಮುಂದೆ ಇನ್ಯಾರೂ ವಿವಾಹಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುವುದೂ ಇಲ್ಲ; ಒಂದು ವೇಳೆ ವಿವಾಹವೇ ಬೇಡವೆಂದು ಯೋಚಿಸಿದರೆ, ಮಹಾ ರೂಪವತಿಯಾಗಿಯೂ ಯೌವನವತಿಯಾಗಿಯೂ ಇರುವ ಮಗಳನ್ನು ಮನೆಯಲ್ಲಿ ಇಟ್ಟುಕೊಂಡಿದ್ದರೆ, ಮಹಾ ಅನರ್ಥಗಳೂ ಅನೇಕಜನರ ದ್ವೇಷವೂ ಪ್ರಾಪ್ತವಾಗುವುವು. ಅವೆಲ್ಲವೂ ಹಾಗಿರಲಿ ! ಎಂದ್ರು ಯೋಚಿಸಿದರೆ, ಕಾಲಾನುಸಾರವಾದ ದೇಹವ್ಯಾಪಾರಕ್ಕೆ ಸಮಸ್ತ ಪ್ರಾಣಿಗಳ ಮನವೂ ಒಡಂಬಡುವುದು ಲೋಕಸ್ವಭಾವವಾಗಿ ಇರು ವುದರಿಂದ, ಇವಳೇನಾದರೂ ಕಾಮಕ್ಕೆ ಅಧೀನಳಾಗಿ ಅಂತರಂಗ ಪಾಪಗಳನ್ನಾಗಲೀ ಕುತ್ಸಿತ ಸಂಗವನ್ನಾಗಲೀ ಮಾಡಿದಲ್ಲಿ ಲೋಕಾ ಪವಾದವು ಉಂಟಾಗುವುದಲ್ಲದೆ ಕುಲಕ್ಕೆ ಹಾನಿಯೂ ವಂಶಕ್ಷಯ

ಪ್ರೂ ಆಗುವುವು. ಈಗೇನು ಮಾಡಲಿ ?'' ಎಂದು ಚಿಂತಿಸಿದ ಬಳಿಕ ಒಂದು ಕ್ಷಣಕಾಲ ಯೋಚಿಸುತ್ತಿದ್ದು ಬಳಿಕ ಸಂತೋಷದಿಂದ:— "ಆಃ! ನಮ್ಮ ಮಹಾರಾಜನ ಸೇನಾಪತಿಯಾದ ಅಭಿಪಾರಗನು, 'ನಿನ್ನ ಮಗಳಿಗೆ ಇನ್ನೂ ವಿವಾಹವಿಲ್ಲವೇ ? ಮಹಾಲಾವಣ್ಯವತಿಯಾಗಿರುವಳು.' ಎಂದು ನನ್ನೊಡನೆ ಈಗ್ಗೆ ಎಂಟು ಹತ್ತುದಿನಗಳ ಹಿಂದೆ ಹೇಳಿದ್ದನು; ಅವನಿಗೆ ಇನ್ನೂ ವಿವಾಹವೇ ಇಲ್ಲ; ಸರ್ವಗುಣಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಅವನು ಮಹಾರಾಜನಿಗೆ ಎರಡನೆಯವನೇ ಆಗಿರುವನು; ಒಳ್ಳೆಯದು! ಈಗಲೇ ಉನ್ಮಾದಿನಿಯನ್ನು ಅವನಿಗೆ ಕೊಟ್ಟು ವಿವಾಹವನ್ನು ಮಾಡಿಬಿಡುವೆನು.'' ಎಂದು ನಿಶ್ಚಯಿಸಿಕೊಂಡು ಅಭಿಪಾರಗನ ಬಳಿಗೆ ಹೊರಟುಹೋದನು.

—o—

ಆರನೆಯ ಸಂಧಿ

Woman's True Love cannot be altered.

ಸತೀತ್ವಾವಷ್ಟಂಭ.

ಬಳಿಕ ಕಿರೀಟವತ್ಸನು ಅಭಿಪಾರಗನ ಮನೆಗೆ ಹೋಗಿ, ಉನ್ಮಾದಿನಿಯನ್ನು ರಾಜನು ಧಿಕ್ಕರಿಸಿದುದೇ ಮುಂತಾದ ವಿಷಯಗಳಲ್ಲಿ ಒಂದನ್ನೂ ಅವನಿಗೆ ತಿಳಿಸದೆ, ಅವಳನ್ನು ನೀನು ವಿವಾಹ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳೆಂದು ಪ್ರಾರ್ಥಿಸಿದನು. ಇದನ್ನು ಕೇಳಿದ ಅಭಿಪಾರಗನು, ತಾನು ರಾಜಾಜ್ಞೆಯಂತೆ ಇನ್ನು ನಾಲ್ಕೈದು ದಿನಗಳಲ್ಲಿಯೇ ಸೇನೆಯೊಡನೆ ಕಾಶ್ಮೀರದೇಶಕ್ಕೆ ಹೋಗಬೇಕಾಗಿರುವ ವಿಷಯವನ್ನು ಹೇಳಲು, ಕಿರೀಟವತ್ಸನು ತನ್ನ ಉಪಾಯವು ಕಾಲಾತಿಕ್ರಮ ದೋಷದಿಂದ ವಿಫಲವಾದೀತೆಂಬ ಶಂಕೆಯಿಂದ, ಅಷ್ಟರೊಳಗೇ ವಿವಾಹವನ್ನು

ನೆರವೇರಿಸುವುದಾಗಿ ವಾಗ್ದಾನಮಾಡಿ, ಆತನಿಂದ ಸಮ್ಮತಿಯನ್ನು ಪಡೆದು ಮನೆಗೆ ಬಂದು, ಮೌಹೂರ್ತಿಕರಿಂದ ವಿವಾಹಕ್ಕೆ ಲಗ್ನವನ್ನು ನಿಶ್ಚಯಗೊಳಿಸಿ, ಅದಕ್ಕೆ ತಕ್ಕ ಸಾಮಗ್ರಿಗಳನ್ನೆಲ್ಲ ಸಿದ್ಧಮಾಡಿದನು. ಬಳಿಕ ವಿವಾಹದ ದಿನ ಕನ್ಯೆಯನ್ನು ಅಲಂಕರಿಸುವುದಕ್ಕೆ ಇಂದು ಮತಿಯು ಪ್ರಯತ್ನಮಾಡಲು, ಉನ್ಮಾದಿನಿಯು ಅಸಮ್ಮತಿಯನ್ನು ಸೂಚಿಸಿದಳು. ಅನಂತರ ಇಂದುಮತಿಯು ಉನ್ಮಾದಿನಿಯನ್ನು ಸಿಂಗರಿಸುವುದಕ್ಕೆ ಕುಂತಳೆ ಮತ್ತು ಕನಕಲತೆ ಎಂಬ ಅವಳ ಗೆಳತಿಯ ರನ್ನೇ ನಿಯಮಿಸಿದಳು. ಅದರಂತೆ ಆ ಗೆಳತಿಯರು ಉನ್ಮಾದಿನಿಯ ಕೇಳೀಗೃಹಕ್ಕೆ ಪ್ರವೇಶಿಸಿ, ಅವಳನ್ನು ಸಿಂಗರಿಸಿಕೊಳ್ಳೆಂದು ಅನೇಕ ವಿಧವಾಗಿ ಬೋಧಿಸಿದರು. ಆದರೂ ಉನ್ಮಾದಿನಿಯು ಒಡಂಬಡದೆ ವ್ಯಸನದಿಂದ ಆ ಸ್ಥಳವನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ತನ್ನ ಮನೆಯ ಹಿಂದಣ ಕೇಳೀ ವನಕ್ಕೆ ಹೊರಟು ಹೋದಳು. ಬಳಿಕ ಕುಂತಳೆಯೂ ಕನಕಲತೆಯೂ ಅವಳ ಬೆನ್ನಟ್ಟಿ ಬರಲು ಉನ್ಮಾದಿನಿಯು ಜುಗುಪ್ಸೆಯಿಂದ:— "ಎಲ್ಲಿಗೆ ಹೋದರೂ ನನ್ನನ್ನು ಈ ಸಖಿಯರು ಬಿಡರಲ್ಲ ; ಇವರ ಪರಿಹಾಸಗಳು ನನಗೇನು ಬೇಕು ?" ಎಂದು ಹೇಳಲು ಕುಂತಳೆಯು ಕನಕಲತೆಯನ್ನು ಕುರಿತು ಆಶ್ಚರ್ಯದಿಂದ ;—"ಎಲೌ ಸಖಿ ! ಇದೇಕೆ ಉನ್ಮಾದಿನಿಯು ಹೀಗಾಡುವಳು ? ಮಾತನಾಡಿಸಿದರೂ ಮಾತನಾಡಳು ?" ಎಂದು ಕೇಳಲು ಕನಕಲತೆಯು ಹಾಸ್ಯದೊಡನೆ:— "ಎಲೌ ಕುಂತಳೆ ! ಅದರ ತತ್ವವು ನಿನಗೆ ತಿಳಿಯದು ; ಅದು ಬೇರೆ." ಎಂದು ಹೇಳಲು ಕುಂತಳೆಯು ಕುತೂಹಲದಿಂದ :—"ಅದೇನು ಹೇಳು ? " ಎನಲು ಕನಕಲತೆಯು ಕಿರುನಗೆಯೊಡಗೂಡಿ ಓರೆ ನೋಟದಿಂದ ಉನ್ಮಾದಿನಿಯನ್ನು ನೋಡುತ್ತ :—"ಇದು ವಿವಾಹ ಕಾಲವೆಂಬುದನ್ನು ಅರಿಯೆಯಾ? ನಾರಿಕೇಳವು ಜಲಗರ್ಭಿತವಾಗಿದ್ದರೂ ಚಿಪ್ಪಿನಿಂದ ಮುಚ್ಚಲ್ಪಟ್ಟಿರುವುದರಿಂದ ಹೊರಗೆ ಕಠಿಣವಾಗಿ ತೋರು

ವಂತೆ, ಉನ್ಮಾದಿನಿಯು ಒಳಗೆ ಆನಂದರಸದಿಂದ ಭಂಕ್ತೆಯಾಗಿದ್ದರೂ ಸಹಜಲಜ್ಜೆಯಿಂದ ಆವೃತೆಯಾಗಿ ಮೇಲೆ ಕೋಪಗೊಂಡವಳಂತೆ ನಟಿಸುತ್ತಿರುವಳು. '' ಎಂದು ಹೇಳಲು ಕುಂತಳೆಯು ನಗುತ್ತ ಉನ್ಮಾದಿನಿಯನ್ನು ನೋಡಿ ಸಹಾಸ್ಯಕವಾಗಿ :—''ಸಖೀ ! ಉನ್ಮಾದಿನೀ ! ಮದುವೆಯಾಗುವುದಕ್ಕೆ ಮುಂಚೆಯೇ ನಮ್ಮನ್ನು ಈ ರೀತಿ ಅಲಕ್ಷಿಸುವೆ ; ಗಂಡನನ್ನು ಸೇರಿದಮೇಲೆಯಾದರೊ ನಮ್ಮನ್ನು ದೃಷ್ಟಿಸುವುದೂ ಇಲ್ಲವೆಂದು ತೋರುವುದು ; ಒಳ್ಳೆಯದು ! ನಿನ್ನ ಇಷ್ಟ ಬಂದಂತೆ ಮಾಡು ; ಈಗ ವಿವಾಹಮಂಟಪದಲ್ಲಿ ಸರ್ವರೂ ಕಾದುಕೊಂಡಿರುವುದರಿಂದ ನಿನ್ನಲ್ಲಿ ಪರಿಹಾಸ್ಯವಾಡಲು ಕಾಲವಿಲ್ಲ ; ಕುಳಿತುಕೋ, ಜಡೆಯನ್ನು ಹಾಕುವೆನು.'' ಎಂದು ಅತ್ತತಿರುಗಿ ಕನಕಲತೆಯನ್ನು ಕುರಿತು ತವಕದಿಂದ :—''ಎಲೌ ಕನಕಲತೆ ! ಜಾಜೀ ಮೊಗ್ಗಿನಿಂದ ಒಂದು ದಂಡೆಯನ್ನು ಜಾಗ್ರತೆಯಾಗಿ ರಚಿಸು. '' ಎಂದು ಹೇಳಿ ಉನ್ಮಾದಿನಿಯ ತಲೆಯ ಕೂದಲನ್ನು ಹಿಡಿದು ಕೊಂಡಳು.

ಬಳಿಕ ಉನ್ಮಾದಿನಿಯು ತನ್ನ ಅಂತರಂಗವನ್ನು ತಿಳಿಯದೆ ಸಖಿಯರು ಈ ರೀತಿ ಪರಿಹಾಸ್ಯ ಮಾಡುತ್ತಿರುವುದನ್ನು ಸಹಿಸಲಾರದೆ, ಅವರಲ್ಲಿ ತನ್ನ ಅಂತರಂಗವನ್ನು ತಿಳಿಸುವುದು ಅಯುಕ್ತವೆಂದು ಭಾವಿಸಿ, ಈ ಹಿಂಸೆಯಿಂದ ತಪ್ಪಿಸಿಕೊಳ್ಳುವುದಕ್ಕೆ ಇವರನ್ನು ಕಟು ಭಾಷೆಗಳಿಂದ ಧಿಕ್ಕರಿಸುವುದೇ ಯುಕ್ತವೆಂದು ನಿಶ್ಚಯಿಸಿ, ತನ್ನ ತಲೆಯ ಕೂದಲನ್ನು ಹಿಡಿದಿದ್ದ ಕುಂತಳೆಯ ಕೈಯನ್ನು ಕಿತ್ತು ಬಿಸುಟು ಮುನಿಸಿನಿಂದ :—''ಛೀ ! ತೆಗೆ ! ನನ್ನನ್ನು ಹಿಂಸಿಸಬೇಡ ; ನಿಮ್ಮ ಮನೆಗೆ ಹೋಗಿ ಏನಾದರೂ ಕೆಲಸವಿದ್ದರೆ ಅದನ್ನು ಮಾಡು ; ಹೋಗು ! '' ಎಂದು ಹೇಳಲು ಕುಂತಳೆಯು ಖಿನ್ನಳಾಗಿ ಅತ್ತ ಸರಿದು ಕೋಪದಿಂದ :—''ಎಲೌ ಕನಕಲತೆ ! ಈ ರೀತಿ ಇವಳು

ಗಜರಿದ ಮೇಲೆ ನಮಗೇನು ಇವಳಲ್ಲಿ ಕೆಲಸ ? ನಡೆ ; ಹೋಗಿ ಇವಳು ಮಾಡಿದ ಅಪಮಾನವನ್ನು ಇವಳ ತಾಯಿಗೆ ಹೇಳಿ ಬಿಡೋಣ,'' ಎಂದು ಈರ್ವರೂ ಉನ್ಮಾದಿನಿಯ ತಾಯಿಯ ಬಳಿಗೆ ಹೊರಟು ಹೋದರು.

ಬಳಿಕ ಉನ್ಮಾದಿನಿಯು, ತನ್ನ ವಿವಾಹಕ್ಕಾಗಿ ತನ್ನ ತಂದೆಯು ಮಾಡಿರುವ ಗೂಢೋಪಾಯಗಳೊಂದನ್ನೂ ಅರಿಯದೆ, ತನ್ನ ಸಖಿಯರೂ ಮತ್ತು ತನ್ನ ತಾಯಿಯೂ ತನ್ನ ವ್ಯಥೆಯನ್ನು ಶಾಂತಿಗೊಳಿಸುವುದಕ್ಕಾಗಿ, ವಿವಾಹಕ್ಕೆ ಸರ್ವವೂ ಸಿದ್ಧವಾಗಿರುವುದೆಂಬುದಾಗಿಯೂ ಅದಕ್ಕಾಗಿ ನನ್ನನ್ನು ಸಿಂಗರಿಸಿಕೊಳ್ಳೆಂಬುದಾಗಿಯೂ ಹೇಳಿದರೆಂದು ಭಾವಿಸಿಕೊಂಡು, ನಿಜವಾಗಿಯೂ ವಿವಾಹವನ್ನು ನಿಶ್ಚಯಿಸಿರುವುದನ್ನು ತಿಳಿಯದೆ ರಾಜನನ್ನೇ ಕುರಿತು ಹಂಬಲಿಸುತ್ತ, ಅಲ್ಲಿಯೇ ನಿಂತುಕೊಂಡು ನಿಟ್ಟುಸಿರು ಬಿಡುತ್ತಿದ್ದಳು. ಅಷ್ಟರಲ್ಲಿಯೇ ಆಗತಾನೇ ಉದಯಿಸುತಿದ್ದ ಚಂದ್ರನನ್ನು ಅಂಧಕಾರವು ಮುಸುಕುತ್ತಿರುವಲ್ಲಿ, ವಿರಹದಿಂದ ಹಾರಾಡುತಿದ್ದ ಚಕೋರಿಯು ಕಣ್ಣಿಗೆ ಕಾಣಿಸಲು, ಅದನ್ನು ಕುರಿತು ಅನ್ಯಾಪದೇಶವಾಗಿ ‘‘ ಹಾ ! ದುರ್ದೈವವೆ ! ನಾನೊಬ್ಬಳೇ ಹತಭಾಗ್ಯಳೆಂದಿದ್ದೆನು; ಎಲೌ ಚಕೋರಿಯೇ ! ನೀನೂ ಭಾಗ್ಯಹೀನೆಯೆ ? ಮಹಾಧರ್ಮಜ್ಞರೆಂದೂ ಲೋಕಪೂಜ್ಯರೆಂದೂ ಪ್ರಖ್ಯಾತಿಯನ್ನು ಪಡೆದಿರುವ, ಎಲೈ ಪವನ ಪರ್ಜನ್ಯರಿರಾ ! ಹಸಿವಿನಿಂದ ಬಳಲಿ ಕಂಗೆಟ್ಟ ಚಕೋರಾಂಗನೆಯನ್ನು ದುಃಖಗೊಳಿಸುವುದು ಯುಕ್ತವೆ ? ನಿಮ್ಮ ಕ್ರೌರ್ಯವನ್ನು ಅಬಲೆಯರ ಮೇಲೂ ಸಾತ್ವಿಕರ ಮೇಲೂ ಪ್ರಯೋಗಿಸುವುದು ನಿಮಗೆ ಗೌರವವೇ ? ಹಾ ! ರಾಜನೆ ! ಜನಾಹ್ಲಾದಕರನೆಂದೂ ಕರುಣಾಶಯನೆಂದೂ ಸಕಲ ಕಲಾಭಿಜ್ಞನೆಂದೂ ಪ್ರತೀತಿಯನ್ನು ಪಡೆದ ನೀನೂ ಪರಕೃತವಕ್ಕೆ ಅಧೀನನಾಗಿ ಜಡಮತಿಯೆನಿಸಬಹುದೆ ? ಹಾ! ಚಕೋರಿಗೆ ನೀನಲ್ಲದೆ ಜೀವನ

ವಿನ್ನ್ಯಾರು ? ನೀನೂ ನಿರ್ದಯನಾಗಬಹುದೆ ? ಇದು ನಿನ್ನ ದೋಷ ವಲ್ಲ ; ಏಕೆಂದರೆ ನೀನು ಪರಮಶಾಂತನು ; ದಯಾರಸಭರಿತನು ; ಇತರರು ನಿನಗೆ ಹಾನಿಯನ್ನು ಉಂಟುಮಾಡಿದರೂ ಆ ಕಷ್ಟಗಳನ್ನೆಲ್ಲ ಶಾಂತತೆಯಿಂದ ಸಹಿಸಿ ಪುನಃ ನಿನ್ನ ಗುಣಪ್ರಭಾವವನ್ನು ತೋರುವೆ; ಎಲೌ ಚಕೋರಿಯೇ ! ಸ್ವಲ್ಪಕಾಲ ನಿನ್ನ ದುಃಖವನ್ನು ಶಾಂತತೆಯಿಂದ ಸಹಿಸು ; ಏಕೆಂದರೆ ಪವನಪರ್ಜನ್ಯರ ಧೃಷ್ಟತೆಯು ಕ್ಷಣಿಕವಾದುದು ; ಬಳಿಕ ನಿನ್ನ ಮನೋರಥವು ನೆರವೇರಿ ರಾಜನ ಕರಸ್ಪರ್ಶದಿಂದ ನಿನ್ನ ದಾರುಣ ದುಃಖಗಳೆಲ್ಲವೂ ಶಮನ ಮಾಡಲ್ಪಡುವುವು ?'' ಎಂದು ಸ್ವಗತವಾಗಿ ಹಂಬಲಿಸುತ್ತ ಇರುವಲ್ಲಿ ನೂಪುರದ ಝಣತ್ಕಾರ ಶಬ್ದವು ಕೇಳಿಬರಲು, ಬೆಚ್ಚಿ ಅತ್ತಿತ್ತ ನೋಡಿ ಲಜ್ಜೆಯಿಂದ ಪುನಃ—“ ಎಲ್ಲಿಯೋ ಸಮೀಪದಲ್ಲಿಯೇ ಅಂದುಗೆಯ ಝಣತ್ಕಾರವು ಕೇಳಿ ಬರುತ್ತಿರುವುದು ; ನಾನು ಈ ರೀತಿ ಮಾತನಾಡಿ ಕೊಂಡುದನ್ನು ಯಾರಾದರೂ ಕೇಳಿದರೊ ? ಒಳ್ಳೆಯದು ! ನಾನು ಇನ್ನು ದುಃಖವನ್ನು ಮರೆಮಾಚುವೆನು.'' ಎಂದು ಸೆರಗಿನಿಂದ ಕಣ್ಣೀರನ್ನು ಒರಸಿಕೊಂಡಳು.

ಇತ್ತ ಇದೆಲ್ಲವನ್ನೂ ಮರೆಯಲ್ಲಿ ನಿಂತು ಕೇಳುತಿದ್ದ ಇಂದುಮತಿಯು ಉನ್ಮಾದಿನಿಗೆ ಕಾಣಿಸದಂತೆ, ಮರೆಯಲ್ಲಿ ನಿಂತು ಸ್ವಗತವಾಗಿ:-ಆಹಾ ! ಉನ್ಮಾದಿನಿಯು, ತನ್ನನ್ನು ಚಕೋರಿಗೂ, ಮಹಾರಾಜನನ್ನು ಚಂದ್ರನಿಗೂ, ತನ್ನ ವಿವಾಹಕ್ಕೆ ವಿಘ್ನವನ್ನು ಉಂಟುಮಾಡಿದ ಪುರೋಹಿತ ಸ್ತ್ರೀಲಕ್ಷಣಜ್ಞರನ್ನು ಗಾಳಿಮೋಡಗಳಿಗೂ, ಅಂತರಿಕ್ಷವನ್ನು ವಿಧಿಗೂ, ಹೋಲಿಸಿಕೊಂಡು ಮಾತನಾಡಿಕೊಳ್ಳುತಿದ್ದುದನ್ನು ನೋಡಿದರೆ-ಇವಳಿಗೆ ರಾಜನಲ್ಲಿಯೇ ಮನಸ್ಸು ನಟ್ಟಿರುವ ಅಂಶವೂ, ಮತ್ತು ಚಕೋರಿಯನ್ನು ಸಂತೈಸುವ ವ್ಯಾಜದಿಂದ ತಾನು ಮುಂದೆ ರಾಜನನ್ನೇ ಹೇಗಾದರೂ ಸೇರುವೆನೆಂಬ ಭರವಸೆಯಿಂದ

ತನ್ನನ್ನು ತಾನೇ ಸಂತೈಸಿಕೊಂಡ ವಿಷಯವೂ, ವ್ಯಕ್ತವಾಗುವುವು ; ಮತ್ತು ರಾಜನು ತನ್ನನ್ನು ತಿರಸ್ಕರಿಸಿದ್ದರೂ ಇತರ ಸ್ತ್ರೀಯರಂತೆ ಅವನನ್ನು ನಿಂದಿಸದೆ ಅವನ ಗುಣಗಳನ್ನೇ ಕೊಂಡಾಡುವುದನ್ನು ನೋಡಿದರೆ, ಇವಳು ಇತರರನ್ನು ವರಿಸಲು ಇಚ್ಛೆಯಿಲ್ಲದವಳೆಂದು ವ್ಯಕ್ತವಾಗುವುದು. ನಿಜ ! ಮಹಾನದಿಗಳು ಸಮುದ್ರದಲ್ಲಿ ಬೆರೆಯಲು ಇಚ್ಛಿಸುವುವೇ ಹೊರತು ಕುಂಟೆಗಳನ್ನು ಬೆರೆಯುವುವೆ ? ಇಲ್ಲ ! ಮನೆಯ ಯಜಮಾನನಾದರೋ ಇವಳ ಮನೋನಿಶ್ಚಯವನ್ನು ತಿಳಿಯದೆ ವಿವಾಹವನ್ನು ತ್ವರೆಗೊಳಿಸಿರುವನು ; ಇವಳಿಗಂತೂ ಈ ವಿಷಯವು ಇನ್ನೂ ಚೆನ್ನಾಗಿ ತಿಳಿಯದು ; ಈಗ ಏನುಮಾಡಲಿ? ವಿವಾಹ ಮಂಟಪದಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲವೂ ಸಿದ್ಧವಾಗಿರುವುವು ; ವರನಾದ ಅಭಿಪಾರಗನೂ ಬಂದು ಕುಳಿತಿರುವನು. ಒಳ್ಳೆಯದು ! ನಾನೂ ಹೋಗಿ ನನ್ನ ಪ್ರಯತ್ನಗಳನ್ನೆಲ್ಲ ಮಾಡಿ ಒಡಂಬಡಿಸುವೆನು. ” ಎಂದು ಉನ್ಮಾದಿನಿಯ ಬಳಿಗೆ ಬಂದು ವಿನಯಗೌರವಗಳಿಂದ:—

“ ವತ್ಸೆ ಉನ್ಮಾದಿನಿ ! ಇದೇಕೆ ಒಬ್ಬಳೇ ಯೋಚಿಸುತ್ತ ಹೀಗೆ ಕುಳಿತಿರುವೆ ? ನಿನಗೊಂದು ಸಂತೋಷವಾರ್ತೆಯನ್ನು ತಂದಿರುವೆನು ; ಅದನ್ನು ಕೇಳಿದಕ್ಷಣವೆ ನಿನ್ನ ಚಿಂತೆಗಳೆಲ್ಲಾ ತೊಲಗಿಹೋಗಿ ತೃಪ್ತಿಯೂ ಸಂತೋಷವೂ ಉಂಟಾಗುವುವು. ” ಎಂದು ಹೇಳಲು ಉನ್ಮಾದಿನಿಯು ಕುತೂಹಲದಿಂದ :—“ ಮಹಾರಾಜನು ನನ್ನನ್ನು ಪರಿಗ್ರಹಿಸುವುದಾಗಿ ಏನಾದರೂ ಪುನಃ ಹೇಳಿಕಳುಹಿರುವನೆ ? ” ಎಂದು ಕೇಳಲು ಇಂದುಮತಿಯು, ಉನ್ಮಾದಿನಿಗೆ ಇನ್ನೂ ರಾಜನಲ್ಲಿಯೇ ನೆಲಸಿರುವ ಆಸೆಯನ್ನು ತಿಳಿದು ಆಶ್ಚರ್ಯಪಟ್ಟು, ಬಳಿಕ ತನ್ನ ಯತ್ನವು ವಿಫಲವಾದೀತೆಂಬ ಭೀತಿಯಿಂದ ಬೆದರಿ, ಮುಂದಣ ಕಾರ್ಯವನ್ನು ಸಫಲಗೊಳಿಸುವ ಉದ್ದೇಶದಿಂದ ಸಂತೋಷವನ್ನು ನಟಿ[illegible]ನಂದದಿಂದ :—“ಅದಕ್ಕಿಂತಲೂ

ಹಿತವನ್ನುಂಟುಮಾಡುವ ವಿಷಯ.'' ಉನ್ಮಾದಿನಿ:—(ಕುತೂಹಲ ದಿಂದ) ‹‹ಅದೇನು ?'' ಎಂದು ಕೇಳಲು ಇಂದುಮತಿಯು ಉತ್ಸಾಹದಿಂದ:—‹‹ ರೂಪವೋ ಮನ್ಮಥನನ್ನು ಧಿಕ್ಕರಿಸುವುದು ; ಅಭರಣಗಳೋ ಕುಬೇರನಲ್ಲಿಯೂ ಅಷ್ಟಿಲ್ಲ ; ತೇಜಸ್ಸೋ ಸೂರ್ಯನನ್ನು ಹೀಯಾಳಿಸುವದು ; ಬ್ರಹ್ಮಚರ್ಯದ ಅವಧಿಯೋ ಈಗತಾನೆ ಕಳೆದಿರುವುದು ; ಪರಾಕ್ರಮವೋ ಕುಮಾರನ ಖ್ಯಾತಿಯನ್ನು ಮಂಕುಗೊಳಿಸಿರುವುದು ; ವಿದ್ಯೆಯೋ ಸರಸ್ವತಿಗೆ ಗುರುಸ್ಥಾನವಾಗಿರುವುದು. ಅಯ್ಯೋ ! ನಾನೇನೊ ಅಂದುಕೊಂಡಿದ್ದೆನು. ; ಮುಖ್ಯವಾಗಿ ಅವನು ನಿನ್ನನ್ನು ಮದುವೆಯಾದರೆ ನಿನ್ನ ಜನ್ಮವು ಸಾರ್ಥಕವಾಗುವುದಲ್ಲದೆ, ನಿನ್ನನ್ನು ಪಡೆದ ನಾವುಗಳೂ ಧನ್ಯರೇ ಸರಿ ; ಅವನನ್ನು ನೋಡಿದಾರಭ್ಯ ನನ್ನ ಮತ್ತು ನಿನ್ನ ತಂದೆಯ ಹರ್ಷಕ್ಕೆ ಪಾರವೇ ಇಲ್ಲದಂತಾಗಿದೆ ; ಜಾಗ್ರತೆಯಾಗಿ ಏಳು ; ಹೋಗೋಣ ; ಅವನನ್ನು ನೋಡಿದ ಕ್ಷಣವೇ ನೀನು ಪ್ರಪಂಚವನ್ನೇ ಮರೆತು ಬಿಡುವೆ ; ಆಃ ! ಇಂತಹ ವರನು ನಮ್ಮ ಭಾಗ್ಯೋದಯದಿಂದ ಲಭಿಸಿರುವನು.'' ಎಂಬಿವೇ ಮೊದಲಾದ ಚತುರಾಲಾಪಪ್ರಯೋಗದಿಂದ ಸಮ್ಮತಿಪಡಿಸುವುದಕ್ಕೆ ಉಪಕ್ರಮಿಸಲು, ಉನ್ಮಾದಿನಿಯು ಶಂಕೆಯಿಂದ :— ‹‹ ಅವನು ಯಾರು ?'' ಎಂದು ಕೇಳಲು ಇಂದುಮತಿಯು ಬೆಚ್ಚಿ ಬಳಿಕ ಕೈಯ್ಯನ್ನು ಮೇಲಕ್ಕೆತ್ತಿಕೊಂಡು ವಿಜೃಂಭಣೆಯಿಂದ:—‹‹ಕಾಂಭೋಜಾಧಿಪತಿಯನ್ನು ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ಈಗತಾನೆ ಜಯಿಸಿ ಸೆರೆಗೊಂಡು ಬಂದಿರುವ ಆ ಮಹಾಪರಾಕ್ರಮಿಯೆ !'' ಎಂದು ಹೇಳಲು ಉನ್ಮಾದಿನಿಯು ಮತ್ತಷ್ಟು ಸಂಶಯಗೊಂಡು ಬಳಿಕ ಕುತೂಹಲದಿಂದ:— ‹‹ಇಷ್ಟೆಲ್ಲ ಗುಣಕಥನವನ್ನು ಮಾಡಿದೆಯಲ್ಲ, ಅವನ ಹೆಸರೇನು ?'' ಎಂದು ಕೇಳಲು ಇಂದುಮತಿಯು ಸ್ವಲ್ಪ ಹಿಂದೆಗೆದು, ಬಳಿಕ ಅಟ್ಟಹಾಸದಿಂದ:—ಆಹಹಹಹ!!! ಏನೂ ತಿಳಿಯದವಳಂತೆ ಕೇಳುವೆ?

ನಮ್ಮ ಮಹಾರಾಜನೂ ಅವನೂ ಕೂಡಿ ಒಂದೊಂದುವೇಳೆ ಒಂದೇ ರಥದಲ್ಲಿಯೂ, ಒಂದೊಂದುವೇಳೆ ಇಬ್ಬರೂ ಅಶ್ವಾರೂಢರಾಗಿಯೂ, ಒಟ್ಟಿಗೆ ಬೀದಿಗಳಲ್ಲಿ ತಿರುಗುವುದಿಲ್ಲವೆ, ಆ ಮುಖ್ಯಸೇನಾಪತಿಯಾದ ಅಭಿಪಾರಗನೇ ! ಇನ್ಯಾವ ಅನಾಮಧೇಯನೂ ಅಲ್ಲ.'' ಎಂದು ಹೇಳಿದಳು.

ಇದನ್ನು ಕೇಳಿದೊಡನೆಯೇ ಉನ್ಮಾದಿನಿಯು ಕಿವಿಗಳನ್ನು ಮುಚ್ಚಿಕೊಂಡು ಕುತ್ಸಿತ ಭಾವನೆಯಿಂದ:—ಛೇ ! ತೆಗೆ ! ಇತರರ ಹೆಸರುಗಳನ್ನು ಹೇಳಿ ನನಗೆ ಕರ್ಣಶೂಲೆಯನ್ನು ಉಂಟುಮಾಡ ಬೇಡ ; ನಿನಗೆ ಇನ್ಯಾವ ಕಾರ್ಯವಾದರೂ ಇದ್ದರೆ ಅದನ್ನು ಕುರಿತು ದಯವಿಟ್ಟು ಇಲ್ಲಿಂದ ತೆರಳು ; ಇದೊ ನಿನಗೆ ನಮಸ್ಕರಿಸುವೆನು.'' ಎಂದು ಹಾಗೆ ಮಾಡಿದಳು.

ಇತ್ತ ಆ ಹೊತ್ತಿಗೆ ಸರಿಯಾಗಿ ಕಿರೀಟವತ್ಸನು ಅಲ್ಲಿಗೆ ಆತು ರದಿಂದ ಪ್ರವೇಶಿಸಿ ಅಲ್ಲಿ ನಿಂತಿದ್ದ ತನ್ನ ಹೆಂಡತಿಯನ್ನು ಕುರಿತು ಕೋಪದಿಂದ:-‘‘ನೀನೇನು ಹೆಂಗಸೋ ? ಇಲ್ಲವೆ ಮರದ ತುಂಡೋ ? ಉನ್ಮಾದಿನಿಯನ್ನು ಬೇಗನೆ ಕರೆದುಕೊಂಡು ಬಾ ಎಂದು ಕಳುಹಿಸಿ ಎಷ್ಟೋ ಹೊತ್ತಾದರೂ ಹಾಗೆ ಮಾಡದೆ, ಇಲ್ಲಿ ಇವಳೊಡನೆ ಸರಸ ವಾಡುತ್ತ ಕುಳಿತಿರುವೆ ! ಚೆನ್ನಾಯಿತು ! ಚೆನ್ನಾಯಿತು !! '' ಎಂದು ಗಜರಲಾಗಿ, ಇಂದುಮತಿಯು ಉತ್ಸಾಹರಹಿತಳಾಗಿ:-‘‘ನಾನು ಎಷ್ಟು ವಿಧವಾಗಿ ಒಡಂಬಡಿಸಿದರೂ ಒಪ್ಪದೆ, ಧಿಕ್ಕರಿಸುವಳು ; ಹಾಗಾದರೆ ನೀವೇ ಇವಳನ್ನು ಸಮಾಧಾನಪಡಿಸಿ ಕರೆದುಕೊಂಡು ಬನ್ನಿರಿ ; ನಾನು ಹೋಗುವೆನು.'' ಎಂದು ವಿವಾಹಮಂಟಪಕ್ಕೆ ಹೊರಟುಹೋದಳು.

ಬಳಿಕ ಕಿರೀಟವತ್ಸನು, ತಾನು ಇನ್ನು ಕಟುಭಾಷೆಗಳನ್ನು ಪ್ರಯೋಗಿಸಿದರೆ ಕಾರ್ಯವು ಕೆಟ್ಟು ಹೋಗುವುದೆಂಬ ಭೀತಿಯಿಂದ ಉನ್ಮಾದಿನಿಯನ್ನು ಕುರಿತು, ವಿನಯದೊಡನೆ: —‘‘ ವತ್ಸೆ ! ವಿಳಮ್ಮಾ

ಏಳು; ಲಗ್ನವು ಮೀರಿಹೋಗುತ್ತದೆ; ರಾಜನ ಯೋಚನೆಯನ್ನು ಬಿಡು; ಈಗ ನಾನು ಗೊತ್ತುಮಾಡಿರುವ ವರನು ಯಾವ ವಿಧದಲ್ಲಿಯೂ ರಾಜನಿಗಿಂತಲೂ ಕಡೆಯಾಗಿಲ್ಲ; ಅವನು ಆಗಲೇ ಬಂದು ವಿವಾಹಪೀಠದ ಮೇಲೆ ಕುಳಿತಿರುವನು; ಜಾಗ್ರತೆಯಾಗಿ ಬಂದು ವರಿಸು.'' ಎಂದು ಹೇಳಲು ಉನ್ಮಾದಿನಿಯು ಲಜ್ಜೆಯಿಂದ ತಲೆಬಾಗಿ ಅಸಮ್ಮತಿಯನ್ನು ವ್ಯಕ್ತಗೊಳಿಸುತ್ತ:—''ಜನಕನೆ! ಕುಮುದಿನಿಯ ಹೃತ್ಕೋರಕವು ಜನಾಹ್ಲಾದಕರನಾದ ರಾಜನ ಕರಸ್ಪರ್ಶವಾದಲ್ಲದೆ, ಇತರ ಕ್ರೂರದ್ಯುತಿಗಳಿಂದ ವಿಕಸನವನ್ನು ಹೊಂದುವುದೆ?'' ಎಂದು ಹೇಳಲು, ಕಿರೀಟವತ್ಸನು ಸಖೇದನಾಗಿ ಜುಗುಪ್ಸೆಯಿಂದ:—'' ಈ ಮುಗ್ಧಾಲಾಪಗಳಿಂದ ಈಗೇನೂ ಪ್ರಯೋಜನವಿಲ್ಲ; ಮೂರ್ಖತ್ವವನ್ನು ಮಾಡದೆ ಸುಮ್ಮನೆ ನಡೆ; ಮಕ್ಕಳು ತಂದೆತಾಯಿಗಳ ಆಜ್ಞೆಯನ್ನು ಮೀರಬಾರದು.'' ಎಂದು ಹೇಳಲು ಉನ್ಮಾದಿನಿಯು ಮೌನದಿಂದ ಮುಖವನ್ನು ಹಿಂತಿರುಗಿಸಲು, ಕಿರೀಟವತ್ಸನು ಕೋಪಗೊಂಡು:— ''ಒಳ್ಳೆಯ ಮಾತಿನಿಂದ ಏಳು; ನನ್ನ ಮನಸ್ಸಿಗೆ ದುಃಖವನ್ನೂ ಉಂಟುಮಾಡಬೇಡ.'' ಎಂದು ಗದರಿಸಲು ಉನ್ಮಾದಿನಿಯು ಭೀತಳಾಗಿ, ಬಳಿಕ ವಿನಯದಿಂದ, ನಮಸ್ಕರಿಸಿ, ಕೈಮುಗಿದುಕೊಂಡು ದೈನ್ಯದಿಂದ:—

[೧೯|| ತಾ:—'' ತಂದೆಯೇ! ನನ್ನ ಮನಸ್ಸು ನನ್ನನ್ನು ರಾಜನಿಗೆ ಆಗಲೇ ದಾನಮಾಡಿರುವುದು; ಈ ಮನೋಗತವನ್ನು ನೀನು ತಿಳಿದಿದ್ದರೂ ಅದನ್ನು ಉಪೇಕ್ಷಿಸುವೆ. ನಾನು ಅವನನ್ನು (ಅಭಿಪಾರಗನನ್ನು) ವರಿಸುವುದಿಲ್ಲವು; ಆದರೆ, ನನ್ನ ಈ ಅವಿಧೇಯತೆಯನ್ನು ಕ್ಷಮಿಸುವನಾಗು.'']

ಶ್ಲೋ|| ನ ತಾತ ವರಿಷ್ಯಾಮಿ ತ್ವಂ ತು ನೇಕ್ಷಸಿ ಮಧ್ವ್ರತಮ್ ।
ರಾಜಾರ್ಪಿತಾಹಂ ಮನಸಾ ಕ್ಷಂತವ್ಯೋ ಽ ಯಂ ವ್ಯತಿಕ್ರಮಃ ॥೧೯॥

ಮೂರ್ಛಿತೆಯಾಗಿದ್ದ ಉನ್ಮಾದಯಂತಿಯ ಅನಿಚ್ಛಾ ವಿವಾಹ.

ನೀತಿ :—ಅನಿಚ್ಛಾ ವಿವಾಹವು ಮಹಾ ಅನರ್ಥಗಳಿಗೆ ಕಾರಣವು.



Unmadayanti's marriage against her will and when in faint.

MORAL —**Marriage by force becomes the source of manifold dangers.**

(*Page 50*).

ಇದನ್ನು ಕೇಳಿದ ಕಿರೀಟವತ್ಸನು ಕೋಪಾವಿಷ್ಟನಾಗಿ:—
‹‹ಛೀ ಮೂರ್ಖಳೆ ! ನಮ್ಮ ಮಾತುಗಳನ್ನು ತಿರಸ್ಕರಿಸಿದುದೂ ಅಲ್ಲದೆ, ಮಹಾ ಧರ್ಮಜ್ಞಳಂತೆ ಪ್ರಜ್ಞಾವಾದಗಳನ್ನು ಗಳಹುವೇ; ನಡೆನಡೆ!!'' ಎಂದು ಮುಂದಕ್ಕೆ ತಳ್ಳಲು ಉನ್ಮಾದಿನಿಯು ಭೂಮಿಯ ಮೇಲೆ ಬಿದ್ದು ಮೂರ್ಛಿತೆಯಾದಳು. ಬಳಿಕ ಕಿರೀಟವತ್ಸನು, ಅವಳ ಮೂರ್ಛೆಯು ಕೃತಕವಾದುದೆಂದು ಭಾವಿಸಿ ಖತಿಯಿಂದ:—‹‹ ಈ ಭೇಷಜವನ್ನೆಲ್ಲಾ ನಾನು ಬಲ್ಲೆನು; ನಾನು ಎಷ್ಟೋ ಕಷ್ಟಪಟ್ಟು ಈ ವರನನ್ನು ಒದಗಿಸಿದ್ದರೆ, ನೀನೀಗ ಹಾಳುಮಾಡುವೆಯಾ ? ನೆಲದಲ್ಲಿ ಬಿದ್ದ ಮಾತ್ರದಿಂದ ನಾನು ಬಿಟ್ಟುಬಿಡುವೆನೆ?'' ಎಂದು ಅವಳ ಕೈಗಳನ್ನು ಹಿಡಿದುಕೊಂಡು ಮೂರ್ಛಿತೆಯಾಗಿರುವಾಗಲೇ ವಿವಾಹ ಮಂಟಪಕ್ಕೆ ಎಳೆದುಕೊಂಡು ಹೋದನು.

——o——

ಏಳನೆಯ ಸಂಧಿ.

Marriage by Force, but Devoid of Love.

ಅನಿಚ್ಛಾವಿವಾಹ.

ಇತ್ತ ವಿವಾಹ ಮಂಟಪದಲ್ಲಿ ಪುರೋಹಿತನು ಅಲ್ಲಿಗೆ ಬಂದ ಕಿರೀಟವತ್ಸನನ್ನು ಕುರಿತು ಆತುರದಿಂದ:—‹‹ಅಯ್ಯಾ ಕಿರೀಟವತ್ಸನೆ! ಲಗ್ನಕಾಲವು ಮೀರಿಹೋಗುತ್ತ ಬಂದಿತು; ಇನ್ನು ಎರಡು ನಿಮಿಷಗಳು ಮಾತ್ರವೇ ಉಳಿದಿವೆ; ಹೀಗೆ ನೀನು ತಡಮಾಡಬಹುದೆ?ಬೇಗ ವಧುವನ್ನು ಪೀಠದ ಮೇಲೆ ಕುಳ್ಳಿರಿಸು.'' ಎಂದು ಹೇಳಲು ಕಿರೀಟವತ್ಸನು ಉನ್ಮಾದಿನಿಯನ್ನು ಮಣೆಯಮೇಲೆ ಕುಳ್ಳಿರಿಸಿ ಅವಳು ಹಿಂದಕ್ಕೆ ಬಿದ್ದು ಹೋಗದಂತೆ ಹಿಡಿದುಕೊಂಡು ತಾನೂ ಹಿಂದೆ ಕುಳಿತುಕೊಂಡನು.

ಬಳಿಕ ಅಭಿಪಾರಗನು ತನ್ನ ಪಾರ್ಶ್ವದಲ್ಲಿರುವ ಉನ್ಮಾದಿನಿಯ ದುರವಸ್ಥೆಯನ್ನು ನೋಡಿ, ಕಿರೀಟವತ್ಸನನ್ನು ಕುರಿತು ಶಂಕೆಯಿಂದ:—

“ಇದೇಕೆ ಈ ಕನ್ಯೆಯು ಮೂರ್ಛಿತೆಯಂತೆ ಕಾಣುವಳು ?” ಎಂದು ಪ್ರಶ್ನೆಮಾಡಲು ಕಿರೀಟವತ್ಸನು ನಿಜವನ್ನು ಮಾಚಿ ಸುಳ್ಳಾದ ನಗೆಯಿಂದ ಒಡಗೂಡಿ:—‘ ತನ್ನ ಗೆಳತಿಯರೊಡನೆ ಗಾನಮಾಡುತಿದ್ದಳು, ಅದನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಬರಲಾರದೆ ಮೂರ್ಖತ್ವವನ್ನು ಮಾಡಲಾಗಿ, ಸ್ವಲ್ಪ ಗಜರಿದೆನು. ಅದರಿಂದ ಅವಮಾನವೂ ಲಜ್ಜೆಯೂ ಉಂಟಾಗಿ ಈರೀತಿ ಮೂರ್ಛಿತೆಯಂತೆ ನಟಿಸುವಳು.” ಎಂದು ಹೇಳಲು; ಇದಕ್ಕೆ ಅನುಸಾರವಾಗಿ ಪುರೋಹಿತನು:—“ಹೆಣ್ಣುಮಕ್ಕಳ ಸ್ವಭಾವವೇ ಅಷ್ಟು!” ಎಂದು ಬಳಿಕ ಅಭಿಪಾರಗನ ಕಡೆಗೆ ತಿರುಗಿ ಗಜಬಜಗುಟ್ಟುತ್ತ:— “ಅಯ್ಯಾ ವರನೆ! ಈ ಮಾಂಗಲ್ಯವನ್ನು ತೆಗೆದುಕೊಂಡು ಕನ್ಯೆಯ ಕೊರಲಿಗೆ ಬೇಗನೆ ಕಟ್ಟು; ಮುಹೂರ್ತವು ಮೀರಿ ಹೋದೀತು.” ಎಂದು ತ್ವರೆಪಡಿಸಲು ಅಭಿಪಾರಗನು ಅದರಂತೆಯೇ ಮಾಂಗಲ್ಯವನ್ನು ಬಂಧಿಸಿದ ಬಳಿಕ, ಕನ್ಯೆಯ ಅಂಗವು ತಪಿಸುತ್ತಿರುವುದನ್ನು ಅರಿತು ಭೀತಿಯಿಂದ:—“ಇದೇಕೆ ಈ ಕನ್ಯೆಯ ಮೈ ಕಾಯುತ್ತಿರುವುದು ? ಬಹು ಬಳಲಿ ವಿಸ್ಮೃತಿಗೊಂಡಿರುವಂತೆ ಕಾಣುವುದು ! ಮುಂದಿನ ಕಾರ್ಯಗಳು ನಡೆಯುವ ಬಗೆ ಎಂತು?” ಎಂದು ಭೀತಿಪಡಲು ಪುರೋಹಿತನು ನಗುತ್ತ ಅಲಕ್ಷ್ಯದೊಡನೆ:—“ ಅದೇನುಮಾಡೀತು ? ವಾಸಿಯಾದರೆ ಹೋಗುತ್ತದೆ! ಹಾಗೆ ಮುಂದಿನ ಕಾರ್ಯಗಳು ಈಗ ಆಗದೇ ಇದ್ದರೂ, ಮುಂದೆ ಯಾವಾಗ ಬೇಕಾದರೂ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಬಹುದು; ಸದ್ಯಕ್ಕೆ ಮಾಂಗಲ್ಯಧಾರಣವಾಯಿತಲ್ಲಾ, ಅಷ್ಟು ಸಾಕು; ಮೊದಲು ಕನ್ಯೆಯನ್ನು ಒಳಕ್ಕೆ ಕರೆದುಕೊಂಡುಹೋಗಿ ಜಾಗ್ರತೆಯಿಂದ ಉಪಚರಿಸಿ” ಎಂದು ಹೇಳಲು ಅಲ್ಲಿಗೇ ವಿವಾಹ ಕಾರ್ಯವನ್ನು ಮುಗಿಸಿ ಕನ್ಯೆಯನ್ನು ಕರೆದುಕೊಂಡು ಹೊರಟುಹೋದರು.

ಎರಡನೆಯ ಅಂಗವು ಮುಗಿದುದು.

———o———

ಮೂರನೆಯ ಅಂಗ.

ಒಂದನೆಯ ಸಂಧಿ

Chaste Love Reflects even in Dreams.

ಸಾಧ್ವೀವಿಲಾಸ.

ಬಳಿಕ ಮರುದಿವಸ ಕಿರೀಟವತ್ಸನ ಗೃಹದ ದಾದಿಯೊಬ್ಬಳು ಮೂರ್ಛಿತೆಯಾದ ಉನ್ಮಾದಿನಿಯನ್ನು ಮಲಗಿಸಿದ್ದ ಚಂದ್ರಕಾಂತ ನಿರ್ಮಿತವಾದ ಕರುಮಾಡದ ಬಳಿಗೆ ಹೋಗಿ ಸುಮತಲ್ಪದಲ್ಲಿ ಪವಡಿಸಿರುವ ಉನ್ಮಾದಿನಿಯನ್ನು ನೋಡಿ ಚಿಂತೆಯಿಂದ:—"ಎಷ್ಟು ಉಪಚರಿಸಿದರೂ ಈ ಬಾಲಕಿಗೆ ಇನ್ನೂ ಎಚ್ಚರಿಕೆಯು ಉಂಟಾಗಲಿಲ್ಲವಲ್ಲಾ ; ಪ್ರಾಣಕ್ಕೆ ಅಪಾಯವಾದರೆ ಇನ್ನೇನುಗತಿ ? ಒಳ್ಳೆಯದು! ಈ ಕರವಸ್ತ್ರವನ್ನು ಪನ್ನೀರಿನಲ್ಲಿ ಅದ್ದಿ ಇವಳ ನೆತ್ತಿಯ ಮೇಲೆ ಹಾಕಿ, ಕಣ್ಣುಗಳಿಗೂ ಸ್ವಲ್ಪ ಪನ್ನೀರನ್ನು ತೊಡೆಯುವೆನು ! " ಎಂದು ಆತ್ಮಗತವಾಗಿ ಮಾತನಾಡಿಕೊಂಡು, ಹಾಗೆಯೇ ಮಾಡಿದಳು.

ಬಳಿಕ ಉನ್ಮಾದಿನಿಯು ಮೆಲ್ಲನೆ ಕಣ್ದೆರದನಂತರ ಎದ್ದು ಕುಳಿತು ತಾನು ಅನುಭವಿಸುತ್ತಿದ್ದ ಸ್ವಪ್ನವೃತ್ತಾಂತವನ್ನು ಕುರಿತು ಆತ್ಮಗತವಾಗಿ ಈ ರೀತಿ ಜುಗುಪ್ಸೆಯಿಂದ ಮಾತನಾಡಿಕೊಂಡಳು:— "ನನ್ನ ಸ್ವಪ್ನಸುಖಕ್ಕೂ ವಿಘ್ನ ಉಂಟಾಗಬಹುದೆ ? ನಾನು ಎಂತಹ ಹತಭಾಗ್ಯಳು ! ಮಹಾರಾಜನು ಸಿಂಹಾಸನದಮೇಲೆ ಕುಳಿತು ನನ್ನನ್ನು ಕುರಿತು ಕರುಣೆಯಿಂದ :—'ಎಲೌ ಸಾಧ್ವಿಯೆ ! ಇಲ್ಲಿ ಬಾ ; ನನ್ನ ಅರ್ಧಾಸನವನ್ನು ಅಲಂಕರಿಸು ! ' ಎಂದು ಹೇಳಿ, ನನ್ನ ಕೈಗಳನ್ನು ಹಿಡಿದು ಮೇಲಕ್ಕೆ ಕರೆದುಕೊಂಡು, ನಾನಲ್ಲಿ ಕುಳಿತ ತರುವಾಯ

ವಿನಯದಿಂದ—'ಎಲೌ ಸರ್ವಮಂಗಳೆ! ನಿನ್ನನ್ನು ಅಮಂಗಳೆಯೆಂದು ಅನ್ಯಾಯವಾಗಿ ನಿಂದಿಸಿ, ಅನೇಕ ದುಃಖಗಳಿಗೆ ಗುರಿಮಾಡಿದೆನು. ಎಲೌ ಮಾನಿನಿ! ಆ ಕೋಪವನ್ನು ಮರೆ. ಪ್ರಿಯೆ! ಆ ಅಪರಾಧ ವನ್ನು ಕ್ಷಮಿಸು' ಎಂದು ಬೇಡಿದಬಳಿಕ ನನ್ನ ಗಲ್ಲವನ್ನು ಅಲುಗಿಸಿ, ಪನ್ನೀರಿನಲ್ಲಿ ನೆನೆದ ತನ್ನ ಚೀನಾಂಬರದ ಸೆರಗಿನಿಂದ ನನ್ನ ಕಂಬನಿ ಗಳನ್ನು ತೊಡೆಯುತ್ತಿದ್ದ ಸಮಯಕ್ಕೆ ಸರಿಯಾಗಿ ಯಾರೋ ನನ್ನ ಕಣ್ಣನ್ನು ಮುಟ್ಟಿ ಎಚ್ಚರಗೊಳಿಸಿದರು. ಮಹಾರಾಜನಿಂದೊಡಗೂಡಿ ಜಾಗ್ರತ್ಸುಖವನ್ನು ಪಡೆಯುವ ಭಾಗ್ಯವು ನನಗೆ ಇಲ್ಲದೇ ಇದ್ದರೂ ಸ್ವಪ್ನಸುಖವನ್ನಾದರೂ ಅನುಭವಿಸುತಿದ್ದೆನು. ' ಈಗ ಅದಕ್ಕೂ ವಿಘ್ನವುಂಟಾಯಿತೆ? ಹಾ ವಿಧಿಯೆ!'' ಎಂದು ವಿಷಾದಪಡುತ್ತಿರು ವಲ್ಲಿ ಅವಳ ತಲೆಯಮೇಲಿದ್ದ ಕರವಸ್ತ್ರದಿಂದ ಪನ್ನೀರಿನ ಹನಿಗಳು ಜಾರಿ ಅವಳ ಕೈಮೇಲೆ ತೊಟ್ಟಿಡಲು ಬೆಚ್ಚಿದವಳಾಗಿ ಆಶ್ಚರ್ಯದಿಂದ:– "ಇದೇನು! ಈ ನೀರಿನ ಹನಿಗಳೆಲ್ಲಿಯವು?'' ಎಂದು ಕೈಯನ್ನು ಆಘ್ರಾಣಿಸಿ:—"ಇವು ಪನ್ನೀರಿನ ಹನಿಗಳಂತೆ ತೋರುವುವು! ಇವು ಎಲ್ಲಿಂದುದಿರುವುವು?'' ಎನ್ನುವುದರೊಳಗಾಗಿ ಮತ್ತೊಂದು ಹನಿಯು ಕಪೋಲ ಪ್ರದೇಶದಿಂದ ಜಾರಿಬರಲು, ತನ್ನ ಕಪೋಲವನ್ನು ಮುಟ್ಟಿ ಕೊಳ್ಳುವಲ್ಲಿ ನೆನೆದ ಆ ಕರವಸ್ತ್ರದ ತುದಿಯು ಕೈಗೆ ಸಿಲುಕಲು, ಅದನ್ನು ತೆಗೆದುಕೊಂಡು ನೋಡಿ ಆಶ್ಚರ್ಯದಿಂದ:—"ಸೂಕ್ಷ್ಮ ವಾದ ಈ ಕರವಸ್ತ್ರವು ಯಾವದು? ನಮ್ಮ ದೇಶದಲ್ಲಿ ರಚಿಸಲ್ಪಟ್ಟು ದಲ್ಲವೆಂದು ತೋರುವುದು! ಪನ್ನೀರಿನಿಂದ ನೆನೆಯಿಸಲ್ಪಟ್ಟ ಇದು, ನನ್ನ ತಲೆಯ ಮೇಲಕ್ಕೆ ಬರಲು ಕಾರಣವೇನು?'' ಎಂದು ಕುತೂಹಲ ದಿಂದ ಅತ್ತಿತ್ತ ನೋಡುವಲ್ಲಿ ದಾದಿಯು ಕಣ್ಣಿಗೆ ಕಾಣಿಸಿಕೊಂಡು ಪರಿಹಾಸದೊಡನೆ:—"ಎಲೌ ಕುವರಿ! ನಿನಗೆ ಆಶ್ಚರ್ಯವನ್ನು ಉಂಟು ಮಾಡಿದ ಈ ಕರವಸ್ತ್ರವು ನಿನಗೆ ಉಡುಗರೆಯಾಗಿ ಕೊಡಲ್ಪಟ್ಟ

ಅಮೌಲ್ಯ ವಸ್ತುಗಳಲ್ಲಿ ಒಂದಲ್ಲವೆ?" ಎಂದು ಹೇಳಲು, ಉನ್ಮಾದಿನಿಯು ಭ್ರಾಂತೆಯಾಗಿ:—“ಇದನ್ನು ಯಾರು ನನಗೆ ಕೊಟ್ಟರು?" ಎಂದು ಕೇಳಲು, ದೂತಿಯು ನಸುನಕ್ಕು:—“ಇಂತಹ ಉಡುಗೆರೆಯನ್ನು ಇನ್ನಾರು ಕೊಡುವರು; ನಿನ್ನ ಪ್ರಾಣ ಪ್ರಿಯನಾದ ಅಭಿಪಾರಗನೇ!" ಎಂದು ಪರಿಹಾಸ್ಯಮಾಡಲು, ಉನ್ಮಾದಿನಿಯು ಕಿವಿಗಳನ್ನು ಮುಚ್ಚಿಕೊಂಡು ಅಸಹ್ಯಭಾವದಿಂದ:—“ಛೀ! ನೀಚಳೆ!" ಎಂದು ಕೋಪದಿಂದ ಆ ಕರವಸ್ತ್ರವನ್ನು ಆಕ್ಷಣವೇ ಛಿದ್ರಛಿದ್ರವಾಗಿ ಹರಿದು ಹಾಕಿ, ರೋಷದಿಂದ,—“ನನಗೆ ಉಡುಗೆರೆಯನ್ನು ಕೊಡಲು ಅವನ್ಯಾರು?" ಎಂದು ಕೇಳಲು, ದೂತಿಯು ಪುನಃ ನಗುತ್ತ:—“ನಿನಗೆ ಮಾಂಗಲ್ಯವನ್ನು ಕಟ್ಟಿದ ಪತಿಯು!" ಎಂದು ಹೇಳಲು ಉನ್ಮಾದಿನಿಯು ಕೋಪೋದ್ರೇಕವನ್ನು ತಾಳಲಾರದೆ ಉಚ್ಚಸ್ವರದಿಂದ:—“ಹಾ! ದುಷ್ಟೆಯೆ! ನೀನು ಇಂತಹ ಅಪ್ರಿಯವಾದ ವಾಕ್ಯಗಳನ್ನು ಧಿಟ್ಟತನದಿಂದ ನನ್ನಿದಿರಿಗೆ ಆಡದೆ ಆಚೆಗೆ ತೆರಳು!" ಎಂದು ಆರ್ಭಟಿಸಲು ದಾದಿಯು ಸ್ವಲ್ಪ ಬೆದರಿ, ಬಳಿಕ ಖಿನ್ನತೆಯೊಡನೆ:—“ನಿಜಾಂಶವನ್ನು ಹೇಳಿದರೆ ನನ್ನ ಮೇಲೆ ಕೋಪವೇಕೆ? ಒಳ್ಳೆಯದು! ನಾನು ಹೇಳಿದ ಮಾತುಗಳು ನಿಜವೋ ಸುಳ್ಳೋ ಎಂಬುದನ್ನು ಪರೀಕ್ಷಿಸುವುದಾದರೆ ಈ ಕೈಗನ್ನಡಿಯನ್ನು ತೆಗೆದುಕೊಂಡು ನೋಡಿಕೊ; ಈ ಮಾಂಗಲ್ಯವೂ ಮತ್ತು ನೀನು ಧರಿಸಿರುವ ಈ ಉಡಿಗೆ ತೊಡಿಗೆಗಳೆಲ್ಲವೂ ಅವನಿಂದಲೇ ಕೊಡಲ್ಪಟ್ಟವೆಂಬಂಶವು ನಿನಗೇ ವ್ಯಕ್ತವಾಗುವುದು." ಎಂದು ಹೇಳಿ ಅಲ್ಲಿದ್ದ ಕನ್ನಡಿಯನ್ನು ತೆಗೆದು ಅವಳಮುಂದೆ ಹಿಡಿದಳು. ಬಳಿಕ ಉನ್ಮಾದಿನಿಯು ಆ ಕನ್ನಡಿಯಲ್ಲಿ ಮೊದಲು ಕಂಡು ಬಂದ ಮಾಂಗಲ್ಯವನ್ನು ರೋಷದಿಂದ ಕಿತ್ತು ಬಿಸುಟು, ಅಸಹ್ಯಭಾವನೆಯಿಂದ:—“ಈ ಹಾಳು ಆಭರಣಗಳನ್ನು ಸುಡು! ನನಗೇಕೆಬೇಕು?" ಎಂದು ಅವುಗಳನ್ನೆಲ್ಲ ಕಳೆದು ಈಡಾಡಿ, ದುಃಖವನ್ನು ಸಹಿಸಲಾರದೆ ಬಾಷ್ಪನಯನ

ಳಾಗಿ ಗದ್ಗದಕಂಠದಿಂದ:—"ಅಲ್ಲಿರುವ ನನ್ನ ನಾರುಮಡಿಯನ್ನು ಬೇಗಕೊಡು." ಎಂದು ಅವಳಿಂದ ಅದನ್ನು ತರಿಸಿಕೊಂಡು ಅವಳನ್ನು ಕುರಿತು:—"ನಾನಿನ್ನು ಈ ಕೇಳೀನಿಲಯದಲ್ಲಿ ವಾಸ ಮಾಡುವುದಿಲ್ಲ; ಮನೆಯ ಹಿಂದಿರುವ ದೇವೀಮಂದಿರದಲ್ಲಿಯೇ ವಾಸಮಾಡುವೆನು." ಎಂದು ರೋದಿಸುತ್ತ ಧರ್ಮದೇವೀ ಮಂದಿರವನ್ನು ಕುರಿತು ಹಿತ್ತಲ ಕಡೆಗೆ ಹೊರಟುಹೋದಳು.

——o——

ಎರಡನೆಯ ಸಂಧಿ.

No Adversity can Pollute the Real Chastity.

ವೀರಪಾತಿವ್ರತ್ಯ.

ಬಳಿಕ ಉನ್ಮಾದಿನಿಯು ಧರ್ಮದೇವೀ ಮಂದಿರವನ್ನು ಸೇರಿ, ನಾರುಮಡಿಯನ್ನುಟ್ಟು, ಸ್ವಭಾವಗುಣಗಳೆಂಬ ಆಭರಣಗಳಿಂದ ಅಲಂಕೃತೆಯಾಗಿ, ಮನೋವ್ಯಥೆಯಿಂದ ಕೊರಗಿ, ಕಾಡುಕಿಚ್ಚಿಗೊಳಗಾದ ಕೋಮಲಲತೆಯಂತೆ ನಯನಾಂಬುವನ್ನು ಸುರಿಸುತ್ತ ಕುಳಿತಿದ್ದು, ಬಳಿಕ ಈರೀತಿ ಆತ್ಮಜಿಜ್ಞಾಸೆಯನ್ನು ಮಾಡಿದಳು:—"ಹಾ! ಹತಭಾಗ್ಯಳೆ! ನಾನು ಈಗೇನುಮಾಡಲಿ? ರಾಜನಂತೂ ನನ್ನನ್ನು ಅನ್ಯಾಯವಾಗಿ ಧಿಕ್ಕರಿಸಿದನು; ಅವಿಧೇಯಳಾದಳೆಂದು ನನ್ನನ್ನು ನನ್ನ ಜನನೀಜನಕರೂ ಧಿಕ್ಕರಿಸಿರುವರು; ನನ್ನ ಕರ್ಣಗಳಿಗೆ ರಾಜನಾದ 'ದೇವಸೇನ' ಎಂಬ ನಾಮವೊಂದು ಹೊರತು ಉಳಿದವುಗಳು ಶೂಲಪ್ರಾಯವಾಗಿರುವುವಲ್ಲದೆ, ನನ್ನ ಮನವು ಆತನನ್ನು ಹೊರತು ಇತರ ಪುರುಷರನ್ನೆಲ್ಲ ಜನಕಸಹೋದರ ಸಮಾನರೆಂದು ನಿಶ್ಚಯಿಸಿ ಬಿಟ್ಟಿರುವುದು;

ನಾನಾದರೋ ಅಸ್ವತಂತ್ರಳು ಮತ್ತು ಅಬಲೆ; ಇಲ್ಲಿಯೇ ವಾಸಮಾಡಿ ಕೊಂಡು ಇರೋಣವೆಂದರೆ, ನನ್ನ ಮಾತಾಪಿತೃಗಳ ಗರ್ಹಣವನ್ನೂ ಹಿಂಸೆಯನ್ನೂ ಸಹಿಸಲಾರೆನು ; ಅದಲ್ಲದೆ ಅಭಿಸಾರಗನ ದೆಸೆಯಿಂದ ಕ್ಷಿಪ್ರದಲ್ಲಿಯೇ ನನ್ನ ಪಾತಿವ್ರತ್ಯವು ಭಂಗಗೊಳ್ಳುವುದು ; ಅಥವಾ ಯಾರಿಗೂ ಅರಿಯದಂತೆ ವನಾಂತರಕ್ಕಾದರೂ ಹೊರಟು ಹೋಗೋಣ ವೆಂದರೆ, ಈ ಯೌವ್ವನವೂ ಈ ಹಾಳು ರೂಪವೂ ನನಗೂ ನನ್ನ ವ್ರತ ಕ್ಕೂ ಮೃತ್ಯುಗಳಾಗಿ ಪರಿಣಮಿಸುವುವು; ಹಾ! ವಿಧಿಯೆ ! ನಾನೀಗೇ ನು ಮಾಡಲಿ ? ಸರ್ವಾಶೆಗಳೂ ಭಗ್ನವಾದುವು ; ನಾನಿನ್ನು ಜೀವಿಸಿ ಫಲ ವೇನು ? ಈಗ ನನಗೆ ಮೃತಿಯೇ ಪಥ್ಯವು. ” ಎಂದು ಪ್ರಲಾಪಿಸಿದ ಬಳಿಕ, ಅಲ್ಲಿದ್ದ ಮಾಧವೀಲತೆಯನ್ನು ತನ್ನ ಕೊರಳಿಗೆ ಸುತ್ತಿಕೊ ಳುತ್ತ ದೇವಿಗೆ ತಲೆವಾಗಿ ನಮಿಸಿ, ನೇಣುಗೊಳಲುಜ್ಜುಗಿಸುತ್ತಿರುವಲ್ಲಿ ದೇವೀಮಂದಿರದಿಂದ ಘನಗಂಭೀರವಾದ ಒಂದು ಸುನಾದವು ಥಟ್ಟನೆ ಕೇಳಿಸಿತು.

ಅಷ್ಟುಹೊತ್ತಿಗೆ ಸರಿಯಾಗಿ ಇದೆಲ್ಲವನ್ನೂ ಮರೆಯೊಳು ನಿಂತು ನೋಡುತಿದ್ದ ಆ ದಾದಿಯು ವೇಗದಿಂದ ಓಡಿಬಂದು :—“ ಹಾ ! ವತ್ಸೆ, ದುಡುಕದಿರು ! ದುಡುಕದಿರು !! ” ಎಂದು ಅವಳ ಕೊರಳೊ ಳಿದ್ದ ಲತೆಯನ್ನು ತೆಗೆದು ಬಿಸುಟು, ಅವಳನ್ನು ತಕ್ಕೈಸಿ, ಪ್ರೀತಿ ಬಹುಮಾನಗಳಿಂದ:—“ಎಲೌ ಮಾನಿನಿ ! ನಿನ್ನ ಸ್ವಪ್ನವಿಷಯವನ್ನು ಮರೆತೆಯಾ ? ನೀನು ಮಹಾ ಪತಿವ್ರತೆಯಾದುದರಿಂದ ನಿನ್ನ ಸ್ವಪ್ನ ಫಲವು ಸಿದ್ಧಿಸುವುದು ! ಈ ರೀತಿ ಪ್ರಾಣವನ್ನು ತ್ಯಜಿಸುವುದು ಯುಕ್ತ ವಲ್ಲ ; ನೀನಿಲ್ಲಿಯೇ ಬ್ರಹ್ಮಚರ್ಯೆಯಲ್ಲಿದ್ದು ದೇವೀವ್ರತವನ್ನಾಚರಿಸು; ನಿನ್ನ ಕೋರಿಕೆಗಳೆಲ್ಲವೂ ಕ್ಷಿಪ್ರದಲ್ಲಿಯೇ ಸಿದ್ಧಿಸುವುವು : ನಿನ್ನ ಪಾತಿ ವ್ರತ್ಯಕ್ಕೆ ಭಂಗವು ಬಾರದಂತೆ ತಕ್ಕ ಉಪಾಯವನ್ನು ಮಾಡು ವೆನು ! ಅದಲ್ಲದೆ ನೀನು ಅಸ್ವಸ್ಥೆಯಾಗಿರುವುದರಿಂದ ಅಭಿಸಾರಗನು

ವಿವಾಹವನ್ನು ಪೂರೈಸುವುದಕ್ಕೆ ಯತ್ನವಿಲ್ಲವೆಂದು ನಿಶ್ಚಯಿಸಿ ಈದಿನ ಸೈನ್ಯಸಮೇತನಾಗಿ ಕಾಶ್ಮೀರದೇಶದ ಯುದ್ಧಕ್ಕೆ ಹೊರಟುಹೋಗುವನು; ಯುದ್ಧಕ್ಕೆ ಹೋದವನ ಮುಂದಿನ ಸ್ಥಿತಿಯನ್ನು ಹೇಗೆ ಹೇಳುವುದಕ್ಕಾದೀತು; ಹಾಗೆ ಅವನು ಉಳಿದು ಬಂದರೆ ಆಗ್ಗೆ ತಕ್ಕ ಉಪಾಯವನ್ನು ಮಾಡೋಣ! ಪ್ರಕೃತದಲ್ಲಿ, ನೀನು ಬಾಲ್ಯದಿಂದಲೂ ಆಚರಿಸುತ್ತಿದ್ದ ಧರ್ಮದೇವೀವ್ರತವನ್ನು ಸಾಂಗಗೊಳಿಸುವವರೆಗೂ ಪುರುಷಸಂಪರ್ಕವನ್ನು ಮಾಡುವುದಿಲ್ಲವೆಂಬದಾಗಿಯೂ, ಅದಾದ ಬಳಿಕ ಪತ್ನೀತ್ವವನ್ನು ಅವಲಂಬಿಸುವುದಾಗಿಯೂ ವರ್ತಮಾನವನ್ನು ಹುಟ್ಟಿಸಿ, ಈ ವಿಷಯವನ್ನು ನಿನ್ನ ಜನನೀಜನಕರಿಗೂ ತಿಳುಹುವಂತೆ ಮಾಡಿ, ನಿನಗೆ ಯಾವ ಅಪಾಯವೂ ಉಂಟಾಗದಂತೆ ಮಾಡುವೆನು! ನೀನು ದುಃಖವನ್ನು ತ್ಯಜಿಸಿ ಸಮಾಧಾನಚಿತ್ತಳಾಗು!'' ಎಂದು ಹೇಳಿ ಹೊರಟುಹೋದಳು.

———o———

ಮೂರನೆಯ ಸಂಧಿ.

Royal Proclamation.

ರಾಜಶಾಸನೋದ್ಘೋಷಣೆ.

ಬಳಿಕ ಉನ್ಮಾದಿನಿಯು ಅಲ್ಲಿಯೇ ಇದ್ದು, ದಾದಿಯು ಹೇಳಿದಂತೆಯೇ ಬ್ರಹ್ಮಚರ್ಯವ್ರತವನ್ನು ಅವಲಂಬಿಸಿ, ಪತಿಧ್ಯಾನದಲ್ಲಿಯೇ ಅನೇಕ ದಿನಗಳನ್ನು ಕಳೆದಳು. ಹೀಗಿರುವಲ್ಲಿ ಕ್ರಮಾಗತವಾದ ಕೌಮುದೀ ಮಹೋತ್ಸವವು ಮರುದಿನ ಪ್ರಾಪ್ತವಾಗುವುದನ್ನು ಗ್ರಾಮದ ತಳವಾರನು ಪುರವಾಸಿಗಳೆಲ್ಲರಿಗೂ ತಿಳಿಯಪಡಿಸುವ ಉದ್ದೇಶದಿಂದ ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಬೀದಿಯಲ್ಲಿಯೂ ಸಾರಿಕೊಂಡು ಬಂದು, ಈ ಉನ್ಮಾದಿನಿಯ ಗೃಹದ ಇದಿರಿನಲ್ಲಿಯೂ ತಂಬಟೆಯನ್ನು ಧ್ವನಿಗೈ

ಯ್ಯುತ್ತ ಧೃಷ್ಟತೆಯಿಂದ ;—“ ನಮ್ಮನ್ನಾಳುವ ಮಹಾರಾಜನು ಪ್ರತಿಸಂವತ್ಸರದಲ್ಲಿಯೂ ಪ್ರಾಪ್ತವಾದಂತೆ ಈ ವರ್ಷದಲ್ಲಿಯೂ ಪ್ರಾಪ್ತವಾಗುವ ಕೌಮುದೀ ಮಹೋತ್ಸವದಲ್ಲಿ, ತನ್ನ ಪ್ರಜೆಗಳ ಸುಕ್ಷೇಮವನ್ನೂ ಪುರದ ರಾಮಣೀಯಕತ್ವವನ್ನೂ ನೋಡುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಈ ಪಟ್ಟಣದ ರಾಜವೀಧಿಗಳಲ್ಲಿ ಬಿಜಮಾಡುವನು ! ಆದಕಾರಣ ಪುರವಾಸಿಗಳೆಲ್ಲರೂ ತಂತಮ್ಮ ಗೃಹಗಳನ್ನು ಗುಡಿತೋರಣ ಪತಾಕೆಗಳಿಂದ ಪರಮ ದರ್ಶನೀಯವಾಗುವಂತೆ ಅಲಂಕರಿಸತಕ್ಕದು ! ಮತ್ತು ಪ್ರಜೆಗಳೆಲ್ಲರೂ ದಿವ್ಯ ವಸ್ತ್ರಭೂಷಣಗಳಿಂದ ಅಲಂಕೃತರಾಗಿ ರಾಜದರ್ಶನವನ್ನು ಪಡೆಯತಕ್ಕದು ; ಮತ್ತು ಸಮಸ್ತ ದೇವಮಂದಿರಗಳಲ್ಲಿಯೂ ದೀಪೋತ್ಸವಾದಿ ಸೇವೆಗಳು ನಡೆಸತಕ್ಕದು. ” ಎಂದು ಸಾರುತ್ತ ಹೋದನು.

ನಾಲ್ಕನೆಯ ಸಂಧಿ

Influence of Cupid.

ಮನ್ಮಥಪ್ರಭಾವ

ಈ ಘೋಷಣೆಯನ್ನು ಕೇಳಿದ ಉನ್ಮಾದಿನಿಯು ಪರಮಾನಂದಭರಿತೆಯಾಗಿ, ಮಾರನೆಯ ದಿನ ತನ್ನ ತಂದೆಯ ಮನೆಯ ಮುಮ್ಮಾಳಿಗೆಯ ಮೇಲೆ ರಾಜನ ಆಗಮನವನ್ನು ನಿರೀಕ್ಷಿಸುತ್ತ ಒಬ್ಬಳೇ ನಿಂತು ವ್ಯಸನದಿಂದ:—“ ನೆರೆ ಮಾಳಿಗೆಯಲ್ಲಿ ನಿಂತಿರುವ ನನ್ನ ಗೆಳತಿಯರೆಲ್ಲರೂ ವಿವಿಧ ವಸ್ತ್ರಾಲಂಕೃತೆಯರಾಗಿ ಮೆರೆಯುತ್ತಿರುವರು ; ನಾನಾದರೊ ನಿರಾಭರಣಳಾಗಿಯೂ ಕೃಶಳಾಗಿಯೂ ಇರುವೆನು ; ಹೀಗಿರುವಲ್ಲಿ ಮಹಾರಾಜನು ನನ್ನನ್ನು ನೋಡುವನೆ ? ವಿವಿಧವಾದ ಪೂದೊಡವುಗಳಿಂದ ಅಲಂಕೃತವಾಗಿ ನವಸೌರಭಗಳನ್ನು ಬೀರುವ ವನವನಿ

ತೆಯ ಸೊಬಗು ವಸಂತರಾಜನ ಕಣ್ಮನಗಳನ್ನು ಆಕರ್ಷಿಸುವುದೇ ಹೊರತು, ಜೀರ್ಣವಾದ ವೃಕ್ಷಪಂಗ್ತಿಗಳ ಅಸ್ತಿತ್ವವಲ್ಲವು ; ಅದ ರಂತೆ ರಾಜನ ದೃಷ್ಟಿಯು ಅವರ ಮೇಲೆ ಬೀಳುವುದೇ ಹೊರತು ನನ್ನ ಮೇಲೆ ಬೀಳಲಾರದು ; ಈಗ ನಾನೂ ವಸ್ತ್ರಾಭರಣ ಗಂಧಪುಷ್ಪ ಮುಂತಾದುವುಗಳಿಂದ ಅಲಂಕೃತೆಯಾಗಿ ನನ್ನ ಪ್ರಾಣವಲ್ಲಭನ ಚಿತ್ತಾಕ್ಷಿಗಳನ್ನು ಆಕರ್ಷಿಸೋಣವೆಂದರೆ, ವ್ರತವನ್ನು ಕೈಕೊಂಡಿರು ವೆನು, ಅಲ್ಲದೆ ನನ್ನ ತಂದೆತಾಯಿಗಳು ಹಾಸ್ಯಮಾಡುವರು ; ಈಗ ಬಿಟ್ಟರೆ ಮಹಾರಾಜನ ಸಂದರ್ಶನಕ್ಕೆ ಅವಕಾಶವೇ ಇಲ್ಲವು ; ಈಗೇನು ಮಾಡಲಿ ?'' ಎಂದು ಒಂದು ಕ್ಷಣಕಾಲ ತಳಮಳಗುಟ್ಟುತಿದ್ದು ಬಳಿಕ ಪ್ರಶಾಂತೆಯಾಗಿ ಸಂತೋಷದಿಂದ:—‘‘ಆಃ ! ಮಹಾರಾಜನ ದೃಷ್ಟಿಯನ್ನು ಆಕರ್ಷಿಸುವುದಕ್ಕೆ ನಾನು ಹೀಗಿರುವುದೇ ಯುಕ್ತವಾ ಗಿರುವುದು , ಏಕೆಂದರೆ, ನನ್ನ ಪ್ರಾಣಪ್ರಿಯನು ಇತರ ರಾಜರಂತೆ ಬಾಹ್ಯಾಡಂಬರಕ್ಕೆ ಬೆರಗಾಗತಕ್ಕವನೂ ಅಲ್ಲ ; ಧನಿಕರನ್ನು ಮಾತ್ರ ವೇ ಪುರಸ್ಕರಿಸತಕ್ಕವನೂ ಅಲ್ಲ , ಮುಖ್ಯವಾಗಿ ಅನಾಥರನ್ನೂ ದರಿ ದ್ರರನ್ನೂ ದುಃಖಿತರನ್ನೂ ಕಾಪಾಡುವ ಕಾರ್ಯವನ್ನೇ ತನ್ನ ಪರಮ ಧರ್ಮವನ್ನಾಗಿ ಅವಲಂಬಿಸಿರುವನು , ಈ ವಿಷಯಗಳೆಲ್ಲವೂ ಲೋಕ ವಿದಿತವಾಗಿರುವುವು , ಈ ಕಾರಣದಿಂದಲೇ ಈ ದಿನ ನಗರಯಾತ್ರೆ ಯನ್ನು ಮಾಡುವನು , ಮತ್ತು ತನ್ನ ರಾಜ್ಯದಲ್ಲಿ ಜನರಿಗೆ ಯಾವ ವಿಧವಾದ ದುಃಖವೂ ಇರಕೂಡದೆಂಬುವದಕ್ಕಾಗಿಯೇ ಪ್ರತಿವರ್ಷವೂ ಉತ್ಸವವ್ಯಾಜದಿಂದ ಸಮಸ್ತ ಪ್ರಜೆಗಳನ್ನೂ ಗುಂಪುಗೂಡುವಂತೆ ಮಾಡಿ, ಅವರುಗಳಿಗೆ ದರ್ಶನವನ್ನು ಕೊಡುವ ಮಧ್ಯಕಾಲದಲ್ಲಿ ತನ್ನ ಪ್ರಜೆಗಳ ಸುಖ ದುಃಖ ಸ್ಥಿತಿಗಳನ್ನು ತಾನೇ ತಿಳಿದುಕೊಳ್ಳುವನು , ಆದಕಾರಣ ನಾನು ಇಲ್ಲಿ ದುಃಖಿಸುತ್ತ ನಿಂತಿದ್ದರೆ ಅದರ ಕಾರಣ ವನ್ನೂ ವಿಚಾರಿಸಬಹುದು ; ಅನಂತರ ನನ್ನ ಕಷ್ಟಗಳೆಲ್ಲವೂ ನಿವಾ

ರಣವಾಗಲೂ ಬಹುದು.'' ಎಂದು ಮಾತನಾಡಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಿರುವ ಸಮಯಕ್ಕೆ ಸರಿಯಾಗಿ ಮಹಾರಾಜನು ದಿವ್ಯರಥದಲ್ಲಿ ಕುಳಿತು ಬರುತ್ತಿರುವುದನ್ನು ನೋಡಿ, ತಾನಾಗಿಯೇ ಉಕ್ಕಿ ಬರುತ್ತಿರುವ ದುಃಖವನ್ನು ಸಹಿಸಲಾರದೆ ಕಂಬನಿಗರೆಯಲು ಆರಂಭಿಸಿದಳು.

ಇತ್ತ ದೇವಸೇನಮಹಾರಾಜನು ತನ್ನ ಪುರದ ಅಲಂಕಾರವನ್ನು ನೋಡುತ್ತ ಇತ್ತ ತಿರುಗಲು, ಉನ್ಮಾದಿನಿಯ ಅಸಮವಾದ ಸೌಂದರ್ಯಪ್ರಭೆಯು ಅವನ ಮನೋನೇತ್ರಗಳನ್ನು ದೂರದಿಂದಲೇ ಆಕರ್ಷಿಸಿತು. ಬಳಿಕ ದೇವಸೇನನು ಪರಮವಿಸ್ಮಿತನಾಗಿ ಅವಳನ್ನೇ ದಿಟ್ಟಿಸುತ್ತ ಆತ್ಮಗತವಾಗಿ:—

[ತಾ:—''ಇವಳೇನು, ಸಾಕ್ಷಾತ್ ಆ ಕೌಮುದೀಲಕ್ಷ್ಮಿಯೊ! ಅಥವಾ ಈ ಮನೆಯ ದೇವತೆಯೊ! ಅಥವಾ ದೈತ್ಯಸ್ತ್ರೀಯೊ! ಇಲ್ಲವೆ ಸ್ವರ್ಗಾಂಗನೆಯೊ! ಅಂತೂ ಈಕೆಯ ಅಂಗವಿಲಾಸವು ನಿಜವಾಗಿಯೂ ಮನುಷ್ಯಸಂಬಂಧವಾದುದಲ್ಲ!'']

ಎಂದು ಆಶ್ಚರ್ಯಪಡುತ್ತಿರುವಲ್ಲಿ ರಥವು ಆ ಮನೆಯ ಸಮೀಪಕ್ಕೆ ಬರಲು ಅವಳನ್ನು ಚೆನ್ನಾಗಿ ನೋಡಿ ಶಂಕೆಯಿಂದ:—ಇದೇಕೆ ಈಕೆಯು, ಶರದಭ್ರದಿಂದ ಪರಿವೇಷ್ಟಿತವಾದ ಸಂಧ್ಯೆಯಂತೆ, ತನ್ನ ಅಂಗಸೌವರ್ಣ್ಯವನ್ನು ಈ ನಾರುಮಡಿಯಿಂದ ಮರೆಗೊಳಿಸಿರುವಳು? ಮತ್ತು ದಾವಾಗ್ನಿಗೊಳಗಾದ ಕೋಮಲ ಲತೆಯಂತೆ ಕಂಬನಿಗರೆಯುತ್ತಿರುವಳು? ಇವಳನ್ನು ನೋಡಿದರೆ, ನಂದನಿಂದ ಧಿಕ್ಕೃತೆಯಾದ ಆ ಸುಂದರಿಯನ್ನು ಹೋಲುವಳು; ಇಷ್ಟಾದರೂ ಇವಳು ಅನಾಸ್ವಾದಿತ ಪದ್ಮಿನಿಯಂತೆ ಇರುವಳು; ಹೀಗಿರುವಲ್ಲಿ ಇವಳ ದುಃಖಕ್ಕೆ ಕಾರಣವು ಏನಾಗಿರಬಹುದು!'' ಎಂದು ತನ್ನಲ್ಲಿ ತಾನೇ

ಶ್ಲೋ॥ ಕೌಮುದೀ ಕಿಂ ತ್ವಿಯಂ ಸಾಕ್ಷಾದ್ಭವನಸ್ಯಾಸ್ಯ ದೇವತಾ ।
ಸ್ವರ್ಗಸ್ತ್ರೀ ದೈತ್ಯಯೋಷಿದ್ವಾ ನ ಹ್ಯೇತನ್ಮಾನುಷಂ ವಪುಃ ॥೨೦॥

ಮಾತನಾಡಿಕೊಳ್ಳುತ್ತ ಅವಳನ್ನೇ ನೋಡುತ್ತಿರುವುದನ್ನು ಸಾರಥಿಯಾದ ಸುನಂದನು ನೋಡಿ ಭಯದಿಂದ:—"ಇದೇಸಿ ಪ್ರಮಾದವು ! ಮಹಾರಾಜನು ಈ ಕಿರೀಟವತ್ಸನ ಮಗಳನ್ನೇ ನೋಡುತ್ತಿರುವನು ; ಅದಕ್ಕೆ ತಕ್ಕಂತೆ ಇವಳ ರೂಪವೋ ಅತ್ಯಾಶ್ಚರ್ಯಕರವಾಗಿರುವದು ; ಇವಳೂ ಮಹಾರಾಜನನ್ನೇ ಪಾನಮಾಡುವಂತೆ ನೋಡುತ್ತಿರುವಳಲ್ಲದೆ ಮರುಕ ಉಂಟಾಗುವಂತೆ ಅಳುತ್ತಲೂ ಇರುವಳು; ಮತ್ತು ಮಹಾರಾಜನು ಎಲ್ಲರೂ ನೋಡುವಂತೆ ರಾಜಬೀದಿಯಲ್ಲಿ ಸುಂದರಿಯಾದ ಈ ಬಾಲಕಿಯನ್ನು ಈ ರೀತಿ ದೀರ್ಘದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ನೋಡುತ್ತಿರುವುದನ್ನು ಜನರು ಕಂಡರೆ ರಾಜನಲ್ಲಿ ಅವರಿಗೆ ಬಹು ಲಾಘವವು ಉಂಟಾಗುವುದರಿಂದ ಇದು ರಾಜಮರ್ಯಾದೆಗೂ ನೀತಿಗೂ ಕೇವಲ ವಿರುದ್ಧವು ; ಅದಲ್ಲದೆ ಮಹಾರಾಜನು ಇನ್ನೂ ತರುಣನು ; ಇದಾದರೊ ಬಾಲಯುವತಿಯ ಸಂದರ್ಶನವು ; ಆದಕಾರಣ ಬೇಗನೆ ರಥವನ್ನು ಮುಂದುವರಿಸುವುದೇ ಈಗ್ಗ ಯುಕ್ತವು" ಎಂದು ರಥಾಶ್ವಗಳನ್ನು ವೇಗಗೊಳಿಸಿದನು.

ಬಳಿಕ ಮಹಾರಾಜನು, ಆತುರದಿಂದ:—ಸುನನ್ದನೆ ! ರಥವನ್ನು ನಿಲ್ಲಿಸು ! ನಿಲ್ಲಿಸು !! ಇಂತಹ ಉತ್ಸವದ ದಿನವಾಗಿದ್ದರೂ ಈ ನವಯುವತಿಯು ಸಂತೋಷ ಪಡುವುದಕ್ಕೆ ಪ್ರತಿಯಾಗಿ ದುಃಖಿಸುತ್ತಿರುವಳು ; ಆಕೆಯ ಕಷ್ಟವನ್ನು ವಿಚಾರಿಸದೆ ಮುಂದಕ್ಕೆ ಹೋಗತಕ್ಕದು ನನಗೆ ಯುಕ್ತವಲ್ಲ ; ನಿಲ್ಲಿಸು ! ನಿಲ್ಲಿಸು !! " ಎಂದು ಹೇಳಿದರೂ ಆ ಸಾರಥಿಯು, ರಥವನ್ನು ನಿಲ್ಲಿಸುವುದು ಯುಕ್ತವಲ್ಲವೆಂದು ಮನದೊಳಗೆ ನಿಶ್ಚಯಿಸಿ ಮಹಾರಾಜನನ್ನು ಕುರಿತು:— "ಮಹಾರಾಜನೇ ! ಕುದುರೆಗಳು ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯವನ್ನು ಮೀರಿ ಹೋದುವು. " ಎಂದು ಹೇಳುತ್ತ ರಥವನ್ನು ವೇಗಗೊಳಿಸಲು, ರಾಜನು ಉನ್ಮಾದಿನಿಯನ್ನೂ, ಉನ್ಮಾದಿನಿಯು ರಾಜನನ್ನೂ, ಮರೆಯಾಗುವ

ವರೆಗೂ ಒಬ್ಬರಿಗೊಬ್ಬರು ನೋಡುತ್ತಿದ್ದು ಹಾಗೆಯೇ ಅಗಲಿ ಹೋದರು.

—o—

ಐದನೆಯ ಸಂಧಿ

Repentance.

ಪಶ್ಚಾತ್ತಾಪ.

ಬಳಿಕ ದೇವಸೇನ ಮಹಾರಾಜನು ಅರಮನೆಯನ್ನು ಸೇರಿದ ತರುವಾಯ ಮಹಾ ಚಿಂತಾಕ್ರಾಂತನಾಗಿ—“ನನ್ನ ರಾಜ್ಯದಲ್ಲಿ. . ., ಅದರಲ್ಲಿಯೂ ನನ್ನ ರಾಜಧಾನಿಯಲ್ಲಿ. . ., ಅದರೊಳಗೂ ರಾಜ ವೀಧಿಯಲ್ಲಿ. . ., ಇಷ್ಟೇ ಅಲ್ಲದೆ ಮಹೋತ್ಸವದದಿನ. . ., ಈರೀತಿ ಸ್ತ್ರೀಯು ನನ್ನ ಕಣ್ಣಿದಿರಿನಲ್ಲಿಯೇ ದುಃಖಿಸುತ್ತಿದ್ದುದನ್ನು ನೋಡಿದೆ ನಲ್ಲ ! ಹಾ ! ಇದೆಂತಹ ಅನ್ಯಾಯವು ! ರಾಜಧಾನಿಯಲ್ಲಿಯೇ ಈ ರೀತಿಯಾದಮೇಲೆ ದೂರಗ್ರಾಮಗಳಲ್ಲಿ ಇನ್ನೆಂತಿರಬಹುದು ! ಒಳ್ಳೆಯದು, ಮೊದಲು ಇವಳ ಸಂಗತಿಯನ್ನು ತಿಳಿಯುವೆನು !” ಎಂದು ತನ್ನಲ್ಲಿ ತಾನೇ ಮಾತನಾಡಿಕೊಂಡ ಬಳಿಕ, ಸಾರಥಿಯಾದ ಸುನಂದನನ್ನು ಕುರಿತು ಕುತೂಹಲದಿಂದ ಇಂತೆಂದನು :—“ ಸು ನಂದನೇ !

[೨೧. ತಾ:—“ಬಿಳುಪಾದ ಗೋಡೆಯಿಂದ ಸುತ್ತಲ್ಪಟ್ಟ ನಾವು ನೋಡಿದ ಆ ಮನೆಯು ಯಾರದೆಂಬುದನ್ನೂ, ಮತ್ತು ಆ ಶುಕ್ಲಮೇಘದ ಮೇಲೆ ಹೊಳೆಯುವಂತೆ ಅಲ್ಲಿ ಶೋಭಿಸುತ್ತಿದ್ದವಳು ಯಾರೆಂಬುದನ್ನೂ ನೀನು ಬಲ್ಲೆಯಾ ? ”]

ಶ್ಲೋ|| ಸಿತಪ್ರಾಕಾರಸಂವೀತಂ ವೇತ್ಸಿ ಕಸ್ಯ ನು ತದ್ಗೃಹಮ್ |
ಕಾ ಸಾ ತತ್ರ ವ್ಯರೋಚಿಷ್ಟ ವಿದ್ಯುತ್ಸಿತಘನಾಮ್ಬುದೇ ||೨೧||

ಎಂದು ಕೇಳಲು ಸಾರಥಿಯು ವಿನಯದಿಂದ:—“ ದೇವ ! ಆ ಮನೆಯು ನಿನ್ನ ರಾಜಧಾನಿಯ ವಾಸಸ್ಥನೂ ಮಹಾಧನಿಕನೂ ಆದ ಆ ಕಿರೀಟವತ್ಸನದು; ಅಲ್ಲಿ ನಿನ್ನನ್ನು ನೋಡುತ್ತ ನಿಂತಿದ್ದವಳೇ ಅವನ ಮಗಳು; ಅವಳನ್ನೇ ‘ಉನ್ಮಾದಿನೀ’ ಅಥವಾ ‘ಉನ್ಮಾದಯನ್ತೀ’ ಎಂದು ಜನರು ಕರೆಯುವರು. ” ಎಂದು ಹೇಳಲು ದೇವಸೇನನು ಅತ್ಯಂತ ಕುತೂಹಲದಿಂದ:—“ ಏನು ಏನು ! ಇನ್ನೊಂದು ಸಾರಿ ಹೇಳು !! ” ಎಂದು ಕೇಳಲು ಸಾರಥಿಯು ಮೊದಲಿನಂತೆಯೇ ಪುನಃ ಹೇಳಲು, ಮಹಾರಾಜನು ಸಾರಥಿಗೆ ಅಪ್ಪಣೆಯನ್ನಿತ್ತು ಕಳುಹಿದ ತರುವಾಯ, ವ್ಯಸನ ವಿಷಾದಗಳಿಂದ:—“ ಆಹಾ ! ಎಂತಹ ಪ್ರಮಾದವಾಯಿತು ! ಸಂದೇಹವೇನು ! ಕಿರೀಟವತ್ಸನು ಹಿಂದೆ ನನ್ನಲ್ಲಿಗೆ ಬಂದು ನನ್ನ ಮಗಳನ್ನು ಪತ್ನಿಯನ್ನಾಗಿ ಸ್ವೀಕರಿಸು ಎಂದು ಪ್ರಾರ್ಥಿಸಿದನಷ್ಟೆ; ಇವಳಿಗಾಗಿಯೇ ಅಲ್ಲವೆ ? ಆಃ ! ಇವಳೇ ಆ ಉನ್ಮಾದಯನ್ತಿಯು ! ಅದ್ದಿಯೇನು—

[೨೨. ತಾ:—“ಅಯ್ಯೋ ! ಮನೋಹರವಾದ ಅಕ್ಷರಗಳಿಂದ ಕೂಡಿರುವ ಆಕೆಯ (ಉನ್ಮಾದಯನ್ತೀ) ಎಂಬ ದಿವ್ಯ ನಾಮವು ಎಂತು ಅನ್ವರ್ಥವುಳ್ಳುದಾಗಿರುವುದೊ ಅದರಂತೆಯೇ, ಆ ಉನ್ಮಾದಯನ್ತಿಯ ಶುಭ್ರವಾದ ಮಂದಹಾಸವು ನನ್ನನ್ನು ಉನ್ಮತ್ತನಂತೆ ಮಾಡಿರುವುದು”]

ಎಂದು ಹಂಬಲಿಸಿದುದಲ್ಲದೆ ಪುನಃ ಪಶ್ಚಾತ್ತಾಪದಿಂದ:— “ಅಯ್ಯೋ ! ಇಂತಹ ಸರ್ವಮಂಗಳೆಯಲ್ಲಿ ಇಲ್ಲದ ಅಮಂಗಲ ದೋಷವನ್ನು ಆರೋಪಿಸಿ, ವರಿಸದೆ ಧಿಕ್ಕರಿಸಿದುದಲ್ಲದೆ ಅವಮಾನಕ್ಕೂ ಗುರಿಮಾಡಿದೆನಲ್ಲಾ ! ಅವಳೂ ಮತ್ತವಳ ತಂದೆತಾಯಿಗಳೂ ಎಷ್ಟು ನೊಂದುಕೊಂಡರೋ ಕಾಣೆನು ; ಈಕೆಗಿಂತಲೂ ಅನುರೂಪೆಯಾದ

ಅನ್ವರ್ಥರಮ್ಯಾಕ್ಷರಸೌಕುಮಾರ್ಯಮಹೋ ಕೃತಂ ನಾಮ ಯಥೇದಮಸ್ಯಾಃ
ಉನ್ಮಾದಯನ್ತೀತಿ ಶುಚಿಸ್ಮಿತಾಯಾಸ್ತಥಾ ಹಿ ಸೋನ್ಮಾದಮಿಮಾಕರೋನ್ಮಾಮ್ ೨೨

ಕನ್ಯೆಯು ಭುವನತ್ರಯದಲ್ಲಿ ಹುಡುಕಿದರೂ ನನಗೆ ಲಭಿಸುವಳೆ ? ತಾನಾಗಿಯೇ ಒಲಿದು ಬಂದಿದ್ದಾಗ ಧಿಕ್ಕರಿಸಿ, ಈಗ ಲಜ್ಜೆಯಿಲ್ಲದೆ ಹೇಗೆ ಪುನಃ ಅಪೇಕ್ಷಿಸಲಿ ? ಬಾಲ್ಯದಾರಭ್ಯ ಆಕೆಗೆ ನನ್ನಲ್ಲಿಯೇ ಅನುರಾಗವಿದ್ದುದರಿಂದಲೇ ನನ್ನನ್ನು ನೋಡುವಲ್ಲಿ ಅಳುತಿದ್ದಳು. ಹಾ ! ಎಂತಹ ಅಚಾತುರ್ಯವಾಯಿತು ! '' ಎಂದು ಪಶ್ಚಾತ್ತಾಪ ಪಡುತ್ತಿರುವ ಸಮಯಕ್ಕೆ ಸರಿಯಾಗಿ ರಾಜಕಾರ್ಯಗಳ ನಿಯಮಿತ ಕಾಲಗಳನ್ನು ಸೂಚಿಸುವ ಘಂಟೆಯ ' ಢಣ್ ಢಣ್ ' ಎಂಬ ತೀವ್ರ ಶಬ್ದವು ಮೊಳಗಲು ಮಹಾರಾಜನು ಅಸಹ್ಯಭಾವದಿಂದ:—

[೨೩. ತಾ:—''ನನ್ನ ಮನವು ಆಕೆಯ ಅಂಗವಿಲಾಸವನ್ನೂ ಮುಖಭಾವವನ್ನೂ ದೃಂಗ್ಮಾಧುರ್ಯವನ್ನೂ ಸ್ಮರಿಸುತ್ತ ನಿಶ್ಚಲತ್ವ ವನ್ನೂ ಹೊಂದಿರುವಲ್ಲಿ, ಈ ಹಾಳು ನಾಳಿಕೆಯು ಕರ್ಣಕಠೋರ ವಾದ ಶಬ್ದವನ್ನು ಮಾಡುವುದರಿಂದ ನನ್ನ ಕೋಪವನ್ನು ಉದ್ರೇಕಿ ಸುವುದು ! '']

ಎಂದು ಖಿನ್ನನಾಗಿ ಬಳಿಕ ಒಂದುಕ್ಷಣ ಯೋಚಿಸಿ:—ಆ ಪುರೋಹಿತ ಸ್ತ್ರೀಲಕ್ಷಣಜ್ಞರು ನನ್ನನ್ನು ಮೋಸಗೊಳಿಸಿರಬಹುದೆ?. . . ಹಾಗೆ ಊಹಿಸಲು ಅವಕಾಶವಿಲ್ಲ ; ಏಕೆಂದರೆ ಅವರು ಧರ್ಮಪರಾ ಯಣರು ; ಮತ್ತು ಹಿಂದೆ ಯಾವವಿಧವಾದ ಕೃತ್ರಿಮವನ್ನೂ ನನ್ನಲ್ಲಿ ನಡೆಸಿಲ್ಲ ; ಆದಕಾರಣ ಇದು ದೈವವೈಚಿತ್ರ್ಯವಾಗಿ ಇರಬೇಕು ; ಇಷ್ಟಾದರೂ ನನ್ನ ಮನವು ವಿಷಾದದಿಂದ ನೋಯುವುದು ; ಅಯ್ಯೋ! ನನಗೆ ಸುಖವನ್ನೂ ಸಂತೋಷವನ್ನೂ ಉಂಟುಮಾಡುವ ಸದುದ್ದೇ ಶದಿಂದ ನನ್ನಲ್ಲಿಗೆ ಬಂದ ಸಭ್ಯನಾದ ಆ ಕಿರೀಟವತ್ಸನಿಗೆ ಮನ್ನಣೆ ಯನ್ನು ಮಾಡುವುದಕ್ಕೆ ಪ್ರತಿಯಾಗಿ ಅವಮಾನವನ್ನೂ ದುಃಖವನ್ನೂ

ತಸ್ಯಾ ವಪುರ್ವಿಲಸಿತಸ್ಮಿತವೀಕ್ಷಿತೇಷು ಸಂರಾಗನಿಶ್ಚಲಮತೇಃಸಹಸಾ ಸ್ಫನನ್ತಿ ।
ಕಾರ್ಯಾಂತರಕ್ರಮನಿವೇದನಧೃಷ್ಟಶಬ್ದಾ ವಿದ್ವೇಷಮುತ್ತುದತಿ ಚೇತಸಿ ನಾಲಿಕಾ ಮೆ

ಉಂಟುಮಾಡಿದೆನಲ್ಲಾ ! ಈಗೇನು ಮಾಡಲಿ ? ಈ ದುಃಖವನ್ನು ಎಂತು ಮರೆಯಲಿ ? ಹಾ ! ದುಷ್ಟಬುದ್ಧಿಯೆ ! " ಎಂದು ವಿಷಾದ ಪಡುತ್ತಿರುವಲ್ಲಿ ಪಾಕಶಾಲಾಧ್ಯಕ್ಷನು ರಾಜನಲ್ಲಿಗೆ ಬಂದು ಕೈಮುಗಿದು:—ಜೀಯಾ ! ಭೋಜನಕಾಲವು ಮೀರಿ ಬಹು ಹೊತ್ತಾಯಿತು; ನಿನ್ನ ಆಗಮನವನ್ನು ನಿರೀಕ್ಷಿಸುತ್ತ ರಾಜಕುಲದವರು ಊಟವಿಲ್ಲದೆ ಕುಳಿತಿರುವರು ; ಬೇಗ ಬಿಜಯಮಾಡುವನಾಗು. " ಎಂದು ಪ್ರಾರ್ಥಿಸಲು ಮಹಾರಾಜನು ಜುಗುಪ್ಸೆಯಿಂದ:—" ಒಳ್ಳೆಯದು ! ಬರುವೆನು ನಡೆ. " ಎಂದು ಅವನನ್ನು ಕಳುಹಿದ ಬಳಿಕ ತನ್ನಲ್ಲಿ ತಾನೇ:—ನನ್ನಿಂದ ಇತರರಿಗೇಕೆ ಹಿಂಸೆಯುಂಟಾಗಬೇಕು ? ನಾನೂ ಹೋಗಿ ಬರುವೆನು. " ಎಂದು ವ್ಯಸನದಿಂದ ಭೋಜನಶಾಲೆಗೆ ಹೊರಟು ಹೋದನು.

——o——

ಆರನೆಯ ಸಂಧಿ.

The Prevalence of Unrighteousness.

ಅಧರ್ಮಪ್ರವೇಶ

ಬಳಿಕ ದೇವಸೇನಮಹಾರಾಜನು ಪಶ್ಚಾತ್ತಾಪದಿಂದ ಕೊರಗಿದವನಾಗಿ, ಇದರಂತೆಯೇ ಅನ್ನಪಾನಾದಿಗಳಲ್ಲಿಯೂ ರಾಜಕಾರ್ಯಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಉಪೇಕ್ಷೆಯನ್ನು ಹೊಂದಿ, ದಿನೇದಿನೇ ಕ್ಷಯಿಸುತ್ತಿರುವ ದೇಹ ಧೈರ್ಯಗಳುಳ್ಳವನಾಗಿ, ಏಕಾಕಿಯಾಗಿಯೇ ವಾಸಮಾಡಲು ಉಪಕ್ರಮಿಸಿದನು.

ಇತ್ತ ದೇವೇಂದ್ರನೇ ಮೊದಲಾದ ದೇವತೆಗಳು ಈ ರಾಷ್ಟ್ರದಲ್ಲಿ ತಮ್ಮ ಕೃತ್ರಿಮಾದಿಗಳನ್ನು ಪ್ರಯೋಗಿಸಿ ತದ್ವಾರ ಈ ರಾಜನನ್ನೂ ಇವನ ಪ್ರಜೆಗಳನ್ನೂ ಪಾಪಕಾರ್ಯಾಸಕ್ತರನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಿ

ನಾಶಪಡಿಸಲು ಇದೇ ಸಕಾಲವೆಂದು ಭಾವಿಸಿ, ಇತರ ದೇಶದ ಅನಾರ್ಯರಿಗೆಲ್ಲ ದುರಾಶೆಯನ್ನು ಉಂಟುಮಾಡಲಾಗಿ, ಅವರುಗಳು ಈ ರಾಷ್ಟ್ರವನ್ನು ಪ್ರವೇಶಿಸಿ ಕ್ರೂರಕರ್ಮಗಳನ್ನೂ ಘಾತುಕತ್ವವನ್ನೂ ಮಾಡಲು ಆರಂಭಿಸಿದರು. ಬಳಿಕ ತಾವೂ ತಮ್ಮ ತಮ್ಮ ದುಷ್ಪ್ರಭಾವಗಳನ್ನು ಪ್ರಯೋಗಿಸಲು ಉಪಕ್ರಮಿಸಿದರು. ಹೀಗಾಗಲು ಈ ರಾಷ್ಟ್ರದಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲೆಲ್ಲಿ ನೋಡಿದರೂ ಕೊಲೆಯೂ, ಚೌರ್ಯವೂ, ದ್ರೋಹವೂ ದಿನಕ್ರಮೇಣ ಪ್ರಬಲಿಸಲು ಉಪಕ್ರಮಿಸಿದುವು. ಹೀಗಿರುವಲ್ಲಿ ಒಂದು ದಿನ ಈ ರಾಜಧಾನಿಯ ವಾಸಸ್ಥನಾಗಿಯೂ ಧನಿಕರಲ್ಲಿ ಅಗ್ರಗಣ್ಯನಾಗಿಯೂ ರಿಕ್ತಾನಾಥರಿಗೆ ಆಶ್ರಯಭೂತನಾಗಿಯೂ ಧರ್ಮಪರಾಯಣನಾಗಿಯೂ ಇದ್ದ ವೈಶ್ಯಕುಲತಿಲಕನಾದ ‘ದಾಯಕಶ್ರೇಷ್ಠಿ’ ಎಂಬುವನ ಮನೆಗೆ ಇತರ ದೇಶದ ಚೋರರು ಪ್ರವೇಶಿಸಿ, ಅವನ ಮನೆಯಲ್ಲಿದ್ದ ಸಮಸ್ತವಸ್ತುಗಳನ್ನೂ ಅಪಹರಿಸಿದ್ದರು. ಆ ಶ್ರೇಷ್ಠಿಯು ಅರುಣೋದಯವಾಗಲು ನಿದ್ರೆಯಿಂದ ಎದ್ದು ನೋಡುವಲ್ಲಿ, ಒಂದು ಹಗ್ಗದ ಶಿಂಬಿಯೂ ಮತ್ತೊಂದು ದಾತ್ರವೂ (ಕುಡುಗೋಲೂ) ಮಾತ್ರವೇ ಇದ್ದಿತೇ ಹೊರತು ಮತ್ತೊಂದು ವಸ್ತುವೂ ಗೋಚರಿಸದೇ ಇರಲು ಚಿಂತಾಕ್ರಾಂತನಾಗಿ ವ್ಯಸನದಿಂದ :— ‘ಹಾ! ವಿಧಿಯೇ! ಇದುವರೆಗೂ ನಮ್ಮ ರಾಜ್ಯದಲ್ಲಿ ಪ್ರಜೆಗಳಿಗೆ ಯಾವದೊಂದು ಉಪದ್ರವವೂ ಇರಲಿಲ್ಲ; ಈಗ ಎಲ್ಲೆಲ್ಲಿ ನೋಡಿದರೂ ಚೌರ್ಯವು ಪ್ರಬಲಿಸಿ ಅನೇಕರ ಮನೆಗಳು ಹಾಳಾಗಿ ಹೋದುವು; ನನ್ನ ಮನೆಯಲ್ಲಾದರೋ ಈ ಹಗ್ಗವನ್ನೂ ಈ ದಾತ್ರವನ್ನೂ ಮಾತ್ರವೇ ಬಿಟ್ಟು ಉಳಿದ ನನ್ನ ಧನವನ್ನೆಲ್ಲ ಅಪಹರಿಸಿಕೊಂಡು ಹೋಗಿರುವರು. ಈಗ ನಾನೇನುಮಾಡಲಿ? ನನ್ನ ಈ ಧನವು ಅನ್ಯದೇಶದ ದರಿದ್ರರಿಂದ ಅಪಹರಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿದ್ದಲ್ಲಿ ಅದು ಸೂಪಯುಕ್ತವೇ ಆಯಿತು; ಹಾಗಲ್ಲದೆ ನನ್ನ ಧನೋಚ್ಛ್ರಯವನ್ನು

ನೋಡಿ ಸಹಿಸಲಾರದ ದುಷ್ಟರಿಂದ ಏನಾದರೂ ಅಪಹರಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿದ್ದಲ್ಲಿ ಅದುಮಾತ್ರ ನನಗೆ ಮಹಾ ದುಃಖವನ್ನು ಉಂಟುಮಾಡುವುದು : ಒಳ್ಳೆಯದು ! ಈ ವಿಷಯವನ್ನು ರಾಜದೂತರಿಗೆ ತಿಳುಹುವೆನು. '' ಎಂದು ಆ ರಜ್ಜುದಾತ್ರಗಳನ್ನು ಕೈಯಲ್ಲಿ ಪಿಡಿದುಕೊಂಡು ಮನೆ ಯನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಸ್ವಲ್ಪದೂರ ಪೋದನು.

ಅಷ್ಟುಹೊತ್ತಿಗೆ ಸರಿಯಾಗಿ ಇವನ ಇದಿರಿಗೆ ಬರುತ್ತಿದ್ದ ಪತ್ನೀಪುತ್ರರಿಂದ ಸಮೇತನಾದ ಶೀಲಾಸನನೆಂಬ ಒಬ್ಬ ಬಡಬ್ರಾಹ್ಮ ಣನು ದುಃಖಿಸುತ್ತ ಇವನನ್ನು ಸಂಧಿಸಿದನು. ಇವನನ್ನು ನೋಡಿದ ದಾಯಕಶ್ರೇಷ್ಠಿಯು ಬಹುವ್ಯಸನಗೊಂಡು:—“ ಧರ್ಮಾತ್ಮನಾಗಿಯೂ ಸದಾಚಾರ ಸಂಪನ್ನನಾಗಿಯೂ ಜ್ಞಾನೈಶ್ವರ್ಯ ಶೋಭಿತನಾಗಿಯೂ ಇದ್ದ ಈ ಬ್ರಾಹ್ಮಣೋತ್ತಮನ ದುಃಖಕ್ಕೆ ಕಾರಣವು ಏನಾಗಿರ ಬಹುದು ? ಒಳ್ಳೆಯದು ! ಮೊದಲು ಇದನ್ನು ವಿಚಾರಿಸಿ ಬಳಿಕ ಇತರ ಕಾರ್ಯವನ್ನು ಮಾಡುವೆನು. '' ಎಂದು ನಿಶ್ಚಯಿಸಿ, ಆ ಬ್ರಾಹ್ಮಣನನ್ನು ಕುರಿತು ಭಕ್ತಿಗೌರವಗಳಿಂದ:—“ ಸ್ವಾಮಿನ್ ! ಇದೇಕೆ ಈ ರೀತಿ ದುಃಖಿಸುವಿರಿ ? '' ಎಂದು ಪ್ರಶ್ನೆಮಾಡಲು ಶೀಲಾ ಸನನು:—“ ಕಾಲಾನುಗತವಾದ ವಾರ್ಧಕದಿಂದಲೂ, ಈಗ ಪ್ರಾಪ್ತ ವಾಗಿರುವ ದಾರಿದ್ರ್ಯದೋಷದಿಂದಲೂ, ನೇತ್ರಪಾಟವವು ಕುಂದುತ್ತಿ ರುವುದರಿಂದ ನಿನ್ನನ್ನು ಗುರ್ತಿಸಲಾರೆನು ; ದಯೆಯಿಂದ ನಿನ್ನ ನಾಮ ವನ್ನು ತಿಳಿಸು ? '' ಎಂದು ಕೇಳಲು ದಾಯಕಶ್ರೇಷ್ಠಿಯು ಸಖೇ ದನಾಗಿ:—“ ಹಾ ! ನೀಚದಾರಿದ್ರ್ಯವೇ ? '' ಎಂದು ನಿಟ್ಟುಸಿರು ಬಿಟ್ಟು ಬಳಿಕ ವಿನಯದಿಂದ :—“ ನಾನು ದಾಯಕಶ್ರೇಷ್ಠಿಯು ; ತಾವು ಈ ರೀತಿ ದುಃಖಿತರಾಗಲು ಕಾರಣವೇನು ? ತಮ್ಮ ಸೇವೆಗೆ ನಾನು ಸಿದ್ಧನಾಗಿರುವೆನು. '' ಎಂದು ಹೇಳಲು ಶೀಲಾಸನನು:— ನಿನಗೆ ಮಂಗಳವಾಗಲಿ ! ಹಾಗಾದರೆ ಹೇಳುವೆನು ಕೇಳು—ನಮ್ಮ

ಮಹಾರಾಜನ ಈ ರಾಜಧಾನಿಯಲ್ಲಿ ನಾವುಗಳು ಇದುವರೆಗೂ ಯಾವು ದೊಂದು ದುಃಖವನ್ನೂ ಉಪದ್ರವವನ್ನೂ ಅರಿಯದೆ, ಆರ್ಯವಿಹಿತ ವಾದ ಧರ್ಮವನ್ನೂ, ಕುಲವಿಹಿತವಾದ ವೃತ್ತಿಯನ್ನೂ, ಅನುಷ್ಠಿ ಸುತ್ತ, ಮಹಾರಾಜನ ಶ್ರೇಯಃಪ್ರಾರ್ಥನೆಯನ್ನೂ ಮಾಡಿಕೊಂಡು ಸುಖವಾಗಿದ್ದೆವು ; ಇತರ ರಾಜ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಕ್ಷಾಮ ದಾರಿದ್ರ್ಯ ಮುಂತಾ ದುವು ಪ್ರಾಪ್ತವಾದರೂ ಧರ್ಮಪ್ರಿಯನಾದ ನಮ್ಮ ಮಹಾರಾಜನ ಈ ರಾಷ್ಟ್ರದಲ್ಲಿ ಋತುಧರ್ಮಗಳು ಸಕಾಲದಲ್ಲಿ ಪ್ರಾಪ್ತವಾಗಿ ಅನ ರ್ಘ್ಯವಾಗಿ ಧಾನ್ಯಾದಿಗಳು ಬೆಳೆಯುತ್ತಿದ್ದುದರಿಂದಲೂ, ಮತ್ತು ಪ್ರಜೆಗಳೆಲ್ಲರೂ ಸ್ವಧರ್ಮ ಸ್ವವೃತ್ತಿಗಳಿಂದ ಪತಿತರಾಗದೆ ಕಾರ್ಯ ದಕ್ಷರಾಗಿದ್ದುದರಿಂದಲೂ, ಯಾವುದೊಂದು ವಿಪತ್ತಿಗೂ ಮಾರ್ಗವೇ ಇರಲಿಲ್ಲ ; ಈಗಲಾದರೊ ಅನಾವೃಷ್ಟಿ ಕ್ಷಾಮ ದಾರಿದ್ರ್ಯ ರೋಗ ಮುಂತಾದುವು ಪ್ರಾಪ್ತವಾಗಿರುವುವು ; ಇದಕ್ಕೆ ಅನುಕೂಲವಾಗಿ ಜನರಲ್ಲಿ ಪರೋಪಕಾರಬುದ್ಧಿಯೂ ಅನ್ಯೋನ್ಯ ಮೈತ್ರಿಯೂ ಸಾಹಾ ಯ್ಯಬುದ್ಧಿಯೂ ತಪ್ಪಿಹೋಗಿ, ಸ್ವವ್ಯೂಹಕಲಹಗಳೂ ಪರಸ್ಪರ ದ್ರೋಹ ಗಳೂ ಉಂಟಾಗಿ, ರಾಜ್ಯವೇ ದುಃಸ್ಥಿತಿಗೆ ಪ್ರಾಪ್ತವಾಯಿತು ; ಇಷ್ಟೇ ಅಲ್ಲದೆ ಕೊಲೆಗಳೂ ಚೌರ್ಯವೂ ಎಲ್ಲೆಲ್ಲಿಯೂ ವೃದ್ಧಿಯಾಗಿರು ವುದಲ್ಲದೆ ನನ್ನ ಮನೆಯು ಆ ಚೌರ್ಯದಿಂದಲೇ ನಿರ್ಮೂಲವಾಗಿ, ಆ ಚೋರರ ಕ್ರೂರಹಿಂಸೆಗಳಿಂದ ಕೆಲವು ಪ್ರಾಣಗಳೂ ನಾಶವಾಗಿ, ನಾವುಗಳೂ ಅಪಾರವಾಗಿ ನೊಂದು, ಪ್ರಾಣರಕ್ಷಣೆಗಾಗಿ ರಾಜ್ಯಾ ಧಿಕಾರಿಗಳಲ್ಲಿ ಮೊರೆ ಇಟ್ಟೆವು ; ಸ್ವಕ್ಷೇಮ ಚಿಂತನೆಯಲ್ಲಿಯೂ ವನಿತಾ ಭೋಗದಲ್ಲಿಯೂ ನಿರತರಾದ ಆ ಅಧಿಕಾರಿಗಳು ನಮ್ಮ ಕಷ್ಟವನ್ನು ಉಪೇಕ್ಷಿಸಿದುದರಿಂದ ನಮಗೆ ಇನ್ನು ಈ ಅಧರ್ಮದ ಮಧ್ಯದಲ್ಲಿ ಇದ್ದರೆ ಸ್ವಧರ್ಮವೂ ಮಾನವೂ ನಾಶವಾದೀತು ಎಂಬ ಭೀತಿಯಿಂದ ಉಳಿದಿರುವ ಪತ್ನೀಪುತ್ರರಿಂದ ಒಡಗೂಡಿ ವನಕ್ಕಾದರೂ ಹೋಗಿ

ಅಲ್ಲಿ ಸ್ವಧರ್ಮವನ್ನೂ ಪ್ರಾಣಗಳನ್ನೂ ರಕ್ಷಿಸಿಕೊಳ್ಳಬೇಕೆಂದು ಉದ್ಯುಕ್ತನಾಗಿ ಬತ್ತ ಬಂದೆನು.'' ಎಂದು ಹೇಳಿ ರೋದನಮಾಡು ವುದಕ್ಕೆ ಉಪಕ್ರಮಿಸಲು, ದಾಯಕಶ್ರೇಷ್ಠಿಯು ಚೌರ್ಯದಿಂದ ತನ ಗುಂಟಾದ ಹಾನಿಯನ್ನೂ ಸವಿಸ್ತಾರವಾಗಿ ಹೇಳಿ, ತಾನು ರಾಜ ಸೇವಕರಲ್ಲಿಗೆ ಹೋಗಬೇಕೆಂದಿದ್ದ ಕಾರ್ಯವನ್ನು ಶುದ್ಧಾಂಗವಾಗಿ ಮರೆತು, ಆ ಬ್ರಾಹ್ಮಣನನ್ನು ಕುರಿತು ಧೈರ್ಯದಿಂದ:—''ಪೂಜ್ಯರೇ! ತಾವು ಚಿಂತಿಸಕೆಲಸವಿಲ್ಲ ; ನಾನು ಈ ದಿನ ಮೊದಲು ಮಾಡಿ ಕಷ್ಟ ಜೀವನವನ್ನು ಅವಲಂಬಿಸಿ ನನ್ನ ಕೈಯೊಳಗಿರುವ ಈ ಕುಡುಗೋಲಿ ನಿಂದ ಅರಣ್ಯದ ತೃಣಗಳನ್ನು ಕುಯಿದು ತಂದು ಅದರ ವಿಕ್ರಯ ದಿಂದ ಲಭಿಸಿದ ದ್ರವ್ಯದಲ್ಲಿ ನನ್ನ ಉದರ ಪೋಷಣೆಯನ್ನೂ, ಬ್ರಾಹ್ಮ ಣರಾದ ನಿಮ್ಮ ಪೂಜೆಯನ್ನೂ, ಮಾಡಿಕೊಂಡು ಸುಖವಾಗಿ ಇರು ವೆನು. ನೀವು ವನಕ್ಕೆ ತೆರಳ ಕೆಲಸವಿಲ್ಲ.'' ಎಂದು ಹೇಳಲು ಆ ಬ್ರಾಹ್ಮಣನು ಕರುಣೆಯಿಂದ :—'' ಆಯುಷ್ಮಂತನೆ ! ನಿನ್ನ ಧರ್ಮ ಬುದ್ಧಿಗೂ ಅನುಕಂಪೆಗೂ ಮೆಚ್ಚಿದೆನು ; ಕುಬೇರನಿಗೆ ಸಮವಾದ ಸಂಪತ್ತುಳ್ಳ ನೀನು ಹೇಗೆ ಶ್ರಮಾಜೀವಿಯಾಗುವೆ ? ಅದು ಹಾಗಿರಲಿ! ನಮ್ಮ ಈ ರಾಜ್ಯದೊಳು ಎಲ್ಲೆಲ್ಲಿಯೂ ಅಧರ್ಮವೇ ಪ್ರಬಲಿಸಿ ಧರ್ಮವು ಶುದ್ಧಾಂಗವಾಗಿ ಮುಳುಗಿ ಹೋಗಿರುವುದರಿಂದ ಧರ್ಮಜ್ಞರಿಗೆ ಇಲ್ಲಿ ರುವುದು ಯುಕ್ತವಲ್ಲ ; ಆದಕಾರಣ ವನಪ್ರದೇಶವೇ ಈಗ್ಗೆ ನಮಗೆ ಶ್ರೇಷ್ಠವು.'' ಎಂದು ಹೇಳಿದನು.

———o———

ಏಳನೆಯ ಸಂಧಿ.

Conflict Between Right and Wrong.

ಧರ್ಮಾಧರ್ಮಸಂಗ್ರಾಮ

ಇತ್ತ ಆ ಸಮಯಕ್ಕೆ ಸರಿಯಾಗಿ, ಇದೆಲ್ಲವನ್ನೂ ಅದೃಶ್ಯ ರಾಗಿ ನೋಡುತಿದ್ದ ಚಿತ್ರಗುಪ್ತರು, ಇವರುಗಳ ಧರ್ಮಸ್ಥೈರ್ಯ

ವನ್ನು ಪರೀಕ್ಷಿಸಲು ಇದೇ ತಕ್ಕ ಕಾಲವೆಂದು ನಿಶ್ಚಯಿಸಿ, ಧರ್ಮೋಪದೇಶಕರ ವೇಷಗಳನ್ನು ಅಳವಡಿಸಿಕೊಂಡು ಇವರುಗಳ ಇದಿರಿಗೆ ಬರಲು, ದಾಯಕಶ್ರೇಷ್ಠಿಯು ಅವರುಗಳನ್ನು ನೋಡಿ ಸಂಶಯದಿಂದ:—"ಇವರ ವೇಷಗಳನ್ನು ನೋಡಿದರೆ ಸ್ವಲ್ಪ ಆರ್ಯರಂತೆಯೂ, ಚೇಷ್ಟೆಗಳನ್ನು ನೋಡಿದರೆ ಅನಾರ್ಯರಂತೆಯೂ ತೋರುವುದು ; ಅಂತೂ ಗುರುಜನರಂತೆ ಕಾಣುವರು!" ಎಂದು ಮಾತನಾಡಿಕೊಳ್ಳುವುದರ ಒಳಗಾಗಿ ಚಿತ್ರನು ದಾಯಕಶ್ರೇಷ್ಠಿಯನ್ನು ಕುರಿತು ವಿನಯಸಂಪನ್ನನಂತೆ ಮೃದುವಾಗಿ:—"ಆಯುಷ್ಮಂತನೆ! ನೀನು ಯಾರು? ನಿನ್ನ ಹೆಸರೇನು ಎಂಬುದನ್ನು ದಯೆಯಿಂದ ಹೇಳುವುದರ ದ್ವಾರಾ ನನ್ನನ್ನು ಉಪಕರಿಸುವೆಯಾ?" ಈ ಸವಿನುಡಿಗಳನ್ನು ಕೇಳಿದ ದಾಯಕಶ್ರೇಷ್ಠಿಯು ತನ್ನ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಈರೀತಿ ಯೋಚಿಸಿದನು:—"ಇವರುಗಳಿಗೆ ನಮ್ಮ ದೇಶಭಾಷೆಯು ಬಾರದು ; ಮತ್ತು ವಾಕ್ ಶುದ್ಧಿಯೂ ಇಲ್ಲದೇ ಇರುವುದನ್ನು ನೋಡಿದರೆ ಅಸಂಸ್ಕೃತರಂತೆಯೂ, ಅನಾರ್ಯರಂತೆಯೂ, ಜನ್ಮಸೋಪಾನಗಳಲ್ಲಿ ಮೃಗಸೋಪಾನವನ್ನು ಕಳೆದು ಈಗತಾನೇ ಮನುಷ್ಯಸೋಪಾನವನ್ನು ಸೇರಿರುವಂತೆಯೂ ತೋರುವುದು! ನಿಜಸ್ಥಿತಿಯು ಹೀಗಿದ್ದರೂ ಬಾಹ್ಯತಃ ರಮ್ಯವಾದ ವೇಷವನ್ನು ಧರಿಸಿರುವುದನ್ನೂ ಮತ್ತು ನಮ್ಮ ದೇಶಭಾಷೆಯನ್ನು ಅಪಭ್ರಂಶವಾಗಿಯೂ ಬಹು ಪ್ರಯಾಸ ಪ್ರಯತ್ನಗಳಿಂದ ಒಂದೊಂದು ಅಕ್ಷರವಾಗಿ ಆಡುವುದನ್ನೂ ನೋಡಿದರೆ, ಸ್ವಕಾರ್ಯಸಾಧನೆಗಾಗಿ ಬಂದಿರುವಂತೆಯೂ ತೋರುವುದು! ಆದರೂ ಪರೀಕ್ಷಿಸಿ ನೋಡುವುದು ಉತ್ತಮ!" ಎಂದು ನಿಶ್ಚಯಿಸಿದ ಬಳಿಕ ಪ್ರಕೃತಿಸಿದ್ಧವಾದ ತನ್ನ ವಾಂಗ್ಮಾಧುರ್ಯವನ್ನು ವ್ಯಕ್ತಮಾಡುತ್ತ ಸ್ಪಷ್ಟವಾದ ಮಾತುಗಳಿಂದ:—"ಪೂಜ್ಯರೇ! ನಾನು ಈ ಪುರನಿವಾಸಿಯು; ನನ್ನನ್ನು ಜನರು ದಾಯಕಶ್ರೇಷ್ಠಿ ಎಂದು ಕರೆಯುವರು."

ಎಂದು ಹೇಳಲು ಚಿತ್ರನು ಇನ್ನೂ ವಿನಯವನ್ನು ನಟಿಸುತ್ತ: "ಇಲ್ಲಿ ನಿಂತಿರುವ ಇವರುಗಳು ಯಾರು?" ಎಂದು ಕೇಳಲು ದಾಯಕ ಶ್ರೇಷ್ಠಿಯು ವಿನಯದಿಂದ:—"ಶ್ರೋತ್ರಿಯ ಕುಲತಿಲಕನಾದ ಈ ಭೂಸುರೋತ್ತಮನು ಈ ರಾಜಧಾನಿಯ ನಿವಾಸಿಯು." ಎಂದು ಹೇಳಲು ಚಿತ್ರನು:—"ನಿಮ್ಮನ್ನು ನೋಡಿದರೆ ವ್ಯಸನಗೊಂಡವರಂತೆ ತೋರುವುದು; ಕಾರಣವೇನು?" ದಾಯಕ:—"ಪೂಜ್ಯರೇ! ವಿಧಿ ಶಾಸನವನ್ನು ಪ್ರತಿಬಂಧಿಸಲು ಮನುಷ್ಯನಿಗೆ ಸಾಧ್ಯವೆ? ನನ್ನ ಧನ ವೆಲ್ಲವನ್ನೂ ಈ ದೇಶಕ್ಕೆ ಪ್ರವೇಶಿಸಿರುವ ಅನಾರ್ಯಕುಲದ ಚೋರರು ಅಪಹರಿಸಿ, ನನ್ನ ಕೈಯಲ್ಲಿರುವ ಈ ಪಾತ್ರರಜ್ಜುಗಳನ್ನು ಮಾತ್ರ ಇಲ್ಲಿಯೇ ಬಿಟ್ಟಿದ್ದರು." ಚಿತ್ರ:—"ಅಯ್ಯೋ! ನಿನಗೆ ಇಂತಹ ದುರ್ದಶೆಯು ಪ್ರಾಪ್ತವಾಯಿತೆ? ಆದರೆ ಈಗೇನು ಮಾಡುವೆ?" ದಾಯಕ:— (ಧೈರ್ಯವಾಗಿ) "ಈ ರಜ್ಜುಪಾತ್ರಗಳ ಸಹಾಯ ದಿಂದಲೇ ನನ್ನ ಉದರಪೋಷಣೆಯನ್ನೂ ಕುಲಧರ್ಮ ರಕ್ಷಣೆಯನ್ನೂ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುವೆನು." ಚಿತ್ರ:— (ಶಂಕೆಯಿಂದ) "ಮಹೈಶ್ವರ್ಯ ಸಂಪನ್ನನಾಗಿದ್ದ ನೀನು ಈಗ ದೇಹ ಶ್ರಮವನ್ನು ಎಂತು ಸಹಿಸುವೆ?" ದಾಯ:—(ಧೈರ್ಯದಿಂದ) "ಪೂಜ್ಯರೆ! ಕಷ್ಟಬಂದಾಗ ಧೈರ್ಯವನ್ನು ಅವಲಂಬಿಸಬೇಕೇ ಹೊರತು ದೈನ್ಯವಿಷಾದಗಳಿಗೆ ಅಧೀನರಾಗಬಾರದು; ಏಕೆಂದರೆ ಪ್ರಾಜ್ಞರು ಈರೀತಿ ಹೇಳಿರುವರು:—

[ತಾ:—(೨೪) "(ಮನುಷ್ಯನು) ವಿಷಾದಪಡುವುದರಿಂದ ಅವನ ಆಪತ್ತು ಶಮನವಾಗಲಾರದು; ಆದಕಾರಣ ಇನ್ನು ದೈನ್ಯ ಪರಿಗ್ರಹವು ಸಾಕು; ಏಕೆಂದರೆ, ಕಾರ್ಯದಕ್ಷರು ಧೈರ್ಯವನ್ನು ಅವಲಂಬಿಸಿ ವಿಪತ್ತುಗಳನ್ನೆಲ್ಲ ಶ್ರಮವಿಲ್ಲದೆ ದಾಟಿ ಹೋಗುವರು.

ನಾಪತ್ಪ್ರತೀಕಾರವಿಧಿರ್ವಿಷಾದಸ್ತಸ್ಮಾದಲಂ ದೈನ್ಯಪರಿಗ್ರಹೇಣ ||
ಧೈರ್ಯಾತ್ತು ಕಾರ್ಯಪ್ರತಿಪತ್ತಿದಕ್ಷಾಃ ಕೃಚ್ಛ್ರೇಣಕೃಚ್ಛ್ರೇಣ ಸಮುತ್ತರನ್ತಿ ||೨೪||

(೨೫) ಆದಕಾರಣ ದೈನ್ಯವಿಷಾದಗಳನ್ನು ಈಗ ತ್ಯಜಿಸಿ ಮುಂದಣ ಕಾರ್ಯಕ್ಕೆ ಅವಕಾಶವನ್ನು ಹುಡುಕುವೆನು; ಏಕೆಂದರೆ, ವಿವೇಕಿಗಳ ಚಿತ್ತಸ್ಥೈರ್ಯವು ಧೈರ್ಯದಿಂದ ಉತ್ತೇಜನವನ್ನು ಹೊಂದಿ, ಬಯಸಿದ ಫಲಗಳನ್ನೆಲ್ಲ ಗ್ರಹಿಸುವುದಕ್ಕಾಗಿ ನೀಡಿದ ಕೈಯಂತಾಗುವುದು.]

ಎಂದು ಹೇಳಲು ಚಿತ್ರನು ಫಕಫಕನೆ ನಕ್ಕು:—"ಆಯುಷ್ಮಂತನೆ! ನಿನ್ನ ಮಾತನ್ನು ಕೇಳಿದರೆ ನಮಗೆ ವ್ಯಸನ ಉಂಟಾಗುವುದು; ಈ ಹಗ್ಗ ಕುಡುಗೋಲುಗಳ ಸಹಾಯದಿಂದ ಹೇಗೆ ನಿನ್ನ ಜೀವನವನ್ನೂ ಮಾಡಿಕೊಂಡು ನಿನ್ನ ಧರ್ಮವನ್ನೂ ಕಾಪಾಡಿಕೊಳ್ಳುವೆ?" ದಾಯಕ:—"ಇತರರಿಗೂ ನನಗೂ ಹಿಂಸೆಯು ಉಂಟಾಗದಂತೆ ವನಕ್ಕೆ ಹೋಗಿ ಹುಲ್ಲನ್ನು ಕುಯಿದು ತಂದು ಅದರ ವಿಕ್ರಯದಿಂದ ಲಭಿಸಿದ ದ್ರವ್ಯದಿಂದ ನಾನು ಹೇಳಿದಂತೆ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುವೆನು." ಚಿತ್ರ:—"ಆಯುಷ್ಮಂತನೇ! ಅದು ಸರಿಯಲ್ಲ, ನೀನು ಜಾಗ್ರತೆಯಾಗಿ ಧನಿಕನಾಗುವ ವೃತ್ತಿಯನ್ನು ಅವಲಂಬಿಸಬೇಕು, ಅದಕ್ಕೆ ತಕ್ಕ ಉಪಾಯ ಇರುವುದು." ದಾಯಕ:—"ಅದು ಯಾವುದು?" ಚಿತ್ರ:—(ಉತ್ಸಾಹದಿಂದ) "ದೇಹಕ್ಕೆ ಪುಷ್ಟಿಯನ್ನು ಉಂಟುಮಾಡುವ ಮಾಂಸವು ಸರ್ವರಿಗೂ ಪ್ರೀತಿಕರವಾದ ವಸ್ತುವು; ಅದಕ್ಕೆ ಹೆಚ್ಚು ಬೆಲೆಯನ್ನು ಕೊಟ್ಟು ಸರ್ವರೂ ಕೊಳ್ಳುವರು; ಆದಕಾರಣ ನೀನು ಪ್ರತಿನಿತ್ಯವೂ ಅರಣ್ಯಕ್ಕೆ ಹೋಗಿ ಹುಲ್ಲನ್ನು ಕುಯಿದು ತರುವುದಕ್ಕೆ ಪ್ರತಿಯಾಗಿ ಒಂದೊಂದು ಪ್ರಾಣಿಯನ್ನು ಕೊಂದು ಅದನ್ನು ತಂದು ಮಾರಿದರೆ, ಹುಲ್ಲಿನ ನೂರರಷ್ಟು ಲಾಭವು ಲಭಿಸುವುದು; ಹೀಗೆಯೇ ಕೆಲವು ಕಾಲ ನೀನು ಮಾಡುವುದರೊಳಗಾಗಿ ಕೋಟ್ಯಧೀಶ್ವರನಾಗುವೆ; ಆದಕಾರಣ ಇಂದಿನಿಂದ ಹಾಗೆ ಮಾಡಿ

ವಿಷಾದದೈನ್ಯಂ ವ್ಯಪಧೂಯ ತಸ್ಮಾತ್ಕಾರ್ಯಾವಕಾಶಂ ಕ್ರಿಯಯಾ ಭಜಾಮಿ ।
ಪ್ರಾಜ್ಞಸ್ಯ ಧೈರ್ಯಜ್ವಲಿತಂ ಹಿ ತೇಜಃ ಸರ್ವಾರ್ಥಸಿದ್ಧಿಗ್ರಹಣಾಗ್ರಹಸ್ತಃ ॥೨೫॥

ಸುಖಿಯಾಗು." ಎಂದು ಹೇಳಲು ದಾಯಕ ಶ್ರೇಷ್ಠಿಯು ಖಿನ್ನನಾಗಿ:—"ಅಯ್ಯೋ! ಅನಾರ್ಯರೆ! ನಿಮ್ಮ ದುರ್ಬುದ್ಧಿಯು ಎಂದಿಗೆ ನಾಶವಾದೀತು!" ಎಂದು ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ವ್ಯಥೆಗೊಂಡವನಾದರೂ ಮೇಲೆ ಪ್ರಶಾಂತಿಯನ್ನೇ ವ್ಯಕ್ತಮಾಡುತ್ತ ಭಯವನ್ನು ನಟಿಸಿ:—"ಅಯ್ಯೋ! ಅಯ್ಯೋ!! ಚೆನ್ನಾಗಿ ಹೇಳಿದಿರಿ!!! ನಾನು ಹಾಗೆ ಮಾಡಿದರೆ, ನೀವು ಹೇಳಿದಂತೆ ಸುಖಿಯಾಗುವುದಕ್ಕೆ ಪ್ರತಿಯಾಗಿ ನನಗೆ ಮರಣದಂಡನೆಯೇ ಪ್ರಾಪ್ತವಾಗುವುದು; ಏಕೆಂದರೆ, ಪ್ರಾಣಿವಧೆಯನ್ನು ಮಾಡುವವನಿಗೆ ಮರಣವೇ ಇಲ್ಲಿನ ರಾಜದಂಡನೆಯು." ಎಂದು ಹೇಳಲು ಚಿತ್ರನು:—"ಈ ರಾಷ್ಟ್ರವನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಇತರ ದೇಶದಲ್ಲಿ ಈ ವೃತ್ತಿಯನ್ನು ಅವಲಂಬಿಸಿ ಜೀವಿಸುವುದರಿಂದ ಭಯವೇನೂ ಇರದು." ಇದನ್ನು ಕೇಳಿದ ದಾಯಕಶ್ರೇಷ್ಠಿಯು ವಿಷಾದದಿಂದ:—"ಪೂಜ್ಯರೇ! ಧರ್ಮಜ್ಞರಾದ ನೀವೂ ಈ ರೀತಿ ಬೋಧೆ ಮಾಡುವುದನ್ನು ನೋಡಿದರೆ, ನನಗೆ ಲಜ್ಜೆಯೂ ಶೋಕವೂ ಉಂಟಾಗುವುವು. ಅದಲ್ಲದೆ.—

[ತಾ:—(೨೬) "ಎಲೈ ಯತೀಂದ್ರನೇ! ಮನುಷ್ಯನು ದಾರಿದ್ರ್ಯಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿ ಅನಾರ್ಯವನ್ನು (ನೀಚಕಾರ್ಯವನ್ನು) ಮಾಡುವುದು ಅತಿ ಸುಲಭವಾದರೂ, ನಿಜವಾದ ಆರ್ಯವಂಶೋತ್ಪನ್ನನಿಗೆ ಮಾತ್ರ ದುಷ್ಕರವಾಗುವುದು; ಆದಕಾರಣ ಯಾವುದರ ಪ್ರಾಪ್ತಿಗಾಗಿ ನಾನು ನಿರ್ದಯತ್ವವನ್ನು ಅವಲಂಬಿಸಬೇಕಾಗುವುದೋ ಅಂತಹ ದ್ರವ್ಯಲಾಭವು ನನಗೆ ಎಂದಿಗೂ ಬೇಡ!"]

ಆದರೆ ನಾನು ಈ ರೀತಿ ಪ್ರತಿವಾದ ಮಾಡಿದೆನೆಂದು ಕೋಪಿಸಲಾಗದು. ಅಪ್ಪಣೆಯಾದರೆ ನನ್ನ ಕಾರ್ಯವನ್ನು ಕುರಿತು ತೆರಳು

ಅನಾರ್ಯಮಾರ್ಯೇಣ ಯತೀನ್ದ್ರ ಲೋಕೇ ಸುದುಷ್ಕರಂ ಸುಷ್ಠ್ವಪಿ ದುರ್ಗತೇನ
ಮಾಭೂನ್ಮಮೈವ ಭೂನ್ಮೇನನು ವಿತ್ತಸಿದ್ಧಿರ್ಯತ್ಪ್ರಾಪ್ತಿಹೇತೋರದಯಾಶ್ರಯಸ್ಸ್ಯಾಮ್ ॥ ೨೬ ॥

ನೆನು.'' ಎಂದು ಹೇಳಿ ಅಲ್ಲಿಂದ ಮುಂದಕ್ಕೆ ಹೊರಟುಹೋದನು.

ಬಳಿಕ ಗುಪ್ತನು ಚಿತ್ರನನ್ನು ಹಿಂದಿಟ್ಟು ಈ ಬ್ರಾಹ್ಮಣನನ್ನೂ ಅವನ ಪತ್ನೀಪುತ್ರರನ್ನೂ ಪರೀಕ್ಷಿಸುವ ಕುತೂಹಲದಿಂದ ಅವನ ಬಳಿಗೆ ಹೋಗಿ ವಿನಯವನ್ನು ನಟಿಸುತ್ತ:—'' ಎಲೈ ವೃದ್ಧ ಬ್ರಾಹ್ಮಣನೆ! ಮೂರ್ಖನಾದ ಆ ವೈಶ್ಯನಂತೆ ನಮ್ಮ ಮಾತನ್ನು ನೀನೂ ನಿರಾಕರಿಸುವೆಯೊ, ಇಲ್ಲವೆ ಅಂಗೀಕರಿಸಿ ಸುಖಿಯಾಗುವೆಯೊ ?'' ಎಂದು ಕೇಳಲು ಶೀಲಾಸನನು ವಿನಯದಿಂದ:—'' ಮಹಾತ್ಮನೆ! ನೀನು ಏನನ್ನಾಜ್ಞಾಪಿಸುವೆ ?'' ಎಂದು ಕೇಳಲು ಗುಪ್ತನು ಪ್ರಸನ್ನನಂತೆ ನಟಿಸುತ್ತ:—'' ಹಾಗಾದರೆ ನಾನು ಹೇಳುವುದನ್ನೆಲ್ಲ ಸಾವಧಾನವಾಗಿ ಕೇಳು—ನೀನಾದರೋ ಬಹು ವೃದ್ಧನು ; ಮತ್ತು ಪತ್ನೀಪುತ್ರರಿಂದ ಸಮೇತನಾಗಿಯೂ ಇರುವೆ ; ಈಗಲೋ ಆಪತ್ಕಾಲವಾಗಿರುವುದು ; ಇವೆಲ್ಲಕ್ಕಿಂತಲೂ ನಿನ್ನ ದಾರಿದ್ರ್ಯವು ಅತಿ ಶೋಚನೀಯವಾಗಿಯೂ, ಸಹಿಸಲು ಅಶಕ್ಯವಾಗಿಯೂ ಇರುವುದು. ಇವೆಲ್ಲವೂ ನಿಜವೋ ಅಲ್ಲವೋ ಹೇಳು ?'' ಶೀಲಾಸನ:—(ನಮ್ರಭಾವದಿಂದ) ''ಇವೆಲ್ಲವೂ ನಿಜವು.'' ಗುಪ್ತ:—(ಉತ್ಸಾಹದಿಂದ) ''ಪಂಚಭೂತಾತ್ಮಕವಾದ ಈ ವ್ಯಷ್ಟಿಸಮಷ್ಟಿ ಪ್ರಪಂಚಗಳು ಪ್ರತಿಕ್ಷಣದಲ್ಲಿಯೂ ವಿಕಾರವನ್ನು ಹೊಂದುತ್ತಿರುವ ಅಂಶವೂ, ಮತ್ತಾ ವೃಕ್ಷಗಳು ಋತುವ್ಯತ್ಯಾಸಗಳಿಗೆ ಅನುಗುಣವಾಗಿ ತಾವೂ ವ್ಯತ್ಯಾಸವನ್ನು ಹೊಂದುವಂತೆ—ನಾವುಗಳೂ ಅವಸ್ಥಾಭೇದಗಳನ್ನು ಹೊಂದುವ ವಿಷಯವೂ, ಮತ್ತು ಈ ರೀತಿ ಪ್ರಪಂಚದ ಪ್ರತಿಯೊಂದು ವಸ್ತುವೂ ಕಾಲಾನುಸಾರವಾಗಿ ವಿಕಾರಗಳನ್ನು ತಪ್ಪದೆ ಹೊಂದುವ ಅಂಶವೂ ಕೂಡ, ನಿಜವೋ ಅಲ್ಲವೊ ?'' ಶೀಲಾ:—'' ಅದೂ ನಿಜ.'' ಗುಪ್ತ:—(ಧೃಷ್ಟತೆಯಿಂದ) ''ಹಾಗಾದರೆ ನೀನು ಈ ಆಪತ್ತಿನ ನಿವಾರಣೆಗಾಗಿ ತಕ್ಕ ಉಪಾಯವನ್ನೂ ವೃತ್ತಿಯನ್ನೂ ಅವಲಂಬಿಸಬೇಕೋ

ಬೇಡವೋ ಹೇಳು ?" ಶೀಲಾ:—(ಒಂದು ಕ್ಷಣಕಾಲ ಯೋಚಿಸಿ) "ಅವಲಂಬಿಸಬೇಕು: ಆದರೆ, ಮೂಲಧರ್ಮಕ್ಕೂ ಸ್ವಭಾವಕ್ರಮಕ್ಕೂ ವಿರೋಧವಾಗದಂತೆ ಎಚ್ಚರಿಕೆಯಿಂದ ಇರಬೇಕು." ಗುಪ್ತ:—(ತನ್ನ ಮಾತಿಗೆ ಒಡಂಬಡಲಾರನೆಂದು ಬೆದರಿ) "ಅದು ಹೇಗೆ?" ಶೀಲಾ:—(ಚಿತ್ತಸ್ಥೈರ್ಯದಿಂದ) "ಪಂಚಭೂತಗಳು ಪರಸ್ಪರ ವ್ಯತ್ಯಸ್ತವಾದ ಗುಣ ಕರ್ಮ ಸ್ವಭಾವಗಳುಳ್ಳವಾದರೂ ತಂತಮ್ಮ ಸಹಜ ಕರ್ಮಗಳನ್ನು ನಿಯಮಿತಕಾಲದಲ್ಲಿ ಆಚರಿಸುವುವೇ ಹೊರತು ಒಂದರ ಕರ್ಮವನ್ನು ಮತ್ತೊಂದು ಮಾಡುವುದೇ ಆಗಲಿ, ಅಥವಾ ಅಕಾಲದಲ್ಲಿ ಪ್ರಾಪ್ತವಾಗುವುದೇ ಆಗಲಿ, ಹೇಗೆ ಆಗುವುದಿಲ್ಲವೋ—ಮತ್ತು ವೃಕ್ಷಗಳು ಆಯಾಯ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಬಾಹ್ಯವ್ಯತ್ಯಾಸಗಳನ್ನು ಋತುಧರ್ಮಕ್ಕೆ ಅನುಸಾರವಾಗಿ ಹೊಂದಿದರೂ ಮೂಲದಲ್ಲಿ ಮಾತ್ರ ನಿರ್ವಿಕಾರವುಳ್ಳವುಗಳಾಗಿ ಎಂತು ಇರುವುವೋ—ಮತ್ತು ಸೂರ್ಯನು ಧರ್ಮನಿಯಮಿತವಾದ ಮಾರ್ಗದಲ್ಲಿ ಮೊದಲು ತಾನು ನಡೆದು, ತದ್ದ್ವಾರಾ ತನ್ನ ಅನುಗಾಮಿಗಳಾದ ಇತರ ಗ್ರಹಗಳನ್ನೂ ಅವವುಗಳಿಗೆ ನಿಯತವಾದ ಮಾರ್ಗದಲ್ಲಿ ನಡೆಯುವಂತೆ ಹೇಗೆ ಪ್ರೇರಿಸುವನೋ—ಅದರಂತೆಯೇ ಪ್ರಾಜ್ಞನಾದ ಮನುಷ್ಯನೂ ಕೂಡ, ಮೊದಲು ತಾನು ಧರ್ಮಪಥದಲ್ಲಿ ನಡೆದು ತದ್ದ್ವಾರಾ ಇತರರಿಗೂ ಅವರವರಿಗೆ ವಿಹಿತವಾದ ಧರ್ಮದಲ್ಲಿ ನಡೆಯುವಂತೆ ಬೋಧಿಸಬೇಕು; ಹೀಗೆ ಮಾಡಿದಲ್ಲಿ ಸ್ವಭಾವವಿರುದ್ಧವಾದ ದೋಷಗಳು ಪ್ರಾಪ್ತವಾಗವು. ಜಗತ್ತು ಕ್ರಮವಾದ ಮಾರ್ಗದಲ್ಲಿ ನಡೆದು, ಸಂಕರದೋಷಗಳೆಲ್ಲವೂ ಶಮನವಾಗಿ, ಲೋಕಕ್ಕೆ ಸುಖವೂ ಲಾಭವೂ ಶಾಂತಿಯೂ ಉಂಟಾಗುವುವು!"

ಈ ರೀತಿ ಸಕಾರಣವಾದ ಮತ್ತು ಧರ್ಮಸಮ್ಮತವಾದ ಉತ್ತರಗಳನ್ನು ಕೇಳಿದ ಗುಪ್ತನು, ಇವನನ್ನು ಈ ರೀತಿಯಾದ ತತ್ವವಿಚಾ

ರದಿಂದ ಗೆಲ್ಲುವುದಕ್ಕೆ ಆಗಲಾರದೆಂದು ನಿಶ್ಚಯಿಸಿ ಲೋಕನ್ಯಾಯ ವನ್ನು ಬೋಧಿಸುವುದರ ಮೂಲಕ ಇವನ ಬುದ್ಧಿಗೆ ಚಾಂಚಲ್ಯ ವನ್ನು ಉಂಟುಮಾಡಬೇಕೆಂಬ ಕುತೂಹಲದಿಂದ, ಚಿತ್ರನನ್ನು ಕುಹಕ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಸಂಜ್ಞೆಮಾಡಿದ ಬಳಿಕ ಅವನನ್ನು ಕುರಿತು ಕಪಟವಿನ ಯದಿಂದ:—" ಇವುಗಳೆಲ್ಲಾ ಹಾಗಿರಲಿ; ಈಗ್ಗೆ ಬೇಕಾದ ವಿಚಾರ ವನ್ನು ಮಾಡೋಣ; ಅದೇನೆಂದರೆ—ಈಗ ನಿನಗೆ ಕೇವಲ ಮುಪ್ಪಿನ ಕಾಲವು; ಆದುದರಿಂದ ನೀನು ಒಂದು ಕಡೆ ಕುಳಿತು ಹೆಚ್ಚುಶ್ರಮ ವಿಲ್ಲದೆ ಜೀವನವನ್ನು ಮಾಡಲು ಅನುಕೂಲಿಸುವ ಒಂದು ಉಪಾ ಯವು ಇರುವುದು; ಅದೇನೆಂದರೆ—ಯಾವುದನ್ನು ಪಾನಮಾಡಿದುದ ರಿಂದ ದೇವತೆಗಳು ಸುರರೆಂಬ ಖ್ಯಾತಿಯನ್ನು ಪಡೆದರೋ, ಮುನಿ ಜನರನ್ನು ಸತ್ಕರಿಸುವ ಸಾಮಗ್ರಿಗಳಲ್ಲಿ ಮುಖ್ಯವಾದುದೆಂದು ನಿಮ್ಮ ವೇದಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಧರ್ಮಗ್ರಂಥಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಯಾವುದು ವಿಖ್ಯಾತಿ ಯನ್ನು ಹೊಂದಿದೆಯೋ, ಯಾವುದನ್ನು ಸೇವಿಸದವನು ಸುಖಿಯೂ ಭೋಗಿಯೂ ಎಂದೆನಿಸನೋ, ಮತ್ಯಾವುದು ಈಗ ಧನಿಕರೆಲ್ಲರಿಗೂ ಅತಿ ಪ್ರಿಯವಾದುದಾಗಿಯೂ ಆನಂದವನ್ನು ಉಂಟುಮಾಡುವುದಾ ಗಿಯೂ ಇರುವುದೋ ಅಂತಹ ಸುರೆಯನ್ನು (ಹೆಂಡ ಮೊದಲಾದ ಮಾದಕಗಳನ್ನು) ವಿಕ್ರಯಿಸುವ ವೃತ್ತಿಯನ್ನು ಅವಲಂಬಿಸಿದುದೇ ಆದರೆ, ನಿನಗೆ ಕ್ಷಾಮಭೀತಿಯೂ ತೋರದೆ, ಸುಖವೂ ಲಾಭವೂ ಉಂಟಾಗಿ, ಕ್ಷಿಪ್ರದಲ್ಲಿಯೇ ಧನಿಕನೂ ಆಗುವೆ; ಇಷ್ಟೇ ಅಲ್ಲದೆ ಕ್ರಮೇಣ ನೀನೂ ಸೇವಿಸುತ್ತ ಬಂದರೆ ಮುಪ್ಪಿನ ದೌರ್ಬಲ್ಯವೂ ನಾಶವಾಗಿ, ಪ್ರಪಂಚಭೋಗವನ್ನು ಅನುಭವಿಸಲು ಅರ್ಹನೂ ಆಗುವೆ; ಕ್ಷಿಪ್ರದಲ್ಲಿಯೇ ಹಾಗೆಮಾಡು."

ಇದನ್ನು ಕೇಳಿದ ಶೀಲಾಸನನು ಕಿವಿಗಳನ್ನು ಮುಚ್ಚಿಕೊಂಡು "ಶಾಂತಂ ಪಾಪಂ! ಶಾಂತಂ ಪಾಪಂ!!" ಎಂದ ಬಳಿಕ ವಿಪ್ರಾ

ದರಿಂದ ಗುಪ್ತನನ್ನು ಕುರಿತು ಇಂತೆಂದನು:—“ ಮಹಾತ್ಮನೇ ! ನನ್ನ ಕುಲಧರ್ಮಕ್ಕೆ ವಿರುದ್ಧವಾದ ನಿನ್ನ ದುರ್ಬೋಧೆಯು ಸಾಕು; ನಿನ್ನ ಕುಹಕರಕ್ಕೆ ನಾನು ಮರುಗುವೆನು.” ಇದನ್ನು ಕೇಳಿದ ಗುಪ್ತನು ಕೋಪಗೊಂಡು :—“ ಅಯ್ಯೋ ! ಮೂರ್ಖ ; ನಿನ್ನ ದುಃಸ್ಥಿತಿಯನ್ನು ನೋಡಲಾರದೆ ಧನಾರ್ಜನೆಗೂ ಪ್ರಾಣರಕ್ಷಣೆಗೂ ಸುಲಭೋಪಾಯವನ್ನು ಸೂಚಿಸಿದರೆ, ಅದನ್ನು ಗಮನಿಸದೆ ಅವಿವೇಕದಿಂದ ಈ ರೀತಿ ಮಾತನಾಡುವೆ ? ” ಎಂದು ಗದರಿಸಲು ಶೀಲಾಪನನು ಅವನ ಅವಿವೇಕಕ್ಕೆ ನಕ್ಕು, ಬಳಿಕ ಅವನನ್ನು ಕುರಿತು ವಿಷಾದದಿಂದ:—“ ಪೂಜ್ಯನೇ ! ನೀನು ಹೇಳಿದುದು ಅನಾರ್ಯರಿಗೆ ವಿಹಿತವಾದ ಧರ್ಮದಂತೆ ತೋರುವುದು ; ಆದರೆ ಇದನ್ನು ಕೇಳು—

[೨೭. ತಾ:—“ (ಚಿತ್ತಸ್ಥೈರ್ಯವಿಲ್ಲದ) ಅವಿವೇಕಿಗಳು, ಯಾವುದಾದರೂ ಒಂದು ನೆಪವನ್ನು ಮಾಡಿಕೊಂಡು, ಸ್ವಧರ್ಮ ಮಾರ್ಗಗಳನ್ನು ಬಿಟ್ಟುಬಿಡುವರು ; ಆದರೆ, ತಪಸ್ಸು ವಿದ್ಯೆ ಸ್ವರೂಪ ಜ್ಞಾನಗಳೇ ಧನವಾಗಿ ಉಳ್ಳ ಸತ್ಕುಲಪ್ರಸೂತರು ಮಾತ್ರ, ಅತಿ ನೀಚವಾದ ಕಷ್ಟದಶೆಯಲ್ಲಿಯೂ ಕೂಡ ಸ್ವಕರ್ಮಭ್ರಷ್ಟರಾಗರು. ”]

ಆದಕಾರಣ ನಿನ್ನ ಮಾತಿನಂತೆ ಆ ಕೃತ್ಯವನ್ನು ಎಂದಿಗೂ ಮಾಡಲಾರೆನು. ಅದಲ್ಲದೆ, ಧರ್ಮೋಪದೇಶಕನಾಗಿಯೂ ಯತಿಯಾಗಿಯೂ ಇರುವ ನೀನು ಇಂತಹ ಬೋಧೆಯನ್ನು ಮಾಡಬಹುದೆ? ನಿಮ್ಮ ಧರ್ಮದಲ್ಲಿ ಮದ್ಯಪಾನವು ವಿಹಿತವಾಗಿ ಇರಬಹುದೆಂದು ತೋರುವುದು ! ನಿಮ್ಮನ್ನು ನೋಡಿದರೆ ಆರ್ಯಧರ್ಮವು ನಿಮಗೆ ಇನ್ನೂ ತಿಳಿಯದೆಂದು ತೋರುವುದು ! ಆದಕಾರಣ ನೀವುಗಳು ಆಚರಿಸುವ ಮದ್ಯಪಾನದಿಂದ ಉಂಟಾಗುವ ಹಾನಿಯನ್ನು ಅರಿತಿ

ನಿಮಿತ್ತಮಾಸಾದ್ಯ ಯದೇವ ಕಿಂಚನ ಸ್ವಧರ್ಮಮಾರ್ಗಂ ವಿಸೃಜನ್ತಿ ಬಾಲಿಶಾಃ
ತಪಶ್ಶ್ರುತಜ್ಞಾನಧನಾಸ್ತು ಸಾಧವೋ ನ ಯಾನ್ತಿ ಕೃಚ್ಛ್ರೇಪರಮೇಽಪಿ ವಿಕ್ರಿಯಾಮ್

ರುವ ನಮ್ಮ ಮಹಾರಾಜನು, ಮದ್ಯಪಾಯಿಗಳಿಗೆ ಲೋಹರಸವನ್ನು ಕುಡಿಸುವ ದಂಡನೆಯನ್ನು ವಿಧಿಸಿರುವನು. ಆದಕಾರಣ ನಮ್ಮ ದೇಶದಲ್ಲಿ ಇನ್ನು ಮೇಲೆ ಮದ್ಯಶಬ್ದವನ್ನೇ ಎತ್ತಬೇಡ. ನಿನಗೂ ಅದೇ ದಂಡನೆಯು ಉಂಟಾಗುವುದು ; ಮತ್ತು ನೀನೂ ಸೇವಿಸುವುದನ್ನು ಶುದ್ಧಾಂಗವಾಗಿ ತ್ಯಜಿಸು. ಏಕೆಂದರೆ, ಮದ್ಯಪಾನದ ಹಾನಿಗಳನ್ನು ಹೇಳುವೆನು ಕೇಳು:—

[(೨೮)ತಾ:—" ಯಾವುದು ತನ್ನನ್ನು ಪಾನಮಾಡಿದವನ ಶೀಲ (ಸದಾಚಾರ) ವನ್ನು ಹಾಳುಮಾಡುವುದೋ, ಯಶಸ್ಸನ್ನು ಕ್ಷಿಪ್ರದಲ್ಲಿಯೇ ನಾಶಮಾಡುವುದೋ, ಲಜ್ಜೆಯನ್ನು ದೂರಗೊಳಿಸುವುದೋ, ಬುದ್ಧಿಗೆ ಮಾಲಿನ್ಯವನ್ನು ಉಂಟುಮಾಡುವುದೋ, ಅಂತಹ ಮದ್ಯವನ್ನು, ಎಲೈ ಯತಿವರ್ಯನೆ ! ನೀನು ಕುಡಿಯಲು ಹೇಗೆ ಸಮರ್ಥನಾಗುವೆ ? (೨೯) ಮತ್ತು ಮನುಷ್ಯರು ಯಾವುದನ್ನು ಕುಡಿಯುವುದರಿಂದ ಕೆಟ್ಟ ನಡತೆಗಳುಳ್ಳವರಾಗಿ, ಭೀಕರವಾದ ನರಕವೆಂಬ ಹಳ್ಳದಲ್ಲಿ ಬೀಳುವರೋ, ಮತ್ತು (ಮುಂದೆ) ಮೃಗಾದಿಗಳ ಜನ್ಮವನ್ನೂ ಅಥವಾ ಪ್ರೇತತ್ವವನ್ನೂ ಇಲ್ಲವೆ ದಾರಿದ್ರ್ಯವನ್ನೂ ಕೂಡ ಅನುಭವಿಸುವರೋ ಅಂತಹ ಹಾಳು ಹೆಂಡವನ್ನು ನೋಡುವುದಕ್ಕೂ ಕೂಡ ಯಾವನು ತಾನೇ ಪ್ರಯತ್ನಿಸುವನು ? "]

ಇದನ್ನು ಕೇಳಿದ ಗುಪ್ತನು ಪರಿಭವದಿಂದ ಧೈರ್ಯಗುಂದಿದವನಾದರೂ, ಹೊರಗೆ ಪ್ರಶಾಂತನಂತೆ ನಟಿಸುತ್ತ ಅವನನ್ನು ಕುರಿತು

ಶೀಲಂ ನಿರ್ಮಾಲಯತಿ ಹಂತಿ ಯಶಃ ಪ್ರಸಹ್ಯ ಲಜ್ಜಾಂ ನಿರಸ್ಯತಿ ಮತಿಂ ಮಲಿನೀಕರೋತಿ | ಯನ್ನಾಮ ಪೀತಮುಪಹಸ್ತಿ ಗುಣಾಂಶ್ಚ ತಾಂಸ್ತಾಂಸ್ತತ್ಪಾತುಮರ್ಹಸಿ ಕಥಂ ಮುನಿವರ್ಯ ಮದ್ಯಮ್ ||೨೮||

ನಿಷೇವ್ಯ ಯದ್ದುರಿತಪ್ರಸಕ್ತಾಃ ಪತಂತಿಭೀಮಾನ್ನರಕಪ್ರಪಾತಾನ್ |
ತಿರ್ಯಗ್ಗತಿಂ ಪ್ರೇತದರಿದ್ರತಾಂ ಚ ಕೋ ನಾಮ ತದ್ದ್ರಷ್ಟುಮಪಿ ವ್ಯವಸ್ಯೇತ್ ||

ಪುನಃ "ಹಾಗಾದರೆ ಈಗ ನೀನು ಏನುಮಾಡುವೆ ?" ಎಂದು ಕೇಳಲು ಶೀಲಾಸನನು:- "ಸ್ವಧರ್ಮವನ್ನು ಕಾಪಾಡಿಕೊಳ್ಳುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಕಾಡಿಗೆ ತೆರಳುವೆನು." ಎಂದು ಹೇಳಿದ ಬಳಿಕ, ಹೆಂಡತೀಮಕ್ಕಳನ್ನು ಕುರಿತು :—"ಹೋಗೋಣ ನಡೆಯಿರಿ." ಎಂದು ಹೇಳಿ ಮುಂದಕ್ಕೆ ಹೊರಟುಹೋದನು.

ಬಳಿಕ ಚಿತ್ರನು, ತಂದೆಯ ಹಿಂದೆ ಹೊರಡುತಿದ್ದ ಆ ವೃದ್ಧ ಬ್ರಾಹ್ಮಣನ ಕುಮಾರನಿಗೆ ಎದುರಿಗೆ ನಿಂತು :—"ಇನ್ನು ಇವನನ್ನು ಪರೀಕ್ಷಿಸಿ ನೋಡುವೆನು." ಎಂಬ ತವಕದಿಂದ ಪ್ರೇಮವನ್ನು ನಟಿಸುತ್ತ ಅವನನ್ನು ಕುರಿತು:—"ಎಲೈ ವಟುವೆ ! ನಿನ್ನ ತಂದೆಯು ಪ್ರಪಂಚದ ಪ್ರಕೃತಸ್ಥಿತಿಯನ್ನು ಅರಿಯದೆ, ವೃದ್ಧಾಚಾರವೆಂಬ ಗ್ರಹದಿಂದ ಹಿಡಿಯಲ್ಪಟ್ಟವನಾಗಿ, ನಾವು ಹೇಳುವ ಹಿತೋಕ್ತಿಗಳನ್ನೆಲ್ಲ ತಿರಸ್ಕರಿಸಿದನು ; ಅವನಂತೂ ಸಾಯುವ ಮುದುಕ ; ಅವನ ಪಾಡು ಹಾಗಿರಲಿ ! ಆದರೆ, ನೀನು ಇನ್ನೂ ಬಾಲಕ. ಮುಂದೆ ಅನೇಕವಿಧವಾಗಿ ಪ್ರಪಂಚದಲ್ಲಿ ಬದುಕಬೇಕು ; ಆದಕಾರಣ ಆ ಮುದುಕನ ಮಾರ್ಗವನ್ನು ನೀನೂ ಅನುಸರಿಸದೆ, ನಮ್ಮ ಮಾತುಗಳನ್ನು ಲಾಲಿಸಿ ಸುಖಿಯಾಗು." ವಟು:-(ವಿನಯದಿಂದ ವಂದಿಸಿ) "ಪೂಜ್ಯರೇ ! ನಾನು ಇಲ್ಲಿ ನಿಲ್ಲಲು ಯತ್ನವಿಲ್ಲ : ವೃದ್ಧನಾದ ನನ್ನ ಜನಕನು ಒಬ್ಬನೇ ಹೋಗುತ್ತಿರುವನು ; ನಾನು ಆತನ ಸೇವೆಗೆ ಹೋಗಬೇಕಾಗಿರುವುದು; ಆದಕಾರಣ ಜಾಗ್ರತೆಯಾಗಿ ಆಜ್ಞಾಪಿಸಿರಿ." ಚಿತ್ರ:—(ಪ್ರೀತಿಯನ್ನು ನಟಿಸುತ್ತ) "ವತ್ಸನೆ ! ನೀನೂ ಈ ರೀತಿ ವಿಕಲ್ಪಗೊಂಡರೆ ಹೇಗೆ ಹೇಳುವುದು ? ಸ್ವಲ್ಪಕಾಲ ಶಾಂತನಾಗಿ, ನಾವು ಹೇಳುವುದನ್ನು ಕೇಳು—ನೀನು ಈಗ ನಿನ್ನ ತಂದೆಯನ್ನು ಕಾಪಾಡಬೇಕೆಂದು ಹೇಳಿದೆಯಷ್ಟೆ, ಅದು ನ್ಯಾಯವಾಗಿಯೇ ಇರುವುದು ; ಆದರೆ ಬ್ರಹ್ಮಚರ್ಯಕ್ಕೆ ವಿಹಿತವಾದ ಭಿಕ್ಷಾವೃತ್ತಿಯಿಂದ ಹಾಗೆ ಮಾಡಲು ಈಗ

ಕೇವಲ ದುರ್ಭಿಕ್ಷಕಾಲವು; ಅದಲ್ಲದೆ ನಿಮ್ಮ ದಾರಿದ್ರ್ಯಾವಸ್ಥೆಯನ್ನು ನೋಡಿದರೆ ನಿಮ್ಮನ್ನು ನಿಮ್ಮ ಬಂಧುಗಳು ಕೂಡ ಧಿಕ್ಕರಿಸುವರು; ಆದಕಾರಣ ನೀನು ಈಗ ಹಣವನ್ನು ಗಳಿಸಿದರೆ ನಿಮ್ಮನ್ನು ನಿಮ್ಮ ಬಂಧುಗಳೂ ಮತ್ತು ಇತರರೂ ಗೌರವಿಸುವರು, ಇದಕ್ಕೆ ಅನುಸಾರವಾಗಿ ಲೋಕಾನುಭವಿಗಳೂ ಈರೀತಿ ಹೇಳಿರುವರು:—

[೩೦. ತಾ:—" (ಮನುಷ್ಯನು) ಯಾವುದನ್ನು ಸಂಪಾದಿಸುವುದರಿಂದ ಸ್ವಜನರೂ ಗೌರವಿಸುವರೋ ಅಂತಹ ಧನವು ಬಡತನದ ದುಃಖವನ್ನು ನಾಶಮಾಡುವುದು."]

ಆದಕಾರಣ ಮೊದಲು ನೀನು ಧನವನ್ನು ಆರ್ಜಿಸುವ ಉಪಾಯವನ್ನು ಈಗ ಹುಡುಕಬೇಕು." ವಟು:—(ಖಿನ್ನನಾಗಿ) "ಈಗ ದುರ್ಭಿಕ್ಷಕಾಲವಾಗಿ ಇರುವುದರಿಂದ ಜನರು ಸ್ವಕ್ಷೇಮಚಿಂತನೆಯಲ್ಲಿ ನಿರತರಾಗಿ, ಇತರರ ದುಃಖವನ್ನು ಲಕ್ಷಿಸುವುದೇ ಇಲ್ಲ ; ಈಗ ನಾನೇನು ಮಾಡಲಿ?" ಚಿತ್ರ:—(ಸಖೇದನಾಗಿ) "ಯುವಕನಾಗಿಯೂ ದೃಢಾಂಗನಾಗಿಯೂ ಇದ್ದರೂ, ಹೀಗೆ ಚಿಂತಿಸಬಹುದೆ ? ಜನರು ಸ್ವಕ್ಷೇಮನಿರತರಾದರೇನು ? ಬೇರೆ ಉಪಾಯವು ಇದ್ದೇ ಇರುವುದು." ವಟು:—(ವಿನಯದಿಂದ) "ಅದಾವುದು ?" ಚಿತ್ರ:—(ಅಟ್ಟಹಾಸದಿಂದ) "ಧನಿಕರಾಗಿರುವವರು ದೈನ್ಯದಿಂದ ಬೇಡುವವರಿಗೆ ಕೊಡುವುದಿಲ್ಲವಷ್ಟೆ, ಅಂಥವರ ಧನವನ್ನು ಬಲಾತ್ಕಾರದಿಂದ ಅಪಹರಿಸು; ಹಾಗೂ ಆಗದೇ ಇದ್ದರೆ ಕಳ್ಳತನವು ಸಿದ್ಧವಾಗಿಯೇ ಇರುವುದು." ವಟು:—(ಖಿನ್ನನಾಗಿ) "ಚೆನ್ನಾಗಿ ಸೂಚಿಸಿದಿರಿ ! ನಾನು ಬ್ರಾಹ್ಮಣವಂಶೋತ್ಪನ್ನನಾಗಿ ಕಳ್ಳತನಮಾಡಿದರೆ ನನ್ನ ಕುಲದ ಮತ್ತು ನಮ್ಮ ಮಹಾರಾಜನ ಕೀರ್ತಿ ಗೌರವಗಳು ಏನಾಗಬೇಕು ? ಚಿತ್ರ:— (ಸಖೇದನಾಗಿ) "ಅಯ್ಯೋ ! ಅಜ್ಞ ! ನೀನು ಇನ್ನೂ ಹುಡುಗ ; ಶಾಸ್ತ್ರಪರಿ

ಶ್ಲೋ॥ ಹಂತಿ ದಾರಿದ್ರ್ಯದುಃಖಂ ತು ಸನ್ತತ್ಯಾರಾಧನಂ ಧನಮ್ ॥೩೦॥

ಚಯವೂ ಇಲ್ಲದಂತೆ ತೋರುವುದು; ನಿಮ್ಮ ಗ್ರಂಥಗಳಲ್ಲಿಯೇ ಹೇಳಿರುವ ಶಾಸ್ತ್ರವಚನವನ್ನು ಕೇಳು:—

[೩೧ ತಾ:—“ ಆಪತ್ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಕಳ್ಳತನವು ಬ್ರಾಹ್ಮಣನಾದವನಿಗೆ ವಿಹಿತವಾದ ವೃತ್ತಿಯೆಂದು ಧರ್ಮವಚನವಿರುವುದು; ಮತ್ತು ದಾರಿದ್ರ್ಯವೆಂಬುದೇ ಲೋಕದಲ್ಲಿ ಅತಿ ನೀಚವಾದ ಆಪದವು: ಆದಕಾರಣ ಪರರ ಸ್ವತ್ತನ್ನು (ಬ್ರಾಹ್ಮಣನು) ಭೋಗಿಸುವುದು ದೋಷವಲ್ಲ; ಏಕೆಂದರೆ, ನ್ಯಾಯತಃ ಲೋಕದ ವಸ್ತುಗಳೆಲ್ಲವೂ ಬ್ರಾಹ್ಮಣರದೇ ಆಗಿರುವುವು. (೩೨) ಹೀಗೆ ಅವಕಾಶವಿರುವಲ್ಲಿ ಬಲಾತ್ಕಾರದಿಂದ ಇತರರ ಧನವನ್ನು ಅಪಹರಿಸಲು ನಿನ್ನಂತಹ (ಯುವಕರಿಗೆ) ಶಕ್ತಿಯೂ ಇರುವುದು ; ಆದರೆ ಇಂತಹ ನಿನ್ನ ಕಾರ್ಯವು ನಿನ್ನ ಯಶಸ್ಸಿಗೆ ಹಾನಿಯನ್ನು ಉಂಟುಮಾಡುವುದೆಂದು ಶಂಕಿಸುವ ಪಕ್ಷಕ್ಕೆ, ಯಾರೂ ಇಲ್ಲದ ಸ್ಥಳದಲ್ಲಿ ಗೋಪ್ಯವಾಗಿ ಈ ವ್ಯವಸಾಯವನ್ನು ಮಾಡಲೇಬೇಕು.”]

ವಟು:—(ಖಿನ್ನನಾಗಿ) “ ತಾವೇನೋ ನನ್ನ ಹಿತಕ್ಕಾಗಿ ಬಹು ಶ್ರಮಪಡುವಂತೆ ತೋರುವುದು ; ಆದರೆ ನನಗೆ ಅಚ್ಛೇದ್ಯವಾದ ಸಂಶಯವು ಉಂಟಾಗಿರುವುದು ; ಅದೇನೆಂದರೆ—

[೩೩. ತಾ:—“ ಲೋಕದಲ್ಲಿ ಶೂನ್ಯಪ್ರದೇಶವೆಂಬುದನ್ನೇ ನಾನು ಅರಿಯೆನು ; ಎಲ್ಲಿ ಇತರರನ್ನು ನಾನು ನೋಡುವುದಿಲ್ಲವೋ

ಆಪದ್ಧರ್ಮಸ್ತೇಯಮಿಷ್ಟಂ ದ್ವಿಜಾನಾಮಾಪಚ್ಛಾನ್ತ್ಯಾನಿಃಸ್ವತಾ ನಾಮ ಲೋಕೇ
ತಸ್ಮಾದ್ಭೋಜಂ ಸ್ವಂಪರೇಷಾಮದುಷ್ಟೈಃ ಸರ್ವಂ ಚೈತದ್ಬ್ರಾಹ್ಮಣಾನಾಂಸ್ವಮೇವ॥
ಕಾಮಂ ಪ್ರಸಹ್ಯಾಪಿ ಧನಾನಿ ಹರ್ತುಂ ಶಕ್ತಿರ್ಭವೇದೇವ ಭವದ್ವಿಧಾನಾಮ್ ।
ತ್ವೇಷ ಯೋಗಃ ಸ್ವಯಶೋ ಹಿ ರಕ್ಷ್ಯಂ ಶೂನ್ಯೇಷು ತಸ್ಮಾದ್ವ್ಯವಸೇಯಮೇವ॥

ಶ್ಲೋ॥ ಅಹಂ ಲೋಕೇ ನ ಪಶ್ಯಾಮಿ ಶೂನ್ಯಂ ಕ್ವಚನ ಕಿಂಚನ
ಯತ್ರಾಪ್ಯನ್ಯಂ ನ ಪಶ್ಯಾಮಿ ನನ್ವಶೂನ್ಯಂ ಮಯೈವ ತತ್ ॥೩೩॥

ಅದು ನನ್ನಿಂದೆಂದಿಗೂ ಶೂನ್ಯವಾಗಿರದು. (೩೪) ಮತ್ತು ಯಾವ ದುಷ್ಕಾರ್ಯವು ಇತರರಿಂದ ನೋಡಲ್ಪಟ್ಟುದಾಗಲೀ ಅಥವಾ ತನ್ನಿಂದ ನೋಡಲ್ಪಟ್ಟುವಾಗಲಿ, ಅಂತೂ, ಅದು ಬಹಿರಂಗವಾದಂತೆಯೇ ಆಯಿತು ; ಏಕೆಂದರೆ ಆ ಕೃತ್ಯವನ್ನು ನನ್ನ ಅಂತರಾತ್ಮನು ನೋಡಿಯೇ ನೋಡುವನು '']

ಆದಕಾರಣ ಗೋಪ್ಯವಾಗಿ ಕಳ್ಳತನಮಾಡಲು ಹೇಗಾಗ ವುದು ? ಅದಲ್ಲದೆ ನಿಮ್ಮ ಮಾತನ್ನು ಕೇಳಿ ನಾನು ಈಗಲೇ ಚೋರ ನಾದರೆ, ಮುಂದಕ್ಕೆ ಗೌರವದಿಂದ ಬಾಳುವ ಬಗೆಹೇಗೆ ? ಮತ್ತು ನನ್ನ ಚರ್ಯೆಯು ರಾಜನಿಗೆ ತಿಳಿದುಬಂದರೆ ನನ್ನ ಕೈಯ್ಯನ್ನು ಕತ್ತ ರಿಸದೆ ಬಿಡುವನೆ ? ಅದೂ ಅಲ್ಲದೆ, ಮನುಷ್ಯನು ಬಡತನವು ಒದ ಗಿದಾಗ ಬರುವ ಕಷ್ಟಗಳನ್ನೆಲ್ಲ ಶಾಂತತೆಯಿಂದ ಸಹಿಸಿ ಸುವೃತ್ತನಾ ಗಿದ್ದರೆ ಜನರೆಲ್ಲರೂ ಗೌರವಿಸುವುದಲ್ಲದೆ ರಾಜನೂ ಮರ್ಯಾದಿಸು ವನು ; ಮತ್ತು ದಾರಿದ್ರ್ಯವೂ ಶಾಶ್ವತವಾಗಿರದು. ತತ್ವವು ಹೀಗಿ ರುವಲ್ಲಿ ಧರ್ಮವಿಹಿತವಾದ ಮಾರ್ಗವನ್ನು ಅವಲಂಬಿಸಬೇಕೇ ಹೊರತು ನಿಮ್ಮ ಮಾತನ್ನು ಕೇಳಿ ಇಹಪರಸುಖಗಳೆರಡನ್ನೂ ಹೇಗೆ ಕೆಡಿಸಿಕೊಳ್ಳಲಿ ? ನಿಮ್ಮ ಬೋಧೆಯು ಸಾಕು ; ಇನ್ನು ಮುಂದೆ ನಮ್ಮ ದೇಶಾವರಣದಲ್ಲಿ ಇಂತಹ ದುರ್ಬೋಧೆಯನ್ನು ನೀವು ಮಾಡ ತೊಡಗಿದರೆ ಮಹಾದುಃಖವನ್ನು ಅನುಭವಿಸುವಿರಿ ; ಜಾಗರೂಕರಾಗಿರಿ, ನಮ್ಮ ತಂದೆಯು ಒಬ್ಬನೇ ಹೋಗುತ್ತಿರುವನು ; ನಾನೂ ಹೊರಡು ವೆನು ; ನನ್ನಲ್ಲಿ ಅವಿಧೇಯತೆಯು ಏನಾದರೂ ಇದ್ದರೆ ಕ್ಷಮಿಸಿ.'' ಎಂದು ಹೇಳಿ ಕೈಮುಗಿದು ಓಡಿಹೋದನು.

ಬಳಿಕ ಚಿತ್ರನು ತನಗೆ ಉಂಟಾದ ಪರಾಜಯದಿಂದ ಖಿನ್ನನಾಗಿ

ಪರೇಣ ಯಚ್ಚ ಪ್ರದೃಶ್ಯೇತ ದುಷ್ಕೃತಂ ಸ್ವಯಮೇವ ವಾ ।
ಸುದೃಷ್ಟತರಮೇತಸ್ಮಾದ್ಯದ್ದೃಶ್ಯತೇ ಸ್ವಯಮೇವ ಯತ್ ॥೩೪॥

ವ್ಯಸನದಿಂದ ಅತ್ತು ಸೊರಗಿದು ನಿಂತುದನ್ನು ನೋಡಿದ ಗುಪ್ತನು, ಒಳಗೆ ಭಯಗೊಂಡರೂ ಅದನ್ನು ಹೊರಗೆ ತೋರಿಸದೆ ಧೈರ್ಯವನ್ನು ನಟಿಸುತ್ತ, ಆ ವಟುವಿನ ಹಿಂದೆ ಹೊರಡಲು ಉದ್ಯುಕ್ತಳಾಗಿದ್ದ ಆ ಬ್ರಾಹ್ಮಣನ ಹೆಂಡತಿಯನ್ನು ಕುರಿತು ಕೃತಕವಾದ ವಿನಯದಿಂದ:- "ಅಮ್ಮಾ ತಾಯಿ! ನಿನ್ನ ಶ್ರಮವನ್ನು ನೋಡಿದರೆ, ನಮಗೆ ಬಹು ವ್ಯಸನವಾಗುವುದು. ನಿನ್ನ ರೂಪವನ್ನೂ ನಿನ್ನ ಇರುವಿಕೆಯನ್ನೂ ನೋಡಿದರೆ ಕಷ್ಟಪಟ್ಟವಳಂತೆ ಕಾಣುವುದಿಲ್ಲ. ನಿನ್ನ ಪತಿಗೂ ನಿನ್ನ ಪುತ್ರನಿಗೂ ಬಹುವಿಧವಾಗಿ ಬುದ್ಧಿವಾದವನ್ನು ಹೇಳಿದೆವು; ಅವರು ಪ್ರಕೃತ ಕಾಲಸ್ಥಿತಿಯನ್ನೂ ಈಗುಂಟಾಗಿರುವ ದಾರಿದ್ರ್ಯಸ್ಥಿತಿಯನ್ನೂ ಅರಿಯದೆ, ಬಹುಕಾಲದಿಂದಲೂ ಅನುಸರಿಸಿ ಬಂದ ಮೌಢ್ಯಕ್ಕೆ ಅಧೀನರಾಗಿ ಕಾಡಿಗೆ ಹೋಗಲು ಉದ್ಯುಕ್ತರಾದರು; ನಿನ್ನ ಪತಿಯು ಕೇವಲ ವೃದ್ಧನು; ಇಂದೊ ನಾಳೆಯೊ ಸಾಯುವ ಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿ ಇರುವನು; ಅದಲ್ಲದೆ ವಾನಪ್ರಸ್ಥವನ್ನು ಅವಲಂಬಿಸಲು ಹೋದನು; ಆದಕಾರಣ ಅವನ ಚಿಂತನೆಯು ನಮಗೆ ಇಲ್ಲವೇ ಇಲ್ಲ; ಅದಲ್ಲದೆ ನಿನ್ನ ಮಗನೋ ಇನ್ನೂ ತರುಣನು; ಕಾಯಪುಷ್ಟಿಯೂ ಸಂಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಇರುವುದು; ಆದುದರಿಂದ ಅವನು ಶ್ರಮಪಟ್ಟಾದರೂ ಜೀವಿಸಬಲ್ಲನು; ಹೀಗಿರುವಲ್ಲಿ ಅವನ ಯೋಚನೆಯೂ ನಮಗೆ ಅಷ್ಟೊಂದಿಲ್ಲ; ಆದರೆ ನಿನ್ನನ್ನು ನೋಡಿದರೆ ನಮ್ಮ ಮನಸ್ಸು ಬೆಂದು ಹೋಗುವುದು; ಏಕೆಂದರೆ ನೀನು ಸ್ತ್ರೀ; ಮತ್ತು ಅಬಲೆ; ನಿನ್ನ ವಯಸ್ಸು ಇನ್ನೂ ಪ್ರಪಂಚಸುಖವನ್ನು ಅನುಭವಿಸುವ ಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿ ಇರುವುದು; ಹೀಗಿರುವಾಗ್ಗೆ ನೀನು ಅರಣ್ಯದಲ್ಲಿ ಹೇಗೆ ಕಷ್ಟಪಡುವೆ? ಅದಲ್ಲದೆ ಕಾಡಿಗೆ ಹೋದ ಗಂಡನಿಂದ ನಿನಗೆ ಏನುತಾನೇ ಸುಖವು ಉಂಟಾದೀತು? ಆದಕಾರಣ ಆ ಹಾಳು ಮುದುಕನ ಯೋಚನೆಯನ್ನು ಬಿಡು; ರೂಪ

ವಂತನಾಗಿಯೂ, ಪ್ರಕೃತಕಾಲದ ಪ್ರೌಢವಿದ್ಯೆಯನ್ನು ಕಲಿತವನಾಗಿಯೂ, ಪ್ರಾಯಸಮರ್ಥನಾಗಿಯೂ, ಚಿತ್ರ ವಿಚಿತ್ರವಾಗಿ ಅಲಂಕರಿಸಿಕೊಳ್ಳುವ ಚಮತ್ಕೃತಿಯನ್ನು ಬಲ್ಲವನಾಗಿಯೂ, ಪಾನಸುಖಿಯಾಗಿಯೂ, ಧನಾರ್ಜನಾಧುರೀಣನಾಗಿಯೂ, ಇರುವ ಮತ್ತೊಬ್ಬ ಪುರುಷನನ್ನು ವರಿಸಿ, ಪ್ರಪಂಚಸುಖವನ್ನು ಅನುಭವಿಸು.'' ಇದನ್ನು ಕೇಳಿದ ಬ್ರಾಹ್ಮಣನ ಪತ್ನಿಯು, ಕಿವಿಗಳನ್ನು ಮುಚ್ಚಿಕೊಂಡು:— ''ಶಾಂತಂ ಪಾಪಂ! ಶಾಂತಂ ಪಾಪಂ!'' ಎಂದು ಹೇಳಲು ಗುಪ್ತನು ಧೃಷ್ಟತೆಯಿಂದ:—''ಶಾಂತಂ ಪಾಪಂ! ಶಾಂತಂ ಪಾಪಂ! ಎಂದು ಹೇಳುವುದಕ್ಕೆ ಇಲ್ಲಿ ಪಾಪವೆಲ್ಲಿರುವುದು? ನಾನು ಶಾಸ್ತ್ರ ಸಮ್ಮತವಾಗಿಯೇ ಹೇಳಿರುವೆನು; ಹೇಗೆಂದರೆ, ಸ್ತ್ರೀಯು ಯೌವನ ವತಿಯಾಗಿದ್ದು ಪತಿಯು ದೇಶಭ್ರಷ್ಟನಾದರೆ, ವನಕ್ಕೆ ತೆರಳಿದರೆ, ಕುಷ್ಠಾದಿ ಅನಿವಾರ್ಯವಾದ ವ್ಯಾಧಿಯಿಂದ ಪೀಡಿತನಾದರೆ, ಆಗ್ಗೆ ಅವಳು ಮತ್ತೊಬ್ಬ ಪತಿಯನ್ನು ವರಿಸಬಹುದೆಂದು ಧರ್ಮವಚನವು ಇದ್ದೇ ಇರುವುದು? ಇಷ್ಟೇ ಅಲ್ಲದೆ, ಗಂಡನು ಮೃತನಾದರೆ ಹೆಂಡತಿಯು ಬಹು ಪುತ್ರವತಿಯಾಗಿದ್ದರೂ ದ್ವಿತೀಯಪತಿಯನ್ನೂ, ಅವನೂ ಮೃತನಾದರೆ ತೃತೀಯಪತಿಯನ್ನೂ, ಅವನೂ ಮೃತನಾದರೆ ಚತುರ್ಥಪತಿಯನ್ನೂ, ಅವನೂ ಮೃತನಾದರೆ ಪಂಚಮಪತಿಯನ್ನೂ ಹೀಗೆಯೇ ದಶಮಪರ್ಯಂತ ಪತಿಗಳನ್ನು ವರಿಸಬಹುದೆಂದು ಶಾಸ್ತ್ರ ಗಳಲ್ಲಿಯೇ ಅವಕಾಶವು ತೋರಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿರುವುದು; ನೀನೋ ಇನ್ನೂ ಏಕಪುತ್ರವತಿ; ನಿನ್ನ ಗಂಡನೋ ವನಕ್ಕೆ ಹೊರಟುಹೋದನು; ಹೀ ಗಿರುವಲ್ಲಿ ನಾನು ಹೇಳಿದಂತೆ ಆಚರಿಸಲು ಅಭ್ಯಂತರವೇನು? ಆದ ಕಾರಣ ಹಾಗೆಮಾಡಿ ಸುಖದಿಂದ ಬಾಳು!''

ಇದನ್ನು ಕೇಳಿದ ಬ್ರಾಹ್ಮಣಪತ್ನಿಯು ಸ್ವಲ್ಪ ಭೀತಳಾಗಿ, ಒಳಿಕ ಚಿಂತೆಯಿಂದ:—'ಈಗ ಏನುಮಾಡಲಿ? ಈ ನೀಚನು ಈ

ರೀತಿ ದುರ್ಬೋಧನೆಯನ್ನು ಮಾಡುತ್ತ ದಾರಿಗೆ ಅಡ್ಡಲಾಗಿ ನಿಂತಿರು ವನು, ಈಗ ನಾನು ಹೆದರಬಾರದು.'' ಎಂದು ಮನದಲ್ಲಿ ನಿಶ್ಚ ಯಿಸಿ ಬಳಿಕ ಅವನನ್ನು ಕುರಿತು ಧೈರ್ಯದಿಂದ:—''ನಿನ್ನನ್ನು ನೋಡಿದರೆ ನನಗೆ ಬಹು ವ್ಯಸನವಾಗಿರುವುದು; ಯತಿಗಳಾಗಿದ್ದರೂ ನೀವು ಈರೀತಿ ದುರ್ಬೋಧನೆಯನ್ನು ಮಾಡಬಹುದೆ? ನಿಮ್ಮನ್ನು ನೋಡಿದರೆ ಪೂರ್ವಮಹಾತ್ಮರು ಹೇಳಿದ ಅನುಭವಸಿದ್ಧವಾದ ಮಾತು ನಿಜವೆಂದೇ ತೋರುವುದು:—ಅದೇನೆಂದರೆ:—

[೩೫. ತಾ:–''(ಅನ್ತಃ) ಜಿತೇನ್ದ್ರಿಯರಲ್ಲದೇ ಇದ್ದರೂ (ಬಾಹ್ಯತಃ) ಜಿತೇನ್ದ್ರಿಯರ ವೇಷವನ್ನು ಧರಿಸಿಕೊಂಡು ಭೂಮಂಡ ಲದಲ್ಲೆಲ್ಲ ಅಲೆಯುವ ಸನ್ಯಾಸಿಗಳಂತೆ ನಟಿಸುವ ರಾಕ್ಷಸರು ಇತ ರರು ಹೇಳಿದುದನ್ನೆಲ್ಲ ನಿಜವೆಂದು ನಂಬುವ ಕೃತಕವನ್ನರಿಯದ ಮನುಷ್ಯರನ್ನು, (ಈರೀತಿ) ಅಧರ್ಮವನ್ನು ಬೋಧಿಸುವುದರ ದ್ವಾರಾ ಅನ್ಯಾಯವಾಗಿ ಹಾಳುಮಾಡುವರಲ್ಲಾ!'']

ನಿಮ್ಮನ್ನು ನೋಡಿದರೆ ಅವರಂತೆಯೇ ತೋರುವುದು, ಅತಿ ಯಾಗಿ ವಾದವನ್ನು ಮಾಡದೆ, ನನಗೆ ದಾರಿಯನ್ನು ಬಿಡಿ, ಇಲ್ಲ ವಾದರೆ ಮಹಾ ದುಃಖವನ್ನು ಅನುಭವಿಸುವಿರಿ.'' ಬಳಿಕ ಗುಪ್ತನು ಈಕೆಯ ಧೈರ್ಯಕ್ಕೂ ಧರ್ಮಬುದ್ಧಿಗೂ ವಿವೇಕಕ್ಕೂ ಬೆರಗಾದರೂ, ಹೊರಗೆ ವಿಷಾದಗೊಂಡವನಂತೆ ನಟಿಸಿ, ಆಕೆಯನ್ನು ಕುರಿತು ವಿನ ಯವನ್ನು ನಟಿಸುತ್ತ:—''ಎಲೌ ಮಂಗಳಾಂಗಿ! ಕೋಪಿಸದಿರು; ನಿನ್ನ ಹಿತಕ್ಕಾಗಿ ನಾವು ಈರೀತಿ ಹೇಳಿದೆವೇ ಹೊರತು ಮತ್ತೆಬೇರೆ ಇಲ್ಲ! ಸಾವಧಾನ ಚಿತ್ತಳಾಗು; ನೀನು ವಿಚಕ್ಷಣೆಯಂತೆ ತೋ ರುವೆ! ತತ್ವವನ್ನು ವಿಚಾರಿಸಿ ನೋಡಿದರೆ, ಗಂಡನ್ಯಾರೋ ಹೆಂಡತಿ

ಅಸಂಯತಾಃ ಸಂಯತವೇಷಧಾರಿಣಶ್ಚರನ್ತಿ ಕಾಮಂ ಭುವಿ ಭಿಕ್ಷುರಾಕ್ಷಸಾಃ
ವಿನಿರ್ದಹೇಯುಃ ಖಲು ಬಾಲಿಶಂ ಜನಂ ಕುದೃಷ್ಟಿಭಿರ್ದೃಷ್ಟಿವಿಷಾ ಇವೋರಗಾಃ ೩೫

ಯಾರೋ? ಯಾರಿಗೆ ಯಾರೂ ಹೊಣೆಗಾರರಲ್ಲ; ಕರ್ಮಶಾಸ್ತ್ರಾನುಸಾರವಾಗಿ ಅವರವರ ಸುಖದುಃಖಗಳಿಗೆ ಅವರವರು ಭಾಗಿಗಳೇ ಹೊರತು ಇತರರು ಎಂದಿಗೂ ಅಲ್ಲ; ಆದಕಾರಣ ನಿನ್ನ ಸುಖವನ್ನು ನೀನು ನೋಡಿಕೊ; ಇದರಿಂದ ಯಾವದೋಷವೂ ಪ್ರಾಪ್ತವಾಗುವುದಿಲ್ಲ. ಏಕೆಂದರೆ, ಪರಲೋಕವೆಂಬುವದೆಲ್ಲ ಅಜ್ಞರ ಮೂಢಭಾವನೆಯೇ ಹೊರತು ಮತ್ತೆ ಬೇರೆ ಇಲ್ಲ.''

ಇದನ್ನು ಕೇಳಿದ ಬ್ರಾಹ್ಮಣಪತ್ನಿಯು ಕೋಪಾವಿಷ್ಟಳಾದರೂ ಶಾಂತಿಯನ್ನು ವಹಿಸಿ, ಅವನ ಅವಿವೇಕಕ್ಕೆ ಮರುಕಗೊಂಡು, ಅವನನ್ನು ಕುರಿತು:—''ಎಲೈ ಉಪದೇಶಕನೆ! ನೀನು ಉಪದೇಶಿಸುವ ವಿಷಯವು ನಮ್ಮ ಮಹಾರಾಜನಿಗೆ ತಿಳಿದುಬಂದರೆ, ಪರಲೋಕದಲ್ಲಿ ಆಗುವ ಹಿಂಸೆಗಳೆಲ್ಲ ನಿನಗೆ ಇಲ್ಲಿಯೇ ಆಗುವುವು! ಆದಕಾರಣ ಇನ್ನು ಮೇಲೆ ಇಂತಹ ದುರ್ಬೋಧೆಯನ್ನು ನಮ್ಮ ರಾಷ್ಟ್ರದಲ್ಲಿ ಮಾಡಲು ಯೋಚಿಸಲೂ ಬೇಡ! ನಿನ್ನನ್ನು ನೋಡಿದರೆ, ಯಾವುದೋ ಅನಾರ್ಯದೇಶದಿಂದ ಈ ಆರ್ಯಾವರ್ತಕ್ಕೆ ಬಂದಿರುವಂತೆ ತೋರುವುದು! ಸತಿಯರು ಬಹು ಪತಿವ್ರತೆಯರಾಗುವುದು ನಿಮ್ಮ ದೇಶದಧರ್ಮವಾಗಿರಬಹುದು! ಇಲ್ಲಿನ ಧರ್ಮವು ಬೇರೆ! ಅದನ್ನು ನೀವು ತಿಳಿಯುವುದಕ್ಕೂ ಕೂಡ ಅಯೋಗ್ಯರಾಗಿ ಇರುವಿರಿ! ಆದಕಾರಣ ಈ ಪ್ರದೇಶವನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಈ ಕ್ಷಣವೇ ಹೊರಟು ಹೋಗಿರಿ!'' ಎಂದು ಹೇಳಲು ಗುಪ್ತನು ಲಜ್ಜೆಯಿಂದ ಅತ್ತ ಸರಿಯಲು, ಆಕೆಯು ತನ್ನ ಪತಿಯನ್ನು ಹಿಂಬಾಲಿಸಿ ಹೊರಟುಹೋದಳು.

ಬಳಿಕ ಚಿತ್ರನು ಗುಪ್ತನನ್ನು ಕುರಿತು ಆಶ್ಚರ್ಯದಿಂದ:—ಮಿತ್ರನೇ! ನಮ್ಮ ಸುರಲೋಕದಲ್ಲಿಯೂ ಇಂತಹ ಧರ್ಮಸ್ಥೈರ್ಯವನ್ನು ಕಾಣೆವು! ಈ ರಾಷ್ಟ್ರದಲ್ಲಿ ಪ್ರತಿಯೊಬ್ಬ ಹೆಂಗಸೂ ಗಂಡುಸೂ ಮತ್ತು ಹುಡುಗನೂ ಕೂಡ ಪ್ರೌಢರಾಗಿಯೂ ಸ್ವಧ

ರ್ಮದಲ್ಲಿ ಸ್ಥೈರ್ಯವುಳ್ಳವರಾಗಿಯೂ ರಾಜಾಜ್ಞಾಪಾಲಕರಾಗಿಯೂ ಇರುವರು! ನಾವು ಹಿಂದೆ ನೋಡಿದ ರಾಜ್ಯಗಳೊಳಗೆ ಅಲ್ಲಿನ ರಾಜರುಗಳಿಗೂ ಕೂಡ ಇಲ್ಲಿನ ಸಾಧಾರಣ ಕುರುಬನಷ್ಟು ಯೋಗ್ಯತೆಯೂ ವಿವೇಕವೂ ಇರಲಿಲ್ಲವಲ್ಲ! ಅದಲ್ಲದೆ

[೩೬. ತಾ:—" ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ, ಜನರು ಭೋಗವನ್ನು ಪಡೆಯುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಮನೋವಿಕಲ್ಪವನ್ನು ಹೊಂದಿ, ಧರ್ಮಾತಿಕ್ರಮಣದೋಷವನ್ನು ಲಕ್ಷಿಸದೆ, ತಾವು ಮಾಡುವ ಕಾರ್ಯಗಳು ತಮ್ಮ ಯಶಸ್ಸನ್ನು ಹಾಳುಮಾಡುವುದಾಗಿದ್ದರೂ ಅದನ್ನು ಗಮನಿಸದೆ, ನೀಚವಾದ ಆಶೆಯಿಂದ ಪೀಡಿತರಾಗಿ ದ್ರವ್ಯವನ್ನು ಆರ್ಜಿಸಲು ಇಚ್ಛಿಸುವರು. "]

[೩೭. ತಾ:—" ಇತ್ತ ಈ ದೇಶವಾಸಿಗಳಾದರೋ, (ಶಾಶ್ವತವಾದ) ಧರ್ಮವೆಂಬ ಧನವನ್ನು ಆರ್ಜಿಸಲು ದೃಢಚಿತ್ತರಾಗಿ, ತಮಗೆ ಉಂಟಾದ ದ್ರವ್ಯನಾಶವನ್ನೂ ದಾರಿದ್ರ್ಯದುಃಖವನ್ನೂ ಮತ್ತು ನನ್ನ ದುಷ್ಪ್ರೇರಣೆಯನ್ನು ಸಹ ಲಕ್ಷಿಸದೆ, ತಮ್ಮ ಗುಣಗಳ ಮಹತ್ತ್ವವನ್ನು ಈಗ ವ್ಯಕ್ತಗೊಳಿಸಿದರು. "]

ಈ ಆಶ್ಚರ್ಯವನ್ನು ಎಷ್ಟು ಹೇಳಿದರೂ ತೀರದು! ಇತರ ರಾಜ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರಜೆಗಳು ರಾಜನಿಂದೆಯನ್ನೂ, ಕೆಲವುಕಡೆ ರಾಜಹನನವೆಂಬ ಮಹಾಪಾತಕವನ್ನೂ ಕೂಡ ಹೇಸದೆ ಮಾಡುವಷ್ಟು ಅಧರ್ಮಪ್ರವೃತ್ತರಾಗಿರುವರು! ಇಲ್ಲೀಗ ರೋಗ ಕ್ಷಾಮ ದಾರಿದ್ರ್ಯ ಮುಂತಾದುವುಗಳು ಉಂಟಾಗಿದ್ದರೂ, ರಾಜನು ಈ ದುಃಖವನ್ನು

ಯಶಃ ಸಪತ್ನೈರಪಿ ಕರ್ಮಭಿರ್ಜನಃ ಸಮೃದ್ಧಿಮನ್ವಿಚ್ಛತಿ ನೀಚದಾರುಣೈಃ
ಸ್ವಸೌಖ್ಯಸಂಗಾದನವೇಕ್ಷಿತಾತ್ಯಯಃ ಪ್ರತಾರ್ಯಮಾಣಸ್ತ್ವಪಲೇನ ಚೇತಸಾ ||೩೬||
ಅಚಿಂತಯಿತ್ವಾಪಿ ಧನಕ್ಷಯಂ ತ್ವಮೀ ದಾರಿದ್ರ್ಯದುಃಖಂ ಮಮ ಚ ಪ್ರತಾರಣಾಮ್
ಧರ್ಮಾರ್ಥಸಂಪಾದನಧೀರಚೇತಸಃ ಮಹತ್ತ್ವಮಾತೇನುರಿಹಾತ್ಮಸಂಪದಃ ||೩೭

ವಿಚಾರಿಸದೆ ಉಪೇಕ್ಷೆಯಿಂದಿದ್ದರೂ ಕೂಡ, ಅವನನ್ನು ನಿಂದಿಸುವುದನ್ನೇ ಆಗಲಿ, ಇಂತಹ ದುಃಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿಯೂ ಅವನ ಆಜ್ಞೆಗೆ ವಿರೋಧವಾಗಿ ಆಚರಿಸುವುದನ್ನೇ ಆಗಲಿ ಸ್ವಲ್ಪವೂ ಕಾಣೆವಲ್ಲ ! ಇದಲ್ಲದೆ, ನಾವುಗಳೂ ನಮ್ಮ ದೇವೇಂದ್ರನೇ ಮೊದಲಾದ ಸುರಲೋಕಪಾಲರೂ ಸೇರಿ, ಸಮಸ್ತಸಾಹಸಗಳನ್ನೂ ಮಾಡಿದೆವು ! ಇಲ್ಲದ ರೋಗಗಳನ್ನೆಲ್ಲ ಉಂಟುಮಾಡಿದೆವು ! ಹಿಂಸೆ ಚೌರ್ಯ ಮುಂತಾದ ಕ್ರೂರ ಕರ್ಮಗಳಿಗೆಲ್ಲ ಗೋಪ್ಯವಾಗಿ ಪ್ರೇರಿಸಿದೆವು ! ಸ್ವವ್ಯೂಹಕಲಹಗಳನ್ನು ಉಂಟುಮಾಡಿದೆವು! ಇಷ್ಟಾದರೂ ನಮ್ಮ ಪ್ರಯತ್ನಗಳು ಒಂದೂ ಸಾಗದೆ, ನಾವುಗಳೇ ಹೆಂಗಸಿನಿಂದಲೂ ಹುಡುಗನಿಂದಲೂ ಕೂಡ ಅವಿವೇಕಿಗಳೆನಿಸಿಕೊಂಡು, ಪರಾಜಿತರಾದೆವು ! ಅಂತೂ ನಮ್ಮ ಗುರುವಾದ ಬೃಹಸ್ಪತಿಯು ಹೇಳಿದಂತೆ ದೇವತೆಗಳಾದ ನಮಗೇ ಪರಾಜಯು ಉಂಟಾಗುವಂತೆ ತೋರುವುದು ! '' ಎಂದು ತೃಪ್ತಿಯಿಂದಲೂ ಆಶ್ಚರ್ಯದಿಂದಲೂ, ಲಜ್ಜೆಯಿಂದಲೂ, ಭೀತಿಯಿಂದಲೂ, ಕೂಡಿ ಹೇಳಿದ ಮಾತುಗಳನ್ನು ಕೇಳಿದ ಗುಪ್ತನು, ವಿಸ್ಮಯದಿಂದ:—" ನೀನು ಹೇಳಿದುದೆಲ್ಲವೂ ನಿಜವೇ ಅಹುದು ; ಆ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ನಾನು ಮುಂದಕ್ಕೆ ಪ್ರತಿವಾದವನ್ನು ಮಾಡಲಾರೆನು ; ಆದರೂ ಇಷ್ಟಕ್ಕೇ ಭಗ್ನೋತ್ಸಾಹರಾಗಿ ಉದ್ದೇಶಿಸಿದ ಕಾರ್ಯವನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಬಿಡಬಾರದು ; ಕೈಲಾದಮಟ್ಟಿಗೂ ನಮ್ಮ ಕೃತ್ರಿಮಗಳನ್ನು ಸಮಯವರಿತು ಪ್ರಯೋಗಿಸೋಣ ನಡೆ.'' ಎಂದು ಮುಂದಕ್ಕೆ ಹೊರಟು ಹೋದರು.

——o——

ಎಂಟನೆಯ ಸಂಧಿ

Reaching the Goal of Judgment.

ಅಭಿಪಾರಗತ್ವ

ಇತ್ತ ಅಭಿಪಾರಗನು ಸೈನ್ಯಸಮೇತನಾಗಿ ಕಾಶ್ಮೀರ ದೇಶದಿಂದ ಹಿಂದಿರುಗಿ ಬರುತ್ತ ದಾರಿಯಲ್ಲಿ ಸಂಧಿಸಿದ ದಾಯಕಶ್ರೇಷ್ಠ

ಯಿಂದಲೂ ಶೀಲಾಸನದಿಂದಲೂ ರಾಜ್ಯದ ಅನಾಯಕ ಸ್ಥಿತಿಯನ್ನು ತಿಳಿದು ವಿಷಾದವನ್ನು ತಾಳಿ ಬಳಿಕ, ಬೇಗ ಬಂದು ಪುರವನ್ನು ಸೇರಿ, ಅಲ್ಲಿನ ದುಃಸ್ಥಿತಿಗಳನ್ನೆಲ್ಲ. ತಿಳಿದು ವ್ಯಸನಾಕ್ರಾಂತನಾಗಿ, ಈರೀತಿ ಆತ್ಮಗತವಾಗಿ ಚಿಂತಿಸಿದನು: “ ಹಾ ! ಇದೇನೀ ಅವ್ಯವಸ್ಥೆಯು ! ಕಾಶ್ಮೀರದೇಶದ ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ನನಗುಂಟಾದ ಜಯಾಭ್ಯುದಯಗಳನ್ನು ಮಹಾರಾಜನಿಗೆ ವಿಜ್ಞಾಪಿಸಬೇಕೆಂದು ಪರಮೋತ್ಸಾಹದಿಂದ ಬಂದೆನು; ಆ ಸಂತೋಷವನ್ನೆಲ್ಲ ನಮ್ಮ ರಾಜ್ಯದ ದುಃಸ್ಥಿತಿಯು ಒಂದು ಕ್ಷಣ ಮಾತ್ರದಲ್ಲಿ ಹಾಳುಮಾಡಿತು ; ಎಲ್ಲಿ ನೋಡಿದರೂ ದಾರಿದ್ರ್ಯಜನ್ಯ ವಾದ ದೈನ್ಯವೂ, ಧನಕ್ಷಯದಿಂದ ಉಂಟಾದ ಸಂಕಟವೂ; ಪ್ರಾಣ ಹಾನಿಯಿಂದ ಉಂಟಾದ ರೋದನವೂ, ಹಿಂಸೆಯಿಂದ ಉಂಟಾದ ಆಕ್ರಂದನವೂ, ಗೋಚರಿಸುತ್ತಿರುವುವು ; ಅರ್ಥಿಜನರ ಚಿಂತಾಮಣಿ ಎಂದು ಪ್ರಖ್ಯಾತನಾಗಿದ್ದ ಆ ದಾಯಕಶ್ರೇಷ್ಠಿಯು ಜೀವನಕ್ಕಿಲ್ಲದೆ ಹುಲ್ಲನ್ನು ಮಾರಿ ಜೀವಿಸುವುದನ್ನೂ, ಮತ್ತು ಮಹಾತ್ಮನಾಗಿಯೂ, ಧರ್ಮಸ್ವರೂಪನಾಗಿಯೂ ಇರುವ ಆ ಶೀಲಾಸನನು ಕ್ಷಾಮದಿಂದ ಪೀಡಿತನಾಗಿ ಪತ್ನೀಪುತ್ರರಿಂದ ಒಡಗೂಡಿ ಅರಣ್ಯಕ್ಕೆ ಹೋಗುತಿದ್ದು ದನ್ನೂ, ನೋಡಿದಾರಭ್ಯ ನನ್ನ ಕೋಪವೂ ವಿಷಾದವೂ ವ್ಯಸನವೂ ಭೀತಿಯೂ ಒಂದರಮೇಲೊಂದು ಉಲ್ಬಣಿಸುವುವು ; ಒಳ್ಳೆಯದು ! ಮುಂದಣ ಉದ್ಯೋಗವನ್ನು ಮಾಡುವೆನು. ” ಎಂದು ಮಾತನಾಡಿ ಕೊಂಡ ಬಳಿಕ, ತನ್ನ ಸೈನಿಕರನ್ನು ಕುರಿತು:—“ ನಿಮ್ಮಲ್ಲಿ ಒಬ್ಬನು ಆ ದಾಯಕಶ್ರೇಷ್ಠಿಯನ್ನೂ ಪತ್ನೀಪುತ್ರರಿಂದ ಒಡಗೂಡಿದ ಆ ಶೀಲಾ ಸನನನ್ನೂ ಈಗಲೇ ನನ್ನ ಮನೆಗೆ ಮರ್ಯಾದೆಯಿಂದ ಕರೆದು ಕೊಂಡು ಹೋಗಿ, ಅವರವರಿಗೆ ವಿಹಿತವಾದ ಉಪಚಾರಗಳಿಂದ ಸತ್ಕರಿಸುವಂತೆ ನಾನು ಹೇಳಿದೆನೆಂದು ಮನೆಯವರಿಗೆ ತಿಳಿಸತಕ್ಕದು; ಮತ್ತು ಉಳಿದ ನೀವುಗಳೆಲ್ಲರೂ ಗ್ರಾಮಚಾರಿಗಳಿಗೆ ಸಹಾಯಕ

ರಾಗಿ ನಮ್ಮ ರಾಷ್ಟ್ರದಲ್ಲಿ ದುಷ್ಕರ್ಮವನ್ನು ಮಾಡುತ್ತಿರುವ ಪರದೇಶದ ಚೋರರನ್ನೆಲ್ಲ ನಿಂನಿಮ್ಮ ಸಾಹಸ ಚಮತ್ಕಾರಗಳನ್ನೆಲ್ಲ ಪ್ರಯೋಗಿಸಿ ಹಿಡಿದು ತರತಕ್ಕದು ; ಈ ವಿಷಯಕವಾದ ವ್ಯವಸಾಯದಲ್ಲಿ ಸಮರ್ಥರಾದವರಿಗೆಲ್ಲ ತಕ್ಕ ಬಹುಮಾನಗಳು ಕೊಡಲ್ಪಡುವುವು; ಆದರೆ ಕಾಮವಿತ್ತಾದಿಗಳಿಗೆ ಅಧೀನರಾಗಿ ನಿರ್ದೋಷಿಗಳಿಗೆ ಹಿಂಸೆಯನ್ನಾಗಲಿ ಅವಮಾನವನ್ನಾಗಲಿ ಉಂಟುಮಾಡಿದ ಸಂಗತಿಯು ತಿಳಿದುಬಂದರೆ, ಅಂತಹ ದುಷ್ಟರನ್ನು ಶೂಲಕ್ಕೆ ಹಾಕಿಸುವೆನು; ಈ ವಿಷಯವನ್ನು ಚೆನ್ನಾಗಿ ಜ್ಞಾಪಕದಲ್ಲಿ ಇಡತಕ್ಕದು.'' ಎಂದು ಆಜ್ಞೆ ಮಾಡಲು ಅವರು:—“ಜೀಯಾ ! ಅಪ್ಪಣೆಯನ್ನು ಶಿರಸಾ ವಹಿಸಿದೆವು.'' ಎಂದು ಹೇಳಿ ಕೈಮುಗಿದು ಹೊರಟು ಹೋದ ಬಳಿಕ ಪುನಃ ಆತ್ಮಗತವಾಗಿ:—“ಈ ಅನಾಹುತಗಳಿಗೆಲ್ಲ ಕಾರಣವು ಏನಾಗಿರಬಹುದು ? ಮಹಾರಾಜನು ಇಂತಹ ದುರಾಗತಗಳೊಂದಕ್ಕೂ ಅವಕಾಶವನ್ನು ಕೊಡತಕ್ಕವನಲ್ಲ ; ಮತ್ತು ರಾಜ್ಯಾಧಿಕಾರಿಗಳೂ ಉಪೇಕ್ಷಿಸತಕ್ಕವರಲ್ಲ ; ಏಕೆಂದರೆ, ಮಹಾರಾಜನು ತನ್ನ ಮಂತ್ರಿ ಮುಂತಾದ ಅಧಿಕಾರಿಗಳು ಸ್ವಭೋಗಸ್ವಕ್ಷೇಮ ಗಳಲ್ಲಿಯೇ ಮಗ್ನರಾಗಿ ಪ್ರಜೆಗಳನ್ನು ಕಾಪಾಡುವ ಕಾರ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಉಪೇಕ್ಷೆಯುಳ್ಳವರಾದಾರೆಂದು, ವೇಷಾಂತರಗಳನ್ನು ಅಳವಡಿಸಿಕೊಂಡು ತಾನೇ ಪ್ರಜೆಗಳ ಸುಖದುಃಖಗಳನ್ನು ಗೂಢವಾಗಿ ವಿಚಾರಿಸುವನು; ಹೀಗಿದ್ದರೂ ದೇಶವು ಅವ್ಯವಸ್ಥೆಗೆ ಬಂದಿರುವುದನ್ನು ನೋಡಿದರೆ, ಮಹಾರಾಜನಲ್ಲಿಯೇ ಏನೋ ಪ್ರಮಾದವು ತಲೆದೋರಿದಂತೆ ತೋರುವುದು. ಇದರ ಕಾರಣವನ್ನು ನಾನೀಗ ಗೂಢವಾಗಿ ತಿಳಿಯಬೇಕಾಗಿರುವುದು.'' ಎಂದು ಯೋಚಿಸುತ್ತಿರುವ ಸಮಯಕ್ಕೆ ಸರಿಯಾಗಿ, ರಾಜನ ಸಾರಥಿಯಾದ ಸುನಂದನು ರಾಜಮಂದಿರದಿಂದ ತನ್ನ ಮನೆಗೆ ಹೋಗುವುದಕ್ಕೆ ಇದಿರಿಗೆ ಬರುತ್ತಿರು

ವುದನ್ನು ಕಂಡು ಸಂತೋಷಭರಿತನಾಗಿ:—“ಇವನಿಂದಲೇ ಸರ್ವವನ್ನೂ ಗೂಢಸಂಭಾಷಣೆಯ ಮೂಲಕ ತಿಳಿಯುವೆನು.” ಎಂದು ನಿಶ್ಚಯಿಸಿ ಆ ಸುನಂದನನ್ನು ಕುರಿತು ಪ್ರೇಮದಿಂದ:—“ಸುನಂದನೇ! ನಿನಗೆ ಕ್ಷೇಮವೇ?” ಎಂದು ಕೇಳಲು ಸುನಂದನು ವಿಕಸಿತವದನನಾಗಿ:—“ಅಭಿಪಾರಗನೇ! ನಿನ್ನ ಭುಜಬಲಪ್ರಭಾವದಿಂದ ನಾನು ಸುಕ್ಷೇಮಿಯು, ಕಾಶ್ಮೀರದಿಂದ ಯಾವಾಗ ಆಗಮನವು?” ಅಭಿ:—“ಈಗತಾನೇ ಬರುತ್ತಿರುವೆನು, ರಾಜಕುಲವು ಸುಕ್ಷೇಮವಾಗಿರುವುದೇ?” ಸುನ—“ಅದೂ ಸುಕ್ಷೇಮವಾಗಿರುವುದು.” ಅಭಿ—(ಸಂತೋಷವನ್ನು ನಟಿಸುತ್ತ) “ಸಂತೋಷ, ಈಗೆಲ್ಲಿಂದ ಬರುತ್ತಿರುವೆ?” ಸುನ:—ರಾಜಮಂದಿರದ ಅಶ್ವಶಾಲೆಯಿಂದ ಬರುತ್ತಿರುವೆನು.” ಅಭಿ—“ಹಾಗೊ? ಹಾಗಾದರೆ ಸಾರಥ್ಯದ ಈದಿನದ ಸರದಿಯು ನಿನ್ನದೋ, ಅಥವಾ ಇನ್ನಾರದೋ?” ಸುನ—(ನಿರುತ್ಸಾಹನಾಗಿ) “ನನ್ನದೂ ಅಲ್ಲ, ಇತರರದೂ ಅಲ್ಲ” ಅಭಿ—(ಸ್ವಗತಂ) “ಇದೇನೋ ಸ್ವಲ್ಪ ಅವಕಾಶವು ಸಿಕ್ಕಿದ ಹಾಗೆ ತೋರುವುದು! (ಕುತೂಹಲದಿಂದ ಪ್ರಕಾಶ) ಅದೇಕೆ?” ಸುನ—“ಹೋದವರುಷದ ಕೌಮುದೀ ಮಹೋತ್ಸವವು ನಡೆದಾಗಿನಿಂದ ಮಹಾರಾಜನು ಅಸ್ವಸ್ಥನಾಗಿರುವುದರಿಂದ ರಥಾರೋಹಣವನ್ನೇ ಮಾಡಲಿಲ್ಲ.” ಅಭಿ:—(ಕುತೂಹಲವನ್ನು ನಟಿಸಿ) “ಮಹಾರಾಜನಿಗೆ ದೇಹದಲ್ಲಿ ಏನು ಆಲಸ್ಯ?” ಸುನ:—“ಮಹಾರಾಜನು ಶುದ್ಧಾಂಗವಾಗಿ ಜನಸಂಗವನ್ನೇ ಬಿಟ್ಟಿರುವುದರಿಂದ ಅದರ ಕಾರಣವು ಮುಖ್ಯಮಂತ್ರಿಗೂ ತಿಳಿಯದೇ ಇರುವಲ್ಲಿ, ನನಗೆ ತಿಳಿಯುವ ಬಗೆ ಹೇಗೆ? ಅಂತೂ ಬಾಹ್ಯರೋಗಾದಿಗಳೊಂದೂ ಇಲ್ಲವಂತೆ; ಆದರೂ ಅನ್ನಾದ್ಯಾಹಾರಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಉಪೇಕ್ಷೆಯನ್ನು ತಳೆದು ದಿನೇ ದಿನೇ ಕೃಶಾಂಗನಾಗಿರುವನಂತೆ.”

ಅಭಿ—“ಆ ಕೌಮುದೀ ಮಹೋತ್ಸವದ ದಿನ ಆರೋಗ್ಯವಾಗಿದ್ದನೋ ಇಲ್ಲವೋ ?” ಸುನ—“ ಆದಿನ ಆರೋಗ್ಯವಾಗಿಯೂ ಇದ್ದನು ; ಮತ್ತು ಆ ದಿನದ ಉತ್ಸವವೂ ಅತಿ ಸಂಭ್ರಮದಿಂದ ನಡೆಯಿತು.” ಅಭಿ—“ ಆದಿನ ಮಹಾರಾಜನಿಗೆ ಯಾರಾದರೂ ಅಪರೂಪವಾದ ವಸ್ತುವನ್ನು ಏನಾದರೂ ಅರ್ಪಿಸಿದರೋ ? ಅಥವಾ ಇನ್ನಾವುದಾದರೂ ಆಶ್ಚರ್ಯಕರವಾದ ವಸ್ತುವನ್ನು ನೋಡಿದನೋ ?” ಸುನ—“ ಅದೇನೂ ಇಲ್ಲ ; ಆದರೆ ಆ ದಿನ ಕಿರೀಟಪತ್ರನ ಮಗಳಾದ ಉನ್ಮಾದಿನಿಯು ಸಾರುಮುಡಿಯನ್ನುಟ್ಟು ತನ್ನ ಮನೆಯ ಮುಮ್ಮಾಳಿಗೆಯ ಮೇಲೆ ನಿಂತಿದ್ದಳು ; ಮಹಾರಾಜನು ಅವಳನ್ನೇ ನೋಡುತಿದ್ದನು ; ಅವಳೂ ಅವನನ್ನೇ ನೋಡುತ್ತ ಅಳುತಿದ್ದಳು ; ಇದು ರಾಜಗೌರವಕ್ಕೆ ಕುಂದೆಂದು ತಿಳಿದು ನಾನು ರಥವನ್ನು ವೇಗವಾಗಿ ಮುಂದುವರಿಸಿಬಿಟ್ಟೆನು.” ಅಭಿ:— (ಸ್ವಗತ) “ ಓಹೋ ! ಇಲ್ಲಿಯೇ ಏನೋ ಜೀವಾಳವಿದೆ ! (ಪ್ರಕಾಶ) ಪುನಃ ಅವಳ ವಿಚಾರವೇನಾದರೂ ನಡೆಯಿತೋ ? ” ಸುನ:—“ ಮಹಾರಾಜನು ಆದಿನ ಅರಮನೆಯನ್ನು ಸೇರಿದಮೇಲೆ ನನ್ನನ್ನು ಕುರಿತು—“ ಅವಳು ಯಾರಮಗಳು ? ಅವಳ ಹೆಸರೇನು ? ” ಎಂದು ಕೇಳಿದನು ; ಅದಕ್ಕೆ ನಾನು ಅವಳ ವಿಷಯವನ್ನೆಲ್ಲ ಸವಿಸ್ತಾರವಾಗಿ ಹೇಳಿ ಮನೆಗೆ ಹೊರಟು ಹೋದೆನು ; ಅಷ್ಟೇ ಇನ್ನೇನೂ ವಿಶೇಷವಿಲ್ಲ. ” ಅಭಿ:— (ಉಪೇಕ್ಷೆಯನ್ನು ನಟಿಸುತ್ತ) “ ಅಷ್ಟೇನೇ ? ಒಳ್ಳೆಯದು ! ನಿನಗೆ ಭೋಜನ ಕಾಲವು ಮೀರುತಲ್ಲಿ ಬಂದಿತು ; ಇನ್ನು ತೆರಳುವನಾಗು” ಎಂದು ಹೇಳಲು ಅವನು ಹೊರಟು ಹೋದನು.

ಬಳಿಕ ಅಭಿಸಾರಗನು ಚಿಂತಾಕ್ರಾಂತನಾಗಿ ಈ ರೀತಿ ತನ್ನಲ್ಲಿ ತಾನೆ ಯೋಚಿಸಲು ಉಪಕ್ರಮಿಸಿದನು:—“ಆಹಾ! ರಾಜನು ಸ್ವಕಾರ್ಯದಿಂದ ವಿಮುಖನಾದುದರಿಂದಲೇ ಸಚಿವಾದಿಗಳೂ ವಿಮುಖರಾಗಿ, ಅಂತೂ ರಾಜ್ಯವು ದುಃಸ್ಥಿತಿಗೆ ಬರಲು ಕಾರಣವಾಯಿತು ; ಮಹಾರಾಜನು

ಆಸಕ್ತಿ ವಿಮುಖನಾಗಲು ಆ ಉನ್ಮಾದಯಸ್ತ್ರೀಯೇ ಕಾರಣವಾಗಿರ ಬಹುದೆ ? ಇಲ್ಲ ! ಏಕೆಂದರೆ, ಮಹಾರಾಜನು ಪರಸ್ತ್ರೀಪರಾಙ್ಮುಖನು; ಮತ್ತು ದುಷ್ಕಾಮಿಯೂ ಅಲ್ಲ. ಹಾಗಾದರೆ ಕಾರಣವು ಇನ್ನಾವುದು ? ಇನ್ನಾವ ಕಾರಣವೂ ತೋರುವುದಿಲ್ಲ ; ಸಂದೇಹವೇನು ? ಸುನಂದನ ಮಾತುಗಳನ್ನೆಲ್ಲ ಯೋಚಿಸಿದರೆ ಉನ್ಮಾದಿನಿಯೇ ಕಾರಣವಾಗಿರಬೇಕೆಂದು ತೋರುವುದು ; ಏಕೆಂದರೆ, ಮಹಾರಾಜನನ್ನು ನೋಡಿ ಉನ್ಮಾದಿನಿಯು ಅಳುತಿದ್ದಳೆಂಬ ಸಂಗತಿಯನ್ನೂ, ಅವಳನ್ನು ಮಹಾರಾಜನು ದೃಷ್ಟಿಸಿದನೆಂಬ ಸಂಗತಿಯನ್ನೂ, ಅರಮನೆಗೆ ಹೋದ ಮೇಲೆ ಪುನಃ ಅವಳ ವಿಷಯವನ್ನು ಕುರಿತು ವಿಚಾರಿಸಿದನೆಂಬ ಸಂಗತಿಯನ್ನೂ ಸಹ ಕುರಿತು ಯೋಚಿಸಿದರೆ ; ಅವರವರಿಗೆ ಯಾವುದೋ ಪೂರ್ವಸಂಬಂಧವು ಇರುವಂತೆ ತೋರುವುದು; ಈ ಊಹೆಯೇ ನಿಜವಾಗಿರಬೇಕು; ಏಕೆಂದರೆ ಉನ್ಮಾದಯಂತಿಯು, ರಾಜನನ್ನು ನೋಡುವ ಉತ್ಸವಕಾಲದಲ್ಲಿ ಇತರರೆಲ್ಲರಂತೆ ದಿವ್ಯವಸ್ತ್ರಾಭರಣಗಳಿಂದ ಅಲಂಕೃತಳಾಗದೆ ನಾರುಮಡಿಯನ್ನುಟ್ಟು, ಹಬ್ಬದ ಹರ್ಷವನ್ನು ಸೂಚಿಸುವುದಕ್ಕೆ ಪ್ರತಿಯಾಗಿ ದುಃಖವನ್ನೂ ಕಾರ್ಪಣ್ಯವನ್ನೂ ತೋರ್ಪಡಿಸುತ್ತಿದ್ದಳು; ಇಷ್ಟೇ ಅಲ್ಲದೆ ವಿವಾಹ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಅವಳು ಮೂರ್ಛಿತೆಯಾಗಿದ್ದಳು ಮತ್ತು ಅವಳ ತಂದೆಯು ನೆಂಟರಿಷ್ಟರನ್ನು ಕರೆಸದೆ ಆತುರದಿಂದ ಗೋಪ್ಯವಾಗಿ ನನ್ನಿಂದ ಮಾಂಗಲ್ಯವನ್ನು ಕಟ್ಟಿಸಿದ ಸಂಗತಿಗಳು ಈ ಊಹೆಯನ್ನು ಬಲಪಡಿಸುವುದಕ್ಕೆ ಸಾಕಾದ ಕಾರಣಗಳಾಗಿವೆ; ಇದರ ಮೇಲೆ ಇನ್ನೊಂದು ಪ್ರಬಲವಾದ ಕಾರಣವೂ ಇರುವುದು, ಅದೇನೆಂದರೆ–ಗರ್ಭಾದಾನ ಸಮಾವೇಶನ ಮುಂತಾದ ದೇಹಸಂಯೋಜಕವಾದ ಕಾರ್ಯಗಳಿಗೆ ಅವಕಾಶಕೊಡದೆ, ವ್ರತವ್ಯಾಜವನ್ನು ದೂತಿಯ ಮುಖದಿಂದ ಹೇಳಿ ಕಳುಹಿಸಿದರು; ಸಂಶಯವೇನು ? ಈ ಕಾರಣಗಳಿಂದ ರಾಜನಿಗೂ

ಉನ್ಮಾದಯನ್ತಿಗೂ ಯಾವುದೋ ಪೂರ್ವಸಂಬಂಧವು ಇರಲೇಬೇಕು, ಮತ್ತು ಅವಳ ವಿರಹದಿಂದಲೇ ವ್ಯಾಕುಲಚಿತ್ತನಾದ ಮಹಾರಾಜನು ರಾಜಕಾರ್ಯದಲ್ಲಿ ಉಪೇಕ್ಷಿತನಾಗಲು ರಾಜ್ಯವು ಹೀನಸ್ಥಿತಿಗೆ ಬಂದಿರುವುದು; ಆದಕಾರಣ ನಾನೀಗ ಮೊದಲು ರಾಜನಲ್ಲಿಗೆ ಹೋಗಿ ಉಪಾಯಾಂತರದಿಂದ ಅವನ ಅಂತರಂಗವನ್ನು ತಿಳಿದು ಉನ್ಮಾದಯನ್ತಿಯನ್ನು ಅವನಿಗೆ ಸೇರಿಸುವೆನು ; ಈ ಕಾರ್ಯವು ದೋಷವಾಗಿಯೂ ತೋರದು ; ಹಾಗೆ ಮಾಡದೇ ಹೋದರೆ ಇಬ್ಬರೂ ಮನ್ಮಥಪೀಡನದಿಂದ ಮರಣವನ್ನು ಹೊಂದಬಹುದು; ಏಕೆಂದರೆ, ನನಗೆ ನಡೆದಿರುವ ಉದ್ವಾಹವು ವಧುವಿಗೆ ಇಷ್ಟವಲ್ಲದುದು, ಮತ್ತು ಅಪೂರ್ಣವಾದುದು; ಅದಲ್ಲದೆ ಪರಸ್ಪರ ಮೋಹಾನ್ವಿತವಾದ ದೇಹಸಂಬಂಧವೂ ಆಗಿಲ್ಲ; ಇನ್ನು ತಡಮಾಡಿದರೆ ರಾಜ್ಯವೆಲ್ಲ ಹಾಳಾಗಿ ಪ್ರಜೋಪದ್ರವಗಳೂ ಪ್ರಬಲಿಸಿ, ಇತ್ತ ಮಹಾರಾಜನೂ ಮೃತಿಯನ್ನು ಹೊಂದುವನು, ಇದರಿಂದ ಸರ್ವನಾಶವೂ ಆಗುವುದು ; ಆದಕಾರಣ ನಾನೀಗಲೇ ರಾಜನಲ್ಲಿಗೆ ಹೋಗುವೆನು. '' ಎಂದು ಯೋಚಿಸಿಕೊಂಡು ಹೊರಟು ಹೋದನು.

ಮೂರನೆಯ ಅಂಗವು ಮುಗಿದುದು.

——o——

ಒಂದನೆಯ ಸಂಧಿ

The Faithful Servant & Law-Subtleties.

ಭೃತ್ಯಗುಣಸಂಪತ್ತಿ ಮತ್ತು ಧರ್ಮಸೂಕ್ಷ್ಮ.

ಇತ್ತಲಾ ದೇವಸೇನ ಮಹಾರಾಜನು ಶಶಿಕಾಂತದ ಉಪ್ಪರಿಗೆಯ ಮೇಲೆ ಒಬ್ಬನೇ ಕುಳಿತು ಪಶ್ಚಾತ್ತಾಪದಿಂದ:—“ಅಯ್ಯೋ! ಸುಂದರಿಯಾದ ಆ ಉನ್ಮಾದಿನಿಯನ್ನೂ ಅವಳ ತಂದೆತಾಯಿಗಳನ್ನೂ ಅನ್ಯಾಯವಾಗಿ ನಿಂದಿಸಿ, ಅವಮಾನಪಡಿಸಿದೆನಲ್ಲ; ನನ್ನ ಧಿಕ್ಕಾರವೆಂಬ ಶರಗಳಿಂದ ಅವರ ಹೃದಯಗಳು ಎಷ್ಟು ನೊಂದವೋ ಕಾಣೆನು; ನಿಜವಾಗಿಯೂ ನಾನು ವಿವೇಕಿಯಲ್ಲ; ಸೌಂದರ್ಯನಿಧಿಯಾದ ಆಕೆಯು ಕುರೂಪಿಯೆ? ಸರ್ವಮಂಗಳೆಯಾದ ಅವಳು ಅಮಂಗಳೆಯೆ? ಅಹಾ! ಅವಳು ನನ್ನ ವಿಯೋಗದಿಂದ ದುಃಖಿಸುತ್ತಿರಬಹುದೆ? ಅಡ್ಡಿಯೇನು!

[೩೮. ತಾ:—“ಗಂಡುಪಕ್ಷಿಯಿಂದ ಧಿಕ್ಕರಿಸಲ್ಪಟ್ಟು ದಡದ ಮರಳನ್ನು ಸೇರಿದ ಹೆಣ್ಣು ಚಕ್ರವಾಕ ಪಕ್ಷಿಯಂತೆ—ನನ್ನಿಂದ ಧಿಕ್ಕೃತೆಯಾದ, ಜಿಂಕೆಯಂತೆ ವಿಶಾಲವಾದ ಕಣ್ಣುಗಳುಳ್ಳ ಆ ಉನ್ಮಾದಿನಿಯು—ತನ್ನ ಮನೆಯ ಆ ಉಪ್ಪರಿಗೆಯ ಮೇಲೆ, ಹೇಗೆ ತಾನೇ ಸುಖವನ್ನು ಅನುಭವಿಸುವಳು!”]

ಎಂದು ಅಂತರಿಕ್ಷವನ್ನು ನೋಡಲು ಆಗತಾನೇ ಉದಯಿಸುತ್ತಿದ್ದ ಚಂದ್ರನು ಕಾಣಬರಲು, ಅವನನ್ನು ನೋಡಿ ಕುತ್ಸಿತಭಾವದಿಂದ—

ಶ್ಲೋ॥ ಮದ್ವಿಯುಕ್ತಾ ಕಥಂ ನೂನಂ ಶೇತೇ ಶೋಕಪ್ರಲಾಪಿನೀ ।
ಪುಲಿನೇ ಚಕ್ರವಾಕೀವ ಹರ್ಮ್ಯೇ ಹರಿಣಲೋಚನಾ ॥೩೮॥

[೩೯. ತಾ:—“ ಸರ್ವರ ಕಣ್ಣುಗಳಿಗೂ ಆನಂದವನ್ನುಂಟು ಮಾಡುವ ಆಕೆಯ (ಕಳಂಕರಹಿತವಾದ) ಮುಖಚಂದ್ರನು ಇರುತ್ತಿರಲಾಗಿ, ಜಡಾತ್ಮನಾದ ಈ ಹಾಳು ಚಂದ್ರನು ನಾಚಿಕೆಯಿಲ್ಲದೆ ನಿತ್ಯವೂ ಉದಯಿಸುವನಲ್ಲ !]

ಎಂದು ಹೇಳಿ ಒಂದು ಕ್ಷಣಕಾಲ ಹಾಗೆಯೇ ಕುಳಿತಿದ್ದು ಪುನಃ ಸಂಕಟದಿಂದ—

[೪೦. ತಾ:—“ ನಾನೇನೋ ಆಕೆಯನ್ನು ಮರೆಯಬೇಕೆಂದೇ ಪ್ರಯತ್ನಿಸುವೆನು ; ಆದರೆ ನನ್ನ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಮಾತ್ರ ಅವಳನ್ನೇ ನೋಡುತ್ತಿರುವಂತೆ ಇರುವುದು ; ನನ್ನ ಚಿತ್ತವಂತೂ ಅವಳಲ್ಲಿಯೇ ನೆಟ್ಟುಹೋಗಿರುವುದು ; ಮತ್ತು ಅದರ ಆಸಕ್ತಿಯೂ ಅವಳದೇ ಆಗಿರುವುದು ”]

ಎಂದು ಹೇಳಿದ ಬಳಿಕ ಅಲ್ಲಿದ್ದ ಹಾಸುಗಲ್ಲಿನ ಬಳಿಯಲ್ಲಿ ಕುಳಿತು ಉತ್ಸಾಹದಿಂದ—“ ಒಳ್ಳೆಯದು ! ನನ್ನ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಹೊಳೆಯುತ್ತಿರುವಂತೆಯೇ ಆಕೆಯ ರೂಪವನ್ನು ಇಲ್ಲಿ ಚಿತ್ರಿಸುವೆನು. ” ಎಂದು ಅಲ್ಲಿ ಚಿತ್ರಿಸಿದ ಬಳಿಕ ಒಂದು ಕ್ಷಣಕಾಲ ಅದನ್ನೇ ನೋಡಿ ಕುತ್ಸಿತ ಭಾವದಿಂದ—

[೪೧. ತಾ:—“ ಬೆರಗುವಡೆದ ಜಿಂಕೆಯ ಕಣ್ಣುಗಳ ಚಾಂಚಲ್ಯವನ್ನು ಧಿಕ್ಕರಿಸುವ ಆ ದೃಷ್ಟಿಯೂ, ಶರತ್ಕಾಲದ ಚಂದ್ರನ ಕಿರ

ಅಹೋ ! ಜಡಾತ್ಮಾ ನಿರ್ಲಜ್ಜಶ್ಚಂದ್ರೋ ನಿತ್ಯಮುದೇತಿ ಯತ್ ।
ಜಗನ್ನೇತ್ರೋತ್ಸವೇ ತಸ್ಯಾ ನಿಷ್ಕಲಂಕೇ ಮುಖೇ ಸತಿ ॥೩೯॥

ವಿಸ್ಮರ್ತುಮೇನಾಮಿಚ್ಛಾಮಿ ಪಶ್ಯಾಮೀವ ಚ ಚೇತಸಿ ।
ಸ್ಥಿತಂ ತಸ್ಯಾಂ ಹಿ ಮೇ ಚೇತಃ ಸಾ ಪ್ರಭುತ್ವೇನ ತತ್ರ ವಾ ॥೪೦॥

ಶ್ಲೋ॥ ದೃಷ್ಟಿರ್ಮುಗ್ಧ ಕುರಂಗಲೋಚನಚಮತ್ಕಾರಕ್ರಿಯಾಸ್ಪರ್ಧಿನೀ ।
ಭಾಸ್ವಚ್ಛಾರದಚಂದ್ರಿಕಾಸಹಚರೀ ಸಾ ಕಾಪಿ ವಕ್ತ್ರದ್ಯುತಿಃ ।

ಣಾಗಳ ಪ್ರಕಾಶಕ್ಕೆ ಸರಿಹೋಲುವ ಆ ಸೌಮ್ಯಕಾಂತಿಯೂ, ಅಮೃತಸಮುದ್ರದಲ್ಲಿ ಹೊರಳ್ವರಿದು ಬರುವ ಲಲಿತ ತರಂಗಗಳಂತೆ ಥಳಥಳಿಸುವ ಆ ಲಾವಣ್ಯವೂ, ಮತ್ತಿಂತಹ ಆಶ್ಚರ್ಯಕರವಾದ ವ್ಯಾಪಾರಗಳುಳ್ಳ ಆ ದೇಹದ ರಮ್ಯತೆಯೂ, ಜಡವಾದ ಈ ಚಿತ್ರದಲ್ಲಿ ಹೇಗೆ ತಾನೇ ಅಳವಡುವದು ?"]

ಎಂದು ಮಾತನಾಡಿಕೊಂಡ ಬಳಿಕ ಅಲ್ಲಿದ್ದ ಮೃದು ತಲ್ಪದಲ್ಲಿ ಕುಳಿತು ಆತ್ಮಲಜ್ಜೆಯಿಂದೊಡಗೂಡಿ :—" ನಾನು ಅವಳನ್ನು ನೋಡಿದಾಗ ಆಕೆಯು ಭ್ರಮರದ ಧೃಷ್ಟತೆಯನ್ನೂ ಚೇಷ್ಟೆಯನ್ನೂ ಅರಿಯದ ಪದ್ಮಿನಿಯಂತೆ, ಇನ್ನೂ ಕನ್ಯೆಯಾಗಿ ಕಂಡುಬಂದಳು ; ಈಗೇನಾದರೂ ಉದ್ವಾಹಿತಳಾಗಿ ಇರಬಹುದೆ ? ಒಂದು ಪಕ್ಷ ಹಾಗೆ ವಿವಾಹಿತೆಯಾಗಿದ್ದಲ್ಲಿ ಆಕೆಯು ನನ್ನ ಭಾಗಕ್ಕೆ ಪರಸ್ತ್ರೀಯಾದಳು ; ಹೀಗಿರುವಲ್ಲಿ ಪರಸ್ತ್ರೀಯ ರೂಪಲಾವಣ್ಯಗಳನ್ನು ವರ್ಣಿಸುವುದೂ ಕೂಡ ದೋಷವಲ್ಲವೆ ? ಛೀ ! ನಾನೆಂತಹ ಅವಿವೇಕಿಯು ! ಹಾ !

[೪೨. ಶ್ಲೋ :—" ಇದೇನು ! ಪರಭಾರ್ಯೆಯ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ನನಗೂ ಇಂತಹ ಮನೋವಿಕಾರವು ? ಆದುದರಿಂದ ನಾನು ಉನ್ಮತ್ತನೇ ಆಗಿರುವೆನಲ್ಲವೆ ? ನಿದ್ರಾವಸ್ಥೆಗೆ ದೂರನಾದಂತೆ ನಾನು ಈಗ ಲಜ್ಜೆಗೂ ದೂರನಾಗಿರುವೆನು ?"]

ಎಂದು ಮಾತನಾಡಿಕೊಳ್ಳುತಿದ್ದ ಸಮಯಕ್ಕೆ ಸರಿಯಾಗಿ, ಈ ವಿಷಯಗಳೆಲ್ಲ ಮರೆಯೊಳಗೆ ನಿಂತು ನೋಡುತಿದ್ದ ಅಭಿಮಾರ

ಲಾವಣ್ಯಂ ನನು ತತ್ಸುಧಾಜಲನಿಧೇಃ ರಿಂಗತ್ತರಂಗಾಯಿತಂ ।
ಏತಸ್ಯಾಃ ಕಥಮೇತು ಚಿತ್ರಪದವೀಮಾಶ್ಚರ್ಯಚರ್ಯಂ ವಪುಃ ॥೪೧॥
ಪರಸ್ಯ ನಾಮ ಭಾರ್ಯಾಯಾಂ ಮಮಾಪ್ಯೇವಮಧೀರತಾ ।
ತದುನ್ಮತ್ತೋಽಸ್ಮಿ ಸಂತ್ಯಕ್ತೋ ಲಜ್ಜಯೇವಾದ್ಯ ನಿದ್ರಯಾ ॥೪೨॥

ಗನು, ರಾಜನ ಸಮೀಪಕ್ಕೆ ಹೋಗಿ, ಭಕ್ತಿಗೌರವಗಳಿಂದ ತಲೆ ಬಾಗಿ :—“ ಜಯವಾಗಲಿ ಮಹಾರಾಜನಿಗೆ.” ಎಂದು ಹೇಳಲು, ದೇವಸೇನನು ಬೆಚ್ಚಿ, ಬಳಿಕ ಇತ್ತತಿರುಗಿ ಅಭಿಸಾರಗನನ್ನು ನೋಡಿ ಧೈರ್ಯಸಂಭ್ರಮವನ್ನು ನಟಿಸುತ್ತ:-—“ ಅಭಿಸಾರಗನೇ! ದೀರ್ಘಾಯುವಾಗು ; ಕಾಶ್ಮೀರ ಯುದ್ಧದ ವಿಚಾರವೇನು ? ” ಎಂದು ಕೇಳಲು ಅಭಿಸಾರಗನು, ಕಾಶ್ಮೀರರಾಜನು ಕಳುಹಿಸಿದ್ದ ವಸ್ತ್ರ ಆಭರಣ ರತ್ನ ಮುಂತಾದ ಕಾಣಿಕೆಗಳನ್ನು ಮುಂದಿಟ್ಟು ಸಂತೋಷದಿಂದ :—“ ಜೀಯ ! ನಿನ್ನ ಅನ್ನಪ್ರಭಾವದಿಂದಲೂ ಪ್ರೋತ್ಸಾಹದಿಂದಲೂ ಉತ್ತೇಜನವನ್ನು ಹೊಂದಿದ ನಾನು, ಕಾಶ್ಮೀರರಾಜನ ಶತ್ರುವಾದ ಹೂಣರಾಜನ ಸೈನ್ಯವನ್ನು ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ಜಯಿಸಿ, ಆ ರಾಜನನ್ನೂ ಸೆರೆಹಿಡಿದು ತಂದು ಒಪ್ಪಿಸಿದೆನು ; ಆದರೆ, ಕಾಶ್ಮೀರರಾಜನು ಹೂಣರಾಜನ ಶಿರಸ್ಸನ್ನು ಸ್ವಹಸ್ತದಿಂದಲೇ ಛೇದಿಸಬೇಕೆಂದು ಉದ್ಯುಕ್ತನಾಗಲು, ಅವನು ಆರೀತಿ ಮಾಡದಂತೆ ನಾನು ಅವನಿಗೆ ಬುದ್ಧಿವಾದವನ್ನು ಹೇಳಿ, ಹೂಣರಾಜನ ಪ್ರಾಣಗಳನ್ನು ಉಳುಹಿ, ಅವನ ರಾಜ್ಯವನ್ನು ಪುನಃ ಅವನಿಗೇ ಕೊಡಿಸಿ, ಮುಂದಕ್ಕೆ ಕಾಶ್ಮೀರರಾಜನಿಗೆ ಮಿತ್ರನಾಗಿಯೂ ಸಾಮಂತನಾಗಿಯೂ ಇರುವಂತೆ ಮಾಡಿದೆನು ; ಈ ಸಂಧಿಚಾತುರ್ಯದಿಂದ ಸಂತುಷ್ಟನಾದ ಕಾಶ್ಮೀರಾಧಿಪನೂ ಮತ್ತು ಆ ಹೂಣೇಶ್ವರನೂ, ನಾನು ಧರಿಸಿರುವ ಈ ವಸ್ತ್ರಾಭರಣಾದಿಗಳನ್ನೂ ಈ ದಿವ್ಯಖಡ್ಗವನ್ನೂ ನನಗೆ ಬಹುಮಾನವಾಗಿ ಕೊಟ್ಟುದು ಮಾತ್ರವಲ್ಲದೆ, ತಂತಮ್ಮ ಕೃತಜ್ಞತೆಯನ್ನು ಸೂಚಿಸುವ ನಿಮಿತ್ತ, ಅನರ್ಘ್ಯವಾದ ಕಾಣಿಕೆಯನ್ನೂ ನಿನ್ನ ಸನ್ನಿಧಿಗೆ ಕಳುಹಿಸಿರುವರು.” ಎಂದು ಹೇಳಲು ದೇವಸೇನನು ಪರಮ ಸಂತೋಷಗೊಂಡು :—“ ಅಭಿಸಾರಗನೇ ! ನೀನು ನನ್ನ ಆಪ್ತಮಿತ್ರನಾಗಿಯೂ ನನ್ನ ಮುಖ್ಯ ಸೇನಾಪತಿಯಾಗಿಯೂ ಇರುವುದಲ್ಲದೆ, ನನ್ನ ...ಲ

ಭುಜನಾಗಿಯೂ ಇರುವೆ ; ಆದಕಾರಣ ನನಗೆ ಉಂಟಾದ ಸಂತೋಷವನ್ನು ಈ ಆಲಿಂಗನದ ಮೂಲಕ ವ್ಯಕ್ತಪಡಿಸುವೆನು." ಎಂದು ಆಲಿಂಗಿಸಲು, ಅಭಿಚಾರಕನು ಪರಿಪೂರಿತ ಭಕ್ತಿಗೌರವಗಳಿಂದ ನಮಸ್ಕರಿಸಿ:— "ಜೀಯಾ! ಪಿತೃವಿನ ಕಾರ್ಯವನ್ನು ಸಫಲಗೊಳಿಸುವುದು ಪುತ್ರನಾದವನಿಗೆ ಎಂತು ಶ್ರೇಷ್ಠವಾದ ಪ್ರತಿಷ್ಠೆಯೋ ಅದರಂತೆ, ನಿನ್ನ ಕಾರ್ಯವನ್ನು ನೆರವೇರಿಸುವುದೇ ನನಗೆ ಮುಖ್ಯಕರ್ತವ್ಯವು; ಮತ್ತು ನಿನ್ನ ಅನ್ನಪಾನಗಳಿಂದ ಪೋಷಿತವಾದ ಈ ದೇಹವು ನಿನ್ನ ಅವಸರಕ್ಕೆ ಉಪಯೋಗಿಸಲ್ಪಡತಕ್ಕದಾಗಿಯೇ ಇರುವುದು." ಎಂದು ಪುನಃ ನಮಸ್ಕರಿಸಿದ ಬಳಿಕ ದೇವಸೇನನ ಮುಖವನ್ನು ತಲೆಯೆತ್ತಿ ನೋಡಿ, ಜ್ಞಾಪಿಸಿಕೊಂಡವನಂತೆ ನಟಿಸಿ ಇಂತೆಂದನು:— "ದೇವ! ಇನ್ನೊಂದು ಅತಿಶಯವಾದ ವರ್ತಮಾನವನ್ನು ವಿಜ್ಞಾಪಿಸಬೇಕೆಂದು ಬಹು ಕುತೂಹಲದಿಂದಲೂ ಪ್ರೀತಿಯಿಂದಲೂ ನಿನ್ನ ಸನ್ನಿಧಿಗೆ ಬಂದಿರುವೆನು ; ಅಪ್ಪಣೆಯಾದರೆ ಅರಿಕೆಮಾಡುವೆನು." ದೇವಸೇನ :— (ಸಂತೋಷದಿಂದ). "ನಿನಗೆ ನಿರ್ಬಂಧವೇನಿರುವುದು? ಮಾಜದೆ ಅಂಜದೆ ಹೇಳು." ಅಭಿ:— (ಆಶ್ಚರ್ಯವನ್ನು ನಟಿಸುತ್ತ) "ನಿನ್ನೆಯ ದಿನ ಪ್ರಯಾಣಮಾಡಿ ಬರುತ್ತ ದಾರಿಯಲ್ಲಿ ಗೋಚರಿಸಿದ ಒಂದು ಸರಸ್ಸಿನ ತೀರದಲ್ಲಿ ಭೋಜನಕಾಲಕ್ಕೆ ಮುಂಚೆ ದೇವಧ್ಯಾನವನ್ನು ಮಾಡುತ್ತಿರುವಲ್ಲಿ ಒಂದು ವಿಚಿತ್ರವು ನಡೆಯಿತು!" ದೇವ :— (ತವಕದಿಂದ) "ಅದೇನು?" ಅಭಿ:—ಆಶ್ಚರ್ಯದಿಂದ—

[೪೩. ತಾ:—ಕಮಲದಂತೆ ವಿಶಾಲವಾದ ನೇತ್ರವುಳ್ಳ ಪ್ರಜೇಶ್ವರನೆ! ಅಲ್ಲಿ ದೇವತೆಯನ್ನು ಅರ್ಚಿಸುತಿದ್ದ ನನಗೆ ಒಬ್ಬ ಯಕ್ಷನು ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷನಾಗಿ ನನ್ನನ್ನು ಕುರಿತು—"ಉನ್ಮಾದಯಂತಿಯಲ್ಲಿ ಸೆಟ್ಟ

ತತ್ರಾರ್ಚಯಂತಂ ನರದೇವ ದೇವಾನಾಕಸ್ಮಾದುಪೇತ್ಯಾಂಬುರುಹಾಕ್ಷ ಯಕ್ಷಃ ।
ಮಾಮಾಹ ನಾಮ್ನೈಷಿ ನೃಪಸ್ಯ ಕಸ್ಮಾದುನ್ಮಾದಯಂತ್ಯಾಂ ಹೃದಯಂ ನಿವಿಷ್ಟಮ್ ॥ ೪೩ ॥

ಮನಸ್ಸುಳ್ಳ ನಿಮ್ಮ ರಾಜನನ್ನು ನೀನೇಕೆ ಹೀಗೆ (ವಿಚಾರಿಸದೆ) ಉಪೇಕ್ಷಿಸುವೆ ?"]

ಎಂದು ಹೇಳಿ ಅಂತರ್ಧಾನನಾದನು. ಅದಕ್ಕೆ ಅನುಗುಣವಾಗಿ ನಿನ್ನ ದೇಹವು ಕೃಶವಾಗಿರುವುದು ; ಮುಖವು ಬಣ್ಣಗೆಟ್ಟಿರುವುದು ; ನಿನ್ನ ಸ್ಥಿತಿಯನ್ನು ನೋಡಿದರೆ ನನಗೆ ಮಹಾ ದುಃಖವುಂಟಾಗುವುದು ; ಆದಕಾರಣ ಆ ಯಕ್ಷನ ಮಾತು ನಿಜವಾಗಿದ್ದಲ್ಲಿ ಆಕೆಯನ್ನು ನನ್ನಿಂದ ಸ್ವೀಕರಿಸುವನಾಗು."

ಈ ಮರ್ಮೋದ್ಘಾಟನದಿಂದ ಬೆದರಿದ ದೇವಸೇನನು, ಲಜ್ಜೆಯಿಂದ ತಲೆಬಾಗಿ— "ಅದು ನಿಜ; (ತಲೆಯನ್ನೆತ್ತಿ ಕುತೂಹಲದಿಂದ) ಆದರೆ ಉನ್ಮಾದಯಂತಿಯನ್ನು ನಿನ್ನಿಂದ ಪರಿಗ್ರಹಿಸಲು ಕಾರಣವೇನು? ಆಕೆಯಲ್ಲಿ ನಿನಗೇನು ಸಂಬಂಧ ?" ಅಜ್ಜಿ:-(ವಿನಯದಿಂದ) "ದೇವ! ನಾನು ಹೇಳುವುದನ್ನೆಲ್ಲ ಸಾವಧಾನವಾಗಿ ಕೇಳು. ನಿನಗೂ ಉನ್ಮಾದಯನ್ತಿಗೂ ಇದ್ದ ಪೂರ್ವ ಸಂಬಂಧವು ನನಗೆ ತಿಳಿದಿರಲಿಲ್ಲ; ಹೀಗಿರುವಲ್ಲಿ ನಾನು ನಿನ್ನ ಅಪ್ಪಣೆಯನ್ನು ಪಡೆದು ಕಾಶ್ಮೀರ ದೇಶಕ್ಕೆ ಯುದ್ಧಕ್ಕೆ ಹೋಗುವತನಕದಲ್ಲಿ ಇದ್ದಾಗ ಕಿರೀಟವತ್ಸನು ಯಾವುದೋ ಒಂದು ಮುಹೂರ್ತವನ್ನು ನಿಶ್ಚಯಗೊಳಿಸಿ, ಬಂಧು ಜನರಿಗೆ ತಿಳಿಸಿದಂತೆ ವಿವಾಹಕ್ಕೆ ತಕ್ಕ ಸಾಮಗ್ರಿಗಳನ್ನು ಅನುಗೊಳಿಸಿ ಉನ್ಮಾದಯಂತಿಯನ್ನು ವಿವಾಹಮಾಡಿಕೊಳ್ಳೆಂದು ನನ್ನನ್ನು ಒಡಂಬಡಿಸಿ ವಿವಾಹವನ್ನು ಆರಂಭಿಸಿದನು; ಅಷ್ಟರಲ್ಲಿ ಆ ಕನ್ಯೆಗೆ ನನ್ನನ್ನು ವರಿಸಲು ಇಚ್ಛೆಯಿಲ್ಲದುದರಿಂದಲೋ ಏನೋ ಆಗ ಮೂರ್ಛಿತೆಯಾಗಿ ಬಿದ್ದಿದ್ದಳು; ಹಾಗಿದ್ದರೂ ಆ ಮೂರ್ಛಿತೆಯ ಕಂಠಕ್ಕೇ ನನ್ನ ಕೈಯಿಂದ ಮಾಂಗಲ್ಯವನ್ನು ಬಲಾತ್ಕಾರದಿಂದ ಕಟ್ಟಿಸಿದರು; ಆದರೆ, ಗರ್ಭಾದಾನ ಸಮಾವೇಶನ ಮುಂತಾದ ದೇಹ ಸಂಯೋಜಕ ಕಾರ್ಯಗಳೊಂದೂ ನಡೆಯಲಿಲ್ಲ; ಅದಲ್ಲದೆ, ಆ ಕನ್ಯೆಯು ತಾನು ಧರ್ಮ ದೇವತೆಯ

ವ್ರತವನ್ನು ಕೈಗೊಂಡಿರುವುದಾಗಿಯೂ, ಅದು ಪೂರೈಸುವ ವರೆಗೂ ಪತ್ನೀತ್ವವನ್ನು ವಹಿಸುವುದಿಲ್ಲವೆಂದು ಸಂಕಲ್ಪಿಸಿರುವಳೆಂಬದಾಗಿಯೂ ಆಕೆಯ ಮಾತಾಪಿತೃಗಳು ನನಗೆ ಹೇಳಿ ಕಳುಹಿಸಿದರು; ಬಳಿಕ ನಾನು ಆ ಸಂಗತಿಯನ್ನು ಶುದ್ಧಾಂಗವಾಗಿ ಮರೆತು, ಕಾಶ್ಮೀರದೇಶಕ್ಕೆ ಹೊರಟುಹೋದವನು ಈಗತಾನೆ ಇಲ್ಲಿಗೆ ಬಂದೆನು; ಇನ್ನೂ ನನ್ನ ಮನೆಗೂ ಹೋಗಿಲ್ಲ; ಆದಕಾರಣ ಅವಳು ಇನ್ನೂ ಕನ್ಯೆಯಾಗಿಯೇ ಇರುವಳು; ನೀನು ಈಗ ಅವಳನ್ನು ಪರಿಗ್ರಹಿಸಿ ಸುಖಿಯಾಗು; ಮತ್ತು ನಿನ್ನ ರಾಷ್ಟ್ರವನ್ನೂ ಪ್ರಜೆಗಳನ್ನೂ ಭೃತ್ಯನಾದ ನನ್ನನ್ನೂ ಸಂತೋಷಗೊಳಿಸು.'' ಎಂದು ಪ್ರಾರ್ಥಿಸಲು ದೇವಸೇನನು ಬೆದರಿ:—''ಮಾಂಗಲ್ಯಧಾರಣವಾಯಿತೆ?'' ಎಂದು ಆತುರದಿಂದ ಕೇಳಿ, ಸ್ವಲ್ಪ ಹೊತ್ತು ಯೋಚಿಸಿ ಬಳಿಕ ಸಂತೋಷದಿಂದ:—''ಅಭಿಪಾರಗನೆ ! ನನ್ನ ದುಃಖಗಳೆಲ್ಲಾ ಈಗ ನಿವಾರಣೆಯಾದುವು; ನಾನು ಆರೋಪಿಸಿದ ಅಪವಾದದಿಂದ ಅವಳಿಗೆ ವಿವಾಹವೇ ಇಲ್ಲದಂತೆ ಎಲ್ಲಾಗುವುದೋ ಎಂಬ ಚಿಂತೆಯಿಂದ ಇದುವರೆಗೂ ಮರುಗುತಿದ್ದೆನು; ನೀನು ಆಕೆಗೆ ಮಾಂಗಲ್ಯವನ್ನು ಕಟ್ಟಿದುದರಿಂದ ಈಗ ನನ್ನ ಭಾಗಕ್ಕೆ ಆಕೆಯು ಮಿತ್ರನ ಮಡದಿಯಾದಳು; ಹೀಗಿರುವಲ್ಲಿ ಅವಳನ್ನು ನೀನು ನನಗೆ ಅರ್ಪಿಸುವುದೆಂದರೇನು ? ನಾನು ಪ್ರತಿಗ್ರಹಿಸುವುದೆಂದರೇನು?'' ಎಂದು ಹೇಳಲು ಅಭಿಪಾರಗನು ಚಿಂತಾಕ್ರಾಂತನಾಗಿ ತನ್ನಲ್ಲಿತಾನೇ:—'' ಹಾ! ನಾನು ಎಂತಹ ಅವಿವೇಕಿಯು ? ಈ ಹಾಳು ವಿವಾಹವನ್ನು ಏಕೆ ಹೇಳಿದೆನು! ಮಹಾರಾಜನಿಗೆ ಆಕೆಯಲ್ಲಿ ಸಂಪೂರ್ಣವಾದ ಅನುರಾಗವಿದ್ದ ವಿಷಯವು, ಅವನ ಬೆದರುವಿಕೆಯಿಂದೊಡಗೂಡಿದ ''ಮಾಂಗಲ್ಯಧಾರಣವಾಯಿತೆ ?'' ಎಂಬ ಪ್ರಶ್ನೆಯಿಂದಲೇ ವ್ಯಕ್ತವಾಯಿತು; ನಾನಾದರೊ, ಆಕೆಯನ್ನು ವಿವಾಹಮಾಡಿಕೊಂಡಿರುವುದು ಅಪೂರ್ಣವಾಗಿಯೂ ಅನೈಚ್ಛಿಕವಾಗಿಯೂ ಇರುವುದು; ಆದಕಾರಣ ಅವಳನ್ನು

ಮಹಾರಾಜನಿಗೆ ಸೇರಿಸುವ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ವ್ಯವಸಾಯವನ್ನು ಮಾಡುವುದರಿಂದ ಯಾವದೋಷವೂ ಕಾಣಿಸದು. ಇದಕ್ಕೆ ಪ್ರತಿಯಾಗಿ ನನ್ನ ಭೃತ್ಯಧರ್ಮದ ತತ್ವವನ್ನು ಪ್ರಕಾಶಗೊಳಿಸಲು ಇದೇ ಸಕಾಲವು; ಇನ್ನೀಗ ಮಹಾರಾಜನನ್ನು ವಿವಿಧ ಪ್ರಯತ್ನಗಳಿಂದ ಒಡಂಬಡಿಸುವೆನು!" ಎಂದು ನಿಶ್ಚಯಿಸಿಕೊಂಡ ಬಳಿಕ ದೇವಸೇನನನ್ನು ಕುರಿತು ದೈನ್ಯದಿಂದ:—"ದೇವ! ಆಕೆಗೆ ಇನ್ನೂ ಪತ್ನೀತ್ವವು ಸಿದ್ಧಿಸಿಲ್ಲವು! ಹಾಗೆ ನೀನು ಅವಳನ್ನು ವಿವಾಹಿತಳೆಂದು ಸಿದ್ಧಾಂತಮಾಡುವ ಪಕ್ಷಕ್ಕೆ ಆಕೆಯು ನಿನ್ನ ದಾಸನಾದ ನನ್ನ ಪತ್ನಿಯಾದಳು; ಆದುದರಿಂದ ನನ್ನ ಸರ್ವಸ್ವವನ್ನೂ ಸ್ವಾಮಿಯಾದ ನಿನಗೆ ಅರ್ಪಿಸುವುದು ನನಗೆ ಧರ್ಮವಾಗಿರುವುದರಿಂದ ನಿನ್ನ ದಾಸನ ವಸ್ತುವಾದ ಅವಳನ್ನು ನನ್ನಿಂದ ಪಡೆಯಲು ಅಭ್ಯಂತರವೇನು?" ಎಂಬ ಭೃತ್ಯಧರ್ಮಸೂಚಕವಾದ ಮಾತುಗಳನ್ನು ಕೇಳಿದ ದೇವಸೇನನು ಪರಮಸಂತುಷ್ಟನಾದರೂ, ಧರ್ಮಜ್ಞನಾಗಿದ್ದ ಕಾರಣ, ವಿಷಾದದಿಂದ:—"ಅಭಿಸಾರಗನೇ! ಹಾಗೆ ಹೇಳದಿರು; ಅದು ಯುಕ್ತವೆ? ಇದನ್ನು ಕೇಳು:—

[೪೪. ತಾ:—"ಯಾವನು ನನ್ನ ಹಿತಾರ್ಥವಾಗಿ ತನ್ನ ಪ್ರಾಣಗಳನ್ನಾದರೂ ಲಕ್ಷಿಸುವುದಿಲ್ಲವೋ, ಅಂತಹ ಸಮಸ್ತ ಬಂಧುರೂಪನಾದ ಮಿತ್ರನ ಮಡದಿಯು ನನಗೆ ಮಗಳಂತಾಗುವಳು."]

ಎಂದು ಹೇಳಲು ಅಭಿಸಾರಗನು, ತವಕದಿಂದ:—"ಜೀಯ! ನೀನು ಹಾಗೆ ಶಂಕಿಸುವ ಪಕ್ಷಕ್ಕೆ, ನಾನು ಅವಳನ್ನು ತ್ಯಜಿಸಿ ವೇಶ್ಯೆಯನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಿದ್ದಲ್ಲಿ, ಆಗ್ಗೆ ಆಕೆಯು ನನ್ನ ಪತ್ನೀತ್ವದಿಂದ ಬಿಡುಗಡೆಯನ್ನು ಹೊಂದಿ ಸಾಮಾನ್ಯೆಯಾಗುವಳು! ಅನಂತರ ಅವಳನ್ನು ನೀನು ಭೋಗಿಸಬಹುದು! ಅದಕ್ಕಾಗಿ ಅವಳನ್ನು ಪಣ್ಯಸ್ತ್ರೀಯರಲ್ಲಿ

ಶ್ಲೋ|| ಯೋ ಮದರ್ಥೇ ಮತಿಸ್ನೇಹಾತ್ಸ್ವಪ್ರಾಣಾನಪಿ ನೇಕ್ಷತೇ |
ತಸ್ಯ ಬನ್ಧುವಿಶಿಷ್ಟಸ್ಯ ಸಖ್ಯುರ್ಭಾರ್ಯಾ ಸುತಾ ಮಮ ||೪೪||

ಈಗಲೇ ಕಳುಹಿಸುವೆನು." ಎಂದು ಹೇಳಲು ದೇವಸೇನನು ಕೋಪಾವಿಷ್ಟನಾಗಿ :—"ಛೀ! ಅವಿವೇಕಿಯೆ!

[೪೫. ತಾ — "ಧರ್ಮಸ್ವರೂಪನಾದ ಪತ್ನಿಯನ್ನು ನೀನು ತ್ಯಜಿಸಿದರೆ, ಇಹಪರಗಳೆರಡರಲ್ಲಿಯೂ ಧಿಕ್ಕಾರವನ್ನು ಹೊಂದುವುದಲ್ಲದೆ, ನನ್ನ ದಂಡನೆಗೂ ಗುರಿಯಾಗುವೆ!"]

ಇದನ್ನು ಕೇಳಿದ ಅಜ್ಞಾನಾರಗನು, ಮಹಾರಾಜನ ಧರ್ಮಸ್ಥೈರ್ಯವನ್ನು ಅರಿತವನಾಗಿದ್ದರೂ, ಸ್ವಾಮಿಭಕ್ತಿಯಿಂದ ಪ್ರೇರಿತನಾಗಿ ಉತ್ಸಾಹದಿಂದ ಪುನಃ—

[೪೬. ತಾ:— "ಈ ರೀತಿ ಮಾಡುವುದರಿಂದ ನಿನಗೆ ಧರ್ಮೋಲ್ಲಂಘನದೋಷ ಜನರ ನಿಂದೆ ಅಥವಾ ಸುಖನಾಶ. ಎಂಬ ಅನರ್ಥಗಳು ಹಾಗೆ ಸಂಭವಿಸುವ ಪಕ್ಷಕ್ಕೆ, ಅವುಗಳನ್ನೆಲ್ಲ ನಿನಗೆ ಈ ಕಾರ್ಯದಿಂದುಂಟಾಗುವ ಸುಖದಿಂದ ಹರ್ಷಗೊಳ್ಳುವ ನನ್ನ ಮನಸ್ಸಿನ ಉಲ್ಲಾಸದಿಂದ ಉಬ್ಬುವ ನನ್ನೀ ಎದೆಯನ್ನೊಡ್ಡಿ ಹಿಂದಕ್ಕೆ ಹಾರಿಸಿಬಿಡುವೆನು."]

ಅದಲ್ಲದೆ,

[೪೭. ತಾ:— "ಈ ಕಾರ್ಯವು ನಮ್ಮಿಬ್ಬರಲ್ಲಿಯೇ ಅಡಗುವುದರಿಂದ ಇತರರು ತಿಳಿಯಲು ಅವಕಾಶವೆಲ್ಲಿರುವುದು? ಆದಕಾರಣ ಜನನಿಂದೆಯ ಭೀತಿಯನ್ನು ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಹೊಂದಬೇಡ."]

ಶ್ಲೋ॥ ಅದುಷ್ಟಾಂ ಸಂತ್ಯಜನ್ಭಾರ್ಯಾಂ ಮತ್ತೋ ದಂಡಮವಾಪ್ನುಯಾಃ ।
ಸಧಿಗ್ವಾದಾಸ್ಪದೀಭೂತಃ ಪರತ್ರೇಹ ಚ ವತ್ಸ್ಯಸೇ ॥೪೫॥

ಶ್ಲೋ॥ ಧರ್ಮಾತ್ಯಯೋ ಮೇ ಯದಿ ಕಶ್ಚಿದೇವಂ ಜನಾಪವಾದಃ ಸುಖವಿಪ್ಲವೋ ವಾ,
ಪ್ರತ್ಯುದ್ಗಮಿಷ್ಯಾಮ್ಯುರಸಾ ತು ತತ್ತತ್ ತ್ವತ್ಸೌಖ್ಯಲಬ್ಧೋನ್ನಮನಸ್ಸುಖೇನ ॥೪೬॥
ಆವಾಭ್ಯಾಮಿದಮನ್ಯಶ್ಚ ಕ ಏವ ಜ್ಞಾತುಮರ್ಹತಿ ।
ಜನಾಪವಾದಾದಾಶಂಕಾಮತೋ ಮನಸಿ ಮಾ ಕೃಥಾಃ ॥೪೭॥

ಎಂದು ಹೇಳಲು, ದೇವಸೇನನು ಇವನ ಅವಿವೇಕಕ್ಕೆ ವ್ಯಸನ ಪಟ್ಟು ಪ್ರಸನ್ನತೆಯೊಡನೆ :—

[೪೮. ತಾ:—“ಯಾವನು ಜನಾಪವಾದಕ್ಕೆ ಅಂಜುವುದಿಲ್ಲವೋ, ಧರ್ಮವನ್ನೂ ಪರಲೋಕದ ಫಲವನ್ನೂ ಲಕ್ಷಿಸುವುದಿಲ್ಲವೋ, ಅಂಥವನನ್ನು ಜನರು ವಿಶ್ವಾಸಿಸುವುದಿಲ್ಲ ; ಈ ಕಾರಣದಿಂದ ತನ್ನ ಸಂಪತ್ತೆಲ್ಲವನ್ನೂ ತಪ್ಪದೆ ಕಳೆದುಕೊಳ್ಳುವನು.”]

ಅದಲ್ಲದೆ ಇತರರು ಅರಿಯದಂತೆ ಗೋಪ್ಯವಾಗಿ ಕಾರ್ಯವನ್ನು ನೆರವೇರಿಸೋಣವೆಂದು ನೀನು ಹೇಳಿದೆಯಲ್ಲ, ಆ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಕೇಳು—

[೪೯. ತಾ :—“ಇತರರಿಗೆ ಗೋಚರವಾಗದ ಹಾಗೆ ವಿಷವನ್ನು ಸೇವಿಸಿದವನಂತೆ, ಪಾಪಕಾರ್ಯಗಳನ್ನು ಗೋಪ್ಯವಾಗಿ ಮಾಡತಕ್ಕವನು ಸುಖವನ್ನು ಹೇಗೆ ತಾನೇ ಪಡೆಯುವನು? ಅದಲ್ಲದೆ ಅಂತಹ ಪಾಪಕಾರ್ಯಗಳನ್ನು ದಿವ್ಯದೃಷ್ಟಿಯುಳ್ಳ ದೇವತೆಗಳೂ ಯೋಗಿಗಳೂ ಮನುಷ್ಯರೂ ನೋಡುವುದಿಲ್ಲವೆ ?] |

ಎಂದು ಹೇಳಲು ಅಭಿಸಾರಗನು ಒಂದು ಕ್ಷಣ ಯೋಚಿಸಿದ ಬಳಿಕ ಧೈರ್ಯವಿಂದ :—“ಮಹಾರಾಜನೆ ! ಜನರೆಲ್ಲರೂ ನೋಡುವಂತೆಯೇ ಅವಳನ್ನು ನೀನು ನನ್ನಿಂದ ಪರಿಗ್ರಹಿಸಲು ಧರ್ಮಸಮ್ಮತವಾದ ಮತ್ತೊಂದು ಉಪಾಯವು ಸಿದ್ಧವಾಗಿಯೇ ಇರುವುದು ! ಅದ ಕಾರಣ

[೫೦. ತಾ:—“ಎಲೈ ಭೂಲೋಕದ ಮಹೇಂದ್ರನೆ! ನನ್ನ

ಲೋಕಸ್ಯ ಯೋ ನಾದ್ರಿಯತೇಽಪವಾದಂ ಧರ್ಮಾನಪೇಕ್ಷಃ ಪರತಃ ಫಲಂ ವಾ |
ಜನೋ ನ ವಿಶ್ವಾಸಮುಪೈತಿ ತಸ್ಮಿನ್ಧ್ರುವಂ ಚ ಲಕ್ಷ್ಮ್ಯಾಽಪಿ ವಿವರ್ಜ್ಯತೇ ಸಃ||೪೮
ಅದೃಶ್ಯಮಾನೋಽಪಿ ಹಿ ಪಾಪಮಾಚರನ್ವಿಷಂ ನಿಷೇವ್ಯೇವ ಕಥಂ ಸಮುಧ್ನುಯಾತ್ |
ನ ತಂ ನ ಪಶ್ಯಂತಿ ವಿಶುದ್ಧಚಕ್ಷುಷೋ ದಿವೌಕಸಶ್ಚೈವ ನರಾಶ್ಚ ಯೋಗಿನಃ ||೪೯||

ಭಾಗಕ್ಕೆ ಪೂಜಾರ್ಹನಾದವನು ನಿನ್ನ ಹೊರತು ಈ ಭೂಮಿಯಲ್ಲಿ ಮತ್ತಾ ್ಯರನ್ನೂ ಕಾಣೆನು ; ಆದಕಾರಣ, (ದೀಕ್ಷಿತನ ಪುಣ್ಯವನ್ನು ಹೆಚ್ಚಿಸುವುದಕ್ಕಾಗಿ) ಋತ್ವಿಜನು (ಕನ್ಯೆಯೇ ಮೊದಲಾದ ಭೋಗ ಸಾಧನಗಳನ್ನು ಯಜ್ಞಮುಖದಲ್ಲಿ) ಪರಿಗ್ರಹಿಸುವಂತೆ, (ಸ್ವಾರ್ಥಕಾ ರ್ಯವೆಂಬ ಈ ನನ್ನ ಯಜ್ಞಕ್ಕೆ ದೀಕ್ಷಿತನಾದ ನನ್ನ ಪುಣ್ಯವನ್ನು ವೃದ್ಧಿಗೊಳಿಸುವುದಕ್ಕಾಗಿ) ಆ ಉನ್ಮಾದಯಸ್ತಿಯನ್ನು ನನ್ನಿಂದ ದಕ್ಷಿಣೆ ಯಾಗಿ ಪಡೆ. ''\]

ಎಂದು ಹೇಳಲು ದೇವಸೇನನು, ನಗುತ್ತ :—

[೫೧. ತಾ: —ಸತ್ಪುರುಷರು ಇತರರನ್ನು ನಿಂದೆಯೇ ಮೊದ ಲಾದ ದುಃಖಗಳಿಗೆ ಗುರಿಮಾಡಿ, ತಾವು ಆದರಿಂದ ಸುಖವನ್ನು ಪಡೆ ಯುವಂತಹ ವೃತ್ತಿಯನ್ನು ಎಂದಿಗೂ ಬಯಸರು ; ಆದಕಾರಣ ಧರ್ಮಸಮ್ಮತವಾಗಿ ನಾನು ಯಾವ ಸುಖವನ್ನು ಪಡೆಯಬಹುದೋ ಅದನ್ನು ಮಾತ್ರ ಬಯಸುವೆನೇ ಹೊರತು ಇತರರಿಗೆ ನೋವನ್ನು ಎಂದಿಗೂ ಉಂಟುಮಾಡೆನು. '']

ಇದನ್ನು ಕೇಳಿದ ಅಭಿಪಾರಗನು ಪುನಃ ದೇವಸೇನನನ್ನು ಕುರಿತು: ದೇವ ! ನೀನು ಹೇಳಿದಂತಹ ದೋಷವೇನು ನನಗೆ ಈ ಭಾಗದಲ್ಲಿ ಕಾಣಿಸದು; ಏಕೆಂದರೆ, ಆಕೆಯನ್ನು ನೀನು ಪರಿಗ್ರಹಿಸುವುದರಿಂದ ನನಗೆ ಸಂತೋಷವೇ ಹೊರತು ದುಃಖವೆಂದಿಗೂ ಉಂಟಾಗದು. ''

ಇದನ್ನು ಕೇಳಿದ ದೇವಸೇನನು ಆತ್ಮಗತವಾಗಿ:— ಇವನಿಗೆ ಧರ್ಮ ಸೂಕ್ಷ್ಮವು ಇನ್ನೂ ಚೆನ್ನಾಗಿ ತಿಳಿಯದು ; ಆದಕಾರಣ

ತ್ವತ್ತಃ ಪರಂ ಚಾಹವನೀಯಮನ್ಯಂ ಲೋಕೇ ನ ಪಶ್ಯಾಮಿ ಮಹೀಮಹೇನ್ದ್ರ
ಉನ್ಮಾದಯನ್ತೀಂ ಮಮ ಪುಣ್ಯವೃದ್ಧ್ಯೈ ಸ್ತ್ರಾಂದಕ್ಷಿಣಾಂ ಋತ್ವಿಗಿವ ಪ್ರತೀಚ್ಛ ||೫೦||
ನಿಂದಾದಿ ದುಃಖೇಷು ಪರಾನ್ನಿಪಾತ್ಯ ನೇಷ್ಟಾ ಸತಾಮಾತ್ಮಸುಖಪ್ರವೃತ್ತಿಃ
ಏಕೋಪ್ಯನುತ್ಪೀಡ್ಯ ಪರಾನತೋऽಹಂ ಧರ್ಮೇ ಸ್ಥಿತಃಸ್ವಾರ್ಥಧುರಂ ಪ್ರಪತ್ಸ್ಯೇ ||೫೧

ಇವನಿಗೆ ರಾಜ ನೀತಿಯನ್ನು ಬೋಧಿಸಿ ಒಡಂಬಡಿಸಬೇಕು.'' ಎಂದು ಮಾತನಾಡಿಕೊಂಡು, ಅವನನ್ನು ಕುರಿತು ಪ್ರಸನ್ನತೆಯೊಡನೆ:— ಅಭಿಪಾರಗನೆ! ನಿನ್ನ ಸ್ವಾಮಿಭಕ್ತಿಯು ನನ್ನನ್ನು ಈ ರೀತಿ ನಿರ್ಬಂಧಿಸುವಂತೆ ನಿನ್ನನ್ನು ಪ್ರೇರಿಸುವುದು; ಸದ್ಭೃತ್ಯನಾದ ನಿನ್ನಂಥವನಿಗೆ ಈ ನಡತೆಯು ಭೂಷಣವೇ ಅಹುದು; ನಾನು ನಿನ್ನ ಕೋರಿಕೆಯಂತೆ ಆಕೆಯನ್ನು ವರಿಸಲೂ ಬಹುದು ; ಅವಳ ಸಾಧ್ವೀತ್ವ ಸಂಪತ್ತಿಯನ್ನೂ ಅದುಷ್ಟೆಯಾಗಿರುವುದನ್ನೂ, ಈಗಲೂ ಅವಳು ನನ್ನಲ್ಲಿಯೇ ಪತಿವಾತ್ಸಲ್ಯವುಳ್ಳವಳಾಗಿರುವುದನ್ನೂ, ನಿನ್ನ ಉದ್ದೇಶವನ್ನೂ ಚೆನ್ನಾಗಿಯೂ ಬಲ್ಲೆನು; ಇಷ್ಟಾದರೂ ನಾನು ರಾಜನಾಗಿರುವುದರಿಂದ ಅವಳನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸಲಾಗದು; ಏಕೆಂದರೆ, ಪ್ರಜೆಗಳಾದವರು—'ನಮ್ಮ ಮಹಾರಾಜನು ತಾನಾಗಿಯೇ ವರಿಸಿ ಬಂದ ಕನ್ಯೆಯನ್ನು ಮೊದಲು ಧಿಕ್ಕರಿಸಿ, ಆಮೇಲೆ ಅವಳು ಸುಂದರಿಯಾಗಿರುವ ವಿಷಯವು ತಿಳಿದುಬರಲು, ಇತರನಿಗೆ ದಾನಮಾಡಲ್ಪಟ್ಟವಳಾಗಿ ಇದ್ದರೂ ಅದನ್ನು ಲಕ್ಷಿಸದೆ, ಕಾಮತೃಪ್ತಿಗಾಗಿ ಪರಪತ್ನಿಯನ್ನು ಪರಿಗ್ರಹಿಸಿದನು' ಎಂದು ನಿಂದಿಸುವರು; ಆದರಿಂದ ಅವರಿಗೆ ನನ್ನಲ್ಲಿ ಲಾಘವವು ಉಂಟಾಗುವುದು. ''

ಇದನ್ನು ಕೇಳಿದ ಅಭಿಪಾರಗನು ನಿರ್ಬಂಧದೊಡನೆ:—''ಧರ್ಮರಹಸ್ಯವನ್ನೂ ಶಾಸ್ತ್ರವಿವೇಚನೆಯನ್ನೂ ಅರಿಯದ ಅಜ್ಞರು ಆಡಿಕೊಂಡರೆ ಅದರಿಂದ ನಿನಗೆ ಕುಂದಕವೇನು ?'' ಎಂದು ಹೇಳಲು ದೇವಸೇನನು ಭೀತಿಯಿಂದ:—''ಹಾ! ಹಾಗೆ ಯೋಚಿಸಲಾಗದು; ನಿಂದಿಸುವ ಜನರು ಅಜ್ಞರಾದರೂ ಅವರ ನಿಂದೆಯು ಅಜ್ಞವಾಗುವುದಿಲ್ಲ. ಅದು ಪ್ರಾಜ್ಞರ ವರೆಗೂ ವ್ಯಾಪಿಸಿ, ಅವರೂ ಸಂದೇಹ ಪಡುವುದಕ್ಕೆ ಕಾರಣವಾಗುವುದು; ನಾನು ಸಾಮಾನ್ಯನಾಗಿದ್ದರೆ ಇಷ್ಟು ಚಿಂತಿಸಬೇಕಾಗಿರಲಿಲ್ಲ; ನನ್ನ ವೃತ್ತಿಯು ಬಹು ಸೂಕ್ಷ್ಮವಾದುದು; ಏಕೆಂದರೆ

[೫೨. ತಾ:—'' ವೃಷಭನು ಸಂಚರಿಸುವ ಮಾರ್ಗವು ವಕ್ರ

ವಾದುದಾಗಲಿ ಶುಭವಾದುದಾಗಲೀ, ಅದನ್ನು ಅನುಸರಿಸಿ ಉಳಿದ ಪಶುಗಳು ಸಂತೋಷದಿಂದ ಹೇಗೆ ಹಿಂಬಾಲಿಸುವವೋ ಅದರಂತೆಯೇ, ಪ್ರಜೆಗಳಾದವರು ರಾಜನ ಆಚರಣೆಯು ಹಿತವಾದುದೇ ಆಗಲೀ ಅಹಿತ ವಾದುದೇ ಆಗಲಿ, ಅದನ್ನು ವಿಚಾರಿಸದೆಯೂ ಚಿಂತೆಗೆಯದೆಯೂ ಉತ್ಸಾಹದೊಡನೆ ಆಚರಿಸುವರು (೫೦) ಹೀಗೆ ಜನರು ಆಚರಿಸುವ ಧರ್ಮವನ್ನು ನಿರ್ದೇಶಿಸುವ ನಾನೇ ದುರ್ಮಾರ್ಗದಲ್ಲಿ ಪ್ರವೃತ್ತಿಯುಳ್ಳವ ನಾದನೋ ಲೆ, ನನ್ನ ನಡತೆಗಳನ್ನೇ ಅನುಸರಿಸಿ ನಡೆವ ನನ್ನ ಪ್ರಜೆಗಳ ಅವಸ್ಥೆಯು ಇನ್ನೆಂತಹುದಾಗಬಹುದು.? (೫೧) ಆದಕಾರಣ ನಾನು ನನ್ನ ಪ್ರಜೆಗಳ ಹಿತವನ್ನೂ, ನನ್ನ (ರಾಜ) ಧರ್ಮವನ್ನೂ, ವಿಮಲ ವಾದ ಕೀರ್ತಿಯನ್ನೂ ಬಯಸಿರುವುದರಿಂದ ಮನಸ್ಸು ಚಲಿಸಿದಂತೆಲ್ಲ ಆಚರಿಸಲು ಇಚ್ಛಿಸೆನು: ಏಕೆಂದರೆ, ನನ್ನ ಪ್ರಜೆಗಳೆಂಬ ಪಶುಗಳಿಗೆ ವೃಷಭನಂತೆ ಮಾರ್ಗದರ್ಶಕನು ನಾನೇ ಆಗಿರುವೆನು.'']

ಆದಕಾರಣ ಇತಃಪರ ಆ ವಿಚಾರವನ್ನು ಕುರಿತು ಪ್ರಸ್ತಾಪಿಸ ದಿರು.'' ಎಂದು ಒಡಂಬಡಿಸಿದನು.

ಆ ಸಮಯಕ್ಕೆ ಸರಿಯಾಗಿ ದ್ವಾರಪಾಲಕನು ಬಂದು, ಅಭಿ ಸಾರಗನನ್ನು ಕಂಡು:—'' ಜೀಯಾ ! ತಮ್ಮ ಆಜ್ಞಾನುಸಾರವಾಗಿ ಗ್ರಾಮಚಾರಿಗಳು ಚೋರರನ್ನೆಲ್ಲ ಹಿಡಿದು ತಂದಿರುವರು.'' ಎಂದುಹೇಳ ಲು ಅಭಿಸಾರಗನು—'' ಅವರುಗಳನ್ನೆಲ್ಲ ನನ್ನ ಮುಂದಿರಕ್ಕೆ ಕರೆದು

ಜಿಂಹಂ ಶುಭಂ ವಾ ವೃಷಭಪ್ರಚಾರಂ ಗಾವೋ ಽ ನುಗಾ ಯದ್ವದನುಪ್ರಯಾನ್ತಿ
ಉತ್ಕ್ಷಿಪ್ತಶಂಕಾಂಕುಶನಿರ್ವಿಘಟ್ಟಂ ಪ್ರಜಾಸ್ತಥೈವ ಕ್ಷಿತಿಪಸ್ಯ ವೃತ್ತಿಮ್ ||೫೦||

ಧರ್ಮವ್ಯವಸ್ಥಾಸು ಪುರಸ್ಸರಸ್ಸನ್ ಯಾಯಾಂ ವ್ರಜೇಯಂ ಯದಿ ಕಾಪಥೇನ
ಅಸ್ಮದ್ಗತಾಚಾರಪಥಾನುಗಾನಾಂ ಭವೇದವಸ್ಥಾ ಮಮ ಕಾ ಪ್ರಜಾನಾಮ್ ||೫೧||

ತಸ್ಮಾತ್ಪ್ರಜಾನಾಂ ಹಿತಮೀಕ್ಷಮಾಣಃ ಸ್ವಂ ಚೈವ ಧರ್ಮಂ ವಿಮಲಂ ಯಶಶ್ಚ
ನೇಚ್ಛಾಮಿ ಚಿತ್ತಸ್ಯ ವಶೇನ ಗನ್ತುಮಹಂ ಹಿ ನೇತಾ ವೃಷವತ್ಪ್ರಜಾನಾಮ್ ||೫೨||

ಕೊಂಡು ಹೋಗತಕ್ಕದೆಂದು ಗ್ರಾಮಚಾರಿಗಳಿಗೆ ತಿಳುಹಿಸು.'' ಎಂದು ಹೇಳಿ ಕಳುಹಿಸಿದನು.

ಇದನ್ನು ಕೇಳಿದೊಡನೆಯೇ ದೇವಸೇನನು ಬೆದರಿ ಅಭಿಪಾರಗನನ್ನು ಕುರಿತು ಆತುರದಿಂದ:—''ಅಭಿಪಾರಗನೇ! ಚೋರರ ವಿಚಾರವೇನು?'' ಅಭಿ:—''ದೇವ! ಅನ್ಯದೇಶಗಳಿಂದ ನಮ್ಮ ರಾಜಧಾನಿಗೆ ಅನೇಕ ಚೋರರು ಬಂದು ಪ್ರಜೆಗಳಿಗೆ ಹಾನಿಯನ್ನು ಉಂಟುಮಾಡಿದರಂತೆ; ಆ ವಾರ್ತೆಯನ್ನು ನಾನು ಪುರಪ್ರವೇಶ ಮಾಡುವಾಗಲೇ ತಿಳಿದು ಗ್ರಾಮಚಾರಿಗಳಿಗೆ ಸಹಾಯಕರಾಗಿ ಆ ಚೋರರನ್ನೆಲ್ಲ ಹಿಡಿದು ತರುವಂತೆ ನನ್ನ ಸೈನಿಕರಿಗೂ ಆಜ್ಞೆಮಾಡಿ ಕಳುಹಿದೆನು; ಅದರಂತೆ ಅವರನ್ನು ಹಿಡಿದು ತಂದಿರುವರಂತೆ.''

ಎಂದು ಹೇಳಲು ದೇವಸೇನನು ಬೆದರಿದವನಾಗಿ:—'' ನನ್ನ ರಾಷ್ಟ್ರದಲ್ಲಿ...ಅದರಲ್ಲಿಯೂ ನನ್ನ ರಾಜಧಾನಿಯಲ್ಲಿ...ಚೌರ್ಯವು ನಡೆದಿರುವುದೆ? ಹಾ! ರಾಜ್ಯವು ದುಃಸ್ಥಿತಿಗೆ ಬರಲು ಉಪಕ್ರಮಿಸಿತೆ? ನಗರಾಧಿಕಾರಿ ಮುಂತಾದವರು ಏನುಮಾಡುತಿದ್ದರು? ನಾನು ಸ್ವಲ್ಪ ಅಸ್ವಸ್ಥನಾದರೆ, ಅವರು ಸಂಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಔದಾಸೀನ್ಯವನ್ನು ಅವಲಂಬಿಸಿದರೇ? ಛೆ! ಶೆಗೆ! ತಂದೆಯು ಅಸ್ವಸ್ಥನಾದ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಕುಟುಂಬದ ಆಡಳಿತವನ್ನು ಪ್ರಾಪ್ತವಯಸ್ಕರಾದ ಜ್ಯೇಷ್ಠಪುತ್ರರು ನಡೆಸಿಕೊಂಡು ಹೋಗುವಂತೆ, ರಾಜನು ಅಸ್ವಸ್ಥನಾಗಿರುವಾಗ್ಗೆ ರಾಜ್ಯತಂತ್ರವನ್ನು ಕುಂದುಂಟಾಗದಂತೆ ನಡೆಸಿಕೊಂಡು ಹೋಗುವುದು ಇವರುಗಳ ಕರ್ತವ್ಯವಲ್ಲವೆ? ನಾನು ರಾಜಧಾನಿಯಲ್ಲಿ ಇರುವಾಗಲೇ ಹೀಗಾದಮೇಲೆ ನಾನಿಲ್ಲದವೇಳೆಯಲ್ಲಿ ಇನ್ನೇನುಗತಿ? ಇಂತಹ ಸಾಮರ್ಥ್ಯಹೀನರನ್ನು ನಂಬಿದರೆ ರಾಜ್ಯವೇ ಹಾಳಾಗುವುದು; ಮುಖ್ಯವಾಗಿ ಅವರನ್ನು ನಿಂದಿಸಿ ಪ್ರಯೋಜನವಿಲ್ಲ. ಏಕೆಂದರೆ ನೀತಿಜ್ಞರು ಹೀಗೆ ಹೇಳುವರು...

[೪೪. ತಾ:—" ತಲೆಯು ರೋಗದಿಂದ ಪೀಡಿಸಲ್ಪಟ್ಟಲ್ಲಿ, ಉಳಿದ ಅಂಗಗಳು ಸ್ವಕಾರ್ಯವನ್ನು ತ್ಯಜಿಸಿ ಜಡತ್ವವನ್ನು ಹೊಂದುವುವು; ಅದರಂತೆಯೇ ಸ್ವಕಾರ್ಯದಲ್ಲಿ ರಾಜನು ಸ್ವಲ್ಪ ಉಪೇಕ್ಷೆಯುಳ್ಳವನಾದರೆ ಮಂತ್ರಿ ಮುಂತಾದ ಭೃತ್ಯರು ಹಗಲೇ ನಿದ್ರಿಸುವರು."]

ಎಂದು ವಿಷಾದಗೊಂಡ ಬಳಿಕ ಮಧ್ಯಾಹ್ನವು ಸಮೀಪಿಸಲಾಗಿ ತವಕದಿಂದ:—" ಅಧಿಪಾರಗನೇ! ನೀನಿನ್ನು ಮನೆಗೆ ಭೋಜನಕ್ಕೆ ನಡೆ; ನಾನೀಗಲೇ ಹೋಗಿ ಚೋರರನ್ನು ವಿಚಾರಿಸುವೆನು." ಎಂದು ಹೊರಟುಹೋದನು.

—o—

ಎರಡನೆಯ ಸಂಧಿ.

Hunger: The Mother of Crimes.

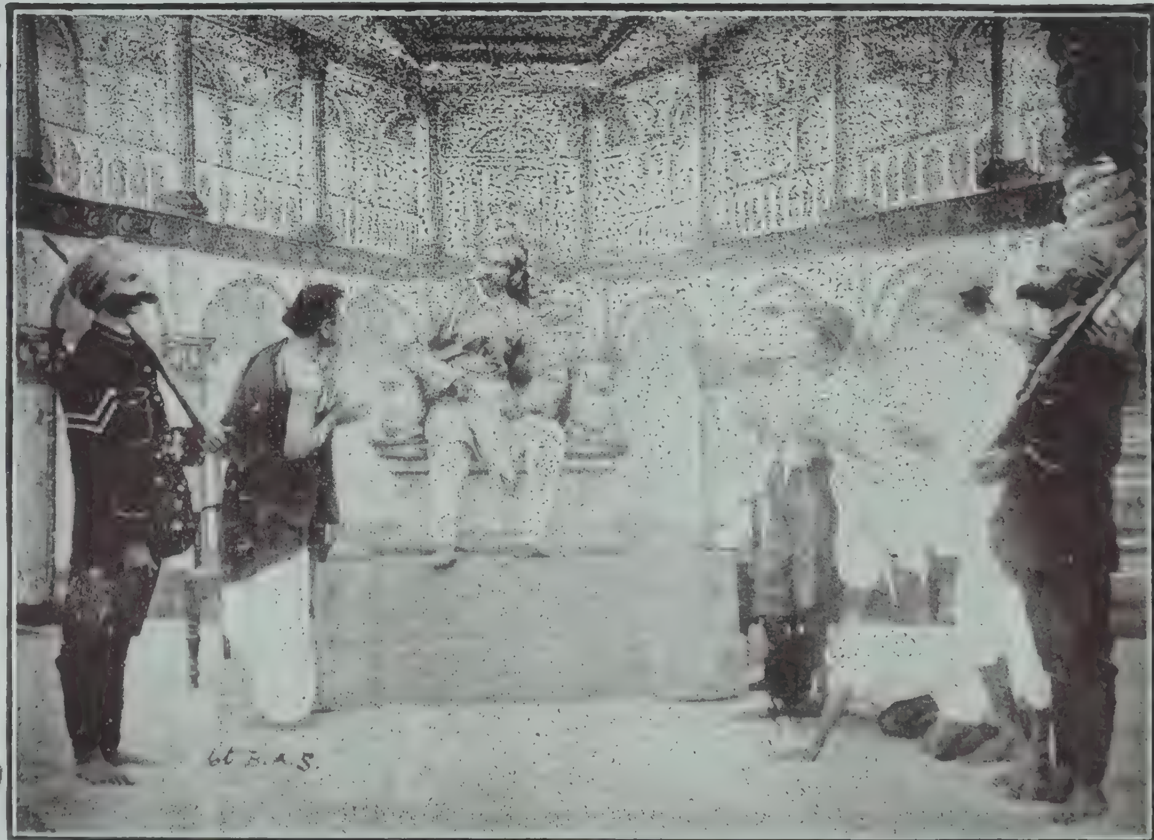
ಅನ್ನಾಭಾವದ ಆಪದಗಳು.

ಬಳಿಕ ಆ ದೇವಸೇನನು, ಆಕ್ಷಣವೇ ನ್ಯಾಯಮಂದಿರವನ್ನು ಸೇರಿ ಧರ್ಮಾಸನದಲ್ಲಿ ಕುಳಿತು, ಸಾಲಾಗಿ ನಿಂತಿರುವ ಆ ಚೋರರನ್ನು ಕುರಿತು ಧೃಷ್ಟತೆಯಿಂದ:—" ಎಲೈ ಚೋರರಿರಾ! ನೀವ್ಯಾರು?" ಎಂದು ಕೇಳಲು ಜೂಜಕನೆಂಬ ಬ್ರಾಹ್ಮಣನು ಉಳಿದ ಚೋರರನ್ನೆಲ್ಲ ಹಿಂದೆಬಿಟ್ಟು ಮುಂದಕ್ಕೆ ಬಂದು, ರಾಜನಿಗೆ ವಂದಿಸಿ ವಿನಯದಿಂದ:—"ನಾವು ಅಂಗದೇಶನಿವಾಸಿಗಳು" ಎಂದು ಹೇಳಲು ದೇವಸೇನನು:—"ನಿನ್ನ ಹೆಸರೇನು?" ಜೂಜ:—"ನನ್ನನ್ನು ಜೂಜ

ಜಡತಾಂ ಯಾನ್ತಿ ಗಾತ್ರಾಣಿ ಮಸ್ತಕೇ ವ್ಯಾಧಿ ಪೀಡಿತೇ |
ಕಾರ್ಯೇಽಪಿ ವಿಮುಖೇ ರಾಜ್ಞಿ ಸ್ವಪನ್ತಿ ಸಚಿವಾ ದಿವಾ ||೪||

ಜೂಜಕನೆಂಬ ಚೋರನು ತಾನು ಮಾಡಿದ ಕಳ್ಳತನಕ್ಕೆ ಕಾರಣವನ್ನು ರಾಜನಲ್ಲಿ ವಿಜ್ಞಾಪಿಸುವಿಕೆ.

ನೀತಿ :—ಕ್ಷುತ್ತೇ ದುಷ್ಕೃತ್ಯಗಳಿಗೆ ಮಾತೃಸ್ಥಾನವು.



Jujaka, the Brahmin thief, explains the cause of his theft to the King.

ಕನೆಂದು ಕರೆವರು.'' ದೇವ:-''ನಿನ್ನ ಕುಲವ್ಯಾವುದು ? '' ಜೂಜ: ''ಬ್ರಾಹ್ಮಣಕುಲ'' ದೇವ:-ಆಶ್ಚರ್ಯದಿಂದ ''ಇದೇನೈ ನೀನು ಬ್ರಾಹ್ಮಣನಾಗಿದ್ದೂ ಕ್ಷತ್ರಿಯನಾದ ನನಗೆ ವಂದಿಸುವೆ? '' ಜೂಜ: ''ಮಹಾರಾಜನೆ ! ರಾಜನು ಧರ್ಮಾಸನದಲ್ಲಿ ಕುಳಿತು ಧರ್ಮವನ್ನು ನಿರ್ವಹಿಸುವಾಗ್ಗೆ ಅವನು ಧರ್ಮಸ್ವರೂಪನಾದುದರಿಂದ, ಈ ಸಂಭವದಲ್ಲಿ ನಿನ್ನನ್ನು ವಂದಿಸಿದೆನು. '' ದೇವ: (ವ್ಯಸನದಿಂದ) 'ಅಯ್ಯೋ! ದ್ವಿಜೋತ್ತಮನೆ! ಪ್ರಾಜ್ಞನಾದ ನಿನ್ನನ್ನೂ ನಿಂದ್ಯವಾದ ಈ ಚೌರ್ಯ ವೃತ್ತಿಯಲ್ಲಿ ಪ್ರವರ್ತಿಸುವಂತೆ ಪ್ರೇರಿಸಿದುದ್ಯಾವುದು ? '' ಜೂಜ: (ವ್ಯಸನದಿಂದ) ''ನೀಚವಾದ ಕ್ಷುದ್ಬಾಧೆಯು'' ದೇವ:-(ಕೌತುಕದಿಂದ) ಹಾಗಾದರೆ ನಿಮಗೆ ಅನ್ನಾದ್ಯಾಹಾರಗಳನ್ನು ಕೊಡತಕ್ಕವರು ಇಲ್ಲವೆ ? '' ಜೂಜ: (ದುಃಖದಿಂದ) ''ಹಾಗೆ ಕೊಡತಕ್ಕವರಿದ್ದರೆ, ಸ್ವದೇಶಭ್ರಷ್ಟರಾಗಿ, ಸ್ವಧರ್ಮವನ್ನೂ ಸ್ವವೃತ್ತಿಯನ್ನೂ ತ್ಯಜಿಸಿ, ಮ್ಲೇಚ್ಛವೆಂದೂ ಅನಾರ್ಯವೆಂದೂ ತಿಳಿದಿದ್ದರೂ ಈ ಕಳ್ಳತನವನ್ನು ಅವಲಂಬಿಸಿ, ಈ ಹಾಳು ಹೊಟ್ಟೆಯನ್ನು ಹೊರೆಯುತಿದ್ದೆವೆ ? ದೇವ: ''ಹಾಗಾದರೆ ನಿಮ್ಮ ದೇಶಕ್ಕೆ ರಾಜನು ಇರುವನೊ ಇಲ್ಲವೊ ? '' ಜೂಜ:—ಇರುವನು ; ಇದ್ದರೇನು ಪ್ರಯೋಜನ ? ದೇವ:—(ಕುತೂಹಲದಿಂದ) ''ಇದೇನೈ ಹೀಗೆ ಹೇಳುವೆ ? '' ಜೂಜ:—(ದುಃಖದಿಂದ ಗದ್ಗದಕಂಠನಾಗಿ) ''ಧರ್ಮಾವತಾರನೆ ! ನಮಗೆ ಉಂಟಾಗಿದ್ದ ಕಷ್ಟನಷ್ಟಗಳನ್ನೆಲ್ಲಾ ಇದುವರೆಗೂ ಮರೆತಿದ್ದವು ; ಈಗ ನೀನು ಪ್ರಶ್ನೆಮಾಡಿದುದರಿಂದ ಅವುಗಳೆಲ್ಲವೂ ನೆನಪಿಗೆ ಬಂದುವು ; ನಮ್ಮಂತಹ ಹತಭಾಗ್ಯರನ್ನು ಆ ಮೃತ್ಯುವೂ ಉಪೇಕ್ಷಿಸುವನು; ಮಹಾರಾಜನೆ ! ಆ ವಿಷಯಗಳನ್ನೆಲ್ಲ ಕೇಳುವುದಕ್ಕೆ ಪ್ರತಿಯಾಗಿ ನಮ್ಮ ಈ ದುಷ್ಕೃತ್ಯಕ್ಕೆ ಪ್ರತೀಕಾರವಾಗಿ ಮರಣಶಾಸನವನ್ನು ನಮಗೆ ಅನುಗ್ರಹಿಸಿದರೆ, ದುಃಖಮಯವಾದ ಈ ಜೀವಿತ

ದಿಂದ ಮುಕ್ತರಾಗುವೆವು." ದೇವ: (ವ್ಯಸ್ತಾನನನಾಗಿ ಅನುಕಂಪೆಯಿಂದ ಸ್ವಗತ) "ಅಯ್ಯೋ! ಇವರ ದುಃಖವು ಇನ್ನೆಂತಹುದಾಗಿರಬಹುದು! ಇವರು ಈ ಕೃತ್ಯವನ್ನು ಪ್ರಾಣರಕ್ಷಣಾರ್ಥವಾಗಿ ಮಾಡಿದವರಂತೆ ತೋರುವುದೇ ಹೊರತು ದುರಾಶೆಯಿಂದ ಪೀಡಿತರಾಗಿ ಮಾಡಿದಂತೆ ತೋರುವುದಿಲ್ಲ; ಒಳ್ಳೆಯದು! ಇವರ ದುಃಖಕ್ಕೆ ಕಾರಣವನ್ನು ಆಮೂಲಾಗ್ರವಾಗಿ ವಿಚಾರಿಸುವೆನು. (ಪ್ರಕಾಶ) ಅಯ್ಯೋ! ದ್ವಿಜನ್ಮನೆ! ನೀವುಗಳು ಇಲ್ಲಿಗೆ ಬರಲು ಕಾರಣವೇನು?"

ಜೂಜ:—(ದುಃಖದಿಂದ)—

[೫೬. ತಾ:—ಮಹಾರಾಜನೆ! "ಶೋಕದಿಂದ ದೈನ್ಯವನ್ನು ಹೊಂದಿದ ನಮ್ಮ ಬಂಧುಗಳು ನಮ್ಮ ದುರವಸ್ಥೆಯನ್ನು ನೋಡುತ್ತಿರುವಲ್ಲಿ ನಮ್ಮ ರಾಜನ ಕೋಪವೆಂಬ ಉತ್ಪಾತವಾಯುವಿನಿಂದ, ನಾವಿಲ್ಲಿಗೆ ಹಾರಿಸಲ್ಪಟ್ಟೆವು."]

ಎಂದು ಹೇಳಿದಬಳಿಕ ಜೂಜಕನು ಇತರ ಚೋರರಿಂದೊಡಗೂಡಿ ಪುನಃ—

[೫೭. ತಾ:—"ನಮಗೆ ಮಿತ್ರನೂ ಬಂಧುವೂ ಆದ ನಿನ್ನ ದೃಷ್ಟಿಗೆ ಗೋಚರರಾದೆವಾದುದರಿಂದ, ನಮಗೆ ಇನ್ನೂ ಸ್ವಲ್ಪ ಭಾಗ್ಯವೂ ಲಕ್ಷ್ಮಿಯ ಸಮುಖತ್ವವೂ ಇರಬೇಕೆಂದೇ ಭಾವಿಸುವೆವು."]

ಎಂದು ಹೇಳಿದ ದುಃಖವಾರ್ತೆಯನ್ನು ಆಕರ್ಣಿಸಿದ ದೇವಸೇನ ಮಹಾರಾಜನು ಶಂಕೆಗೊಂಡು ಜೂಜಕನನ್ನು ಕುರಿತು:—"ಅದು ಸರಿಯೇ! ನಿಮ್ಮ ರಾಜನು ನಿಮ್ಮನ್ನು ರಾಜ್ಯಭ್ರಷ್ಟರನ್ನಾಗಿ

ಕೋಪೋತ್ಪಾತಾನಿಲೇನೇಹ ಕ್ಷಿಪ್ತಾಃ ಕ್ಷಿತಿಪತೇರ್ವಯಮ್ ।
ಪಶ್ಯತಾಂ ಶೋಕದೀನಾನಾಂ ಬನ್ಧೂನಾಂ ಮನುಜಾಧಿಪ ॥೫೬॥

ಅಸ್ತಿನೋ ಭಾಗ್ಯಶೇಷಸ್ತು ಲಕ್ಷ್ಮೀರ್ಶ್ಚಾಭಿಮುಖೀ ಧ್ರುವಮ್ ।
ಸುಹೃದ್ಬಂಧುವಿಶಿಷ್ಟೇನ ಯದ್ದೃಷ್ಟಾಃ ಭವತಾ ವಯಮ್ ॥೫೭॥

ಮಾಡಲು ನೀವೇನು ಅಂತಹ ಅಪರಾಧವನ್ನು ಮಾಡಿದಿರಿ ?'' ಎಂದು ಕೇಳಲು ಜೂಜಕನು ಭಯದಿಂದ:—'' ಮಹಾರಾಜನೆ ! ರಾಜಸನ್ನಿಧಿಯಲ್ಲಿ ಪರರಾಜನಿಂದೆಯು ವಿಚಕ್ಷಣರಿಗೆ ಉಚಿತವಾದುದಲ್ಲ ; ಆದರೆ ನೀನಾಗಿಯೇ ಪ್ರಶ್ನೆಮಾಡಿದುದರಿಂದಲೂ, ನಮ್ಮ ಪೂರ್ವದುಃಖಗಳು ನಮ್ಮನ್ನು ಪ್ರೇರಿಸುವುದರಿಂದಲೂ ಹೇಳಬೇಕಾಗಿರುವುದು; ಇದನ್ನು ಮಟ್ಟಿಗೆ ದೋಷವಾಗಿ ಭಾವಿಸಲಾಗದೆಂದು ಬೇಡುವೆನು.'' ದೇವ:—'' ಇಲ್ಲ ; ನಿಜಾಂಶವನ್ನು ಹೇಳು !'' ಜೂಜ—(ದೈನ್ಯದಿಂದ) '' ನಮ್ಮ ರಾಜ್ಯದಲ್ಲಿ ಕ್ಷಾಮವು ಪ್ರಾಪ್ತವಾದುದರಿಂದ ಕ್ಷುಧಾತುರರಾದ ಅನೇಕ ಪ್ರಜೆಗಳು ತಮ್ಮ ದುಃಖವನ್ನು ಪರಿಹರಿಸಬೇಕೆಂದು ರಾಜನ ಅಧಿಕಾರಿಗಳಿಗೆ ಮೊರೆಯಿಡಲು, ಅವರು ಅದನ್ನು ಲಕ್ಷಿಸದೇ ಹೋದರು ; ಹೀಗೆಯೇ ಕೆಲವುಕಾಲ ಗತಿಸುವುದರೊಳಗಾಗಿ, ಅನೇಕರು ಅನ್ನಪಾನಗಳಿಲ್ಲದೆ ಸಾಯುತ್ತಿರುವುದನ್ನು ನೋಡಿ ಸಹಿಸಲಾರದೆ, ರಾಜನಿಗೆ ಮೊರೆಯಿಡುವ ಉದ್ದೇಶದಿಂದ ರಾಜಮಂದಿರದ ಇದಿರಿಗೆ ಆರ್ತಧ್ವನಿಯನ್ನು ಮಾಡಲಾಗಿ, ಅಂತಃಪುರದ ಸ್ತ್ರೀಯರ ಕೇಳಿಯಲ್ಲಿದ್ದ ರಾಜನು ಕುಪಿತನಾಗಿ ನಮ್ಮೆಲ್ಲರನ್ನೂ ರಾಜ್ಯಾವರಣದಿಂದ ಆಚೆಗೆ ಹೊರಡಿಸಿ ಬಿಡುವಂತೆ ತನ್ನ ದೂತರಿಗೆ ಆಜ್ಞಾಪಿಸಿದನು ; ಬಳಿಕ ನಮ್ಮ ದುರವಸ್ಥೆಗಳನ್ನು ನೋಡಿ ಸಹಿಸಲಾರದೆ ಪತ್ನೀಪುತ್ರಾದಿ ಬಂಧುಜನರು, ಪ್ರತಿಬಂಧಿಸಿದುದರಿಂದ ಅವರುಗಳಲ್ಲಿ ಕೆಲವರನ್ನು ಶೂಲಕ್ಕೆ ಹಾಕಿಸಿದುದಲ್ಲದೆ, ಸ್ತ್ರೀಶಿಶುಗಳೆಂಬ ತಾರತಮ್ಯವನ್ನು ಎಣಿಸದೆ ಕ್ರೂರವಾಗಿ ಹಿಂಸಿಸಿ, ಕಾರಾಗಾರಕ್ಕೆ ಕಳುಹಿಸಿದರು : ನಾವುಗಳು ಇನ್ನೂ ಅಲ್ಲಿಯೇ ಇದ್ದರೆ ನಮ್ಮ ಪ್ರಾಣಗಳೂ ನಾಶವಾಗುವುವೆಂಬ ಭೀತಿಯಿಂದ ಕಂಗೆಟ್ಟು, ಓಡಿಬಂದು, ದಯಾರ್ದ್ರಹೃದಯನಾದ ನಿನ್ನಿಂದ ಪರಿಪಾಲಿಸಲ್ಪಡುತ್ತಿರುವ ಈ ರಾಜ್ಯವನ್ನು ಪ್ರವೇಶಿಸಿ, ಪ್ರಾಣಗಳನ್ನು ಕಾಪಾಡಿಕೊಂಡೆವು.'' ಎಂದು ಹೇಳಿದನು.

ಈ ಕ್ರೌರ್ಯವನ್ನು ಕೇಳಿದ ದೇವಸೇನನು ವ್ಯಸನದಿಂದ "ಹಾ! ಕಷ್ಟ ಕಷ್ಟ!! ಹಸಿವಿನಿಂದ ಕಾಡುವ ತನ್ನ ಮಕ್ಕಳನ್ನು ತಂದೆಯಾದವನೇ ಕೊಲ್ಲಿಸಿದಂತಾಯಿತಲ್ಲ!"

[೫೮. ತಾ:—"ಅಯ್ಯೋ! ಆ ರಾಜನ ಬುದ್ಧಿಯು ದಯಾಶೂನ್ಯವಾಗಿಯೂ, ಲಜ್ಜಾವಿಹೀನವಾಗಿಯೂ, ಪರಲೋಕಭೀತಿಗೆ ದೂರವಾಗಿಯೂ ಎಂತಿರುವುದು? ಹಾ! ಅವನು ಮಿಂಚಿನ ಹೊಳಪಿನಂತೆ ಕ್ಷಣಿಕವಾದ ರಾಜ್ಯಸಂಪದದಿಂದ ತನ್ನ ವಿವೇಕವನ್ನೆಲ್ಲ ಹಾಳು ಮಾಡಿಕೊಂಡು ತನ್ನ ಹಿತವನ್ನೇ ಮರೆತಿರುವನಲ್ಲ! (೫೯) ಮೃತ್ಯುವು ಸಮಸ್ತಪ್ರಾಣಿಗಳಿಗೂ ಸಮೀಪದಲ್ಲಿಯೇ ಇರುವುದೆಂಬುದನ್ನು ಅರಿಯನು; ಅಥವಾ (ಇಂತಹ) ಪಾಪಕಾರ್ಯದಿಂದ ದುಷ್ಫಲವು ಉಂಟಾಗುವುದೆಂಬುದನ್ನು ಕೇಳಿಯೂ ಇಲ್ಲವೆಂದು ತೋರುವುದು; ಅಯ್ಯೋ! ವಿಹಿತಾವಿಹಿತ ವಿಮರ್ಶಜ್ಞಾನವಿಲ್ಲದ ಅವಿವೇಕಿ ರಾಜರು, ಇತರರ ಸದ್ಬೋಧನೆಯನ್ನು ಕೇಳುವುದಕ್ಕೂ ಸಹನೆ ಇಲ್ಲದವರಾಗುವರು. (೬೦) ಪ್ರಾಣಿಮಾತ್ರದಲ್ಲಿ ತೋರಿಸಲ್ಪಟ್ಟ ಈರೀತಿಯಾದ ಕ್ರೌರ್ಯವು, ರೋಗಮಯವಾಗಿಯೂ ಕ್ಷಣಕಾಲದಲ್ಲಿ ನಾಶವಾಗತಕ್ಕುದಾಗಿಯೂ ಇರುವ ಒಂದು ಹಾಳು ದೇಹದ ಭೋಗಕ್ಕಾಗಿ, ಪ್ರಯೋಗಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿತೆ? ಅಂತಹ ಮೌಢ್ಯವನ್ನು ಧಿಕ್!"]

ಎಂದು ತನ್ನಲ್ಲಿ ತಾನೇ ವ್ಯಸನಗೊಂಡವನಾಗಿ, ಬಳಿಕ ಜೂಜು

ಘೃಣಾವಿಮುಕ್ತಾ ಬತ ನಿರ್ವ್ಯಪತ್ರಪಾ ನೃಪಸ್ಯ ಬುದ್ಧಿಃ ಪರಲೋಕನಿರ್ವ್ಯಥಾ ।
ಅಹೋ! ತಟಿಚ್ಚಂಚಲಯಾ ನೃಪಶ್ರಿಯಾ ಹೃತೇನ್ದ್ರಿಯೇಣ ಸ್ವಹಿತಂ ನ ವೀಕ್ಷ್ಯತೇ॥೫೮

ಅವೈತಿ ಮನ್ಯೇ ನ ಸ ಮೃತ್ಯುಮಗ್ರತಃ ಶೃಣೋತಿ ಪಾಪಸ್ಯ ನ ವಾ ದುರಂತತಾಮ್ ।
ಅಹೋ ಬತಾನಾಥತಮಾ ನರಾಧಿಪಾ ವಿಮರ್ಶಮಾನಾದ್ವ್ವಚನಕ್ಷಮಾ ನ ಯೇ॥೫೯

ದೇಹಸ್ಯೈಕಸ್ಯ ನಾಮಾರ್ಥೇ ರೋಗಭೂತಸ್ಯ ನಾಶಿನಃ ।
ಇದಂ ಸತ್ವೇಷು ನೈರ್ಘೃಣ್ಯಂ ಧಿಗಹೋ! ಬತ ಮೂಢತಾಮ್ ॥೬೦॥

ಕನನ್ನು ಕುರಿತು:—“ ಅದು ಹಾಗಿರಲಿ ; ನನ್ನ ರಾಜ್ಯದಲ್ಲಿ ನೀವೇಕೆ ಕಳುವನ್ನು ಮಾಡಿದಿರಿ ? ಇಲ್ಲಿ ನಿಮಗೆ ಅನ್ನಕ್ಕೆ ಅಭಾವವಾಗಿದ್ದುದೆ?” ಎಂದು ಕೇಳಲು ಜೂಜಕನು ಕೈಮುಗಿದು ವಿನಯದಿಂದ:—“ಮಹಾರಾಜನೆ ! ಈಗ್ಗೆ ಕೆಲವು ಕಾಲದಿಂದಲೂ ನಿನ್ನ ಅನ್ನಪ್ರಭಾವದಿಂದ ಸ್ವಕರ್ಮ ಸ್ವವೃತ್ತಿ ಸ್ವಧರ್ಮಗಳಲ್ಲಿ ನಿರತರಾಗಿ ನಿರುಪಾಧಿಕವಾದ ಸೌಖ್ಯವನ್ನು ಅನುಭವಿಸುತಿದ್ದೆವು. ಆದರೆ ಈಗ್ಗೆ ಕೆಲವು ಮಾಸಗಳಿಂದಲೂ ನಿನ್ನ ರಾಜ್ಯದಲ್ಲಿಯೂ ಅನ್ನದಾನವು ತಪ್ಪಿ ಹೋದುದರಿಂದ, ಅನೇಕ ದಿನಗಳು ನಿರಶನ ವ್ರತರಾಗಿದ್ದು ಅಧರ್ಮಕ್ಕೆ ಹೋಗದಂತೆ ಮನಸ್ಸನ್ನು ನಿರೋಧಿಸಿದೆವು ; ಆದರೆ ಕ್ಷುತ್ಕ್ಷಾಮದಿಂದ ನಮ್ಮ ಮಕ್ಕಳಲ್ಲಿ ಕೆಲವು ಮರಣವನ್ನು ಹೊಂದಿದುವು ; ಉಳಿದ ಮಕ್ಕಳಿಗೂ ಅದೇ ದುರ್ಗತಿಯು ಒದಗುತಿದ್ದುದನ್ನು ನೋಡಿ ಸಹಿಸಲಾರದೆ, ಅಂತರಾತ್ಮಸಮ್ಮತಿಗೆ ವಿರುದ್ಧವಾಗಿದ್ದರೂ ಈ ಚೋರವೃತ್ತಿಯನ್ನು ಅವಲಂಬಿಸಬೇಕಾದ ನಿರ್ಬಂಧಕ್ಕೆ ಒಳಗಾದೆವು ; ಆದಕಾರಣ ನಮ್ಮ ದೋಷಗಳನ್ನು ಮನ್ನಿಸಿ ಕಾಪಾಡಬೇಕೆಂದು ಬೇಡುವೆವು ; ಏಕೆಂದರೆ—

[೬೧. ತಾ :—“ ಮಹಾಮಹಿಮನಾದ ನೀನೇ ಬಂಧುಶೂನ್ಯರಾದ ನಮಗೆ ಬಂಧುವು ; ಮತ್ತು ನಿರ್ಗತಿಕರಾದ ನಮಗೆ ನೀನೇ ಗತಿಯೂ ರಕ್ಷಕನೂ ಆಗಿರುವೆ ; ಆದಕಾರಣ ನಮ್ಮ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ನಿನಗೆ ಯಾವುದು ಯುಕ್ತವಾಗಿ ತೋರುವುದೊ ಅದರಂತೆಯೇ ನಮ್ಮನ್ನು ರಕ್ಷಿಸು !”]

ಎಂದು ಹೇಳಿ ಸರ್ವರೂ ಅಂಜಲಿಬದ್ಧರಾಗಿ ಬೇಡಿಕೊಂಡರು.

ಇದನ್ನು ಕೇಳಿದ ದೇವಸೇನನು ಬೆದರಿದವನಾಗಿ ಆಶ್ಚರ್ಯದಿಂದ :—“ ಪ್ರಮಾದ ! ಘೋರಪ್ರಮಾದ ! ನನ್ನ ರಾಜ್ಯದಲ್ಲಿಯೂ

ತ್ವಂ ನೋ ಬಂಧುರಬನ್ಧೂನಾಂ ತ್ವಂ ಗತಿಃ ಶರಣಂ ಚ ನಃ ।
ಯಥಾ ವೇತ್ಸಿ ಮಹಾಭಾಗ ತಥಾ ನಸ್ತ್ರಾತುಮರ್ಹಸಿ ॥೬೧॥

ಪ್ರಜೆಗಳಿಗೆ ಅನ್ನಾಭಾವವು ಆಗಿರುವುದೆ? ಹಾಗಾದರೆ ನನ್ನ ರಾಜ್ಯ ವೃಕ್ಷದ ಬೇರೇ ಒಣಗಿಹೋಗಲು ಉಪಕ್ರಮಿಸಿದಂತೆ ತೋರುವುದು! ರಾಜ್ಯದಲ್ಲಿ ಅನ್ನಕ್ಕೆ ಅಭಾವವಾದರೆ ಮಹಾ ಪಾತಕಗಳೆಲ್ಲವೂ ಉಂಟಾಗಿ, ಪ್ರಜೆಗಳೂ ರಾಷ್ಟ್ರವೂ ಕೊನೆಗೆ ರಾಜನಾದ ನಾನೂ ನಾಶವಾಗಲು ಇದೇ ಕಾರಣವಾಗುವುದು! ನೀತಿಕೋವಿದರು ಹೇಳಿರುವ ಈ ಮಾತು ಈಗ ಸತ್ಯವೇ ಆಯಿತು-

[೬೨. ತಾ—"ಅನ್ನಕ್ಕೆ ಅಭಾವವಾದರೆ (ಪ್ರಾಣಿಗಳ) ಶರೀರದಲ್ಲಿನ ಸಪ್ತಧಾತುಗಳೂ ಹೇಗೆ ಕ್ಷಯಿಸಿ ಹೋಗುವುವೋ ಅದರಂತೆಯೇ, ಅನ್ನಕ್ಕೆ ಕೊರತೆಯಾದ ರಾಷ್ಟ್ರ (ವಿಂಜದೇಶ) ದಲ್ಲಿನ ಸಪ್ತಾಂಗಗಳೂ ಕ್ಷಿಪ್ರದಲ್ಲಿಯೇ ನಾಶವನ್ನು ಐದುವುವು"]

"ಮುಖ್ಯವಾಗಿ ಇದು ನನ್ನ ದೋಷವು!" ಎಂದು ತನ್ನಲ್ಲಿ ತಾನೇ ವಿಷಾದಗೊಂಡು, ಬಳಿಕ ದೂತನ ಮುಖೇನ ಧಾನ್ಯಾಧಿಪತಿಯನ್ನೂ ಕೋಶಾಧಿಪತಿಯನ್ನೂ ಸತ್ರಾಧಿಪತಿಯನ್ನೂ ಕರೆಯಿಸಿ, ಕೋಪದಿಂದ ಅವರುಗಳ ಮುಖವನ್ನು ನೋಡುತ್ತ—"ನಿಮ್ಮಗಳ ಮೌಢ್ಯಕ್ಕೂ ಕಾರ್ಯದಕ್ಷತೆಗೂ ಸ್ವಕ್ಷೇಮಚಿಂತನೆಗೂ ಶೋಕಿಸಬೇಕಾಗಿರುವುದು! ನಿಂನಿಮ್ಮ ಮಕ್ಕಳು ಅನ್ನಾಭಾವದಿಂದ ಸಂಕಟಪಡುತಿದ್ದರೆ ಈರೀತಿ ಉಪೇಕ್ಷಕರಾಗುತಿದ್ದಿರಾ? ಅಯ್ಯೋ! ನಿಮ್ಮ ಹಾಳು ಸ್ವಕ್ಷೇಮಚಿಂತೆಯೆ! ಧಿಕ್!!" ಎಂದು ವ್ಯಸನಗೊಂಡ ಬಳಿಕ ಅವರುಗಳನ್ನು ಕುರಿತು—"ಒಳ್ಳೆಯದು! ಆದುದಾಯಿತು; ಈಗಲಾದರೂ ನಾನು ಹೇಳುವುದನ್ನು ಕೇಳಿರಿ—ಧಾನ್ಯಾಗಾರದಲ್ಲಿ ಇರುವ ಧಾನ್ಯಗಳನ್ನು ಅನ್ನಕ್ಕಿಲ್ಲದೆ ಸಂಕಟಪಡುವ ಪ್ರತಿಯೊಬ್ಬನಿಗೂ ಈ ದಿನ ಮೊದಲ್ಗೊಂಡು ಸುಭಿಕ್ಷವು ಪ್ರಾಪ್ತವಾಗುವ ವರೆಗೂ

ಅನ್ನಪ್ರಣಾಶೇ ಕ್ಷೀಯಂತೇ ಶರೀರೇ ಸಪ್ತಧಾತವಃ
ಅನ್ನಹೀನೇ ತಥಾ ರಾಷ್ಟ್ರೇ ಸಪ್ತಾಂಗಾನ್ಯಚಿರೇಣ ಹಿ ॥೬೨॥

ಕೊಡತಕ್ಕದು, ಮತ್ತು ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಸತ್ರದಲ್ಲಿಯೂ ದಿವಾರಾತ್ರಿಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಜಾತಿ ನೀತಿ ಕುಲಾದಿಗಳನ್ನೆಣಿಸದೆ ಅಶನಾರ್ಥಿಗಳಿಗೆ ಅವರವರ ತರಗತಿಗಳಿಗೆ ಅನುಸಾರವಾಗಿ ಅನ್ನಪಾನಾದಿಗಳಿಂದ ತೃಪ್ತಿಪಡಿಸತಕ್ಕದು ; ಧಾನ್ಯವು ಅಲ್ಲಿಲ್ಲದೇ ಇದ್ದರೆ, ಧಾನ್ಯಾದಿಗಳನ್ನು ಕೂಡಿಸಿ ಇಟ್ಟಿರುವವರುಗಳಿಂದ, ಅವರವರ ಸಂಸಾರಕ್ಕೆ ಉಪಯೋಗವಾಗುವಷ್ಟನ್ನು ಬಿಟ್ಟು, ಉಳಿದಿರುವ ಅಂಶವನ್ನು ತಂದು ಕಣಜದಲ್ಲಿ ತುಂಬಿಸತಕ್ಕದು ; ಹಾಗೆ ಅವರು ದುರಾಶೆಯಿಂದ ಸಮ್ಮತಿಸದೇ ಹೋದರೆ, ಅಂಥವರನ್ನು ರಾಜದಂಡನೆಗೆ ಗುರಿಮಾಡತಕ್ಕದು. ಹಾಗೂ ರಾಜ್ಯದಲ್ಲಿ ಧಾನ್ಯವೇ ಇಲ್ಲದಿರುವ ಪಕ್ಷಕ್ಕೆ, ಸಾಕಾದ ಬೆಲೆಯನ್ನು ಕೊಟ್ಟು ಅನ್ಯದೇಶದಿಂದ ತರಿಸತಕ್ಕದು ; ಅದಲ್ಲದೆ ಇನ್ನುಮೇಲೆ ನಮ್ಮ ರಾಷ್ಟ್ರದಲ್ಲಿ ಬೆಳೆದ ಧಾನ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ರಾಷ್ಟ್ರಕ್ಕೆ ಮೂರು ವರುಷಗಳಿಗೆ ಸಾಕಾಗುವಷ್ಟನ್ನು ತಪ್ಪದೆ ಶೇಖರಿಸತಕ್ಕದು; ಮತ್ತು ಈ ಶಾಸನದಂತೆ ಸಮಸ್ತರೂ ಆಚರಿಸತಕ್ಕದು ; ತಪ್ಪಿದರೆ ಕ್ರೂರದಂಡನೆಯು ತಪ್ಪದು. ಮತ್ತು ಎಲೈ ಸತ್ರಾಧಿಕಾರಿ ಮತ್ತು ಕೋಶಾಧಿಕಾರಿಗಳಿರಾ ! ನೀವುಗಳು ಇದನ್ನು ಲಾಲಿಸಿರಿ—ಈ ದಿನ ಮೊದಲ್ಗೊಂಡು ನನ್ನ ಅಪ್ಪಣೆಯಾಗಲಿಲ್ಲವೆಂಬ ಕಾರಣವನ್ನು ಹೇಳದೆ, ರಾಷ್ಟ್ರದ ಪ್ರಜೆಗಳಲ್ಲಿ ಯಾರಿಗೆ ದಾರಿದ್ರ್ಯದೆಸೆಯು ಪ್ರಾಪ್ತವಾಗಿರುವುದೋ ಅವರೆಲ್ಲರಿಗೂ ಅನ್ನಬಟ್ಟೆಗಳಿಂದ ತೃಪ್ತಿಪಡಿಸಬೇಕು ; ನಿಮ್ಮ ವಶದಲ್ಲಿರುವ ಕೋಶದಲ್ಲಿ ಧನವು ಕಡಿಮೆಯಾಗಿದ್ದರೆ, ನನ್ನ ಕೋಶದಲ್ಲಿ ಅನರ್ಘ್ಯವಾಗಿರುವುದು ; ಬೇಕಾದರೆ ಅದನ್ನೂ ಉಪಯೋಗಿಸಬಹುದು ; ಅನ್ನಾಭಾವವೆಂಬ ಶಬ್ದವು ನನ್ನ ರಾಷ್ಟ್ರದಲ್ಲಿಯೇ ಬರಕೂಡದು ; ಹಾಗೆ ಇನ್ನೂ ದ್ರವ್ಯವು ಸಾಲದೆಹೋದರೆ ರಾಜಕರ ಕೇಳೀ ಭೋಗಾದಿಗಳಿಗೆ ಉಪಯೋಗಿಸುತಿದ್ದ ದ್ರವ್ಯವನ್ನೆಲ್ಲ ಆ ಕಾರ್ಯಕ್ಕುಪಯೋಗಿಸದೆ ನಿಲ್ಲಿಸಿಬಿಟ್ಟು, ಪ್ರಜೆಗಳೆಲ್ಲರೂ ಸಂತುಷ್ಟ

ರಾಗುವ ವರೆಗೂ ಇದಕ್ಕೇ ಉಪಯೋಗಿಸತಕ್ಕದು ; ಮತ್ತು ನನ್ನ ಅಧಿಕಾರಿಗಳಾದ ನೀನೆಲ್ಲರೂ ಮತ್ತು ಇತರ ಧನಿಕರೂ ಈ ಕಾಲ ದಲ್ಲಿ ನಿಂನಿಮ್ಮ ಔದಾರ್ಯವನ್ನು ಪ್ರಕಾಶಗೊಳಿಸಬೇಕು ; ಈ ವಿಷ ಯದಲ್ಲಿ ಲೋಪವೇನಾದರೂ ಪ್ರಾಪ್ತವಾದರೆ, ಮುಖ್ಯಮಂತ್ರಿ ಮೊದ ಲ್ಗೊಂಡು ಸಮಸ್ತ ಅಧಿಕಾರಿಗಳೂ ರಾಜದಂಡನೆಗೆ ಈಡಾಗುವಿರಿ ; ಈ ದ್ವಿಜರಿಗೂ ವಸತಿಯನ್ನು ಇತ್ತು ಬಟ್ಟೆಗಳಿಂದ ತೃಪ್ತಿಪಡಿಸತಕ್ಕದು.'' ಎಂದು ಆಜ್ಞೆಮಾಡಿದ ಬಳಿಕ ಜೂಜಕನೇ ಮುಂತಾದ ಚೋರರನ್ನು ಕುರಿತು :—''ಇದೋ ನಿಮಗೆ ಸಕಲೋಪಸ್ಕರಗಳನ್ನೂ ಒದಗಿಸಿ ಕೊಡುವಂತೆ ಆಜ್ಞೆಮಾಡಿರುವೆನು ; ಇತಃಪರ ನೀವುಗಳು ಈ ನೀಚ ವೃತ್ತಿಯನ್ನು ತ್ಯಜಿಸಿ, ಸ್ವಧರ್ಮ ಸ್ವವೃತ್ತಿಗಳಲ್ಲಿ ನಿರತರಾಗಿ ಇರತ ಕ್ಕದು ; ಅದಲ್ಲದೆ ರಾಜದಂಡವು ದುಷ್ಕರ್ಮಿಗಳ ಕುಲ ಗೋತ್ರ ಜಾತಿ ವರ್ಣ ಅಧಿಕಾರ ಐಶ್ವರ್ಯ ಬಂಧುತ್ವ ಮುಂತಾದುವೊಂದನ್ನೂ ಗಣಿಸತಕ್ಕದಲ್ಲವೆಂಬ ಅಂಶವನ್ನು ನೀವುಗಳೆಲ್ಲರೂ ಚೆನ್ನಾಗಿ ಜ್ಞಾಪ ಕದಲ್ಲಿ ಇಡತಕ್ಕದು ; ಈ ವಿಷಯಗಳನ್ನೆಲ್ಲ ಘೋಷಣದ ಮೂಲಕ ರಾಷ್ಟ್ರದವರೆಲ್ಲರಿಗೂ ತಿಳಿಸತಕ್ಕದು ; ಇನ್ನು ನೀವುಗಳೆಲ್ಲರೂ ಸ್ವಕಾರ್ಯಗಳನ್ನು ಕುರಿತು ತೆರಳತಕ್ಕದು. '' ಎಂದು ಆಜ್ಞಾಪಿ ಸಿದ ಬಳಿಕ ಎಲ್ಲರೂ ಹೊರಟು ಹೋಗಲು ತಾನೂ ಹೊರಟು ಹೋದನು.

——o——

ಮೂರನೆಯ ಸಂಧಿ.

The Display of Discretion.

ವಿವೇಕವಿಸ್ತಾರ

ಇತ್ತ ಉನ್ಮಾದಿನಿಯು ಪೂರ್ವದಂತೆಯೇ ನಾರುಮಡಿಯನ್ನು ಉಟ್ಟು ಧರ್ಮದೇವತೆಯ ಮಂದಿರದ ಬಳಿಯಲ್ಲಿ ಒಬ್ಬಳೇ ಕುಳಿತು,

ಚಿಂತೆಯಿಂದ ನಿಟ್ಟುಸಿರು ಬಿಡುತ್ತ, ಸ್ವಗತವಾಗಿ:—“ಅಯ್ಯೋ! ಮಹಾರಾಜನನ್ನು ನೋಡಿದಾರಭ್ಯ ನನ್ನ ವ್ಯಥೆಯು ಇಮ್ಮಡಿಯಾದುದು; ದಿನಗಳಾದರೊ ಅನೇಕವಾಗಿ ಕಳೆದು ಹೋದುವು; ನನ್ನ ವಲ್ಲಭನಿಗಂತೂ ನನ್ನ ಮೇಲೆ ಇನ್ನೂ ದಯೆಯುಂಟಾಗಲಿಲ್ಲವು; ರಾಜರು ಬಹುಕಾರ್ಯ ವ್ಯಾಸಂಗಿಗಳು; ಆದುದರಿಂದಲೇ ಅವನು ನನ್ನನ್ನು ಶುದ್ಧಾಂಗವಾಗಿ ಮರೆತಂತೆ ತೋರುವುದು; ಇನ್ನು ಅಭಿಪಾರಗನು ಬಂದು ಬಿಟ್ಟರೆ ಏನುಗತಿ?” ಎಂದು ಮಾತನಾಡಿಕೊಳ್ಳುತಿದ್ದ ಸಮಯಕ್ಕೆ ಸರಿಯಾಗಿ, ಕಿರೀಟವತ್ಸನು ಅಭಿಪಾರಗನನ್ನು ಕರೆತಂದು, ಉನ್ಮಾದಿನಿಗೆ ಕಾಣಿಸದಂತೆ ದೂರದಲ್ಲಿಯೇ ನಿಂತು ಅವನನ್ನು ಕುರಿತು:—“ಅಭಿಪಾರಗನೇ! ಇದೋ ನಿನ್ನ ಪತ್ನಿಯನ್ನು ನೋಡು; ಇದುವರೆಗೂ ಅವಳನ್ನು ಮಾನವಾಗಿ ಕಾಪಾಡಿದೆನು; ನೀನು ಇನ್ನು ಅವಳನ್ನು ಒಡಂಬಡಿಸಿ ನಿನ್ನ ಮನೆಗೆ ಕರೆದುಕೊಂಡು ಹೋಗಬಹುದು. ನನ್ನ ಅಭ್ಯಂತರವೇನೂ ಇಲ್ಲವು” ಎಂದು ಹೇಳಿ ಉನ್ಮಾದಿನಿಯನ್ನು ತೋರಿಸಿ ತಾನು ಅತ್ತ ಹೊರಟುಹೋದನು.

ಬಳಿಕ ಈ ಮಾತುಗಳ ಶಬ್ದವನ್ನು ಕೇಳಿದ ಉನ್ಮಾದಿನಿಯು ಇತ್ತ ತಿರುಗಿ ಅಭಿಪಾರಗನನ್ನು ನೋಡಿ ಭಯಗೊಂಡು ತನ್ನಲ್ಲಿ ತಾನೇ:—“ಅಯ್ಯೋ! ಇನ್ನೇನುಗತಿ? ಇವನೇ ಅಭಿಪಾರಗನಾಗಿರಬೇಕಲ್ಲವೆ? ಸ್ಮರಿಸಿದಂತೆಯೇ ಬಂದುಬಿಟ್ಟನು; ಈಗೇನು ಮಾಡಲಿ! ಇನ್ನಾವ ಉಪಾಯವನ್ನೂ ಕಾಣೆನಲ್ಲ!” ಎಂದು ಗಡಗಡನೆ ನಡುಗುತ್ತ ದುಃಖಿಸಲು ಆರಂಭಿಸಿದುದನ್ನು ನೋಡಿದ ಅಭಿಪಾರಗನು, ವ್ಯಸನಗೊಂಡವನಾಗಿ ತನ್ನಲ್ಲಿತಾನೇ:—“ಈಕೆಯನ್ನು ನೋಡಿದ ಮಾತ್ರದಿಂದಲೇ ನನಗೆ ಈಕೆಯ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಕನಿಕರವೂ ಗೌರವವೂ ಉಂಟಾಗುವುವು; ಪೂರ್ವವಿಷಯಗಳೊಂದೂ ನನಗೆ ತಿಳಿಯದೆಂದು ಭಾವಿಸಿಕೊಂಡು, ಈಗ ನಾನು ಬಂದಿರುವುದರಿಂದ ಮತ್ತಾ

ದಕಾರಣವನ್ನು ಹೇಳುವುದಕ್ಕೂ ಅವಕಾಶವಿಲ್ಲದೇ ಇರುವುದರಿಂದ, ತನ್ನ ಪಾತಿವ್ರತ್ಯಕ್ಕೆ ಭಂಗ ಉಂಟಾದೀತೆಂಬ ಶಂಕೆಯಿಂದ ಈ ಕಾಂತೆ ಗಡಗಡನೆ ನಡುಗುತ್ತಿರುವಳು ; ನಿಜವಾಗಿಯೂ ಇವಳು ಮಹಾ ಪತಿವ್ರತೆಯೇ ಅಹುದು ! ರಾಜನಾದರೋ ಇವಳನ್ನು ಸಂಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಧಿಕ್ಕರಿಸಿರುವನು ; ಇವಳಾದರೋ ರಾಜನನ್ನೇ ಪತಿಯೆಂದು ಭಾವಿಸಿ ಇನ್ನೂ ಭ್ರಾಂತಿಪಡುತ್ತಿರುವಳು. ಹೀಗಿರುವುದರಿಂದ ಈಕೆಯನ್ನು ನಾನು ಮಾತೆಯೆಂದೇ ಭಾವಿಸಬೇಕಾಗಿರುವುದು ; ಏಕೆಂದರೆ, ನನಗಿಂತಲೂ ಮುಂಚೆ ಈಕೆಗೂ ಮಹಾರಾಜನಿಗೂ ಪರಸ್ಪರಾನುರಾಗವು ಉಂಟಾಗಿದ್ದು.. ಅದಲ್ಲದೆ ರಾಜನು ಧಿಕ್ಕರಿಸಿದ್ದರೂ ಈಗಲೂ ಅವನನ್ನೇ ಹಂಬಲಿಸುತ್ತಿರುವುದರಿಂದ ಈಕೆಗೆ ನನ್ನಲ್ಲಿ ಈಷತ್ತಾದರೂ ಅನುರಾಗವಿಲ್ಲವೆಂದು ಸ್ಪಷ್ಟವಾಯಿತು ; ಎಂದು ನೇಳ ನಾಯಿಕೆಯನ್ನು ಬಲಾತ್ಕರಿಸಿ ನನ್ನ ಸ್ವಾಧೀನಪಡಿಸಿಕೊಂಡರೂ, ಅಲ್ಲಿಗೂ ಅನರ್ಥವು ಪ್ರಾಪ್ತವಾಗುವುದೇ ಹೊರತು ದಾಂಪತ್ಯಾನುಕೂಲವು ಎಂದಿಗೂ ಲಭಿಸದು ; ಇದರಿಂದ ನಾನು ಅನೇಕ ವಿಧವಾದ ದುಃಖವನ್ನೂ ನಷ್ಟವನ್ನೂ ಹೊಂದುವೆನೇ ಹೊರತು ಯಾವ ಸುಖವೂ ಸರ್ವಥಾ ಲಭಿಸದು ; ಆದಕಾರಣ ಇವಳ ಪಾತಿವ್ರತ್ಯಕ್ಕೆ ಭಂಗವನ್ನು ಉಂಟುಮಾಡದೆ ಮಾತೃಭಾವನೆಯನ್ನು ತಳೆದು, ರಾಜನಲ್ಲಿ ನಡೆದ ಸಂಭಾಷಣೆಯನ್ನು ತಿಳುಹಿ, ಇವಳನ್ನೇ ರಾಜನಲ್ಲಿಗೆ ಕಳುಹುವೆನು.'' ಎಂದು ಸಿದ್ಧಾಂತ ಮಾಡಿಕೊಂಡ ಬಳಿಕ ಅವಳನ್ನು ಕುರಿತು ಭಕ್ತಿಗೌರವಗಳಿಂದ :—''ಎಲೌ ಸಾಧ್ವಿಯೆ ! ಅಂಜಬೇಡ; ನಿನ್ನ ಅಂತರಂಗಚಿಂತೆಯನ್ನು ನಾನು ಬಲ್ಲೆನು.'' ಎಂದು ಹೇಳಲು ಉನ್ಮಾದಿನಿಯು ತನ್ನ ರಹಸ್ಯವೆಲ್ಲವೂ ಇವನಿಗೆ ತಿಳಿದು ಬಂದುದರಿಂದ ಇವನು ಈರೀತಿ ಹೇಳುವನೆಂದು ತಪ್ಪಾಗಿ ತಿಳಿದುಕೊಂಡು ಸಂಕಲ್ಪದಿಂದ:—''ಅಯ್ಯೋ ! ಇನ್ನೇನುಗತಿ ? ಹಾ ! ನಾನು

ಕೆಟ್ಟೆನು !'' ಎಂದು ತನ್ನಲ್ಲಿ ತಾನೇ ಮಾತನಾಡಿಕೊಂಡು ಹಾಗೆಯೇ ಬಿದ್ದು ವಿಕಲ್ಪಗೊಳ್ಳಲು, ಅಭಿಸಾರಗನು ಬೆಚ್ಚಿ ತನ್ನಲ್ಲಿತಾನೇ :— ''ನಾನು ಇನ್ನು ಸುಮ್ಮನಿದ್ದರೆ ಪ್ರಮಾದವಾಗುವುದು ; ಆದುದ ರಿಂದ ಇವಳನ್ನು ಮಾತೆಯೆಂದೇ ಸಂಬೋಧಿಸುವೆನು.'' ಎಂದು ನಿಶ್ಚಯಿಸಿ ಆಕೆಯನ್ನು ಕುರಿತು ಗೌರವದಿಂದ :—'' ಎಲೌಮಾತೆ! ನೀನು ಅಂಜಬೇಡ : ನಿನ್ನ ಪಾತಿವ್ರತ್ಯಕ್ಕೆ ಭಂಗವು ಎಂದಿಗೂ ಉಂಟಾಗದು ; ಏಳು ; ನಡೆದ ವೃತ್ತಾಂತವನ್ನು ಹೇಳುವೆನು.'' ಎಂದು ಕೂಗಿಹೇಳಲು ಉನ್ಮಾದಿನಿಯು ಪರಮವಿಸ್ಮಯಗೊಂಡು ಸ್ವಗತವಾಗಿ:—'' ಇದೇನು ? ಈತನು ಮಾತೆ ಎಂದು ಸಂಬೋಧಿ ಸಿದನು ! ನನ್ನ ಧರ್ಮವು ಇವನ ಮನವನ್ನು ಪ್ರವೇಶಿಸಿ ಈರೀತಿ ಮಾತೃಭಾವನೆಯನ್ನು ಉಂಟುಮಾಡಿತೊ ? ಇಲ್ಲವೆ, ರಾಜನನ್ನು ನಾನು ಕಾಮಿಸಿರುವುದು ಇವನಿಗೇನಾದರೂ ತಿಳಿದಿರಬಹುದೋ ? ಒಳ್ಳೆಯದು ! ವಿಚಾರಿಸಿ ತಿಳಿದುಕೊಳ್ಳುವೆನು.'' ಎಂದು ನಿಶ್ಚಯಿಸಿ ಅಭಿಸಾರಗನನ್ನು ಕುರಿತು ವಿನಯದಿಂದ:—'' ಸ್ವಾಮಿಾ ! ಇದೇನು ಈರೀತಿ ಸಂಬೋಧಿಸಿದಿರಿ ?'' ಎಂದು ಕೇಳಲು, ಅಭಿಸಾರಗನು ವಿನಯದಿಂದ :—'' ಎಲೌ ಸಾಧ್ವಿಯೆ ! ನಿನಗೂ ಮಹಾರಾಜನಿಗೂ ಇರುವ ಪೂರ್ವಸಂಬಂಧವನ್ನೂ ಈಚೆಗೆ ನಡೆದ ವರ್ತಮಾನಗಳನ್ನೂ ಚೆನ್ನಾಗಿಯೂ ತಿಳಿದೆನು ; ಮತ್ತು ನಿನ್ನನ್ನು ಪ್ರತಿಗ್ರಹಿಸೆಂದು ನಾನೇ ಅನೇಕ ವಿಧವಾಗಿ ಮಹಾರಾಜನನ್ನು ಪ್ರಾರ್ಥಿಸಿದೆನು ; ಆದರೂ ಅವನು ಸಮ್ಮತಿಸಲಿಲ್ಲವು ; ನೀನು ಪೂರ್ವದಿಂದಲೂ ಮಹಾರಾ ಜನನ್ನೇ ಪತಿಯನ್ನಾಗಿ ವರಿಸಿದ್ದು, ಈಗಲೂ ಅದೇ ಹಂಬಲಿನಲ್ಲಿ ಇರುವುದರಿಂದ ನಿನ್ನನ್ನು ಮಾತೆಯೆಂದು ಭಾವಿಸಿ ಈ ರೀತಿ ಸಂಬೋ ಧಿಸಿದೆನು ; ನಿನಗೆ ಇನ್ನೂ ಮಹಾರಾಜನಲ್ಲಿಯೇ ಅಭಿಲಾಷೆಯು ಇರುವ ಪಕ್ಷಕ್ಕೆ, ನೀನೇ ಹೋಗಿ ಅವನನ್ನು ಒಡಂಬಡಿಸಿ, ಅನ

ನೊಡನೆ ಸಂಸಾರ ಸುಖವನ್ನನುಭವಿಸು ; ಇದೋ ನಾನು ಹೊರಡು ವೆನು.'' ಎಂದು ಹೇಳಿ ನಮಸ್ಕರಿಸಲು ಉನ್ಮಾದಿನಿಯು ಸಂತು ಷ್ಟಳಾಗಿ ''ಸ್ವಾಮಿಾ ! ನೀವು ನನ್ನ ವ್ರತಕ್ಕೆ ಅವಕಾಶವನ್ನು ಕೊಟ್ಟು ನನ್ನ ಪಾತಿವ್ರತ್ಯವನ್ನು ಕಾಪಾಡಿದಿರಿ; ಆದುದರಿಂದ ನೀವೆನಗೆ ತಂದೆಯೇ ಆಹುದು ; ನಿಮ್ಮ ಧರ್ಮಬುದ್ಧಿಗೂ ಕರುಣೆಗೂ ವಂದಿಸುವೆನು.'' ಎಂದು ನಮಸ್ಕರಿಸಲು ಅಭಿಪಾರಗನು :—'' ಸುಮಂಗಲಿಯಾಗು.'' ಎಂದು ಹೇಳಿ ಅಲ್ಲಿಂದ ಹೊರಟುಹೋದನು.

ಬಳಿಕ ಉನ್ಮಾದಿನಿಯು ರಾಜನು ಧಿಕ್ಕರಿಸಿದನೆಂದು ಹೇಳಿದು ದನ್ನು ಸ್ಮರಿಸಿಕೊಂಡು ಶೋಕಿಸಿ, ತನ್ನಲ್ಲಿ ತಾನೇ:—'' ಹಾ ವಿಧಿಯೇ! ನನ್ನ ಗತಿಯು ಹೀಗಾಯಿತೇ ? ಒಳ್ಳೆಯದು ! ಇನ್ನೊಂದುವೇಳೆ ಮಹಾರಾಜನಲ್ಲಿಗೆ ನಾನೇ ಹೋಗಿ, ನನ್ನ ಅದೃಷ್ಟದ ಪರಿಣಾಮ ವನ್ನು ಪರೀಕ್ಷಿಸುವೆನು ; ಅಲ್ಲಿಗೂ ನನ್ನ ಮನೋರಥವು ಸಫಲವಾ ಗದೇ ಹೋದರೆ ದುಃಖಮಯವಾದ ಈ ಜೀವಿತವನ್ನು ಮೃತ್ಯುವಿಗೆ ವಶಮಾಡಿ ಪರಲೋಕದಲ್ಲಿಯಾದರೂ ನನ್ನ ಪತಿಯನ್ನು ಸೇರುವೆನು.' ಎಂದು ಮಾತನಾಡಿಕೊಂಡು ಬಳಿಕ, ಮಹಾರಾಜನನ್ನು ಕುರಿತು ಆತುರವಾಗಿ ಹೊರಟು ಹೋದಳು.

—o—

ನಾಲ್ಕನೆಯ ಸಂಧಿ.

No Lust can pierce a Sound Heart.

ದರ್ಪದಳನ.

ಇತ್ತ ದೇವಸೇನ ಮಹಾರಾಜನು ತನ್ನ ಕೇಳಿಕೋದ್ಯಾನಕ್ಕೆ ಒಬ್ಬನೇ ಪ್ರವೇಶಿಸಿ, ಪರಮ ಹರ್ಷದಿಂದ ತನ್ನಲ್ಲಿ ತಾನೇ ಈರೀತಿ ಮಾತನಾಡಿಕೊಂಡನು :—'' ನಾನೀ ಉದ್ಯಾನಕ್ಕೆ ಬಂದು ಬಹುದಿ ನಗಳಾದುವು. ಇದುವರೆಗೂ ನನ್ನ ರಾಜ್ಯದಲ್ಲಿ ಪ್ರಜೋಪದ್ರವಗಳು

ಉಂಟಾಗಿದ್ದುದರಿಂದ, ಅವನ್ನು ಶಮನಮಾಡುವ ಕಾರ್ಯದಲ್ಲಿ ನಿರತನಾಗಿ, ಇದನ್ನು ಶುದ್ಧಾಂಗವಾಗಿ ಮರೆತಿದ್ದೆನು ; ಒಳ್ಳೆಯದು ! ಮುಂದಕ್ಕೆ ಹೋಗಿ ಇದರ ಇರುವಿಕೆಯನ್ನು ಪರೀಕ್ಷಿಸಿ ನೋಡುವೆನು'' ಎಂದು ಸ್ವಲ್ಪ ಮುಂದಕ್ಕೆ ಬಂದು, ಆಗತಾನೇ ಪ್ರಾಪ್ತವಾಗಿದ್ದ ಮಾಧವ ಪ್ರಭಾವವನ್ನು ನೋಡಿ, ಪರಮ ಹರ್ಷಿತನಾಗಿ: "ಧರ್ಮಹನನ ದೋಷದಿಂದ ನನ್ನ ರಾಜ್ಯೋದ್ಯಾನದಲ್ಲಿ ಪ್ರಜಾವೃಕ್ಷಗಳಿಗೆ ದಾರೀದ್ರ್ಯತಪವು ಉಂಟಾಗಿ, ಗುಣಮಾರ್ದವವೆಲ್ಲ ಶೋಷಿಸಿ ಹೋಗಿದ್ದುದು ; ಆದರೆ ಈಗ ನಮ್ಮ ಭಕ್ತಿಗೌರವಗಳಿಂದ ಒಡಗೂಡಿದ ಆರಾಧನೆಯಿಂದ ಸಂತುಷ್ಟವಾದ ಆ ಸದ್ಧರ್ಮವು ತನ್ನ ಚಮೂಪತಿಯಾದ ರಾಮನನ್ನು (ಮುಂಗಾರು ಮಳೆಯನ್ನು) ಕುರಿತು ಸರಿಯಾದ ಋತುಕಾಲವನ್ನು ಅರಿತು ಭೂಮಿಯನ್ನು ಪ್ರವೇಶಿಸು ಎಂತೆ ಆಜ್ಞಾಪಿಸಿದುದರಿಂದ ತಾಪತ್ರಯವು ಶಮನವಾಗಿ ಪ್ರಜಾವೃಕ್ಷಗಳೆಲ್ಲವೂ ಜೀವನ (ಅನ್ನಾದ್ಯಾಹಾರ ಮತ್ತು ನೀರು) ಬಾಹುಳ್ಯದಿಂದ ಸಂತುಷ್ಟಿಯನ್ನು ಪಡೆದು, ಎಂದಿನಂತೆಯೇ ಸಂಪೂರ್ಣಗುಣ ಪರಿಪಾಕವನ್ನು ಹೊಂದಿ, ಸ್ವಕರ್ಮಗಳಲ್ಲಿ ಆಸಕ್ತಿಯನ್ನು ಪಡೆಯಲಾಗಿ, ಎಲ್ಲೆಲ್ಲಿ ನೋಡಿದರೂ ಫಲಲಾಭಗಳು ಉಂಟಾಗುತ್ತಿರುವುವು ; ಅದರಂತೆಯೇ ಈಗ ಈ ಉದ್ಯಾನವು ನೇತ್ರಕ್ಕೆ ಹರ್ಷವನ್ನೂ ಮನಕ್ಕೆ ಆನಂದವನ್ನೂ ಉಂಟುಮಾಡುತ್ತಿರುವುದು ; ಇದರಂತೆಯೇ ಅಲ್ಲಿ ಕಾಣುವ ಉದ್ಯಾನಗಳನ್ನೂ ನೋಡುವೆನು'' ಎಂದು ನಿಂತುನೋಡಿ ! ಪರಮ ಹರ್ಷದಿಂದ—

[ತಾ: —(೬೩–೬೪) ಆಃ ! (ನರ್ತಕಿಯಂತೆ ಎಸೆವ) ವಸಂತಲಕ್ಷ್ಮಿಯು, ಚಿತ್ರವಿಚಿತ್ರವಾದ ವಸ್ತ್ರಗಳನ್ನು ಉಟ್ಟು ರಂಜಿಸುವಳೋ

ವಿಚಿತ್ರಪುಷ್ಪಸ್ತಬಕೋಜ್ಜ್ವಲಾನಿ ಕೃತಚ್ಛದಾನೀವ ವಸಂತಲಕ್ಷ್ಮ್ಯಾಃ ।
ವಾಚಾಲಪುಂಸ್ಕೋಕಿಲಬರ್ಹಿಣಾನಿ ಸರೋರುಹಾಕೀರ್ಣಜಲಾಶಯಾನಿ ॥೬೩॥

ಎನ್ನುವಂತೆ ಎಸೆವ ಅನೇಕ ವಿಧವಾದ ಪೂಗೊಂಚಲುಗಳಿಂದಲೂ, (ನಟವಿಟರಂತೆ) ಶಬ್ದಮಾಧುರ್ಯವನ್ನು ಉಂಟುಮಾಡುವ ಕೋಕಿಲೆಗಳಿಂದಲೂ ಮತ್ತು ಗಂಡು ನವಿಲ್ಗಳಿಂದಲೂ, ತಾವರೆ ಮೊದಲಾದ ಜಲಪುಷ್ಪಗಳಿಂದ ನಿಬಿಡೀಕೃತವಾದ ಜಲಾಶಯಗಳಿಂದಲೂ, ರಂಗಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ಹಾಸಿರುವ ಪಚ್ಚೆಗಂಬಳಿಗಳಂತೆ ಎಸೆವ ಈಗತಾನೇ ಚಿಗುರಿರುವ ಗರಿಕೆ ಹುಲ್ಲುಗಳ ತಾಣದಿಂದಲೂ, ಗಾಯಕರಂತೆಸೆವ ಮುಟಿಸಿದ ಭ್ರಮರಗಳ ಝೇಂಕಾರದಿಂದಲೂ ಕೂಡಿ, ಆ ಮನ್ಮಥನ ಕ್ರೀಡಾಪ್ರದೇಶಗಳೋ ಎನ್ನುವಂತೆ ಈ ವನಪ್ರದೇಶಗಳು ನೋಟಕ್ಕೂ ಮನಸ್ಸಿಗೂ ಆನಂದವನ್ನು ಉಂಟುಮಾಡುವುವು!"]

ಎಂದು ವರ್ಣಿಸಿದ ಬಳಿಕ, ಅಲ್ಲಿದ್ದ ಒಂದು ಸರೋವರದ ತಟದಲ್ಲಿ ಅನುಗೊಳಿಸಿದ್ದ ಸ್ಫಟಿಕಾಸನದಲ್ಲಿ ಕುಳಿತುಕೊಂಡನು.

ಆ ಕಾಲಕ್ಕೆ ಸರಿಯಾಗಿ ಉನ್ಮಾದಿನಿಯು ತನ್ನ ಮುಖದಿಂದ ಪದ್ಮವನ್ನೂ, ನೇತ್ರಗಳಿಂದ ಕನ್ನೈದಿಲನ್ನೂ, ತಾರಕೆಗಳಿಂದ ಭ್ರಮರೀಯುಗವನ್ನೂ, ಭುಜಯುಗ್ಮದಿಂದ ಮೃಣಾಳವನ್ನೂ, ಉರೋಜಗಳಿಂದ ಕೋಕಯುಗ್ಮವನ್ನೂ, ಅಲಕದಿಂದ ಸೋಪಾನಪಂಕ್ತಿಯನ್ನೂ, ಸುಯ್ಯಿಂದ ಸೌರಭವನ್ನೂ, ಆನಂದಾಶ್ರುವಿನಿಂದ ಮಕರಂದವನ್ನೂ, ಇವುಗಳಿಂದ ಒಡಗೂಡಿದ ತನ್ನ ದಿವ್ಯವಿಗ್ರಹದಿಂದ ಸರೋವರವನ್ನೂ ಹಾಸ್ಯಗೊಳಿಸುತ್ತ, ರಾಜನ ಅಕ್ಷಿಗಳಿಗೆ ಜಲಕ್ರೀಡೋವರಭ್ರಾಂತಿಯನ್ನು ಉಂಟುಮಾಡಿ-ಮುಂದುವರಿದು ಬಂದು ಆ ಸರೋವರದ ತೀರದಲ್ಲಿ ಪ್ರತಿಸರೋವರವೋ ಎಂಬಂತೆ ನಿಂತು, ರಾಜನ ನೇತ್ರಭ್ರಮರಕ್ಕೆ ವಿಭ್ರಮವನ್ನೂ ಮನಸ್ಸಿಗೆ ಸಂಭ್ರಮವನ್ನೂ ಉಂಟುಮಾಡಿದಳು.

ಸಮುದ್ಭವತ್ಕೋಮಲಶಾದ್ವಲಾನಿ ವನಾನಿ ಮತ್ತಭ್ರಮರಾರುತಾನಿ ।
ಆಕ್ರೀಡಭೂತಾನಿ ಮನೋಭವಸ್ಯ ದೃಷ್ಟ್ವಾಂ ಭವತ್ಯೇವ ಮನಃಪ್ರಹರ್ಷಃ ॥೬೪॥

ಇವಳನ್ನು ನೋಡಿದ ದೇವಸೇನನು ಪರಮ ವಿಸ್ಮಿತನಾಗಿ ತನ್ನಲ್ಲಿ ತಾನೇ:—“ ಯಾರೀ ಸುಂದರಿಯು ? ಈಕೆಯನ್ನೂ ಇವಳು ಉಟ್ಟಿರುವ ನಾರುಮಡಿಯನ್ನೂ ನೋಡಿದರೆ, ನಾನು ನೋಡಿದ ಆ ಉನ್ಮಾದಿನಿಯಂತೆಯೇ ತೋರುವಳು ! ಆದರೂ ವಿಚಾರಿಸುವುದು ಉತ್ತಮ . ” ಎಂದು ಮಾತನಾಡಿಕೊಂಡ ಬಳಿಕ ಉನ್ಮಾದಿನಿಯನ್ನು ಕುರಿತು ವಿನಯ ಗಾಂಭೀರ್ಯಗಳಿಂದ:—‘ಎಲೌ ಮಂಗಳಾಂಗಿ ! ನೀನ್ಯಾರು ?’ ಎಂದು ಕೇಳಲು ಉನ್ಮಾದಯನ್ತಿಯು ಭಕ್ತಿಗೌರವಗಳಿಂದ ನಮಸ್ಕರಿಸಿ:—“ಪ್ರಾಣೇಶನೆ ! ನಿನ್ನ ಮನೋವಲ್ಲಭೆಯಾದ ಉನ್ಮಾದಿನಿ ಎಂಬುವುದನ್ನು ಅರಿಯೆಯಾ ? ” ಎಂದು ಹೇಳಲು ದೇವಸೇನನು ಬೆಚ್ಚಿ ಖಿನ್ನತೆಯೊಡನೆ ತನ್ನಲ್ಲಿ ತಾನೇ—“ ಪುನಶ್ಚ ನನಗೆ ಸಂಕಟವು ಪ್ರಾಪ್ತವಾಯಿತೆ ? ” ಎಂದು ಹೇಳಿದ ಬಳಿಕ ಅವಳನ್ನು ಕುರಿತು ವಿನಯದಿಂದ—

[೬೫ ತಾ:—“ ಎಲೌ ಮಗಳೆ ! ನನ್ನ ಭೃತ್ಯನ ಮಡದಿಯಾದ ನಿನ್ನನ್ನು ನಾನು ಬಲ್ಲೆನು. ”]

ಇದನ್ನು ಕೇಳಿದ ಉನ್ಮಾದಿನಿಯು, ವಿಷಾದದಿಂದ—“ಮಂಗಳಾಂಗನೆ, ಹಾಗೆನ್ನದಿರು ; ಏಕೆಂದರೆ—

[ತಾ:—“ ನಾನು ನಿನ್ನ ಭೃತ್ಯನ ಮಡದಿಯಲ್ಲ ; ಸತ್ಯವಾಗಿಯೂ ನಾನು ನಿನ್ನ ಭಕ್ತಿಯಲ್ಲಿಯೇ ನಿರತಳಾಗಿರುವೆನು.]

ಇದನ್ನು ಕೇಳಿದ ದೇವಸೇನನು, ಜುಗುಪ್ಸೆಯಿಂದ,—

[೬೬. ತಾ:—‘ನೀನೆಲ್ಲಿರುವುದು ಯೋಗ್ಯವೋ ಅಂತಹ ನಿನ್ನ

ಶ್ಲೋ॥ ಜಾನಾಮಿ ತ್ವಾಮಹಂ ವತ್ಸೇ ಮದ್ಭೃತ್ಯಸಹಧರ್ಮಿಣೀಂ ।
ತ್ವದ್ಭೃತ್ಯಭಾರ್ಯಾ ನೈವಾಹಂ ತ್ವದ್ಭಕ್ತಿನಿರತಾ ಧ್ರುವಮ್ ॥೬೫॥
ಗಚ್ಛ ತಾವತ್ಸ್ವಭವನಂ ಯತ್ರ ತ್ವಂ ಸ್ಥಾತುಮರ್ಹಸಿ ।
ಕರೋಮಿ ಭವನೇ ಕಿಂ ನು ರಮತೇ ತತ್ರ ಭವಾನ್ಯದಿ ॥೬೬॥

(ಗಂಡನ) ಮನೆಗೆ ಹೋಗು.'']

ಬಳಿಕ ಉನ್ಮಾದಿನಿಯು ನಗುತ್ತ

ತಾ:—"(ನನ್ನ ಗಂಡನಾದ) ನೀನು ಇಲ್ಲಿ (ಒಬ್ಬನೇ) ರಮಿಸುತ್ತಿರುವಲ್ಲಿ, ನನಗೆ ಮನೆಯಲ್ಲಿ ಕೆಲಸವೇನು.]

ಇದನ್ನು ಕೇಳಿದ ದೇವಸೇನನು ಚಿಂತಾಕ್ರಾಂತನಾಗಿ:— "ಅಯ್ಯೋ! ವಿಧಿಯೆ! ನನ್ನನ್ನು ಇವಳು ಗಂಡನೆಂದೇ ಭ್ರಾಂತಿಪಡುವಳಲ್ಲ! ನನ್ನಲ್ಲಿ ಈಕೆಗೆ ಉಂಟಾಗಿರುವ ಅನುರಾಗವೂ ಮೋಹವೂ ಇವಳ ವಿವೇಕವನ್ನು ಹಾಳುಮಾಡಿ, ನಾನು ಹೇಳುವ ಶಬ್ದಗಳಿಗೆಲ್ಲ ವಿಪರೀತಾರ್ಥವನ್ನು ಕಲ್ಪಿಸುವಂತೆ ಮಾಡಿರುವುದಲ್ಲ! ಈಗೇನು ಮಾಡಲಿ?'' ಎಂದು ಯೋಚಿಸಿದ ಬಳಿಕ ಅವಳನ್ನು ಕುರಿತು— "ಎಲೆ ಮಗಳೆ!'' ಎನ್ನುವುದರೊಳಗಾಗಿ ಉನ್ಮಾದಿನಿಯು ಸಂದೇಹದಿಂದ—"ಪ್ರಾಣೇಶನೆ! ನಿನಗೆ ಮಗಳೆಲ್ಲಿರುವಳು? ನನ್ನನ್ನು ನೀನು ವಿವಾಹಮಾಡಿಕೊಂಡರಲ್ಲವೆ ಮಗಳೂ ಮಗನೂ ಜನಿಸುವರು? ವಿವಾಹವೇ ಇಲ್ಲದಿರುವಾಗ ಮಗಳೆಂದು ಯಾರನ್ನು ಸಂಬೋಧಿಸುವೆ? ಇಲ್ಲವೆ ಇನ್ನ್ಯಾರನ್ನಾದರೂ ವಿವಾಹಮಾಡಿ ಕೊಂಡಿರುವೆಯೋ? ಆಕೆಯಲ್ಲಿ ಜನಿಸಿದ ಮಗಳನ್ನು ಸ್ಮರಿಸಿಕೊಂಡು ನನ್ನನ್ನು ಮಗಳೆ ಎನ್ನುವಿಯಾ? ಆ ಮಗಳೂ ನನ್ನನ್ನೇ ಹೋಲುವಳೆ?'' ಎಂದು ಕೇಳಲು, ದೇವಸೇನನು ನಗುತ್ತ:—"ಅಯ್ಯೋ! ಮುಗ್ಧಸ್ತ್ರೀಯೆ! ನಾನು ಹೇಳುವುದನ್ನು ಕೇಳು—ನೀನು ವಿವಾಹಿತಳು; ಮತ್ತು ನನ್ನ ಸೇನಾಪತಿಯಾದ ಅಭಿಪಾರಗನ ಮಡದಿಯು; ಆದುದರಿಂದಲೇ ನಾನು ನಿನ್ನನ್ನು ಮಗಳೇ ಎಂದು ಸಂಬೋಧಿಸಿದೆನು; ಹೀಗಿರುವಲ್ಲಿ,

[೬೭ ತಾ:—"ನನ್ನ ಭೃತ್ಯನ ಹೆಂಡತಿಯಲ್ಲಿ ನಾನೀಗ

ಶ್ಲೋ॥ ಭೃತ್ಯಸ್ಯ ನಾಮ ಭಾರ್ಯಾಯಾಂ ಕಾಮವಿಪ್ಲವಮಾಚರನ್ ।
ಕಿಂ ನು ಗಚ್ಛಾಮಿ ನೋ ಹೀನಾಂ ಜಾತಿಂ ಗಾಢತಮೋನ್ವಿತಾಮ್ ॥ ೬೭

ಕಾಮಚೇಷ್ಟೆಯುಳ್ಳವನಾದರೆ, (ಮುಂದಕ್ಕೆ) ಗಾಢಾಂಧಕಾರದಿಂದ ಆವೃತವಾದ ಹೀನಜನ್ಮವನ್ನು ಪಡೆಯಬೇಕಾಗುವುದಿಲ್ಲವೆ ? '']

ಈ ಮಾತುಗಳನ್ನು ಕೇಳಿದೊಡನೆಯೇ ಉನ್ಮಾದಯನ್ತಿಯು ಬೆಚ್ಚಿ, ಜುಗುಪ್ಸೆಯಿಂದ ತನ್ನ ಕಿವಿಗಳನ್ನು ಮುಚ್ಚಿಕೊಂಡು :—'' ಪ್ರಾಣಕಾಂತನೆ ! ಈ ಕಠೋರವಾಕ್ಯಗಳನ್ನಾಡಿ ನನ್ನನ್ನು ವ್ಯಥೆಗೊಳಿಸದಿರು; ನಿನ್ನನ್ನು ಬೇಡಿಕೊಂಬೆನು.'' ಎಂದು ದೈನ್ಯದಿಂದ ಸೆರಗೊಡ್ಡಿಕೊಂಡು,

[೬೮ ಶ್ಲೋ:—'' ಈಗಲೂ ನಾನು ವಿವಾಹಿತಳಲ್ಲ ; ಆದಕಾರಣ ನಿನ್ನ ಸಹಧರ್ಮಿಣಿಯಾದ ನನ್ನನ್ನು ಪರಿಗ್ರಹಿಸು ; ಹಾಗಲ್ಲದೆ ನನ್ನನ್ನು ನೀನು ಧಿಕ್ಕರಿಸಿದರೆ ಚಂದ್ರನಿಂದ ಅಗಲಿದ ಬೆಳದಿಂಗಳಂತೆ, ನಿಜವಾಗಿಯೂ ಲಯಿಸಿಹೋಗುವೆನು. '']

ಇದನ್ನು ಕೇಳಿದ ದೇವಸೇನನು ಖಿನ್ನನಾಗಿ:—'' ಇದೆಲ್ಲಿಯ ಪ್ರಾರಬ್ಧಬಾಧೆಯು ? '' ಎಂದುಕೊಂಡ ಬಳಿಕ ಅವಳನ್ನು ಕುರಿತು ಧೃಷ್ಟತೆಯಿಂದ:—'' ಹೀಗೆ ಮೂರ್ಖತ್ವವನ್ನು ಅವಲಂಬಿಸುವುದರಿಂದ ನಿನಗೇನೂ ಪ್ರಯೋಜನವಾಗಲಾರದು ; ಇಲ್ಲಿ ನಿಲ್ಲದೆ ಈ ಕ್ಷಣವೇ ಆಚೆಗೆ ನಡೆ '' ಎಂದು ಗದರಲು, ಉನ್ಮಾದಿನಿಯು ಭೀತಿಯಿಂದ ಬೆದರಿ, ಬಳಿಕ ಶೋಕವನ್ನು ಸಹಿಸಲಾರದೆ ಕೈಮುಗಿದುಕೊಂಡು—

[೬೯ ಶ್ಲೋ:—''ಎಲೈ ಸುಂದರಾಂಗನೆ ! ಬಹುಕಾಲದಿಂದುಂಟಾಗಿದ್ದ ನಿನ್ನ ಅಗಲುವಿಕೆಯು ಮುಗಿದುಹೋಗಿ, ಕೂಡುವಿಕೆಯ ಕಾಲವು ಈಗ ಪ್ರಾಪ್ತವಾಗಿರುವಲ್ಲಿ— ನಿನ್ನಲ್ಲಿಯೇ ನೆಲೆಗೊಂಡಿರುವ

ಶ್ಲೋ|| ನೋದ್ವಾಹಿತಾಹಮದ್ಯಾಪಿ ಮಾಂ ಗೃಹಾಣ ಸಧರ್ಮಿಣೀಮ್ ।
ವಿನಾಹಂ ತ್ವಾಂ ಧ್ರುವಂ ಲೀಯೇ ಚಂದ್ರಿಕಾ ತು ವಿಧುರಿ ಯಥಾ ||೬೮||

ಚಿರಾದವಾಪ್ತೇ ವಿರಹಾವಸಾನೇ ಪುನಃ ಪರಿತ್ಯಾಗದಶಾಮಸಹ್ಯಾಮ್ ।
ಕಥಂ ಸಹೇ ಬ್ರೂಹಿ ಮನೋಜ್ಞಗಾತ್ರ ತ್ವದರ್ಪಿತಾಂತಃಕರಣಾಹಮತ್ರ||೬೯

ಚಿತ್ತವುಳ್ಳ ನಾನು—ಸಹಿಸಲಶಕ್ಯವಾದ ನಿನ್ನ ಅಗಲುವಿಕೆಯನ್ನು ಪುನಃ ಹೇಗೆ ಸಹಿಸಲಿ ಹೇಳು ? ”]

ಎಂದು ಕೇಳಲು, ದೇವಸೇನನು ಸ್ವಲ್ಪ ಕಸಿಕರಗೊಂಡು ಅವಳನ್ನು ಕುರಿತು ವಿಷಾದದಿಂದ:—“ ಎಲೌ ಉನ್ಮಾದಿನಿ ! ನನ್ನನ್ನು ನೀನು ವೃಥಾ ಸಂಕಟಗೊಳಿಸುವೆ ; ನಿನ್ನ ಕೈಯನ್ನು ಪರಪುರುಷನು ಗ್ರಹಣಮಾಡಿರುವನು ; ಮತ್ತು ಮಾಂಗಲ್ಯವನ್ನೂ ಕಟ್ಟಿರುವನು ; ಈ ವಿವಾಹವನ್ನು ನಿನ್ನ ತಂದೆತಾಯಿಗಳೂ ಒಪ್ಪಿರುವರು ; ಹೀಗಿರುವಲ್ಲಿ ನಿನ್ನನ್ನು ನಾನು ಹೇಗೆ ಪರಿಗ್ರಹಿಸಲಿ ? ” ಎಂದು ಹೇಳಲು ಉನ್ಮಾದಯನ್ತಿಯು ತವಕದಿಂದ:—“ ನೀನು ಹಾಗೆ ಶಂಕಿಸದಿರು ; ಇದುವರೆಗೂ ಪರಪುರುಷನ ಹಸ್ತವನ್ನು ಕಾಮವಶದಿಂದಲೇ ಆಗಲಿ, ಮನಃಪೂರ್ವಕವಾಗಿಯೇ ಆಗಲಿ, ನಾನು ಮುಟ್ಟಿಯೇ ಇಲ್ಲ ; ಹಾಗೆ ನನ್ನ ತಂದೆತಾಯಿಗಳು ನಾನು ಮೂರ್ಛಿತೆಯಾಗಿರುವಲ್ಲಿ ಪರಪುರುಷನ ಹಸ್ತಕ್ಕೆ ನನ್ನ ಹಸ್ತವನ್ನು ಮುಟ್ಟಿಸಿದ್ದರೂ, ನನ್ನ ಪಾತಿವ್ರತ್ಯಕ್ಕೆ ಅದೆಂದಿಗೂ ಭಂಗವನ್ನು ಉಂಟುಮಾಡಲಾರದು ; ಬಲಾತ್ಕಾರದಿಂದ ಬಂಧಿಸಿದ್ದ ಮಾಂಗಲ್ಯವನ್ನೂ ಪ್ರಜ್ಞೆಬಂದೊಡನೆಯೇ ಕಿತ್ತು ಬಿಸುಟೆನು ; ಮತ್ತು ಆ ವಸ್ತ್ರಭೂಷಣಗಳನ್ನೆಲ್ಲ ಆಗಲೇ ಈಡಾಡಿ, ಪಾತಿವ್ರತ್ಯವನ್ನು ಕಾಪಾಡಿಕೊಳ್ಳುವುದಕ್ಕಾಗಿ ನಾರುಸೀರೆಯನ್ನೇ ಆಗಿನಿಂದಲೂ ಉಟ್ಟಿರುವೆನು ; ಅದಲ್ಲದೆ ಕನ್ಯೆಯ ಇಚ್ಛೆಗೆ ವಿರೋಧವಾಗಿ ತಂದೆತಾಯಿಗಳು ನಿರ್ಬಂಧದಿಂದ ಮಾಡುವ ವಿವಾಹವು ಅಸಿದ್ಧವಾದುದೆಂದು ಮನ್ವಾದಿ ಧರ್ಮಜ್ಞರ ಅಭಿಮತವಿರುವುದು ; ಇಷ್ಟೇ ಅಲ್ಲದೆ ನಾಕಬಲಿ ಸಮಾವೇಶನ ಗರ್ಭಾದಾನ ಮುಂತಾದ ದೇಹಸಂಯೋಜಕ ಕಾರ್ಯಗಳು ಆಗುವವರೆಗೂ, ಸ್ತ್ರೀಯು ದೇವತೆಗಳ ವಶದಲ್ಲಿಯೇ ಇರುತ್ತಾಳೆ ; ಆದುದರಿಂದ ಅವಳು ಆ ಪರ್ಯಂತರ ಕನ್ಯೆಯಾಗಿರುವಳೇ ಹೊರತು ಪತ್ನಿಯಾಗಲಾರಳೆಂದು ಶಾಸ್ತ್ರವಚನ

ಗಳು ಇರುವುವು ; ಮತ್ತು ಇದನ್ನು ಕೇಳು:-

[೨೦ ಶ್ಲೋ:—" ವರಸಿಗೆ (ಕನ್ಯಾ) ಪಾಣಿಗ್ರಹಣಮಾತ್ರದಿಂದಲೇ ಭರ್ತೃತ್ವವು ಸಿದ್ಧಿಸುವುದಿಲ್ಲ ; ಆದರೆ, ಸ್ತ್ರೀಯ ನಿಷೇಕವಾದ ನಂತರವೇ ಗಂಡನಿಗೆ ಭರ್ತೃತ್ವವು ಸಿದ್ಧಿಸುವುದು ; (೨೧) ಯಾವ ಬಾಲೆಯು ಪುರುಷಸಂಯೋಗವೇ ಇಲ್ಲದವಳಾಗಿಯೂ, ಮಂತ್ರೋಚ್ಚಾರಣೆಯಿಂದ ಮಾತ್ರವೇ ಸಂಸ್ಕೃತೆಯಾಗಿಯೂ ಇರುವಲ್ಲಿ, ಗಂಡನು ಬಿಟ್ಟುಬಿಟ್ಟರೆ, ಅಂತಹ ಕನ್ಯೆಯು ಪುನಃ ಪಾಣಿಗ್ರಹಣಕ್ಕೆ ಯೋಗ್ಯಳಾಗುವಳು. "]

ಆದಕಾರಣ ನೀನು ಇನ್ನು ಪ್ರತಿವಾದವನ್ನು ಮಾಡದೆ, ನನ್ನನ್ನು ವರಿಸಿ ನನ್ನ ಕಷ್ಟಗಳನ್ನೆಲ್ಲ ಪರಿಹರಿಸಿ ನೀನೂ ಸುಖಿಯಾಗು ; ಇಲ್ಲವಾದರೆ ಈ ಪ್ರಾಣಗಳನ್ನು ಖಂಡಿತವಾಗಿಯೂ ಧರಿಸಲಾರೆನು ; ಬಳಿಕ ನಿನಗೆ ಸ್ತ್ರೀಹತ್ಯಾದೋಷವು ಪ್ರಾಪ್ತವಾಗುವುದು ; ಮತ್ತು ಅಪಾರವಾದ ದುಃಖವನ್ನೂ ಅನುಭವಿಸುವೆ. " ಎಂದು ಶಾಸ್ತ್ರಸಮ್ಮತವಾದ ವಚನಗಳನ್ನು ಹೇಳಲು, ದೇವಸೇನನು ಚಿಂತಾಕ್ರಾಂತನಾಗಿ, ತನ್ನಲ್ಲಿತಾನೇ:—" ಇವಳು ಹೇಳುವುದೆಲ್ಲವೂ ನ್ಯಾಯವಾಗಿಯೇ ಇರುವುದು ; ಆದರೂ ನಾನೀಗ ಇವಳನ್ನು ವರಿಸಿದರೆ ಜನಾಪವಾದವು ಬಂದೇ ಬರುವುದು ; ಪೂರ್ವದಲ್ಲಿ ಧರ್ಮಪರಾಯಣರಾದ ರಾಜರ್ಷಿಗಳು ಸ್ವಸೌಖ್ಯನಾಶವನ್ನೂ ಲಕ್ಷಿಸದೆ, ಜನಾಪವಾದಕ್ಕೆ ಭೀತಿಪಟ್ಟು, ಸಂಪೂರ್ಣ ವಿವಾಹಿತೆಯರೂ ಪತಿಪರಾಯಣೆಯರೂ ಆದ ತಮ್ಮ ಸಹಧರ್ಮಿಣಿಯರನ್ನೇ ತ್ಯಜಿಸಿ ಬಿಟ್ಟರು ; ಹೀಗಿರುವಲ್ಲಿ ರಾಜ

ಶ್ಲೋ|| ಭರ್ತುಃ ಪಾಣಿಗ್ರಹಾದೇವ ಭರ್ತೃತ್ವಂ ನೈವ ಸಿದ್ಧ್ಯತಿ |
ನಿಷೇಕಾನಂತರಂ ನಾರ್ಯಾಃ ಭರ್ತಾ ಭವಿತುಮರ್ಹತಿ ||೨೦||

ಚ್ಯುತೇ ಭರ್ತರಿ ಯಾ ಬಾಲಾ ಮನ್ತ್ರೇಣೈವ ಹಿ ಸಂಸ್ಕೃತಾ |
ಅಕ್ಷತಾ ಸಾ ಯದಿ ಪುನಃ ಪಾಣಿಪೀಡನಮೃಚ್ಛತಿ ||೨೧||

ನಾದ ನಾನು ಪ್ರಜಾಭಿಮತವನ್ನು ಗೌರವಿಸಿ ಆ ಮುಖದಿಂದ ಅವರುಗಳ ಅನುರಾಗವನ್ನೂ ಗೌರವವನ್ನೂ ಅರ್ಜಿಸಬೇಕೇ ಹೊರತು, ಸ್ತ್ರೀಯ ಅನುರಾಗದಲ್ಲಿ ಗಮನವನ್ನು ಇಡಲಾಗದು ; ಹೀಗೆಮಾಡದೆ ಸ್ತ್ರೀಯ ಕಾಂಕ್ಷೆಗೆ ಅಧೀನನಾಗಿ ಪ್ರಜಾಭಿಪ್ರಾಯವನ್ನು ತೃಣೀಕರಿಸಿದರೆ, ಆ ದುರ್ನೀತಿ ದೋಷದಿಂದ ನನ್ನ ರಾಜ್ಯವೇ ನಾಶವಾಗುವುದು; ಏಕೆಂದರೆ, ನೀತಿಕೋವಿದರು ಈ ರೀತಿ ಹೇಳುವರು—

[೭೨ ತಾ:—"ರಾಜರು ಆಚರಿಸುವ ದುರ್ನೀತಿದೋಷದ ಫಲಕಾಲವು ಆಶ್ರಿತಪ್ರಜೆಗಳನ್ನು ಸಂಪೂರ್ಣವಾಗಿ ವ್ಯಾಪಿಸುವುದು : ಆದರೆ ಪ್ರಜೆಗಳು (ಇಂತಹ ಕಷ್ಟಗಳನ್ನು) ಅನೇಕ ವೇಳೆ ಅನುಭವಿಸಿರುತ್ತಾರಾಗಿ ಆ ದುಃಖವನ್ನು ಒಂದುವೇಳೆ ಸಹಿಸಿದರೂ ಸಹಿಸುವರು ; ಆದರೆ, ಈ ದುರ್ನೀತಿದೋಷದ ಫಲವು ರಾಜರ ಸತ್ವದ ಮೂಲವನ್ನೇ ನಾಶಮಾಡುವುದರಿಂದ, ರಾಜರಾದವರು ಎಂದಿಗೂ ಸಹಿಸಲಾರರು."]

ಆದಕಾರಣ ಇವಳನ್ನು ಈಗ ನಾನು ಪರಿಗ್ರಹಿಸಲಾಗದು." ಎಂದು ನಿಶ್ಚಯಿಸಿದ ಬಳಿಕ ಅವಳನ್ನು ಕುರಿತು:—"ಎಲೌ ಸ್ತ್ರೀಯೇ! ನೀನು ಹೇಳುವ ಮಾತುಗಳು ನಿನಗೆ ನ್ಯಾಯವಾಗಿದ್ದರೂ ರಾಜನಾದ ನನಗೆ ಪ್ರಮಾಣವಾಗಲಾರವು. ಏಕೆಂದರೆ, ನೀತಿಜ್ಞರು ಈ ರೀತಿ ಹೇಳಿರುವರು—

[೭೩ ತಾ:—"ಬರಿಯ ಶಾಸ್ತ್ರವಚನಗಳನ್ನೇ ಆಧಾರವಾಗಿ ಇಟ್ಟುಕೊಂಡು, ಯಾವ ವಿಷಯವನ್ನೂ ನಿರ್ಣಯಿಸಕೂಡದು ;

ಫಲಂತಿ ಕಾಮಂ ವಸುಧಾಧಿಪಾನಾಂ ದುರ್ನೀತಿದೋಷಾಸ್ತದುಪಾಶ್ರಿತೇಷು ।
ಸಹ್ಯಾಸ್ತ ಏಷಾಂ ತು ತಥಾಪಿ ದೃಷ್ಟ್ವಾ ಮೂಲೋಪರೋಧಾನ್ನತು ಪಾರ್ಥಿವಾನಾಮ್ ॥

ಶ್ಲೋ॥ ಕೇವಲಂ ಶಾಸ್ತ್ರಮಾಶ್ರಿತ್ಯ ನ ಕರ್ತವ್ಯೋ ವಿನಿರ್ಣಯಃ ।
ಯುಕ್ತಿಹೀನವಿಚಾರೇ ತು ಧರ್ಮಹಾನಿಃ ಪ್ರಜಾಯತೇ ॥೭೩॥

ರಾಜನು ತನ್ನನ್ನು ವರಿಸೆಂದು ಪ್ರಾರ್ಥಿಸಿದ ಉನ್ಮಾದಯನ್ತಿಯನ್ನು ಧಿಕ್ಕರಿಸುವಿಕೆ.

ನೀತಿ:—ಸತಿಗೆ ಪತಿಯೇ ಪರಮಾರ್ಥವು



The king Devasena refuses Unmadayanti who requests him to take her as his wife.

MORAL :—**Nothing is morr valuable for a dutiful wife than her life-partner.**

ಏಕೆಂದರೆ, ಯುಕ್ತಿಹೀನವಾದ ವಿಚಾರದಿಂದ ಧರ್ಮಕ್ಕೆ ಹಾನಿಯುಂಟಾಗುವುದು.'']

ಪ್ರಕೃತಸ್ಥಿತಿಯು ಹೀಗಿರುವುದರಿಂದ ನನ್ನ ಆಶೆಯನ್ನು ಶುದ್ಧಾಂಗವಾಗಿ ಘುರೆ; ನಾನು ನಿನ್ನನ್ನು ಸರ್ವಾತ್ಮನಾ ವರಿಸುವುದಿಲ್ಲವು.'' ಎಂದು ಹೇಳಿ ಅತ್ತ ಮುಖವನ್ನು ತಿರುಗಿಸಲು, ಉನ್ಮಾದಿನಿಯು ಭಗ್ನಾಶಯಳಾಗಿ, ದಿಕ್ಕುತೋರದೆ, ಒಂದು ಕ್ಷಣ ಸ್ತಬ್ಧೆಯಾಗಿದ್ದು ಬಳಿಕ ಶೋಕವನ್ನು ಸಹಿಸಲಾರದೆ ಕಂಬನಿಗಳೆಯುತ್ತ—

[೭೪ ತಾ:—''ಅಯ್ಯೋ! ನಾನು ಈ ದುಃಸ್ಥಿತಿಗೆ ಒಳಗಾಗಿದ್ದರೂ (ನಿನ್ನ) ಕೃಪೆಗೆ ಅಪಾತ್ರಳಾಗುವಂತಹ ಪಾಪಿಯಾದೆನೆ? ದುಃಖಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿರುವವರ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಕಾರುಣ್ಯವನ್ನು ತೋರುವುದು ರಾಜರಾದವರಿಗೆ ಧರ್ಮವಾದ ಮಾರ್ಗವಲ್ಲವೆ? (೭೫) ನಿನ್ನಿಂದ (ಪೂರ್ವದಲ್ಲಿ) ತಿರಸ್ಕೃತೆಯಾಗಿದ್ದರೂ, ನಿನ್ನನ್ನೇ ಸೇರಬೇಕೆಂದು ಹೇಗೆ ದೃಢಚಿತ್ತೆಯಾಗಿ ಇದ್ದೆನೋ ಅದರಂತೆಯೇ ಈಗಲೂ ಇರುವೆನು; (ಧರ್ಮಸಂಮತವಾದ) ನನ್ನ ಕೋರಿಕೆಯು ನಿನಗೆ ಅಪ್ರಿಯವಾಗಿದ್ದರೂ ನನಗೆ ಮಾತ್ರ ಈಗಲೂ ಪ್ರಿಯವಾಗಿರುವುದಲ್ಲ! ಹಾ! ನಾನೇನು ಹೇಳಲಿ!'']

ಆದಕಾರಣ ಈಗಲಾದರೂ ನನ್ನಲ್ಲಿ ಕರುಣೆಯನ್ನು ತಳೆ, ನಾನು ಇನ್ನಾರಿಗೆ ಮೊರೆಯಿಡಲಿ? ನನ್ನ ದುಃಖವನ್ನು ಸಂತೈಸುವರಿನ್ನಾರು? ಈಗ ನೀನೂ ಧಿಕ್ಕರಿಸಿದರೆ, ನನ್ನ ಪ್ರಾಣವು ನನ್ನೀ ದೇಹವನ್ನು ಒಡನೆಯೇ ಧಿಕ್ಕರಿಸಿ ಬಿಡುವುದು; ನನ್ನ ಪ್ರಾಣವನ್ನು

ಪಾಪಾ ಕೃಪಾಪಾತ್ರತರಾ ನ ವಾಹಮೇವಂ ವಿಧಾಮಾಪದಮಭ್ಯುಪೇತಾ
ಆರ್ತೇಷು ಕಾರುಣ್ಯಮಯೀ ಪ್ರವೃತ್ತಿರ್ನರಾಧಿಪನಾಂ ಕಿಮಯಂ ನ ಮಾರ್ಗಃ||೭೪
ಶಂಕೇ ತವಾದ್ಯಾಪಿ ತದೇವ ಚಿತ್ತೇ ನಿವರ್ತ್ಯಮಾನಾಸ್ಮಿ ನ ಯನ್ನಿವೃತ್ತಾ ||
ತವಾಪ್ರಿಯಂ ಚಾಪಿ ಮಯೇಪ್ಸಿತಂ ಯದಾತ್ಮಪ್ರಿಯಂ ಹಾ! ತದಿದಂ ಕಥಂ ಮೇ||೭೫

ಕಾಪಾಡು ; ನಿನ್ನನ್ನು ಬೇಡಿಕೊಂಡೆನು." ಎಂದು ಹೇಳಿ ಕಂಬನಿ ಗರೆಯುತ್ತ ದೇವಸೇನನ ಪಾದಗಳನ್ನು ಹಿಡಿದುಕೊಳ್ಳುವುದಕ್ಕೆ ಪ್ರಯತ್ನಿಸಲು, ದೇವಸೇನನು ಸ್ವಲ್ಪ ಹಿಂದಕ್ಕೆ ಸರಿದು, ಬಳಿಕ ಇವಳ ದುಃಖವನ್ನು ನೋಡಿ ತಾನೂ ಸ್ವಲ್ಪಹೊತ್ತು ದುಃಖಿಸಿ, ಬಳಿಕ ಎಚ್ಚೆತ್ತು ಖಿನ್ನನಾಗಿ:—ಎಲೌ ಉನ್ಮಾದಿನಿ,

[೨೬ ಶ್ಲೋ:—" ನಾನೀಗ (ನಿನಗಾಗಿ) ತೀಕ್ಷ್ಣವಾದ ಶಸ್ತ್ರಕ್ಕಾದರೂ ಈಡಾಗುವೆನು ; ಅಥವಾ ಜ್ವಲಜ್ಜ್ವಾಲೆಗಳಿಂದ ಭೀಕರವಾದ ಅಗ್ನಿಯನ್ನಾದರೂ ಪ್ರವೇಶಮಾಡುವೆನು ; ಆದರೆ, ನನ್ನ ಸಂಪತ್ತೆಲ್ಲವೂ ಯಾವುದರ ಅವಲಂಬನದಿಂದ ಉಂಟಾಯಿತೋ ಅಂತಹ ಧರ್ಮವನ್ನು ಮಾತ್ರ ಈಗ ನಾಶಮಾಡಲಾರೆನು."]

ಅದಲ್ಲದೆ ಹಾಗೆ ನನ್ನ ವಿಯೋಗದಿಂದ ನೀನು ಪ್ರಾಣವನ್ನು ತ್ಯಜಿಸಿದುದೇ ಆದರೆ, ಆಗ್ಗೆ ನಾನೂ ನಿನಗಾಗಿ ಪ್ರಾಣಗಳನ್ನು ಅರ್ಪಿಸುವೆನೇ ಹೊರತು ನನ್ನ ಧರ್ಮವ್ರತವನ್ನೆಂದಿಗೂ ಬಿಡಲಾರೆನು. ಇದನ್ನು ಸತ್ಯವೆಂದು ತಿಳಿ." ಎಂದು ಹೇಳಿ ಅಲ್ಲಿಂದ ಮುಂದಕ್ಕೆ ಹೊರಟುಹೋಗಲು, ಉನ್ಮಾದಯನ್ತಿಯೂ ಅವನನ್ನೇ ಹಿಂಬಾಲಿಸಿ ಹೊರಟುಹೋದಳು.

———o———

ಐದನೆಯ ಸಂಧಿ.

Vice brings Sadness while Virtue brings Glory.

ಗುಣಾಧಿಕ್ಯ.

ಇದೆಲ್ಲವನ್ನೂ ಅದೃಶ್ಯರೂಪಿನಿಂದ ನೋಡುತ್ತಿದ್ದ ಮನ್ಮಥನು,

ಅಹಂ ಹಿ ಶಸ್ತ್ರಂ ನಿಶಿತಂ ವಿಶೇಯಾ ಹುತಾಶನಂ ವಿಸ್ಫುರದರ್ಚಿಷಂ ವಾ ||
ನತ್ವೇವ ಧರ್ಮಾದಧಿಗಮ್ಯ ಲಕ್ಷ್ಮೀಂ ಶಕ್ಷ್ಯಾಮಿ ತತ್ರೈವ ಪುನಃ ಪ್ರಹರ್ತುಮ್ ||

ತನ್ನ ಪ್ರಯತ್ನವು ವಿಫಲವಾದುದನ್ನು ನೋಡಿ ವಿಷಾದಗೊಂಡು:—
"ಹಾ ! ವಿಧಿಯೆ ? ಹಿಂದಣದೇಶಗಳಲ್ಲಿ ರಾಜರು ನನ್ನ ಪ್ರಭಾವಕ್ಕಧೀನರಾಗಿ, ಕಾಮಪಾಶದಿಂದ ಬಿಗಿವಡೆದು, ನರಕಭಾಜನರಾಗಿ ಹೋದರು. ನಾನು ಮಹಾರಾಜನಲ್ಲಿಯೂ ಈ ಉನ್ಮಾದಯನ್ತಿಯಲ್ಲಿಯೂ ಸೂಕ್ಷ್ಮವಾಗಿ ಪ್ರವೇಶಿಸಿ, ನನ್ನ ಸಾಹಸವನ್ನೆಲ್ಲಾ ಪ್ರಯೋಗಿಸಿದ್ದೆನು: ಮಹಾರಾಜನು ಅಷ್ಟರಲ್ಲಿಯೇ ಎಚ್ಚೆತ್ತು ನನ್ನ ಬಂಧನದಿಂದ ತಪ್ಪಿಸಿಕೊಂಡು ಹೋದನು ; ಈಗ ಏನುಮಾಡಲಿ ? ದೇವೇಂದ್ರನಿಗೆ ಲಜ್ಜೆಯಿಲ್ಲದೆ ಮುಖವನ್ನು ಎಂತು ತೋರಿಸಲಿ ?"

ಎಂದು ನಿಟ್ಟುಸಿರು ಬಿಡುತ್ತ ಅಲ್ಲಿಂದ ಮುಂದಕ್ಕೆ ತೆರಳಲು ಚಿತ್ರಗುಪ್ತರು ತಂತಮ್ಮಲ್ಲಿಯೇ ಈರೀತಿ ಆಶ್ಚರ್ಯಗೊಂಡರು:—
"ಆಹಾ! ಗುಪ್ತನೆ, ಮನ್ಮಥನಿಗೆ ಉಂಟಾದ ಈ ಪರಾಜಯವನ್ನು ನೋಡಿದೆಯಾ ? ಅಂತೂ,

[೭೭. ತಾ.—"ಈ ಮಹಾತ್ಮನನ್ನು (ದೇವಸೇನನನ್ನು) ತನ್ನ ರಕ್ಷಕನನ್ನಾಗಿ ಪಡೆದಿರುವ ಈ ಭೂಲೋಕದ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಇನ್ನು ವ್ಯಸನ ಪಡಬೇಕಾಗಿಲ್ಲ; ಅದಲ್ಲದೆ ಮನ್ಮಥನು ತನಗೆ ಉಂಟಾದ ಪರಾಜಯದಿಂದ ಕಂಗೆಟ್ಟು ನಿಜವಾಗಿಯೂ ಈಗ ನಿಟ್ಟುಸಿರು ಬಿಡುತ್ತಿರುವನು."]

ಎಂದು ಹೇಳಲು, ಗುಪ್ತನು ಪರಮ ವಿಸ್ಮಿತನಾಗಿ ಚಿತ್ರನನ್ನು ಕುರಿತು:—"ಈ ರಾಜ್ಯದ ವಿಷಯದಲ್ಲಿದ್ದ ಸಂಶಯುಗಳೆಲ್ಲವೂ ನನಗೆ ಈಗ ನಾಶವಾಗಿ ಹೋದವು; ನಿಜವಾಗಿಯೂ ಇದು ಧರ್ಮರಾಜ್ಯವೆಂದು ಹೇಳಲು ಯಾವ ಅಭ್ಯಂತರವೂ ಇಲ್ಲ; ಈ ಸರ್ವಕ್ಕೂ ಕಾರಣಭೂತನಾದ ಮಹಾರಾಜನ ಧರ್ಮಜ್ಞತೆಯನ್ನು ಏನು ಹೇಳಲಿ !"

ಅನೇನ ನಾಥೇನ ಸನಾಥತಾಂ ಗತಂ ನ ಶೋಚಿತವ್ಯಂ ಖಲು ಸಾಂಪ್ರತಂ ಜಗತ್ |
ಪರಾಜಯಾಶಂಕಿತಜಾತವಿಭ್ರಮೋ ಧ್ರುವಂ ವಿನಿಶ್ವಾಸಪರೋಽದ್ಯ ಮನ್ಮಥಃ ||೭೭||

ಎಂದು ಆಶ್ಚರ್ಯಪಟ್ಟ ಬಳಿಕ ಮಹಾರಾಜನನ್ನು ಕುರಿತು ಪರೋಕ್ಷವಾಗಿ:—

[೭೮. ತಾ: —ಆಃ! ಎಲೈ ನರೇಶ್ವರನೇ! ನಿನ್ನನ್ನು ರಕ್ಷಕನನ್ನಾಗಿ ಪಡೆದಿರುವ ಈ ರಾಜ್ಯದ ಪ್ರಜೆಗಳು ಮಹಾ ಭಾಗ್ಯವಂತರೇ ಅಹುದು! (ನಿನ್ನಿಂದ ಈಗ ಆಚರಿಸಲ್ಪಟ್ಟ), ಧರ್ಮದ ಮೇಲಿರುವ ಮುಖ್ಯವಾದ ಅಭಿಮಾನವನ್ನು ಇಟ್ಟು ಸುಖವನ್ನು ಉಪೇಕ್ಷಿಸಿದಂತಹ ನಡತೆಯು ತಪೋವನವಾಸಿಗಳಾದ (ಮುನಿಗಳಲ್ಲಿಯೂ) ಹುಡುಕಿ ನೋಡಬೇಕಾಗಿರುವುದು!'']

ಎಂದು ಸ್ತುತಿಸಿದುದನ್ನು ಕೇಳಿ ಚಿತ್ರನು ಪುನಃ ಮಹಾರಾಜನನ್ನು ಪರೋಕ್ಷವಾಗಿ ಸಂಬೋಧಿಸಿ, ತೃಪ್ತಿಯಿಂದ—

[೭೯. ತಾ:—"ಎಲೈ ಮಹಾರಾಜನೇ! 'ಮಹಾರಾಜ' ಎಂಬ ಪದದಲ್ಲಿರುವ 'ಮಹತ್' ಎಂಬ ಬಿರುದು ನಿನ್ನೊಬ್ಬನಲ್ಲಿ ಮಾತ್ರವೆ (ಯಥಾರ್ಥವಾಗಿ) ಪ್ರಕಾಶಿಸುವುದು; ಆದರೆ, ಗುಣಹೀನರಾದ (ರಾಜರಲ್ಲಿಯೋ) ಈ ಗುಣೋಕ್ತಿಯು ಕ್ರೂರವಾದ ನೀಚಾರ್ಥದಲ್ಲಿಯೇ ಪರಿಣಮಿಸುವುದು!'']

ಎಂದು ಸಂತೋಷದಿಂದ ಸ್ತುತಿಸಿದ ಬಳಿಕ, ಗುಪ್ತನನ್ನು ಕುರಿತು:—"ಗುಪ್ತನೇ! ನಡೆ; ಮುಂದೆ ಇನ್ನೇನಾಗುವುದೋ ಅದನ್ನೂ ನೋಡಿ ಬಿಡೋಣ.'' ಎಂದು ಹೇಳಿ ಇಬ್ಬರೂ ಮುಂದಕ್ಕೆ ಹೊರಟು ಹೋದರು.

——೦——

ಅಹೋ! ಪ್ರಜಾನಾಮತಿಭಾಗ್ಯಸಂಪದ್ಯಾಸಾಂ ತ್ವಮೇವಂ ನರದೇವ ಗೋಪ್ತಾ!
ವಧರ್ಾನುರಾಗೋ ಹಿ ಸುಖಾನಪೇಕ್ಷಸ್ತಪೋವನಸ್ಥೇಷ್ವಪಿ ಮೃಗ್ಯ ಏವ ||೭೮||

ಶ್ಲೋ|| ಮಹಚ್ಛಬ್ದೋ ಮಹಾರಾಜ ತ್ವಯ್ಯೇವಾಯಂ ವಿರಾಜತೇ |
ವಿಗುಣೇಷು ಗುಣೋಕ್ತಿರ್ಹಿ ಕ್ಷೇಪರೂಕ್ಷತರಾಕ್ಷರಾ ||೭೯||

ಆರನೆಯ ಸಂಧಿ.

The Pious value Righteousness, but not their Lives.

ಸ್ವಧರ್ಮಪಾರಮಿತಾ.

ಇತ್ತ ದೇವಸೇನಮಹಾರಾಜನು, ಎಲ್ಲೆಲ್ಲಿ ಹೋದರೂ ತನ್ನನ್ನೇ ದುಃಖಿಸುತ್ತ ಹಿಂಬಾಲಿಸಿದ ಉನ್ಮಾದಯನ್ತಿಯೊಡನೆ ಹಿಂದೆ ತಾನು ಕುಳಿತಿದ್ದ ಸರೋವರದ ಬಳಿಗೆ ಬಂದು ಅವಳನ್ನು ನೋಡಿ, ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ವ್ಯಸನವನ್ನೂ ಜುಗುಪ್ಸೆಯನ್ನೂ ಹೊಂದಿ:—“ ಹಾ ! ಇದೆಲ್ಲಿಯ ಪ್ರಾರಬ್ಧ ಬಾಧೆಯು ! ಜನ್ಮಾಂತರದ ವಾಸನೆಯಂತೆ ಎಲ್ಲೆಲ್ಲಿ ಹೋದರೂ ನನ್ನನ್ನೇ ಹಿಂಬಾಲಿಸುವಳು ! ಸಂಧ್ಯಾಕಾಲವು ಸಮೀಪಿಸಿರುವುದರಿಂದ ದೇವವಂದನಾದಿ ನಿತ್ಯಕರ್ಮಗಳನ್ನು ಆಚರಿಸಬೇಕಾಗಿರುವುದು; ಇವಳಲ್ಲಿ ವಾದಿಸುತ್ತಿದ್ದರೆ ಕಾಲವು ಮೀರಿ ಹೋಗುವುದು; ಇನ್ನು ಮನೆಗೆ ಹೋಗುವೆನು. ” ಎಂದು ಮಾತನಾಡಿಕೊಂಡು ತನ್ನ ಅರಮನೆಗೆ ತೆರಳಲುದ್ಯುಕ್ತನಾಗಲು, ಉನ್ಮಾದಿನಿಯು ಅವನ ದಾರಿಯನ್ನು ಅಡ್ಡಗಟ್ಟಿ ದೈನ್ಯದಿಂದ—

[೮೦. ತಾ:—“ ಮಹಾರಾಜನೇ ! ನನ್ನ ವಲ್ಲಭನೆ ! (ನನ್ನನ್ನಗಲಿ) ನೀನೊಬ್ಬನೇ ಅರಮನೆಗೆ ತೆರಳುವುದು ಧರ್ಮವಲ್ಲ; ನೀನು ಎಲ್ಲಿಗೆ ಹೋಗುವೆಯೋ ಅಲ್ಲಿಗೆ ನಾನೂ ಬರುವೆನು. ”]

ಎಂದು ಹೇಳಿ ರೋದಿಸುತ್ತ ಅವನ ಸೆರಗನ್ನು ಹಿಡಿದುಕೊಳ್ಳಲು ದೇವಸೇನನು ಕೋಪಾವಿಷ್ಟನಾಗಿ:—“ ಛಿ ! ಧಿಟ್ಟಹೆಂಗಸೆ ! ಲಜ್ಜೆಯಿಲ್ಲದೆ ಪರಪುರುಷನನ್ನು ಮುಟ್ಟುವೆಯಾ ? ತೆಗೆತೆಗೆ !! ” ಎಂದು ಗರ್ಜಿಸಿ ಅಲ್ಲಿಂದ ಮುಂದಕ್ಕೆ ಹೊರಟು ಹೋದನು.

ಶ್ಲೋ॥ ನೈಷ ಧರ್ಮೋ ಮಹಾರಾಜ ಯದ್ಯಾಯಾ ಗೃಹಮೇಕಕಃ ।
ತೇನಾಹಮಪಿ ಯಾಸ್ಯಾಮಿ ಯೇನ ವಲ್ಲಭ ಯಾಸ್ಯಸಿ ॥೮೦॥

ತ್ತ್ತ ಉನ್ಮಾದಿಸಿಯು, ಈ ಧಿಕ್ಕಾರವೆಂಬ ಭಲ್ಲೆಹದ ಘಾತ ದಿಂದ ಫಟ್ಟನೆ ಎದೆಯೊಡೆದು ನೆಲದಲ್ಲಿ ಪೀಳುತ್ತ:—“ ಪ್ರಿಯನೇ ! ಪ್ರಿಯನೇ !! ” ಎಂದು ಹಂಬಲಿಸುತ್ತ ಬಿದ್ದು ಹಾಗೆಯೇ ಮೃತಳಾಗಿ ಹೋದಳು.

ಬಳಿಕ ದೇವಸೇನನು ಇವಳು ಬಿದ್ದ ಶಬ್ದವನ್ನು ಕೇಳಿ ಹಿಂದಿ ರುಗಿ ಬಂದು, ಅವಳನ್ನು ನೋಡಿ ಆಶ್ಚರ್ಯದಿಂದ:—“ ಇದೇನೀ ಪ್ರವಾದವು ! ಪ್ರಾಯೇಣ ಸ್ತ್ರೀಯರು ಮೂರ್ಖಸ್ವಭಾವವುಳ್ಳವ ರೆಂಬುದು ನಿಜವೇ ಅಹುದು; ತಮ್ಮ ಸಂಕಲ್ಪಸಿದ್ಧಿಗಾಗಿ ಸರ್ವೋಪಾ ಯಗಳನ್ನಾದರೂ ಪ್ರಯೋಗಿಸುವರು; ಕೆಲವುವೇಳೆ ಆಶಾಭಂಗದಿಂದ ಪ್ರಾಣಗಳನ್ನಾದರೂ ತ್ಯಜಿಸಿಬಿಡುವರು; ಒಳ್ಳೆಯದು ! ಇವಳ ಈ ಮೂರ್ಛೆಯು ನನ್ನನ್ನು ತನ್ನ ವಶಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಪ್ರಯೋ ಗಿಸಿದ ಭೇಷಜವೋ, ಅಥವಾ ನನ್ನ ಧಿಕ್ಕಾರದಿಂದ ಉಂಟಾದ ಸ್ವಭಾ ವಮೂರ್ಛೆಯೋ, ಪರೀಕ್ಷಿಸಿ ನೋಡುವೆನು ! ” ಎಂದು ಆಕೆಯ ಸಮೀ ಪಕ್ಕೆ ಹೋಗಿ ಕುಳಿತು ಅವಳನ್ನು ಚೆನ್ನಾಗಿ ನೋಡಿ ಭಯದಿಂದ — “ ಆಹಾ ! ಇದೇನು ? ಅಂಗಚೇಷ್ಟೆಗಳು ಶುದ್ಧಾಂಗವಾಗಿ ನಿಂತು ಹೋಗಿರುವುವು; ಮೃತೆಯಾಗಿದ್ದರೆ ಏನುಗತಿ ? ಶ್ವಾಸಚಲನೆಯನ್ನು ಪರೀಕ್ಷಿಸಿ ನೋಡೋಣವೆಂದರೆ, ಇವಳು ಪರಪತ್ನಿಯು; ಹೇಗೆ ಮು ಟ್ಟಲಿ ? ” ಎಂದು ಸ್ವಲ್ಪಕಾಲ ಯೋಚಿಸಿದ ಬಳಿಕ, ಧೈರ್ಯದಿಂದ “ ಆಪತ್ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಪರಸ್ತ್ರೀಯನ್ನು ಸದುದ್ದೇಶದಿಂದ ಮುಟ್ಟಿದರೆ ದೋಷವು; ಉಂಟಾಗಲಾರದು. ” ಎಂದು ಆಕೆಯ ನಾಸಾಕುಹರದಲ್ಲಿ ಬೆರಳಿಟ್ಟು ನೋಡಿ ಭಯದಿಂದ—“ ಹಾ ! ದೈವವೇ ! ಮೃತೆಯಾಗಿರು ವಂತೆ ತೋರುವುದು ! ಈಗೇನು ಮಾಡಲಿ ? ” ಎಂದು ತನ್ನ ಕರವಸ್ತ್ರ ದಿಂದ ಗಾಳಿಯನ್ನು ಬೀಸಿ, ಸಡಗರದಿಂದ:—“ ಈ ಸರೋವರಾಂಬು ವನ್ನು ತಂದು ತಲೆಗೆ ತಳಿಯುವೆನು” ಎಂದು ಕರವಸ್ತ್ರವನ್ನು ನೀರಿನಲ್ಲಿ

ಅದ್ದಿತಂದು ಅವಳ ನೆತ್ತಿಯ ಮೇಲೆ ಹಾಕಿ, ಸ್ವಲ್ಪಕಾಲ ಅವನ್ನೇ ನೋಡುತಿದ್ದು ಶೋಕದಿಂದ:—“ ಹಾ ! ಮೃತೆಯಾಗಿರುವಳು ! ನಿಜ ನಿಜ! ” ಎಂದು ಕಂಬನಿಗರೆಯುತ್ತ ಆ ಮೃತೆಯನ್ನು ಕುರಿತು ಜೀವಿಸಿರುವಳೆಂಬ ಭ್ರಾಂತಿಯಿಂದ:—

[೮೧. ತಾ:—“ ಅಯ್ಯೋ ! ಮಾನಿನಿಯೆ ! ದುಃಖದಿಂದ ಕೆಂಪಾದ ಕಣ್ಣುಗಳಿಂದ ನಿರಾತಂಕವಾಗಿ ಪ್ರವಹಿಸುವ ಕಣ್ಣೀರಿನಿಂದ ನಿನ್ನ ಶರೀರವು ನೆನೆದುಹೋಗಿರುವುದು ; ನನ್ನ ಆ ಧಿಕ್ಕಾರದ ವಿಘ್ನದಿಂದುಂಟಾದ ಕೋಪವನ್ನು ಬಿಟ್ಟುಬಿಡು ; ನನ್ನ ಮಾತಿಗೆ ಉತ್ತರವನ್ನು ಕೊಡು ; ಇದೇಕೆ ಈ ರೀತಿ ಮೌನವನ್ನು ಧರಿಸಿರುವೆ ? ಹಾ ! ನಿಜ ! ಪೂರ್ವಜನ್ಮದ ಕರ್ಮವಾಸನೆಯಂತೆ ಬಲವತ್ತರವಾದ ನಿನ್ನ ದುಃಖವು ನನ್ನನ್ನು ಎಂದಿಗೂ ಬಿಡಲಾರದು. ”]

ಎಂದು ಶೋಕಿಸಿದ ಬಳಿಕ ಪಶ್ಚಾತ್ತಾಪದಿಂದ—

[೮೨. ತಾ:—“ನನ್ನನ್ನು ಬಿಟ್ಟು(ನೀನೊಬ್ಬನೇ)ಹೋಗಬೇಡ” ಎಂದು ಈಕೆಯಿಂದ ಅಷ್ಟು ಬಗೆಯಾಗಿ ಪ್ರಾರ್ಥಿಸಲ್ಪಟ್ಟವನಾದರೂ (ಆಗ ಅದನ್ನು ಮನಸ್ಸಿಗೆ ತಾರದೆ) ಧಿಕ್ಕಾರವೆಂಬ ಸಿಡಿಲಿನಿಂದ ಹೊಡೆದ ನನಗೆ ನಿಷ್ಫಲವಾದ ಈ ಅಳುವೇಕೆ ? (೮೩) ಅಯ್ಯೋ ! ಈ ಮಹಾ ಪತಿವ್ರತೆಯು ನನ್ನ ವಿಯೋಗವೆಂಬ ಸರ್ಪದಿಂದ ಕಚ್ಚಲ್ಪಟ್ಟು ಈಗಿಲ್ಲಿ ಮೃತೆಯಾಗಿರುವಳು; ಆದರೆ ಅದರಿಂದುಂಟಾದ ಪಶ್ಚಾತ್ತಾಪ

ಆರಕ್ತಾಕ್ಷಿಯುಗಾನ್ನಿರರ್ಗಲಗಲದ್ಬಾಷ್ಪಾಂಬುಸಿಕ್ತಂ ವಪುಃ ।
ತದ್ಧಿಕ್ಕಾರಗತಾನ್ತರಾಯಜನಿತಃ ಕೋಪಃ ಸಮುತ್ಸೃಜ್ಯತಾಮ್ ।
ಹಂಹೊ ! ಮಾನಿನಿ ದೇಹಿ ಮೇ ಪ್ರತಿವಚಃ ಕಿಂ ಮೌನಮಾಲಂಬಸೇ ।
ಪ್ರಾಗ್ಜನ್ಮಾಂತರವಾಸನೇವ ಬಲವದ್ದುಃಖಂ ನ ಮಾಂ ಮುಂಚತಿ ॥೮೧॥
ಪ್ರಾರ್ಥಿತೋಪ್ಯನಯಾ ತಾವತ್ತ್ಯಕ್ತ್ವಾ ಮಾ ಗಚ್ಛ ಮಾಮಿತಿ ।
ಧಿಕ್ಕಾರಾಶನಿನಾ ಹತ್ವಾ ಕಿಂ ಮೇ ಶೋಕೋ ಹ್ಯಯಂ ವೃಥಾ ॥೮೨॥

ನೆಂಬ ವಿಷವು ಮಾತ್ರ ನನ್ನನ್ನೇ ಬಲವಾಗಿ ಆವರಿಸಿಕೊಂಡಿರುವುದು.

ಹಾ ! ನಾನೀಗ ಏನುಮಾಡಲಿ ? ಈ ದುಃಖವನ್ನು ಹೇಗೆ ಮರೆಯಲಿ ? ಈ ಮಹಾಪತಿವ್ರತೆಯ ಮರಣಕ್ಕೆ ನಾನೇ ಕಾರಣನಾದೆನು ! ಈಕೆಯು ಸಕಲ ಮನೋರಥಗಳನ್ನೂ ನನ್ನಿಂದಲೇ ಬಯಸಿದ್ದು, ನನಗಾಗಿಯೇ ಅನೇಕ ವಿಧವಾದ ಕಷ್ಟಗಳನ್ನೆಲ್ಲ ಅನುಭವಿಸಿ, ಕೊನೆಗೆ ನನಗಾಗಿಯೇ ಪ್ರಾಣಗಳನ್ನೂ ತ್ಯಜಿಸಿಬಿಟ್ಟಳು. ಹಾ ! ನನಗೆ ಸ್ತ್ರೀಹತ್ಯಾ ದೋಷವು ಪ್ರಾಪ್ತವಾಯಿತು. '' ಎಂದು ವಿವಿಧವಾಗಿ ಪ್ರಲಾಪಿಸುತ್ತ, ತನ್ನ ಜೀವಿತದಲ್ಲಿಯೇ ಜುಗುಪ್ಸೆಯನ್ನು ಹೊಂದಿ ಶೋಕದಿಂದ:—

[೮೪. ತಾ:—'' ಛೀ ! ತೆಗೆ ! ನಿರ್ದಯತ್ವವೆಂಬ ಅಪಯಶಸ್ಸಿನಿಂದ ಮಾಲಿನ್ಯವನ್ನು ಹೊಂದಿದ ನನ್ನೀ ಜೀವಮಾನದಿಂದ ಏನುಫಲ? (ಇದುವರೆಗೂ ನಾನು ಆಚರಿಸಿದ) ಧರ್ಮಸಂಮತವಾದ ರಾಜ್ಯಪರಿಪಾಲನಾ ಕಾರ್ಯದ ಪ್ರಭಾವದ (ಮುಂದಕ್ಕೆ) ಸಂಬೋಧಿಯನ್ನು (ಸರ್ವೇಶ್ವರತ್ವವನ್ನು) ಪಡೆಯುವೆನು. '']

ಎಂದು ಹೇಳಿ ಉನ್ಮಾದಯಂತಿಯನ್ನೇ ಚೆನ್ನಾಗಿ ಈಕ್ಷಿಸಿದ ಬಳಿಕ, ಅಂತರಿಕ್ಷವನ್ನು ನೋಡಿ ಕೈಗಳನ್ನು ಮುಗಿದುಕೊಂಡು:—

[೮೫. ತಾ:—'' ಮನುಷ್ಯನನ್ನು ರಕ್ಷಿಸತಕ್ಕುದು ಅವನ ಧನವೇ ಆಗಲಿ, ಅಥವಾ ಅವನ (ದೇಹಸಂಬಂಧವಾದ ಅಥವಾ ಚತುರಂಗಸಂಬಂಧವಾದ) ಬಲವೇ ಆಗಲಿ ಅಲ್ಲವು; ಮಹತ್ತರವಾದ ಸುಖಕ್ಕೆ (ಮುಕ್ತಿಗೆ) ಕಾರಣಭೂತವಾದುದು, ಧರ್ಮವೇ ಹೊರತು, ಸ್ತ್ರೀಯ

ಮದ್ವಿಯೋಗಾಹಿಸಂದಷ್ಟಾ ಮೃತಾಹೋ ಽ ತ್ರ ಪತಿವ್ರತಾ ।
ಗಾಢಂ ಮಯ್ಯೇವ ಸಂಕ್ರಾಂತಂ ಪಶ್ಚಾತ್ತಾಪ ಮಯಂ ವಿಷಮ್ ॥ ೮೩ ॥
ಜೀವಿತೇನ ಮಮಾನೇನ ನೈರ್ಘೃಣ್ಯ ಮಲಿನೇನ ಕಿಮ್
ಧರ್ಮಸಾಂಮ್ರಾಜ್ಯ ಮಾಶ್ರಿತ್ಯ ಸಂಬೋಧಿಂ ಪ್ರಾಪ್ನುಯಾಮಹಮ್ ॥ ೮೪ ॥

ಕಾಮವಿಲಾಸವು ಎಂದಿಗೂ ಅಲ್ಲವು; ಧರ್ಮಾತ್ಮನಾದವನಿಗೆ ಮೃತ್ಯುವು ಕೂಡ ಸುಖವನ್ನೇ ಉಂಟುಮಾಡುವುದು; ಏಕೆಂದರೆ, ಧರ್ಮದಲ್ಲಿಯೇ ನಿರತನಾದವನಿಗೆ (ಇಹದಲ್ಲಿಯೇ ಆಗಲಿ ಪರದಲ್ಲಿಯೇ ಆಗಲಿ) ದುರ್ಗತಿಯ ಭಯವೆಂಬುದು ಎಂದಿಗೂ ಇರದು."]

ಎಂದು ಧರ್ಮವನ್ನು ಸ್ತುತಿಸಿದ ಬಳಿಕ ತನ್ನ ಸ್ಥಳದಲ್ಲಿದ್ದ ಈಟಿಯಿಂದ ವಕ್ಷಸ್ಥಳವನ್ನು ತಿವಿದುಕೊಂಡು ಕೆಳಗೆ ಬೀಳುತ್ತ:—" ಮಹಾ ಪತಿವ್ರತೆಯಾದ ಎಲೌ ಉನ್ಮಾದಿನಿಯೇ! ಇದೋ! ನಿನಗೆ ಕೊಟ್ಟ ಭಾಷೆಯಂತೆ ಈ ಪ್ರಾಣಗಳನ್ನು ನಿನಗಾಗಿ ಅರ್ಪಿಸಿರುವೆನು! ಇಹಪರಗಳೆರಡರಲ್ಲಿಯೂ ನಮ್ಮಿಬ್ಬರನ್ನೂ ಆ ಧರ್ಮವೇ ಕಾಪಾಡಲಿ!" ಎಂದು ಹೇಳಿ ಪ್ರಾಣಗಳನ್ನು ತ್ಯಜಿಸಿದನು.

ಇತ್ತ ಮಹಾರಾಜನು ಸಂಧ್ಯಾಕಾಲವು ಮೀರಿದರೂ ಎಂದಿನಂತೆ ದೇವತಾಧ್ಯಾನಾದಿ ಸಂಧ್ಯಾಕರ್ಮವನ್ನು ಆಚರಿಸಲು ಇನ್ನೂ ಬಾರದೆ ಇದ್ದುದರಿಂದ ಅಭಿಪಾರಗನು ಭಯಗೊಂಡವನಾಗಿ, ಮಹಾರಾಜನನ್ನು ಅರಸಿಕೊಂಡು ಉದ್ಯಾನಕ್ಕೆ ಒಬ್ಬನೇ ಗೋಪ್ಯವಾಗಿ ಬಂದು, ತನ್ನಲ್ಲಿ ತಾನೆ:—" ಇದೇನು? ಎಲ್ಲಿನೋಡಿದರೂ ಶಬ್ದವೇ ಇಲ್ಲ; ನಾನು ಈಗ ಶಬ್ದಮಾಡುವುದು ಯುಕ್ತವಲ್ಲ." ಎಂದು ಅಲ್ಲಿಯೇ ಸ್ವಲ್ಪ ಹೊತ್ತು ಯೋಚಿಸುತ್ತ ನಿಂತಿದ್ದು, ಅತ್ತ ತಿರುಗಿನೋಡಿ ಶಂಕೆಯಿಂದ:—" ಆ ಸರೋವರದ ಸಮೀಪದಲ್ಲಿ ಇರುವ ವೃಕ್ಷದ ಕೆಳಗೆ ಯಾರೋ ಮಲಗಿರುವಂತೆ ಕಾಣುವುದು; ನಮ್ಮ ಮಹಾರಾಜನಂತೆಯೇ ತೋರುವುದು; ಆತನ ಬಳಿಯಲ್ಲಿಯೇ ಮಲಗಿರುವ ಹೆಂಗಸು

ಧರ್ಮಶ್ಚ ರಕ್ಷತಿ ನರಂ ನ ಧನಂ ಬಲಂ ವಾ।
ಧರ್ಮಃ ಸುಖಾಯ ಮಹತೇ ನ ವಧೂವಿಲಾಸಃ ||
ಧರ್ಮಾತ್ಮನಶ್ಚ ಮುದಮೇವ ಕರೋತಿ ಮೃತ್ಯು—
ರ್ನಾಸ್ತ್ಯಸ್ತಿ ದುರ್ಗತಿಭಯಂ ನಿರತಸ್ಯ ಧರ್ಮೇ ||೮೫||

ಉನ್ಮಾದಯನ್ತಿಯೇ ಆಗಿರಬೇಕು. '' ಎಂದು ಮಾತನಾಡಿಕೊಂಡು ಬಳಿಕ ಸಂತೋಷದಿಂದ:—'' ಆಃ ! ಮಹಾರಾಜನು ಸ್ವಸ್ಥನಾಗಲು ಈಗ ಅವಕಾಶವಾಯಿತು ; ನನ್ನ ಧರ್ಮವೂ ಶ್ರಮವೂ ಸಾರ್ಥಕವಾಯಿತು '' ಎಂದು ಸಂತೋಷಿಸಿದ ಬಳಿಕ ಪುನಃ ಸಂದೇಹದಿಂದ:— '' ಹಾಗಿರಲಾರದು; ಏಕೆಂದರೆ, ಇಬ್ಬರಿಗೂ ಪರಸ್ಪರ ಸಂಮತಿಯು ಉಂಟಾಗಿದ್ದರೆ, ಇಲ್ಲಿಯೇ ಸಿದ್ಧವಾಗಿರುವ ಲತಾಗೃಹದ ಮೃದುಪರ್ಯಂಕದಲ್ಲಿ ವಿಶ್ರಾಂತಿ ಸುಖವನ್ನು ಅನುಭವಿಸುತಿದ್ದರು; ಬಹಿರಂಗವಾದ ಈ ಸರಸ್ತೀರದಲ್ಲಿ, ಈ ರೀತಿ ವಿಸ್ಮೃತಿಗೊಂಡಂತೆ ಮಲಗಿರುವುದು, ಏನೋಪ್ರಮಾದವನ್ನು ಸೂಚಿಸುವುದು. '' ಎಂದು ಶಂಕಿಸಿದ ಬಳಿಕ:— ''ನಾನೇ ಅಲ್ಲಿಗೆ ಹೋಗಲೋ, ಬೇಡವೋ ? ಹೋದರೆ ದೋಷವೇನು? ಅವರು ನನಗೆ ಮಾತಾಪಿತೃ ಸ್ವರೂಪರಲ್ಲವೇ ? '' ಎಂದು ಧೈರ್ಯದಿಂದ ಉನ್ಮಾದಯನ್ತಿಯ ಬಳಿಗೆ ಹೋಗಿ ಅವಳನ್ನು ನೋಡಿ ಭ್ರಾಂತಿಯಿಂದ:—'' ಇದೇನು ? ಈಕೆಯ ನೇತ್ರಗಳು ವಿಕಸಿತವಾಗಿದ್ದರೂ, ತಾರಕೆಗಳು ಮಾತ್ರ ಅಚಲವಾಗಿರುವುವು ? ನಿದ್ರಾವಸ್ಥೆಯಲ್ಲಿಯೂ ಈ ರೀತಿಯಾಗುವುದುಂಟಲ್ಲವೇ ? ಇಲ್ಲ......ಇದೇನು ?...... ನಾಸಾಪುಟವು ವಿಕಸನೋನ್ಮೀಲನಗತಿಗಳಿಂದ ಉಂಟಾಗುವ ಚಲನದಿಂದ ವಿರಹಿತವಾಗಿರುವುದು ! ಅದಲ್ಲದೆ ನೀರಿನಿಂದ ನೆನೆದ ಮಹಾರಾಜನ ಕರವಸ್ತ್ರವು ಈಕೆಯ ನೆತ್ತಿಯ ಮೇಲಕ್ಕೆ ಬರಲು ಕಾರಣವೇನು ? '' ಎಂದು ಅವಳ ಅಂಗದ ಸುತ್ತಲೂ ತಡವರಿಸಿ ನೋಡಿದ ಬಳಿಕ ಕಳಿತುಕೊಂಡು:—'' ಆಹಾ ! ಬೆರಳುಗಳು ಬೆರೆತಿರುವುವು; ಸೆಳ್ಳುಗುರುಗಳಲ್ಲಿ ಅರುಣತೆಯೇ ಇಲ್ಲ; ಹಾಗೆ ನಿದ್ರಾವಸ್ಥೆಯಾಗಿದ್ದರೆ, ಈ ರೀತಿ ಸ್ವಭಾವ ವ್ಯತ್ಯಾಸಗಳು ಉಂಟಾಗುತಿದ್ದುವೆ ? ಇಲ್ಲ ! ಈಕೆಯು ಮೃತೆಯಾಗಿಯೇ ಇರಬೇಕು. ಅಯ್ಯೋ ! ಈಕೆಯ ಮೃತಿಗೆ ಕಾರಣ ಏನಾಗಿರಬಹುದು ? '' ಎಂದು ಅಂಗಗಳನ್ನೆಲ್ಲ ಚೆನ್ನಾಗಿ ಪುನಃ ನೋಡಿ:—'' ಎಲ್ಲಿ

ಉನ್ಮಾದಯನ್ತಿಯೂ ರಾಜನೂ ಸೇನಾಪತಿಯೂ ಸ್ವಧರ್ಮರಕ್ಷೆಗಾಗಿ ಪ್ರಾಣಗಳನ್ನು ತ್ಯಜಿಸುವಿಕೆ.

ನೀತಿ :—ಸತ್ಪುರುಷರಿಗೆ ಧರ್ಮವೇ ಪಥ್ಯವು ; ಪ್ರಾಣಗಳಲ್ಲ.



Unmadayanti, the King and the Commander-in-Chief sacrifice their own lives, true to their words and duty.

MORAL :—**The pious value righteousness more than their lives.**

ನೋಡಿದರೂ ಅಂಗದಮೇಲೆ ಒಂದು ಗಾಯವೂ ಕಾಣುವುದಿಲ್ಲ; ಕಣ್ಣುಗಳಿಂದ ಹರಿದ ನೀರಿನ ಕಾಲುವೆಯು ಇನ್ನೂ ಆರಿಯೇ ಇಲ್ಲ. ಅಯ್ಯೋ! ಸಂದೇಹವೇನು ? ಮಹಾರಾಜನ ಧಿಕ್ಕಾರದಿಂದ ಎದೆಯೊಡೆದು ಪ್ರಾಣಗಳು ಥಟ್ಟನೆ ಬಹಿರ್ಗತವಾಗಿರಬೇಕು. ಹಾ ! ದುರ್ದೈವವೆ ! ಹಾ ! ಸಾಧ್ವೀಶಿರೋಮಣಿಯೆ ! ತ್ರಿಲೋಕಸುಂದರಿಯಾಗಿಯೂ, ಧರ್ಮಪರಾಯಣೆಯಾಗಿಯೂ ಇದ್ದ ನಿನಗೂ ಈರೀತಿಯಾದ ಮೃತಿಯುಂಟಾಯಿತೆ ? ಛೀ ! ದುಷ್ಟವಿಧಿಯೆ ! ನಾನು ಇನ್ನು ದುಃಖಿಸಿ ಪ್ರಯೋಜನವೇನು ? ಈ ಮಹಾ ಮಹಿಮಳನ್ನು ಪೂಜಿಸಿಯಾದರೂ ಕೃತಾರ್ಥನಾಗುವೆನು. '' ಎಂದು ಅಲ್ಲಿದ್ದ ಪುಷ್ಪಗಳನ್ನು ತರಿದು ತಂದು ಭಕ್ತಿವಶದಿಂದ—

[೮೭. ತಾ:—'' ಎಲೌ ಮಹಾಪತಿವ್ರತೆ! ಪತಿಗೋಸ್ಕರವಾಗಿ ನೀನು ಅನೇಕವಾಗಿ ಒದಗಿದ್ದ ಭೋಗಗಳನ್ನೆಲ್ಲ ಲಕ್ಷಿಸದೇ ಹೋದೆ; ಅದಲ್ಲದೆ ಕೊನೆಗೆ ಪ್ರಿಯವಾದ ನಿನ್ನ ಪ್ರಾಣಗಳನ್ನೂ ಕೂಡ (ಅವನಿಗೋಸ್ಕರವಾಗಿಯೇ) ಅರ್ಪಿಸಿದೆ; ಈರೀತಿ ಪಾತಿವ್ರತ್ಯವೇ ಹೃದಯದ ಮುಖ್ಯವಾದ ಆಶೆಯಾಗುಳ್ಳ ನಿನಗಿಂತಲೂ (ಈ ಜಗತ್ತಿನಲ್ಲಿ) ಧನ್ಯಳು ಮತ್ಯಾವಳಿರುವಳು ? ಆದಪ್ರಯುಕ್ತ ಎಲೌ ಮಾನಿನಿ ! ಬಾರಿಬಾರಿಗೂ ತಲೆವಾಗಿ ಮಾಡುವ ನನ್ನ ನಮಸ್ಕಾರಗಳು ನಿನ್ನನ್ನೇ ಸೇರಲಿ. '']

ಎಂದು ಸ್ತುತಿಸಿ, ಕೈಲಿದ್ದ ಪುಷ್ಪಗಳಿಂದ ಆಕೆಯನ್ನು ಪೂಜಿಸಿದ ಬಳಿಕ, ಆಕೆಗೆ ಪ್ರದಕ್ಷಿಣೆ ಮಾಡಿ ನಮಸ್ಕರಿಸಿದವನಾಗಿ, ಅನಂತರ ಇತ್ತತಿರುಗಿ ಆತುರದಿಂದ:—''ಇನ್ನು ಮಹಾರಾಜನ ವಿಷಯ

ಶ್ಲೋ|| ಭರ್ತುರ್ಹೇತೋರಗಣಿತವತೀ ಭೋಗಯೋಗಾನನೇಕಾ-
ನಂತೇ ಪ್ರಾಣಾನಪಿ ಹಿತಕರಾನತ್ಯಜಸ್ತ್ವಂ ಹಿ ಸಾಧ್ವೀ ||
ಪಾತಿವ್ರತ್ಯಪ್ರಣಯಿಹೃದಯಾ ಕಾಸ್ತಿ ಧನ್ಯಾ ತ್ವದನ್ಯಾ |
ಭೂಯೋಭೂಯಸ್ತವ ನಮ ಇದಂ ತನ್ವಿ ನಮ್ರೇಣ ಮೂರ್ಧ್ನಾ ||೮೭||

ವನ್ನು ಪ್ರಕಾಶಿಸುವೆನು." ಎಂದು ಓಡಿಬಂದು, ಮಹಾರಾಜನ ವಕ್ಷಸ್ಥಳದಲ್ಲಿ ಕೀಲಿಸಿದ್ದ ಈಟಿಯನ್ನು ನೋಡಿ ಭೀತಿಯಿಂದ:— "ಅಯ್ಯೋ! ಇದೇನೀ ಘೋರಕೃತ್ಯವು? ಮಹಾರಾಜನು ಆತ್ಮಹತ್ಯೆಯನ್ನು ಮಾಡಿಕೊಂಡಂತೆ ತೋರುವುದು." ಎಂದು ಅವನ ದೇಹವನ್ನೆಲ್ಲ ಪರೀಕ್ಷಿಸಿ ಶೋಕದಿಂದ:—"ಹಾ! ಮಹಾರಾಜನೂ ಮೃತನಾಗಿರುವನು." ಎಂದು ನೆಲದಲ್ಲಿ ಬಿದ್ದು ಮೂರ್ಛಿತನಾಗಿ, ಬಳಿಕ ಸ್ವಲ್ಪ ಚೇತರಿಸಿಕೊಂಡೆದ್ದು ಮನೋವಿಕಲ್ಪದಿಂದ:—"ಮಹಾರಾಜನೇ! ದೇವಸೇನನೇ! ನನ್ನೊಡೆಯನೇ! ಆಪ್ತಮಿತ್ರನೇ! ನನ್ನ ಬಂಧುವೇ! ನನ್ನ ಜೀವನನೇ! ನನ್ನ ದೈವವೇ! ಇದೇಕೆ ಈ ರೀತಿ ಮೌನವಾಗಿರುವೆ? ನಾನು ನಿನ್ನಲ್ಲಿ ಏನು ಅಪರಾಧವನ್ನು ಮಾಡಿದೆನು? ಉನ್ಮಾದಯಂತಿಯ ವಿಷಯವನ್ನು ಕುರಿತು ಇನ್ನು ಪ್ರಸ್ತಾಪಿಸೆನು; ಏಳು; ಮಾತನಾಡು; ನಾನು ಇನ್ನಾರನ್ನು ದೇವ, ಜೀಯ, ಸ್ವಾಮಿ ಎಂದು ಸಂಬೋಧಿಸಲಿ? ನನ್ನ ಸಾಹಸ ಪರಾಕ್ರಮಗಳನ್ನು ನೋಡಿ ಸಂತೋಷಿಸುವವರಿನ್ನಾರು? ಕಷ್ಟಕಾಲದಲ್ಲಿ ನನ್ನನ್ನು ರಕ್ಷಿಸುವವರಿನ್ನಾರು? ನಿನ್ನ ಮನ್ನಣೆಗಳನ್ನು ಹೇಗೆ ಮರೆಯಲಿ? ನಾನೀಗ ನಿರ್ಗತಿಕನಾದೆನು; ಪ್ರಜೆಗಳೆಲ್ಲರೂ ಅನಾಥರಾದರು; ನಾನೂ ಕೆಟ್ಟೆನು." ಎಂದು ವಿವಿಧವಾಗಿ ಪ್ರಲಾಪಿಸುತಿದ್ದು, ಬಳಿಕ ಗದ್ಗದ ಕಂಠನಾಗಿ, ದೇವತೆಗಳನ್ನು ಕುರಿತು ಸಂಬೋಧಿಸಿ:—"ಎಲೈ ದೇವತೆಗಳಿರಾ! ನನ್ನ ಸಂಕಟವನ್ನು ಕೇಳಿ ಸಂತೈಸುವವರು ಇನ್ನಾರೂ ಇಲ್ಲಿಲ್ಲ; ನನ್ನ ಮಾತುಗಳನ್ನು ದಯೆಯಿಂದ ಲಾಲಿಸಿರಿ—

[೮೮. ತಾ:—"ಈತನು ನನ್ನ ರಾಜನು; ನನ್ನ ಪ್ರಾಣಕ್ಕೆ ಸಮನಾದ ಮಿತ್ರನು; ನನಗೆ ಸರ್ವಸುಖವನ್ನೂ ಕೊಟ್ಟವನು:

ರಾಜಾ ಮಮ ಪ್ರಾಣಸಮಸ್ಸಖಾ ಚ ಸುಖಸ್ಯ ದಾತಾ ಗತಜೀವಿತಶ್ಚ ।
ನೈವೋತ್ಸಹೇ ಯೇನ ವಿಹಾತುಮೇನಂ ಸ್ವಜೀವಿತಸ್ಯಾಪ್ಯ ನುರಕ್ಷಣಾರ್ಥಮ್ ॥೮೮॥

ಈಗಲಾದರೊ ಹಾ ! ಮೃತನಾಗಿರುವನು ; ಈತನನ್ನು ಅಗಲಿ ಈ ಜೀವಿತವನ್ನು ಸಂರಕ್ಷಿಸಿಕೊಳ್ಳಲು ಇಚ್ಛಿಸೆನು."]

ಎಂದು ಪ್ರಲಾಪಿಸಿದ ಬಳಿಕ ರಾಜನ ವಕ್ಷಸ್ಥಲದಲ್ಲಿದ್ದ ಈಟಿಯನ್ನು ಕಿತ್ತು ಕೈಯೊಳ್ ಧರಿಸಿಕೊಂಡು ಖೇದದಿಂದ:—

[೮೯. ತಾ:—" ಈ ಹಾಳು ದೇಹವು, 'ದುಷ್ಟವ್ರಣದಂತೆ ನಿರಂತರವೂ ಯಾತನಾಮಯವಾಗಿಯೂ, ಶೋಕಾಸ್ಪದವಾಗಿಯೂ ಇರುವುದು' ಎಂಬದಾಗಿ ಇದುವರೆಗೂ ಇದ್ದ ನನ್ನ ಖೇದಕ್ಕೆ—ಲೋಕವು ಆಶ್ಚರ್ಯವನ್ನು ಉಂಟುಮಾಡುವ ಈ (ಸ್ವಾಮಿ) ಕಾರ್ಯಕ್ಕಾಗಿ ಇದನ್ನು ಅರ್ಪಿಸುವುದರ ದ್ವಾರಾ—ತಕ್ಕ ಪ್ರತೀಕಾರವನ್ನು ಮಾಡುವೆನು."]

ಎಂದು ಹೇಳಿದ ಬಳಿಕ, ತನ್ನ ಕೈಯಲ್ಲಿದ್ದ ಈಟಿಯನ್ನು ಸಂಬೋಧಿಸಿ ಶೋಕದಿಂದ;—" ಎಲೈ ಆಯುಧವೇ ! ನನ್ನೊಡೆಯನನ್ನು ನೀನು ಸ್ವರ್ಗಕ್ಕೆ ಅಡರಿಸಿದೆ ; ನಾನೂ ಈಗ ಅವನನ್ನು ಕ್ಷಿಪ್ರದಲ್ಲಿಯೇ ಸೇರಬೇಕಾಗಿರುವುದು ; ಅವನು ಅಲ್ಲಿ ಒಬ್ಬನೇ ಇರುವನು; ನಾನಲ್ಲಿಗೆ ಬೇಗ ಸೇರಲು ಸಹಾಯವನ್ನು ಮಾಡು." ಎಂದು ಆ ಈಟಿಯನ್ನು ಕಣ್ಣುಗಳಿಗೆ ಒತ್ತಿಕೊಂಡ ಬಳಿಕ ವೀರಾವೇಶವನ್ನು ಹೊಂದಿ—" ಮಹಾರಾಜನೇ ! ಇದೊ ಬಂದೆನು. " ಎಂದು ಹೇಳುತ್ತ ತಾನೂ ವಕ್ಷಸ್ಥಲವನ್ನು ತೀವ್ರವಾಗಿ ಭೇದಿಸಿಕೊಂಡು, ಕೆಳಗೆ ಬಿದ್ದು ಮೃತನಾದನು.

ಬಳಿಕ ಚಿತ್ರಗುಪ್ತರು, ಇದೆಲ್ಲವನ್ನೂ ಅದೃಶ್ಯರೂಪದಿಂದ ನೋಡುತ್ತಿದ್ದು, ಪರಮಾಶ್ಚರ್ಯದಲ್ಲಿ ಮಗ್ನರಾಗಿ:—

ದುಷ್ಟವ್ರಣಸ್ಯೇವ ಸದಾತುರಸ್ಯ ಕಡೇವರಸ್ಯಾಸ್ಯ ಶುಗಾಕರಸ್ಯ ।
ಕರೋಮಿ ಕಾರ್ಯಾತಿಶಯೋಪಯೋಗಾತ್ಸ್ವತ್ಯರ್ಥಿರಮ್ಯಂ ಪ್ರತಿಕಾರಖೇದಮ್ ॥೮೯॥
ಗದ್ಯಮ್ ॥ ಆಶ್ಚರ್ಯಮದ್ಭುತರೂಪಂ ಬತ ಖಲ್ವಿದಮ್ ।

|ಗದ್ಯ|| ತಾ:—"ಆಶ್ಚರ್ಯ ! ಈ (ಕಾರ್ಯವು) ಸತ್ಯವಾಗಿಯೂ ಅತ್ಯದ್ಭುತವಾದುದೇ ಆಹುದು ! ! "|

ಎಂದ ಬಳಿಕ ಚಿತ್ರನು ಗುಪ್ತನನ್ನು ಕುರಿತು ತವಕದಿಂದ:— "ಅಪ್ರಿಯನೇ ! ಈ ರೀತಿಯಾದ ಸ್ವಧರ್ಮ ಪರಾಯಣತೆಯನ್ನು, ಹಿಂದೆ ನೋಡಿದ ದೇಶಗಳಲ್ಲಿಯೇ ಆಗಲಿ, ನಮ್ಮ ದೇವಲೋಕದಲ್ಲಿಯೇ ಆಗಲಿ ಯಾರೂ ಕಂಡೂ ಇಲ್ಲ; ಅಥವಾ ಕೇಳಿಯೂ ಇಲ್ಲ. ಬೇಗನಡೆ! ಅದ್ಭುತವಾದ ಈ ಚಾರಿತ್ರ್ಯವನ್ನು ದೇವರಾಜನಿಗೆ ತಿಳಿಸೋಣ." ಎಂದು ಹೇಳಲು, ಗುಪ್ತನು ಕುತೂಹಲದಿಂದ:—"ಚಿತ್ರನೆ! ಹಾಗೇ ಮಾಡೋಣ; ಆದರೆ, ಇವರುಗಳು ಪ್ರಾಣಹತ್ಯೆಯನ್ನು ಮಾಡಿಕೊಂಡ ವಿಷಯವನ್ನು ಪುರೋಹಿತ ಸ್ತ್ರೀಲಕ್ಷಣಜ್ಞರಿಗೂ ಉನ್ಮಾದಯನ್ತಿಯ ಮಾತಾಪಿತೃಗಳಿಗೂ ಮತ್ತು ಆ ಕುರುಬನಿಗೂ ತಿಳಿಸಿದರೆ, ಅವರು ಏನು ಮಾಡುವರೊ ಅದನ್ನೂ ಪರೀಕ್ಷಿಸಿಕೊಂಡು, ಬಳಿಕ ನಮ್ಮ ಸುರಲೋಕಕ್ಕೆ ಹೋಗೋಣ." ಎಂದು ಹೇಳಲು ಇಬ್ಬರೂ ಅಲ್ಲಿಂದ ತೆರಳಿ, ಅದರಂತೆಯೇ ಅವರುಗಳಿಗೆ ತಿಳಿಸಲು, ಅವರುಗಳೂ ದುಃಖವನ್ನು ಸಹಿಸಲಾರದೆ ಪ್ರಾಣಗಳನ್ನು ತ್ಯಜಿಸಿ ಬಿಟ್ಟರು. ಇದಾದ ಬಳಿಕ ಚಿತ್ರನೂ ಗುಪ್ತನೂ ದೇವಲೋಕವನ್ನು ಕುರಿತು ಅಂತರಿಕ್ಷವನ್ನು ಅಡರಿದರು.

ನಾಲ್ಕನೆಯ ಅಂಗವು ಮುಗಿದುದು.

———o———

ಐದನೆಯ ಅಂಗ

ಒಂದನೆಯ ಸಂಧಿ.

No wrong is ever bold.

ಅಧರ್ಮದೌರ್ಬಲ್ಯ.

ಇತ್ತ ದೇವೇಂದ್ರನು ವೈಜಯಂತ ಪ್ರಾಸಾದದ ಅಗ್ರದಲ್ಲಿರುವ ಸುಧರ್ಮಾಖ್ಯ ಸಭೆಯೊಳ್ ಶಚೀದೇವಿಯಿಂದ ಸಮೇತನಾಗಿ ಧರ್ಮಾಸನದಲ್ಲಿ ಕುಳಿತು, ರಂಭಾದಿ ಅಪ್ಸರೆಯರ ನೃತ್ಯಗೀತಗಳ ಮಾಧುರ್ಯವನ್ನು ಅನುಭವಿಸುತಿದ್ದನು. ಆ ಕಾಲಕ್ಕೆ ಸರಿಯಾಗಿ ಯಮ ಮನ್ಮಥ ಯಕ್ಷೇಶ್ವರ ಮುಂತಾದವರು ಪ್ರವೇಶಿಸಿ, ತಂತಮ್ಮ ಆಸನಗಳಲ್ಲಿ ಕುಳಿತುಕೊಂಡರು. ಬಳಿಕ ದೇವೇಂದ್ರನು ಯಮನನ್ನು ಕುರಿತು ತವಕದಿಂದ:—“ಎಲೈ ಮೃತ್ಯುವೇ ! ಭೂಲೋಕದಲ್ಲಿ ನೀವು ಮಾಡಿದ ಸಾಹಸಗಳೇನು ?” ಎಂದು ಕೇಳಲು ಯಮನು ಅತಿಸಂಭ್ರಮದಿಂದ:—“ಸಹಸ್ರಾಕ್ಷನೇ ! ನಿನ್ನಾಜ್ಞೆಯಂತೆ ನಾವುಗಳು ಭೂಲೋಕದ ಪ್ರತಿರಾಷ್ಟ್ರವನ್ನೂ ಪ್ರವೇಶಿಸಿ ಅಲ್ಲಿನ ರಾಜರುಗಳನ್ನೂ ಪ್ರಜೆಗಳನ್ನೂ ಪಾಪಕಾರ್ಯಾಸಕ್ತರನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಿ, ಇವನು ಪ್ರಜೆ, ಇವನು ರಾಜ, ಎಂಬ ತಾರತಮ್ಯಗಳನ್ನು ಎಣಿಸದೆ,ಅವರುಗಳೆಲ್ಲರನ್ನೂ ಆಗಲೇ ನರಕಕ್ಕೆ ಕಳುಹಿಸಿರುವೆನು. ಅಂತೂ ನಿನ್ನ ಒಡೆತನಕ್ಕೆ ಕುಂದಾಗದಂತೆ ಮಾಡಿರುವೆನು. ಅಪ್ಪಣೆಯನ್ನು ಕೊಟ್ಟರೆ ಈಗಲೇ ಆ ಪಾಪಿಗಳನ್ನು ವಿಚಿತ್ರತರವಾಗಿ ಹಿಂಸಿಸುವೆನು,” ಎಂದು ಹೇಳಿ, ಅದಕ್ಕನುಸಾರವಾದ ಅಪ್ಪಣೆಯನ್ನು ತೆಗೆದುಕೊಂಡು ಹೊರಟುಹೋದನು.

ಬಳಿಕ ಅಲ್ಲಿಗೆ ಚಿತ್ರಗುಪ್ತರು ವೇಗವಾಗಿ ಪ್ರವೇಶಿಸಿ ದೇವೇಂದ್ರನಿಗೆ ಕೈಮುಗಿದು ನಿಲ್ಲಲು, ದೇವೇಂದ್ರನು ಅವರುಗಳನ್ನು ಕುರಿತು

ಕುತೂಹಲದಿಂದ:—“ನಿಮ್ಮ ಇಂಗಿತದಿಂದ ಏನೋ ಆಶ್ಚರ್ಯವು ಕಂಡು ಬರುವುದು! ಅದೇನು?” ಎಂದು ಕೇಳಲು ಚಿತ್ರನು ಪರಮ ವಿಸ್ಮಯವನ್ನು ತೋರುತ್ತ:—“ದೇವೇಶನೇ ! ಅಂತಹ ಆಶ್ಚರ್ಯವನ್ನು ನೀನು ಹಿಂದೆ ಕೇಳಿಯೂ ಇಲ್ಲ ! ಇನ್ನು ಮುಂದೆ ಕೇಳುವುದೂ ಇಲ್ಲ ! ಅಂತೂ ನಿನ್ನಲ್ಲಿ ವಿಜ್ಞಾಪಿಸಲು ನಮ್ಮ ಮನಸ್ಸುಗಳು ಸ್ವಲ್ಪ ಹಿಂದೆಗೆಯುವುವು” ಎಂದು ಹೇಳಲು ಇಂದ್ರನು ಕುತೂಹಲದಿಂದ:—“ಭಯಪಡಬೇಡ ; ಅದೇನು ಹೇಳು.” ಎಂದು ಕೇಳಲು ಚಿತ್ರನು:—“ನೀನು ದೇವಲೋಕದ ಆಧಿಪತ್ಯವನ್ನು ಭೂಲೋಕದ ಒಬ್ಬ ರಾಜನಿಗೆ ಒಪ್ಪಿಸಲೇಬೇಕಾಗಿರುವುದು. ಇದೋ ಅವನ ಧರ್ಮಜ್ಞತೆಯನ್ನೂ ಗುಣಾತಿಶಯಗಳನ್ನೂ ಇಲ್ಲಿ ಬರೆದುಕೊಂಡು ತಂದಿರುವೆವು. ” ಎಂದು ಹೇಳಿ ಆ ಪುಸ್ತಕವನ್ನು ಅವನ ಮುಂದಿಟ್ಟರು. ಬಳಿಕ ಇಂದ್ರನು ಅದನ್ನು ತೆಗೆದು ಓದಿಕೊಂಡ ಬಳಿಕ ಖಿನ್ನನಾಗಿ ವ್ಯಸನದಿಂದ:—“ಅಯ್ಯೋ ! ಈಗೇನು ಮಾಡಲಿ?”ಎಂದು ಶುಕ್ರನನ್ನು ನೋಡಿ:–‘ಶುಕ್ರನೇ ! ನನ್ನನ್ನು ಉಳಿಸುವುದಕ್ಕೆ ಇಲ್ಲಿಏನಾದರೂ ಅವಕಾಶವಿರುವುದೆ? ನೋಡು’ ಎಂದು ಹೇಳಿ ಶೋಕಿಸಲು ಉಪಕ್ರಮಿಸಿದುದನ್ನು ನೋಡಿದ ಶಚೀದೇವಿಯು, ವ್ಯಸನಗೊಂಡವಳಾಗಿ ಪತಿಯನ್ನು ಕುರಿತು:—“ದೇವ! ನೀನೇಕಿಂತು ದುಃಖಿಸುವೆ ? ಪ್ರಪಂಚದಲ್ಲಿ ಯಾವ ಸಂಪದವೂ ಶಾಶ್ವತವಲ್ಲ ; ನಾವೂ ಈ ಅಧಿಕಾರದಲ್ಲಿ, ಪ್ರಾಪಂಚಿಕ ಸುಖವನ್ನು ಬಹುಕಾಲ ಅನುಭವಿಸಿದೆವು ; ಅರ್ಹರಾದವರು ಇನ್ಯಾರಾದರೂ ದೊರೆತರೆ ಮರ್ಯಾದಾಪುರಸ್ಸರವಾಗಿ ನಾವುಗಳೇ ಅವರಿಗೆ ನಮ್ಮ ಅಧಿಕಾರವನ್ನು ವಹಿಸಿ, ಅವರ ಕೃತಜ್ಞತೆಯನ್ನು ಆರ್ಜಿಸೋಣ ; ಅದಲ್ಲದೆ, ಈ ಚಿಂತಾಮಯವಾದ ಭಾರದಿಂದ ವಿಮುಕ್ತರಾಗಿ, ಧರ್ಮಾಶ್ರಯಬಲದಿಂದ ಮುಂದಿನ ಶ್ರೇಯೋಮಾರ್ಗಕ್ಕೆ ಅನುಕೂಲಿಸುವ ಶಾಂತಿಸುಖವನ್ನು ಅನುಭವಿಸೋಣ” ಎಂದು ಸಮಾಧಾನಪಡಿಸಿದಳು. ಬಳಿಕ ಶುಕ್ರನು ಸಂತೋ

ಷದಿಂದೆದ್ದು:—"ಸಹಸ್ರಾಕ್ಷನೇ ! ಅಂಜದಿರು ; ದಂಡನೀತಿಗನುಸಾರವಾಗಿ,ಅವರುಗಳ ನಡತೆಯಲ್ಲಿ ಅನೇಕ ದೋಷಗಳು ಕಂಡುಬರುವುವು; ನಾನು ಅವುಗಳನ್ನು ಎತ್ತಿ ತೋರುವೆನು ; ನೀನೇ ಅವುಗಳನ್ನೆಲ್ಲ ವಿಚಾರಿಸುವ ಅಧಿಕಾರವನ್ನು ವಹಿಸಿ, ನನ್ನ ಅಭಿಪ್ರಾಯಗಳನ್ನೆಲ್ಲ ಅನುಮೋದಿಸಿಬಿಡು ; ಆಗ್ಗೆ ಯಮನು ಅವರುಗಳನ್ನು ಹಿಂದಿನವರಂತೆ ನರಕಕ್ಕೇ ತಳ್ಳಿಬಿಡುವನು ; ಆಗ್ಗೆ ನಿನ್ನ ಶತ್ರುವು ನಾಶವಾಗುವುದರಿಂದ ನಿನ್ನಾಧಿಪತ್ಯಕ್ಕೆ ಚ್ಯುತಿಯೇ ಉಂಟಾಗಲಾರದು." ಎಂದು ಅಟ್ಟಹಾಸದಿಂದ ಹೇಳಲು ; ಇದನ್ನು ಕೇಳಿದ ಬೃಹಸ್ಪತಿಯು. ಈ ದುರಾಲೋಚನೆಯನ್ನು ಅರಿತು ಸಹಿಸಲಾರದೆ ಇಂದ್ರನನ್ನು ಕುರಿತು ವಿನಯದಿಂದ:—"ದೇವೇಶ್ವರನೇ ! ಈ ಶುಕ್ರನು, ಧರ್ಮರಹಸ್ಯವನ್ನೂ ಮುಂದಣ ಪರಿಣಾಮವನ್ನೂ ತಿಳಿಯದೆ, ನಿನಗೆ ಹಿತವನ್ನು ಉಂಟುಮಾಡಬೇಕೆಂಬ ಮೂಢೋತ್ಸಾಹವನ್ನು ಮಾತ್ರವೆ ಹೊಂದಿ, ಅದರಿಂದ ಉಂಟಾಗುವ ಅಪಕೀರ್ತಿಯನ್ನೂ ಹಾನಿಯನ್ನೂ ಉಪೇಕ್ಷಿಸಿ, ಈರೀತಿ ಅವಿವೇಕವನ್ನು ಬೋಧಿಸುವನು. ದೇವತೆಗಳಾದ ನಾವು ಮಹಾ ಸತ್ಯವಂತರೆಂದು ಸರ್ವಲೋಕಗಳಲ್ಲಿಯೂ ವಿಖ್ಯಾತರಾಗಿರುವೆವು ; ಹೀಗಿರುವಲ್ಲಿ ಸ್ವಕ್ಷೇಮಚಿಂತೆಯಿಂದಲೂ ಅಸೂಯೆಯಿಂದಲೂ ಅವಿವೇಕದಿಂದಲೂ ಪಕ್ಷಪಾತವ್ಯಸನಿಗಳಾದರೆ, ಧರ್ಮಹನನದೋಷವು ಪ್ರಾಪ್ತವಾಗಿ, ಆ ಮರ್ತ್ಯರಿಗೂ ಕೂಡ ನಮ್ಮಲ್ಲಿ ಲಾಘವವು ಉಂಟಾಗಿ, ಕೊನೆಗೆ ನಾವುಗಳೆಲ್ಲರೂ ನಾಶವನ್ನೈದುವೆವು; ಮತ್ತು ಪಿತಾಮಹಾದಿ ಇತರ ಲೋಕಪಾಲರೂ ನಮ್ಮನ್ನು ನೀಚರೆಂದು ನಿಂದಿಸುವುದಿಲ್ಲವೆ? ಆದಕಾರಣ ಈ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಧರ್ಮಾಧರ್ಮವನ್ನು ವಿಚಾರಿಸುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಒಂದು ಮಹಾಸಭೆಯನ್ನು ಪ್ರತ್ಯೇಕವಾಗಿ ರಚಿಸಿ, ಬ್ರಹ್ಮದೇವನನ್ನೇ ಅದಕ್ಕೆ ಅಧ್ಯಕ್ಷನನ್ನಾಗಿ ಮಾಡೋಣ." ಎಂದು ಹೇಳಲು, ಶಚೀದೇವಿಯು:— "ಹಾಗೆ ಮಾಡುವುದು ಯುಕ್ತವಾಗಿ ತೋರುವುದು." ಎಂದು

ಹೇಳಲು, ದೇವೇಂದ್ರನು ಖಿನ್ನನಾಗಿ:— 'ಹಾಗೇ ಮಾಡಬಹುದು.' ಎಂದು ಅನುಮತಿಸಲು, ಬೃಹಸ್ಪತಿಯು ಪುನಃ ಶಕ್ರನನ್ನು ಕುರಿತು:— "ದೇವೇಂದ್ರನೇ ! ಅಪ್ಸರಸ್ತ್ರೀಯರನ್ನು ಭೂಲೋಕಕ್ಕೆ ಕಳುಹಿಸಿ, ಆ ದೇವಸೇನ ಮಹಾರಾಜನೇ ಮುಂತಾದವರನ್ನು ಅಮೃತಪ್ರಯೋಗದಿಂದ ಬದುಕಿಸಿ ಬಹು ಮರ್ಯಾದೆಯಿಂದ ಉಪಚರಿಸಿ, ಇಲ್ಲಿಗೆ ಕರೆದು ತರುವಂತೆ ಆಜ್ಞೆ ಮಾಡುವನಾಗು !" ಎಂದು ಹೇಳಲು, ಅದರಂತೆಯೇ ಇಂದ್ರನು ಅಪ್ಸರೆಯರಿಗೆ ಆಜ್ಞೆ ಮಾಡಿ ಕಳುಹಿಸಲು ಅವರು ಭೂಲೋಕಕ್ಕೆ ಇಳಿದರು.

——o——

ಎರಡನೆಯ ಸಂಧಿ.

Right is destined to revive.

ಧರ್ಮೋದ್ಧರಣ.

ಇತ್ತ ಅಪ್ಸರೆಯರು ದೇವಸೇನನೇ ಮೊದಲಾದವರು ಮೃತರಾಗಿದ್ದ ಸ್ಥಳಕ್ಕೆ ಬಂದು, ಅಮೃತಪ್ರಯೋಗದಿಂದ ಮೊದಲು ದೇವಸೇನನನ್ನು ಬದುಕಿಸಿದ ಬಳಿಕ, ಅವನನ್ನು ಕುರಿತು ಭಕ್ತಿಗೌರವಗಳಿಂದ:— "ಮಹಾ ಮಹಿಮನೆ ! ನಿನ್ನ ಧರ್ಮಸ್ಥೈರ್ಯದಿಂದ ಸಂತುಷ್ಟನಾದ ದೇವೇಶ್ವರನು ನಿನ್ನನ್ನೂ ನಿನಗೋಸ್ಕರ ಮೃತಳಾದ ಉನ್ಮಾದಿನಿಯನ್ನೂ ಅಭಿಸಾರಗನೊಡನೆ ದೇವಲೋಕಕ್ಕೆ ಕರೆದುಕೊಂಡು ಬರುವಂತೆ ನಮಗೆ ಆಜ್ಞೆ ಮಾಡಿ ಕಳುಹಿಸಿರುವನು. ಆದಕಾರಣ ದೇವರಾಜನು ಮರ್ಯಾದಾರ್ಥವಾಗಿ ಕಳುಹಿಸಿರುವ ಈ ದಿವ್ಯ ವಸ್ತ್ರಾಭರಣಗಳಿಂದ ಅಲಂಕೃತರಾಗಿ ಈಗಲೇ ನಮ್ಮೊಡನೆ ಬಿಜಯಮಾಡಬೇಕು !" ಎಂದು ಪ್ರಾರ್ಥಿಸಿ, ದೇವಸೇನ ಮಹಾರಾಜನನ್ನೂ ಅಭಿಸಾರಗನನ್ನೂ ಉನ್ಮಾದಿನಿಯನ್ನೂ ಬೇರೆಬೇರೆ ವಿಮಾನಗಳಲ್ಲಿ ಕುಳ್ಳಿರಿಸಿಕೊಂಡು ಅಂತರಿಕ್ಷವನ್ನು

ಬ್ರಹ್ಮನು ನ್ಯಾಯಸಭೆಯಲ್ಲಿ ದೇವಸೇನಮಹಾರಾಜನೇ ಮೊದಲಾದವರ ಪಾಪಪುಣ್ಯಗಳನ್ನು ವಿಚಾರಿಸುವಿಕೆ.

ನೀತಿ:—ನಿಜವಾದ ಪೂಜ್ಯತೆಯು ಗುಣಕ್ಕೇ ಹೊರತು ವಿತ್ತಾಧಿಕಾರಗಳಿಗಲ್ಲ.



God Brahma judges the right and wrong of King Devasena and others in the Heavenly Court.

MORAL :—**Real greatness lives in virtue; but not in power or possession.**

ಅಡರಿದರು. ಬಳಿಕ ಅವರುಗಳಲ್ಲಿ ಇನ್ನೊಬ್ಬ ಅಪ್ಸರೆಯು ತವಕದಿಂದ:— “ ಇವರುಗಳಂತೂ ಹೊರಟರು; ನಾನಿನ್ನು ಆ ಪುರೋಹಿತ ಸ್ತ್ರೀಲಕ್ಷ್ಮಣಜ್ಞರನ್ನೂ ಉನ್ಮಾದಿನಿಯ ಮಾತಾಪಿತೃಗಳನ್ನೂ ಆ ಕುರುಬನನ್ನೂ ಅಮೃತಪ್ರಯೋಗದಿಂದ ಬದುಕಿಸಿ, ಈಗಲೇ ದೇವಲೋಕಕ್ಕೆ ಕರೆದುಕೊಂಡು ಹೋಗುವೆನು. ” ಎಂದು ಹೇಳಿ ಅವರುಗಳ ಬಳಿಗೆ ಹೊರಟುಹೋದಳು.

———o———

ಮೂರನೆಯ ಸಂಧಿ.

Right alone will Triumph.

ಧರ್ಮವಿಜಯ

ಇತ್ತ ರಚಿಸಿದ್ದ ಧರ್ಮಸಭೆಯಲ್ಲಿ ಇಂದ್ರಾದಿ ಅಷ್ಟದಿಕ್ಪಾಲಕರೂ, ಶುಕ್ರ ಬೃಹಸ್ಪತಿ ಮುಂತಾದ ದೇವಮಂತ್ರಿಗಳೂ, ತಮ್ಮ ತಮ್ಮ ಆಸನಗಳಲ್ಲಿ ಕುಳಿತಿರುವಾಗ ಬ್ರಹ್ಮದೇವನು, ಧರ್ಮಾಂಬರದಿಂದ ಅಲಂಕೃತನಾಗಿ ಪ್ರವೇಶಿಸಲು, ಸಕಲ ಸುರರೂ ಎದ್ದುನಿಂತು ವಂದನೆಯನ್ನು ಮಾಡಿದ ಬಳಿಕ ಬ್ರಹ್ಮದೇವನು ಧರ್ಮಾಸನದಮೇಲೆ ಕುಳಿತು:—“ದೇವಸೇನನೇ ಮುಂತಾದವರನ್ನು ಕರೆದುತನ್ನಿರಿ!” ಎಂದು ಆಜ್ಞೆಮಾಡಲು, ಅಪ್ಸರೆಯರು, ನಡೆಮುಡಿಗಳನ್ನು ಹಾಸಿ ಮರ್ಯಾದೆಯಿಂದ ಅವರುಗಳನ್ನು ಕರೆದು ತಂದು ಅವರವರ ತರಗತಿಗಳಿಗೆ ಅನುಸಾರವಾಗಿ ದಿವ್ಯ ಪೀಠಗಳಲ್ಲಿ ಕುಳ್ಳಿರಿಸಿ ಪ್ರತಿಯೊಬ್ಬನಿಗೂ ವ್ಯಜನೋಪಚಾರಗಳನ್ನು ಮಾಡಲು ಉಪಕ್ರಮಿಸಿದರು.

ಬಳಿಕ ಬ್ರಹ್ಮದೇವನು ಗಾಂಭೀರ್ಯದಿಂದ:—“ಮನುಷ್ಯರಾದ ಈ ದೇವಸೇನನೇ ಮುಂತಾದವರ ಕೃತ್ಯಗಳ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ದೋಷಗಳೇನಾದರೂ ಕಂಡುಬಂದಲ್ಲಿ ಆರೋಪಿಸಬಹುದು!” ಎಂದು ಹೇಳಿದನು.

ಈ ಮಧ್ಯೆ ಮರೆಯಲ್ಲಿ ನಿಂತಿದ್ದ ಯಮದೂತರು, ದೇವ ಸೇನನೇ ಮುಂತಾದವರನ್ನು ಹಿಂಗದೃಷ್ಟಿಗಳಿಂದ ಸ್ವಲ್ಪ ಸ್ವಲ್ಪ ಇಣಿಕಿ ನೋಡುತ್ತ ತಂತಮ್ಮಲ್ಲಿ ತಾವೇ:—“ಒಳ್ಳೆಯದೊಳ್ಳೆಯದು! ಎಲೈ ಸರಾಧಮರಿರಾ! ಇಲ್ಲೀಗ ಅಪ್ಸರೆಯರಿಂದ ಉಪಚಾರಗೊಳ್ಳುತ್ತ, ಮುಂದೆ ಎಂತಾಗುವುದೆಂಬದನ್ನು ಅರಿಯದೆ, ಹೆಮ್ಮೆಯಿಂದೊಡಗೂಡಿ ಕುಳಿತಿರುವಿರಾ? ಇರಲಿ! ನಿಮ್ಮಲ್ಲಿ ಸ್ವಲ್ಪ ದೋಷವಾದರೂ ಸ್ಥಾಪಿತವಾದರೆ ನಮ್ಮ ಕೈವಶರಾಗುವಿರಿ: ಆಗ್ಗೆ ನಿಮ್ಮ ಕುಲ ಗೋತ್ರ ಅಧಿಕಾರ ಐಶ್ವರ್ಯ ಮುಂತಾದುವೊಂದನ್ನೂ ಗಣಿಸದೆ, ಚಿತ್ರವಿಚಿತ್ರವಾಗಿ ಹಿಂಸಿಸುವುದರ ಮೂಲಕ ನಮ್ಮ ಕೈಗಾರಿಕೆಗಳನ್ನೂ ಸತ್ವ ಸಾಹಸಗಳನ್ನೂ ತೋರುವೆವು; ಬಳಿಕ ಭೂಲೋಕದ ಹಿಂಸೆಗೂ ನಮ್ಮ ಲೋಕದ ಹಿಂಸೆಗೂ ಇರುವ ವ್ಯತ್ಯಾಸಗಳು ನಿಮಗೇ ತಿಳಿಯುವುವು!” ಎಂದು ಗಹಗಹಿಸುತ್ತಿದ್ದರು.

ಇತ್ತ ಇಂದ್ರನ ಎಡಪಾರ್ಶ್ವದಲ್ಲಿ ಕುಳಿತಿದ್ದ ಶುಕ್ರನು, ಥಟ್ಟನೆ ತನ್ನ ಆಸನದಿಂದ ಎದ್ದು ಧರ್ಮಪುಸ್ತಕವನ್ನು ತೆಗೆದು ನೋಡಿಕೊಂಡು ಬಳಿಕ ಇಂದ್ರನ ಮುಖವನ್ನು ಉತ್ಸಾಹದಿಂದ ನೋಡಿ ನಕ್ಕು, ಬಳಿಕ ಧರ್ಮಾಸನದ ಕಡೆಗೆ ತಿರುಗಿ:—“ಧರ್ಮಸ್ವರೂಪನೆ! ಚಿತ್ರಗುಪ್ತರು ಯಾರನ್ನು ಧರ್ಮಾಗ್ರೇಸರನೆಂದು ಹೇಳಿರುವರೊ ಅಂತಹ ಈ ಮಹಾರಾಜನಲ್ಲಿಯೇ ಅನೇಕ ದೋಷಗಳಿರುವುವು. ಹೇಗೆಂದರೆ–ಕನ್ಯೆಯನ್ನು ಪರೀಕ್ಷಿಸುವ ಕಾರ್ಯವು ವರನದೇ ಆಗಿದ್ದರೂ, ಮುಖ್ಯ ವಿಷಯಗಳಲ್ಲಿ ರಾಜನು ಸ್ವತಃ ಪ್ರವೇಶಿಸತಕ್ಕುದು ರಾಜನೀತಿಯಾಗಿದ್ದರೂ, ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ಉಪೇಕ್ಷೆಯನ್ನು ತಳೆದು, ಅಸ್ವತಂತ್ರರಾದ ಇತರರ ಮಾತನ್ನು ನಂಬಿ ಕನ್ಯೆಯನ್ನು ಧಿಕ್ಕರಿಸಿದುದರಿಂದಲ್ಲವೆ, ಈ ಅನರ್ಥಗಳೆಲ್ಲವೂ ಉಂಟಾಗಿ, ತಾನೂ ಆತ್ಮಹತ್ಯೆಯನ್ನು ಮಾಡಿಕೊಂಡನು? ಆದ

ಕಾರಣ ರಾಜನು ಆತ್ಮಹತ್ಯದೋಷಕ್ಕೂ, ಇತರರ ಪ್ರಾಣಹಾನಿಗೂ ಅವಕಾಶವನ್ನು ಕೊಟ್ಟ ಪಾತಕಕ್ಕೂ, ಸ್ವಕಾರ್ಯದಲ್ಲಿ ಉಪೇಕ್ಷೆಯನ್ನು ತಳೆದ ತಪ್ಪಿಗೂ, ಗುರಿಯಾಗಿ ಇರುವುದರಿಂದ, ಸಂಘಾತ ನರಕದಲ್ಲಿ ಯಾತನೆಯನ್ನು ಅನುಭವಿಸಿ ಮುಂದೆ ಅಜಗರವಾಗಿ ಜನ್ಮಿಸಬೇಕೆಂಬ ವಿಧಿಗೆ ಒಳಗಾಗಿರುವನು.'' ಎಂದು ದೋಷಗಳನ್ನು ಆರೋಪಿಸಿದನು.

ಬಳಿಕ ಬೃಹಸ್ಪತಿಯು ಗಾಂಭೀರ್ಯದಿಂದ ಎದ್ದು ನಿಂತು ಧರ್ಮಪುಸ್ತಕವನ್ನು ತಾನೂ ನೋಡಿ, ನಮ್ರಭಾವದಿಂದ;--''ಧರ್ಮೇಶ್ವರನೆ! ನನ್ನ ಮಿತ್ರನು ಆರೋಪಿಸಿರುವ ದೋಷಗಳು ರಾಜನೀತಿಗೂ ಧರ್ಮಸೂಕ್ಷ್ಮಕ್ಕೂ ಕೇವಲ ವಿರುದ್ಧವಾದುವು; ಹೇಗೆಂದರೆ, ರಾಜರು ಪ್ರಾಯೇಣ ಬಹುಕಾರ್ಯವ್ಯಾಸಂಗಿಗಳಾಗಿ ಇರುವುದರಿಂದ ತನ್ನಾಪ್ತರ ವಚನಗಳನ್ನು ನಂಬಲೇಬೇಕಾಗುವುದು; ಅಲ್ಲದೆ, ||ರಾಜಾನಶ್ಚಾರಚಕ್ಷುಷಃ|| ಎಂಬಂತೆ ರಾಜರಿಗೆ ಚಾರರೇ ಕಣ್ಣುಗಳೆಂಬುದು ಲೋಕವಿದಿತವಾಗಿಯೂ ಯಥಾರ್ಥವಾಗಿಯೂ ಇರುವುದು; ಇದೂ ಅದಲ್ಲದೆ, ಕನ್ಯೆಯರು ಹೊರಗೆ ರೂಪವತಿಯರಾಗಿ ತೋರಿಬಂದರೂ, ಒಳಗೆ ದುಷ್ಟವ್ಯಾಧಿಗಳೂ ಅಮಂಗಲ ದೋಷಗಳೂ ಇರಬಹುದಾದುದರಿಂದಲೂ, ಕನ್ಯೆಯನ್ನು ಪರಿಗ್ರಹಿಸುವ ಕಾರ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ರಾಜರು ಪ್ರಥಮತಃ ತಾವೇ ಪ್ರವೇಶಿಸುವುದು ರಾಜಗೌರವಕ್ಕೂ ನೀತಿಗೂ ಬಹು ವಿರುದ್ಧವಾದುದರಿಂದಲೂ, ಈರಾಜನು ತನ್ನ ಆಪ್ತರಾದ ಪುರೋಹಿತ ಸ್ತ್ರೀಲಕ್ಷಣಜ್ಞರನ್ನು ಕಳುಹಿಸಬೇಕಾಯಿತು. ಮತ್ತು ಅವರ ಹೇಳಿಕೆಗಳನ್ನು ನಂಬಬೇಕಾಯಿತು. ಆದಕಾರಣ ರಾಜನು ನಿರ್ದೋಷಿಯು.''

ಎಂದು ಖಂಡಿಸಲು, ಬ್ರಹ್ಮನು ಗಾಂಭೀರ್ಯದಿಂದ:—''ಬೃಹಸ್ಪತಿಯ ಅಭಿಪ್ರಾಯವು ಸಾಧುವಾಗಿರುವುದು.'' ಎಂದು ಹೇಳಿದನು.

ಇದನ್ನು ಕೇಳಿದ ಶುಕ್ರನು, ಮನಃಕ್ಲೇಶದಿಂದ ಮೇಲಕ್ಕೆದ್ದು

ಧೃಷ್ಟಕೇತುವಿಂದ:—"ಹಾಗಾದರೆ, ಉನ್ಮಾದಿನಿಯು ಸಂಪೂರ್ಣ ವಾಗಿ ವಿವಾಹಿತಳಲ್ಲದ ಮತ್ತು ತನ್ನನ್ನು ಸೇರಲು ಪಾತಿವ್ರತ್ಯವನ್ನು ಕಾಪಾಡಿಕೊಂಡಿದ್ದ ವಿಷಯಗಳು ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ರಾಜನಿಗೆ ತಿಳಿದು ಬಂದಮೇಲೂ, ಶಾಸ್ತ್ರಾಧಾರದಂತೆ ಅಂತಹ ಸಂದರ್ಭಗಳಲ್ಲಿ ಕನ್ಯೆ ಯನ್ನು ವರಿಸಬಹುದೆಂಬ ವಿಧಿಯನ್ನು ತಿಳಿದಿದ್ದೂ ಕೂಡ, ಆಕೆ ಯನ್ನು ಧಿಕ್ಕರಿಸಿದ ದೋಷದ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ನನ್ನ ಮಿತ್ರನು ಏನು ಹೇಳುವನು!" ಎಂದು ಅತ್ತಿತ್ತ ತಿರುಗಿನೋಡುತ್ತ ಹೇಳಿದನು.

ಬಳಿಕ ಬೃಹಸ್ಪತಿಯು ವಿನಯದಿಂದ—"ಧರ್ಮಸ್ವರೂಪನೇ! ಅದು ದೋಷವಲ್ಲ; ವಿವಾಹವು ಸಂಪೂರ್ಣವಾಗದೆ ಇದ್ದರೂ, ಆ ಕನ್ಯೆಯು ತನ್ನ ಪಾತಿವ್ರತ್ಯವನ್ನು ಕಾಪಾಡಿಕೊಂಡಿದ್ದು ಪುನಃ ಉದ್ದಿಷ್ಟಪತಿಯನ್ನೇ ಬಂದು ಪ್ರಾರ್ಥಿಸಿದ್ದರೂ, ಮತ್ತಂತಹ ಸಂಭವ ಗಳಲ್ಲಿ ಪುನಃ ವಿವಾಹಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಬಹುದೆಂದು ಶಾಸ್ತ್ರಗಳಲ್ಲಿ ವಾಪ ಕ್ಷವಚನಗಳಿದ್ದರೂ ಕೂಡ—ಅನೇಕ ಪ್ರಜೆಗಳಿಗೆ ಮಾರ್ಗದರ್ಶಕ ನಾದ ರಾಜನು ಮಾತ್ರ ಸುಂದರವಾದ ವಸ್ತುವೆಂದೇ ಆಗಲಿ, ತನ್ನ ನ್ನು ಆಕ್ಷೇಪಿಸುವರು ಯಾರೂ ಇಲ್ಲವೆಂಬ ಗರ್ವದಿಂದಲೇ ಆಗಲಿ, ಆರೀತಿ ಪ್ರತಿಗ್ರಹಿಸಕೂಡದು; ಹಾಗೆ ಪ್ರತಿಗ್ರಹಿಸಿದುದೇ ಆದರೆ, ಈ ದುರಾಚಾರದ ಮೇಲ್ಪಂಗ್ತಿಯಿಂದ ರಾಷ್ಟ್ರದಲ್ಲಿ ವಾಗ್ಭಂಗ ದೋಷಗಳು ಪ್ರಬಲಿಸಿ, ಪ್ರಜೆಗಳಲ್ಲಿ ಪರಸ್ಪರ ನಂಬುಗೆಗಳು ತಪ್ಪಿ ಹೋಗಿ, ಸ್ವೇಚ್ಛಾಕಾರ್ಯಗಳುಂಟಾಗಿ, ತದ್ದ್ವಾರ ಪರಸ್ಪರ ದ್ರೋ ಹಗಳೂ ವೈರಗಳೂ ಪ್ರಬಲಿಸಿ, ರಾಜ್ಯವೂ ರಾಜನೂ ಹೀನಸ್ಥಿತಿಗೆ ಬರಲು ಕಾರಣವಾಗುವುದು. ಈ ವಿಷಯಗಳನ್ನೆಲ್ಲ ತಿಳಿದಿದ್ದ ಧರ್ಮಪ್ರಭುವಾಗಿದ್ದುದರಿಂದಲೇ ರಾಜನು ಅವಳನ್ನು ಪ್ರತಿಗ್ರಹಿಸ ಲಿಲ್ಲವು. ಆದಕಾರಣ ರಾಜನ ಆ ನಡತೆಯಲ್ಲಿ ಸ್ವಲ್ಪವೂ ದೋಷ ವಿಲ್ಲವು." ಎಂದು ಆ ದೋಷವಾದವನ್ನೂ ಖಂಡಿಸಿಬಿಟ್ಟನು.

ಬಳಿಕ ಬ್ರಹ್ಮನು ಸಂತೋಷದಿಂದ—" ಆಃ! ಇದೆಂತಹ ಧರ್ಮಸೂಕ್ಷ್ಮವು? ಅಹುದು! ಬೃಹಸ್ಪತಿಯು ಹೇಳಿದಂತೆ ರಾಜನು ನಿರ್ದೋಷಿಯು." ಎಂದು ಸಿದ್ಧಾಂತ ಮಾಡಿದನು.

ಇತ್ತ ಮರೆಯಲ್ಲಿ ನಿಂತಿದ್ದ ಯಮದೂತರು ಈ ಸಿದ್ಧಾಂತವನ್ನು ಕೇಳಿದೊಡನೆಯೇ ಖಿನ್ನಮುಖರಾಗಿ:—" ಇವನೊಬ್ಬನು ತಪ್ಪಿಸಿಕೊಂಡರೇನು? ಇನ್ನೂ ಆರೇಳುಮಂದಿ ಇರುವರು; ಒಳ್ಳೆಯದು! ನೋಡೋಣ." ಎಂದು ಕ್ರೂರದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಇಣಿಕಿನೋಡಿದರು.

ಬಳಿಕ ಶುಕ್ರನು ತಾನೂ ಖಿನ್ನನಾಗಿ:—" ಕಮಲಾಸನನೇ! ರಾಜನನ್ನೇನೋ ನಿರ್ದೋಷಿಯೆಂದು ಸಿದ್ಧಾಂತಮಾಡಿದೆ; (ಕುಹಕದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಬೃಹಸ್ಪತಿಯನ್ನು ನೋಡಿ) ಆದರೆ, ಈ ಅನಾಹುತಗಳಿಗೆಲ್ಲ ಈ ಪುರೋಹಿತನೂ ಮತ್ತು ಈ ಸ್ತ್ರೀಲಕ್ಷಣಜ್ಞನೂ ಕಾರಣರಾಗಿರುವರು; ಹೇಗೆಂದರೆ—ಇವರು ರಾಜನ ನಂಬುಗೆಗೆ ಆಸ್ಪದರಾಗಿಯೂ, ಶಾಸ್ತ್ರಕೋವಿದರಾಗಿಯೂ, ರಾಜನಿಗೂ ಕೂಡ ಮಾರ್ಗದರ್ಶಿಗಳಾಗಿಯೂ, ಬ್ರಾಹ್ಮಣರಾಗಿಯೂ ಇದ್ದರೂ, ಈ ಕನ್ಯೆಯ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಸುಳ್ಳನ್ನಾಡಿ ಅವಳಲ್ಲಿ ಇಲ್ಲದ ಅಮಂಗಲದೋಷವನ್ನು ಆರೋಪಿಸಿದುದರಿಂದಲ್ಲವೆ—ಈ ಸರ್ವನಾಶವೂ ಉಂಟಾಯಿತು? ಅದಕ್ಕೆ ಇವರೇ ಆದಿಕಾರಣರಾದರು; ಆದಕಾರಣ ರಾಜದ್ರೋಹಪಾತಕಕ್ಕೂ ಅನೃತದೋಷಕ್ಕೂ ಪಾತ್ರರಾಗಿರುವುದರಿಂದ ಇದಕ್ಕೆ ಪ್ರಾಯಶ್ಚಿತ್ತರೂಪವಾಗಿ ಇಲ್ಲಿನ ಕುಂಭೀಪಾಕನರಕದಲ್ಲಿ ಕೆಲವು ಕಾಲ ಘೋರಯಾತನೆಗಳನ್ನೂ ಬಳಿಕ ಕೆಲವು ಕಾಲಕ್ರಕಚಛೇದನಸಂಕಟವನ್ನೂ ಅನುಭವಿಸಿ, ಮುಂದೆಜಂಬುಕಗಳ ಜನ್ಮವನ್ನು ಪಡೆವ ವಿಧಿಗೂ ಒಳಗಾಗಿರುವರು." ಎಂದು ದೋಷವನ್ನು ಆರೋಪಿಸಿದನು.

ಇದನ್ನು ಕೇಳಿದ ಬೃಹಸ್ಪತಿಯು ವಿನಯಗಾಂಭೀರ್ಯಗಳಿಂದ "ಧರ್ಮೇಶ್ವರನೇ! ನನ್ನ ಮಿತ್ರನು ನನ್ನವರ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ದೋಷಗಳನ್ನು

ಆರೋಪಿಸುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಉಪಯೋಗಿಸಿದ ಮಾತುಗಳಲ್ಲಿ ಕೆಲವು ಸ್ವಭಾವದೃಷ್ಟಪಾದುವಾಗಿಯೂ, ನನ್ನ ಪಕ್ಷಕ್ಕೆ ಅನುಕೂಲವಾಗಿಯೂ ಇರುವುವು; ಹೇಗೆಂದರೆ ಪುರೋಹಿತಸ್ತ್ರೀಲಕ್ಷಣಜ್ಞರು ಶಾಸ್ತ್ರಕೋವಿದರಾಗಿಯೂ ಬ್ರಾಹ್ಮಣರಾಗಿಯೂ ಇದ್ದುದರಿಂದಲೇ, ಅವರಿಗೆ ಅಷ್ಟು ದೀರ್ಘಾಲೋಚನೆಯು ಸ್ಫುರಿಸಿತು; ಮತ್ತು ಅವರುಗಳ ಉದ್ದೇಶವು ರಾಜನಿಗೂ ಮತ್ತವನ ರಾಷ್ಟ್ರಕ್ಕೂ ಹಿತವನ್ನುಂಟುಮಾಡಬೇಕೆಂಬುದಾಗಿದ್ದುದೇ ಹೊರತು ಹಾನಿಯನ್ನುಂಟುಮಾಡಬೇಕೆಂದೆಂದಿಗೂ ಇರಲಿಲ್ಲ. ಮತ್ತು ಸ್ತ್ರೀಗೆ ಅತಿರೂಪವೇ ಒಂದು ದೋಷವು; ಇಂತಹ ಸುಂದರಿಯರನ್ನು ರಾಜರು ವರಿಸಿದಲ್ಲಿ ರಾಜ್ಯಕ್ಕೇ ಹಾನಿಯಾಗುವುದು; ಏಕೆಂದರೆ; ಸ್ವಭಾವತಃ ರಾಜರು, ರಜೋಗುಣಪ್ರಧಾನರು; ಮತ್ತು ಕಾಮಭೋಗಾಸಕ್ತರು; ಹೀಗಿರುವುದರಿಂದ ಅತಿಸುಂದರಿಯಾದ ಉನ್ಮಾದಿನಿಯನ್ನು ರಾಜನು ಪರಿಗ್ರಹಿಸಿದರೆ ಧರ್ಮಾರ್ಥಗಳಲ್ಲಿ ಉಪೇಕ್ಷೆಯನ್ನು ಹೊಂದಿ ಕಾಮೈಕಪರಾಯಣನಾಗುವುದರಿಂದ ರಾಜ್ಯಕ್ಕೆ ಹಾನಿಯಾಗುವುದೆಂದು ಅವರು ಯೋಚಿಸಿದುದು ಅವರ ನೀತಿಜ್ಞತೆಯನ್ನೂ, ರಾಜನಾಪ್ತರಾದವರಿಗೆ ವಿಹಿತವಾದ ಹಿತಚಿಂತನೆಯನ್ನೂ ಮತ್ತು ಬ್ರಾಹ್ಮಣ ಸಂಪತ್ತಿಯನ್ನೂ ವಿಶದಪಡಿಸುವುದು; ಇದಕ್ಕೆ ದೃಷ್ಟಾಂತವಾಗಿ, ಈ ಕನ್ಯೆಯನ್ನು ನೋಡಿದ ದಿನವೊದಲ್ಗೊಂಡಲ್ಲವೆ, ರಾಜನು ಸ್ವಧರ್ಮವನ್ನೂ ಸ್ವಕಾರ್ಯಗಳನ್ನೂ ಬಿಟ್ಟು ಚಿಂತಾಸಕ್ತನಾದನು ? ಅವನು ಚಿಂತಾಸಕ್ತನಾದುದರಿಂದಲ್ಲವೆ, ರಾಜ್ಯವೆಲ್ಲ ಹೀನಸ್ಥಿತಿಗೆ ಬಂದು ಈ ಅನರ್ಥಗಳೆಲ್ಲವೂ ಉಂಟಾಯಿತು? ಮತ್ತವಳ ಅತಿಶಯವಾದ ರೂಪವಲ್ಲವೆ, ಗ್ರಾಮಯಾತ್ರೆಗೆ ಬಂದ ರಾಜನ ಲೋಚನಗಳನ್ನೂ ಚಿತ್ತವನ್ನೂ ಆಕರ್ಷಿಸಿತು ? ಈ ಸರ್ವಹಾನಿಗೂ ಅವಳ ಅತಿರೂಪವೇ ಕಾರಣವು; ಮತ್ತಾ ಅತಿರೂಪವೇ ಅವಳಲ್ಲಿದ್ದ ಅಮಂಗಲವು; ಅದಲ್ಲದೆ ಈ ಪುರೋಹಿತಸ್ತ್ರೀಲಕ್ಷಣ

ಜ್ಞರಿಗೆ—ಈ ಕನ್ಯಾಘಟನವನ್ನು ತಪ್ಪಿಸುವುದರ ಮುಖೇನ ರಾಜನಿಗೂ ರಾಷ್ಟ್ರಕ್ಕೂ ಪ್ರಜೆಗಳಿಗೂ, ಹಿತವನ್ನುಂಟುಮಾಡಬೇಕೆಂಬ ಲಕ್ಷ್ಯವಿದ್ದುದೇ ಹೊರತು-ಇವರುಗಳು ಈರೀತಿ ಪ್ರಾಣಹತ್ಯೆಗಳನ್ನು ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುವಂತೆ ಮಾಡಬೇಕೆಂದು ಎಂದಿಗೂ ಇರಲಿಲ್ಲ. '' ಎಂದು ಹೇಳುತ್ತಿರುವುದರ ಮಧ್ಯದಲ್ಲಿ ಶುಕ್ರನು ಝುಗ್ಗನೆ ತನ್ನಾಸನದಿಂದ ಮೇಲಕ್ಕೆದ್ದು, ಬೃಹಸ್ಪತಿಯ ಮುಖವನ್ನು ನೋಡುತ್ತ, ಕೈತಲೆಗಳನ್ನು ಅಳ್ಳಾಡಿಸುತ್ತ ಸಹಾಸ್ಯಕವಾಗಿ:—‹‹ ಅಹುದಹುದು ! ಆ ರೀತಿಯಾದ ದೀರ್ಘದರ್ಶಿತ್ವವೂ ಹಿತಚಿಂತೆಯೂ ಇದ್ದುದರಿಂದಲೇ, ಇಷ್ಟು ಜನರ ಪ್ರಾಣಗಳೂ ನಾಶವಾಗಿ, ರಾಜ್ಯವೇ ಅನಾಯಕವಾಯಿತು ! ದಿವ್ಯ ಬ್ರಾಹ್ಮಣರು! ದಿವ್ಯ ಹಿತಚಿಂತಕರು ! !'' ಎಂದು ಅಪಹಾಸ್ಯಮಾಡುವುದನ್ನು ನೋಡಿದ ಇಂದ್ರನು ಸಂತೋಷದಿಂದ ಘಕಘಕನೆ ನಕ್ಕು:—‹‹ ಭಲಾ ! ಭಲಾ ! ಶುಕ್ರನೇ ! '' ಎಂದು ಸಂತೋಷ ಪಡುವುದನ್ನು ನೋಡಿದ ಯಮಕಿಂಕರರು, ತಾವೂ ಸಂತೋಷದಿಂದ ಉಬ್ಬಿ ತಮ್ಮಲ್ಲಿ ತಾವೇ:—‹‹ ಆಹಹಹಹಹ ! ಎಂತಹ ಸಂಧಿಯನ್ನು ನೋಡಿ ಹೊಡೆದನೈಯ್ಯಾ ! ಶುಕ್ರನೇನು ಕಡಮೆಯೇ ? ಇಂತಹ ಪ್ರಚಂಡವಾದಿಯು ಇಲ್ಲದೇ ಇದ್ದರೆ ನಮ್ಮ ನರಕವೆಲ್ಲ ಹಾಳಾಗಿ ಹೋಗುತ್ತಿದ್ದಿತು ! ದಿವ್ಯ ಸಾಹಸ ! ದಿವ್ಯಸಾಹಸ !! ಅಂತೂ ಈ ಹಾರುವರಿಬ್ಬರೂ ನಮ್ಮ ಕೈಗೆ ಸಿಕ್ಕಿದಂತೆಯೇ ಆಯಿತು; ಮೃಷ್ಟಭೋಜನದಿಂದಲೂ ಭೂರಿದಕ್ಷಿಣೆಗಳಿಂದಲೂ ತುಷ್ಟಿಯನ್ನು ಪಡೆದು ಪುಷ್ಟರಾಗಿ, ಕಷ್ಟಕಾರ್ಯಗಳನ್ನು ಮಾಡದೆ, ಇಷ್ಟಬಂದಂತೆ ವಿಹರಿಸುತ್ತ ಕೊಬ್ಬಿರುವ ಈ ಭ್ರಷ್ಟ ಮಾನವರ ದೊಳ್ಳು ಹೊಟ್ಟೆಗಳನ್ನು ಕುಟ್ಟಿ ಕುಟ್ಟಿ, ‹‹ ಕಷ್ಟಕಷ್ಟ '' ಎಂದು ಅರಚಿಕೊಳ್ಳುವಂತೆ ಮಾಡುವೆವು '' ಎಂದು ಕುಣಿದಾಡುತಿದ್ದರು.

ಇವರ ಅವಿವೇಕವನ್ನೂ ಬಾಲಿಶತ್ವವನ್ನೂ ನಿಂದೆಯನ್ನೂ ಅರಿತ

ಬೃಹಸ್ಪತಿಯು, ವಿಷಾದಗೊಂಡು, ಬಳಿಕ ಬ್ರಹ್ಮನನ್ನು ಕುರಿತು ಪ್ರಸನ್ನ ದಿಂದ:—“ಧರ್ಮಾಸನನೆ! ಈ ಶುಕ್ರನೂ ಇಂದ್ರನೂ ತಮ್ಮ ಬಾಲಿಶತ್ವದಿಂದಲೂ ಅಪಹಾಸ್ಯದಿಂದಲೂ ನಮ್ಮ ದೇವಸಭೆಗೇ ಅಪಕೀರ್ತಿ ಉಂಟಾಗುವುದೆಂಬುದನ್ನು ಅರಿಯರು; ನಾನು ಹೇಳಿದುದನ್ನು ಸಂಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಕೇಳಿ ತಿಳಿದುಕೊಳ್ಳದೆ, ಅದರಲ್ಲಿ ಏನೋ ದೋಷವಿದ್ದಂತೆ ಭಾವಿಸಿಕೊಂಡು ಪಶುಗಳಂತಾಡುವರು.” ಎಂದು ಧರ್ಮಪುಸ್ತಕವನ್ನು ತೆಗೆದು ಬ್ರಹ್ಮನ ಮುಂದಿಟ್ಟು, ಗಾಂಭೀರ್ಯದಿಂದ:—ಪುರೋಹಿತ ಸ್ತ್ರೀಲಕ್ಷಣಜ್ಞರ ವಾಗ್ವಾದ ಭಾಗವನ್ನು ದಯೆಯಿಂದ ಪರಾಮರ್ಶಿಸಬೇಕು! ಅಲ್ಲಿ ಪುರೋಹಿತನು ಸದುದ್ದೇಶದಿಂದ ಒಡಗೂಡಿ, ತನ್ನ ಬುದ್ಧಿಶಕ್ತಿಯನ್ನೆಲ್ಲ ಪ್ರಯೋಗಿಸಿರುವನೇ ಇಲ್ಲವೆ ನೋಡಬೇಕು; ಅವರುಗಳ ಲಕ್ಷ್ಯವು ರಾಜನಿಗೂ ರಾಷ್ಟ್ರಕ್ಕೂ ಪ್ರಜೆಗಳಿಗೂ ಹಿತವನ್ನು ಉಂಟುಮಾಡುವುದರಲ್ಲಿ ಗಮನವಿರುವಂತೆ ತಿಳಿದು ಬರುವುದೇ ಹೊರತು ಹಾನಿಯನ್ನು ಉಂಟುಮಾಡಬೇಕೆಂದಿರುವುದಿಲ್ಲ ; ಹೀಗಿರುವುದರಿಂದ ಅವರ ಉದ್ದೇಶದಲ್ಲಿ ದೋಷವನ್ನು ಆರೋಪಿಸುವುದಕ್ಕೆ ಆಗುವುದಿಲ್ಲ; ಆ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಅವರು ನಿರ್ದೋಷಿಗಳು.

ಇಷ್ಟೇ ಅಲ್ಲದೆ, ಪ್ರಾಣಿವರ್ಗದಿಂದ ಮಾಡಲ್ಪಡುವ ಕಾರ್ಯಗಳು ದೈವಿಕ ಭೌತಿಕ ಸಂಯೋಜನಗಳ ಅನುಕೂಲ್ಯದಿಂದ ಕೆಲವು ವೇಳೆ ಉದ್ದಿಷ್ಟಫಲಗಳನ್ನು ಉಂಟುಮಾಡುವುವು ; ಕೆಲವು ವೇಳೆ ಕಾರ್ಯಗಳು ಸದುದ್ದೇಶಪೂರ್ವಕವಾಗಿ ಇದ್ದರೂ, ದೈವಿಕ ಭೌತಿಕ ಸಂಯೋಗಗಳ ಪ್ರಾತಿಕೂಲ್ಯದೋಷದಿಂದ ಉದ್ದೇಶಕ್ಕೆ ವಿರುದ್ಧವಾದ ದುಷ್ಫಲಗಳನ್ನು ಉಂಟುಮಾಡುವುವು ; ಹೀಗಾಗುವುದು ಮರ್ತ್ಯರಿಗೆ ಮಾತ್ರವೇ ಎಂದು ಭಾವಿಸಲಾಗದು ; ಇದು ಸುರರಾದ ನಮಗೂ ಸಾಮಾನ್ಯವು ; ಹೀಗಿರುವುದರಿಂದ ದೈವಿಕ ಭೌತಿಕ ವ್ಯತ್ಯಾಸಗಳಿಂದ ಉಂಟಾದ ಈ ಪ್ರಾಣಹಾನಿಗಳಿಗಾಗಿ, ನಿರಪರಾಧಿಗಳಾದ

ಈ ದ್ವಿಜರನ್ನು ನಿಂದಿಸುವುದು ಯುಕ್ತವೆ? ಅದಲ್ಲದೆ ಅವರುಗಳು ಈಕೆಯ ಸಂದರ್ಶನಮಾತ್ರದಿಂದಲೇ ರಾಜ್ಯವೆಲ್ಲ ಹಾಳಾಗುವುದು, ಎಂದು ಯೋಚಿಸಿದುದಕ್ಕನುಸಾರವಾಗಿ ಅವಳನ್ನು ನೋಡಿದಂದಿನಿಂದಲೇ ವಿಪತ್ತಿನ ಮೇಲೆ ವಿಪತ್ತು ಪ್ರಾಪ್ತವಾಯಿತು; ಅಂತಹ ವಿಪತ್ತನ್ನು ತಪ್ಪಿಸಬೇಕೆಂಬುದಕ್ಕಾಗಿಯೇ ಅವರು ಈ ಪ್ರತಿಬಂಧವನ್ನು ಮಾಡಿದರು; ಆದರೆ ದೈವಯತ್ನವು ಪ್ರತ್ಯೇಕವಾಗಿ ಮಾಡಿಬಿಟ್ಟಿತು; ಮತ್ತು ರಾಜಾದಿಗಳು ನಮ್ಮ ಕಾರ್ಯದಿಂದ ಮೃತರಾದರೆಂದು ತಿಳಿದು ಬಂದಕೂಡಲೇ ತಾವೂ ತಮ್ಮ ಪ್ರಾಣಗಳನ್ನೂ ತ್ಯಜಿಸಿ ತದ್ದ್ವಾರ ಸ್ವಾಮಿಭಕ್ತಿಯನ್ನು ವ್ಯಕ್ತಗೊಳಿಸಿರುವರು; ಹೀಗಿರುವಲ್ಲಿ ಸತ್ಯಾತ್ಮರಾಗಿಯೂ ಲೋಕಹಿತೈಷಿಗಳಾಗಿಯೂ ಇರುವ ಈ ಬ್ರಾಹ್ಮಣರಲ್ಲಿ ದೋಷವು ಎಲ್ಲಿ ತೋರುವುದು? ಆದಕಾರಣ ಇವರು ನಿರ್ದೋಷಿಗಳೆಂದೇ ನನ್ನ ಸಿದ್ಧಾಂತವು" ಎಂದು ಹೇಳಿದನು.

ಈ ಧರ್ಮಸೂಕ್ಷ್ಮಗಳನ್ನು ಕೇಳಿದ ಬ್ರಹ್ಮದೇವನು, ಸ್ವಲ್ಪ ಸಂಶಯಗೊಂಡು, ಸ್ವಲ್ಪಕಾಲ ಆತ್ಮಜಿಜ್ಞಾಸೆಯಿಂದ:—"ಶುಕ್ರನು ಹೇಳಿದಂತೆ, ಈ ಅನಾಹುತಗಳೆಲ್ಲವೂ ನಡೆದಿರುವುದನ್ನು ನೋಡಿದರೆ, ಈ ಬ್ರಾಹ್ಮಣರ ಧರ್ಮದರ್ಶಿತ್ವವು ವಿಫಲವಾಗುವುದು; ಮತ್ತು ಬೃಹಸ್ಪತಿಯು ನಿರೂಪಿಸಿದಂತೆ ಈ ದ್ವಿಜರ ಪರಸ್ಪರ ಸಂವಾದದ ಸಂದರ್ಭವನ್ನು ನೋಡಿದರೆ, ಅವರು ಊಹಿಸಿದಂತೆಯೇ, ಈ ಸ್ತ್ರೀಯನ್ನು ರಾಜನು ನೋಡಿದಮಾತ್ರದಿಂದಲೇ ರಾಜ್ಯವು ಅನಾಯಕವಾಗಿ ಕೊನೆಗೆ ಈ ಸರ್ವನಾಶವೂ ಆಗಿರುವುದು; ಈ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಇಬ್ಬರ ಮಾತುಗಳೂ ನಿಜವಾಗಿರುವುವು; ಈಗ ಯಾರಲ್ಲಿಯೂ ದೋಷವನ್ನು ಆರೋಪಿಸುವುದಕ್ಕೆ ಯತ್ನವೇ ಇಲ್ಲದಂತೆ ಆಗಿರುವುದು; ಹಾಗಾದರೆ ಇದಕ್ಕೆ ಕಾರಣವು ಏನಾಗಿರಬೇಕು? ದೈವಿಕ ಭೌತಿಕ ಕಾರ್ಯಗಳಲ್ಲಿಯೂ ವ್ಯತ್ಯಾಸವೂ ವಿರೋಧವೂ ಉಂಟಾಗಬೇಕಾದರೆ,

ಅದಕ್ಕೂ ಕಾರಣಗಳು ಇದ್ದೇ ಇರಬೇಕು. ಇಲ್ಲಿ ಈಗ ಯಾವ ಕಾರಣವನ್ನು ಹೇಳುವುದಕ್ಕಾದೀತು ?" ಎಂದು ಸ್ವಲ್ಪ ಹೊತ್ತು ಏಕಾಗ್ರ್ಯದಿಂದ ಯೋಚಿಸುತ್ತಿದ್ದು ಪುನಃ—"ಆಃ ! ಇದರ ಸಿದ್ಧಾಂತವು ಈಗ ತಿಳಿಯಿತು ; ಇಂದ್ರನು ಪರರ ಶ್ರೇಯಸ್ಸಿನ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಅಸೂಯೆಯನ್ನು ಹೊಂದಿದ ಅಧರ್ಮವೇ ಈ ಸರ್ವನಾಶಕ್ಕೂ ಕಾರಣವಾಯಿತು; ಈ ಸರ್ವನಾಶವು ಪ್ರಾಪ್ತವಾದರೂ, ಈ ರಾಜನೇ ಮುಂತಾದವರು ತಂತಮ್ಮ ಧರ್ಮವನ್ನು ಬಿಡದೆ ಕಾಪಾಡಿಕೊಂಡುದರಿಂದ, ಈ ಇಂದ್ರನು ತನ್ನ ಅಧಿಕಾರವನ್ನು ತಾನೇ ಇವರಿಗೆ ಈಗ ಒಪ್ಪಿಸಬೇಕಾಗಿರುವುದು; ಮುಖ್ಯವಾಗಿ ಭೂಲೋಕದಲ್ಲಿದ್ದ ಧರ್ಮವು, ಈ ಇಂದ್ರಲೋಕಕ್ಕೆ ಬಂದು ಇಲ್ಲಿನ ಅಧರ್ಮಗಳನ್ನೆಲ್ಲ ನಾಶಮಾಡುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಪ್ರಯತ್ನಿಸಿ ಇರುವುದರಿಂದ, ಈ ಅತಿಶಯವಾದ ಕಾರ್ಯಗಳು ನಡೆದಿರುವುವು; ಆದರೆ ಈ ಕೃತ್ಯಗಳನ್ನು ಅನಾಹುತಗಳೆಂದು ಹೇಳಕೂಡದು; ಏಕೆಂದರೆ, ಈ ರಾಜನೇ ಮುಂತಾದವರ ಕಾರ್ಯಗಳೆಲ್ಲವೂ ಸ್ವಧರ್ಮ ಪಾರಮಿತತ್ವಗಳನ್ನು ಸೂಚಿಸುವುವು ; ಆದುದರಿಂದ ಈ ಪ್ರಾಣಾರ್ಪಣಗಳನ್ನು ಆತ್ಮಹತ್ಯಾ ದೋಷವೆಂದು ಯೋಚಿಸಕೂಡದು; ಏಕೆಂದರೆ, ಇಂತಹ ಧರ್ಮಸ್ಥೈರ್ಯವಿರುವ ಮಹಾತ್ಮರ ಮೂಲಕವೇ ಧರ್ಮವು ಉಜ್ಜೀವಿಸತಕ್ಕುದು; ಆದಕಾರಣ ಇವರುಗಳಲ್ಲಿ ದೋಷವನ್ನು ಎಣಿಸಕೂಡದು." ಎಂದು ಸಿದ್ಧಾಂತ ಮಾಡಿಕೊಂಡ ಬಳಿಕ ಸಭಿಕರನ್ನು ಕುರಿತು:—"ಈ ಪುರೋಹಿತ ಸ್ತ್ರೀಲಕ್ಷಣಜ್ಞರ ಉದ್ದೇಶವು ಧರ್ಮಸಮ್ಮತವಾಗಿ ಇರುವುದರಿಂದ ಅವರು ಎಂದಿಗೂ ದೋಷಿಗಳಲ್ಲ; ಮತ್ತು ಸ್ವಾಮಿಹಿತಾರ್ಥಕ್ಕಾಗಿಯೇ ತಾವೂ ಪ್ರಾಣಗಳನ್ನು ಅರ್ಪಿಸಿರುವುದರಿಂದ ಅವರನ್ನು ಮಹಾತ್ಮರೆಂದೇ ಹೇಳಬೇಕು." ಎಂದು ಸಿದ್ಧಾಂತವನ್ನು ಹೇಳಿದನು.

ಇದನ್ನು ಕೇಳಿದೊಡನೆಯೇ ಶುಕ್ರನು ನಿರಾಶನಾಗಿ:—"ಬ್ರಹ್ಮ

ದೇವನೇ ! ಉನ್ಮಾದಿನಿಯಲ್ಲಿಯೂ ಅಭಿಸಾರಗನೇ ಮುಂತಾದವರಲ್ಲಿಯೂ ದೋಷಗಳನ್ನಾರೋಪಿಸೋಣವೆಂದಿದ್ದೆನು; ಆದರೆ ನನ್ನ ಮಿತ್ರನಾದ ಬೃಹಸ್ಪತಿಯ ಅಭಿಪ್ರಾಯದಂತೆ ‘ಉದ್ದೇಶವೇ ಮುಖ್ಯವಾದುದು’ ಎಂಬ ಪಂಗ್ತಿಯನ್ನೇ ನೀನೂ ಪ್ರಬಲಪ್ರಮಾಣವನ್ನಾಗಿ ಅಂಗೀಕರಿಸಿರುವುದರಿಂದ, ಬಾಹ್ಯಕರ್ಮಗಳ ಆಧಾರದ ಮೇಲೆ ಪ್ರಸಂಗಮಾಡುವುದರಿಂದ ಪ್ರಯೋಜನವೇನು ?'' ಎಂದು ಖಿನ್ನನಾಗಿ ತನ್ನ ಆಸನದಲ್ಲಿ ಮೌನವಾಗಿ ಕುಳಿತುಕೊಂಡನು.

ಬಳಿಕ ಬ್ರಹ್ಮದೇವನು ಸಂತುಷ್ಟನಾಗಿ ಸಭಿಕರನ್ನು ಕುರಿತು:- ‘‘ಎಲೈ ದೇವತೆಗಳಿರಾ ! ಇವರೆಲ್ಲರೂ ನಿರ್ದೋಷಿಗಳು; ಮಹಾಪುಣ್ಯವಂತರು.'' ಎಂದು ಹೇಳಿದ ಬಳಿಕ ದೇವಸೇನನೇ ಮುಂತಾದವರನ್ನು ಕುರಿತು:—‘‘ನಿಮನಿಮಗೆ ಯಾವ ಯಾವ ವರವು ಬೇಕೊ ಅದನ್ನು ನೀವು ಈಗ ನನ್ನಿಂದ ಪಡೆಯಬಹುದು.'' ಎಂದು ಹೇಳಿದನು.

ಇದನ್ನು ಕೇಳಿದ ಕುರುಬನು ತಾನು ಮೊದಲೆದ್ದು ನಿಂತು ಕೈಮುಗಿದುಕೊಂಡು:—ಬ್ರಹ್ಮದೇವನೇ ! ನಾನು ಮರ್ತ್ಯಲೋಕದಲ್ಲಿ ನಮ್ಮ ಮಹಾರಾಜನ ರಾಷ್ಟ್ರದ ಪ್ರಜೆಯಾಗಿಯೂ, ರಾಜಭಕ್ತಿನಿರತನಾಗಿಯೂ, ರಾಜಕಾರ್ಯಕ್ಕಾಗಿ ತನು ಧನ ಪ್ರಾಣಗಳನ್ನು ಹಿಂದೆಗೆಯದೆ ಅರ್ಪಿಸುವ ಸತ್ಪ್ರಜಾಸಂಪತ್ತಿಯುಳ್ಳವನಾಗಿಯೂ ಎಂತಿದ್ದೆನೋ, ಅದರಂತೆಯೇ, ಈಗಲೂ ಮುಂದಿನ ಜನ್ಮಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಆಗುವಂತೆ ನನಗೆ ವರವನ್ನು ಅನುಗ್ರಹಿಸಬೇಕೆಂದು ಬೇಡುವೆನು.'' ಎಂದು ಪ್ರಾರ್ಥಿಸಿದನು.

ಇವನಂತೆಯೇ ಆ ದ್ವಿಜರಿಬ್ಬರೂ ಎದ್ದು ನಿಂತು ವಂದಿಸಿ:— ‘‘ಪಿತಾಮಹನೇ ! ಮರ್ತ್ಯಲೋಕದಲ್ಲಿ ಧರ್ಮಪ್ರಿಯನಾದ ನಮ್ಮ ಮಹಾರಾಜನ ಆಪ್ತಮನ್ತ್ರಿಗಳಾಗಿಯೂ, ಅವನ ಮತ್ತು ಅವನ ಪ್ರಜೆಗಳ ಹಿತವನ್ನೇ ಬಯಸುವವರಾಗಿಯೂ, ಎಂತಿದ್ದೆವೋ ಅದರಂತೆಯೇ,

ಈ ಲೋಕದಲ್ಲಿಯೂ ಮುಂದಿನ ಭವಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಆಗುವಂತೆ ವರವನ್ನು ನಮಗೆ ಕರುಣಿಸುವನಾಗು.'' ಎಂದು ಪ್ರಾರ್ಥಿಸಿದರು.

ಬಳಿಕ ಕಿರೀಟವತ್ಸನೂ ಅವನ ಭಾರ್ಯೆಯಾದ ಇಂದುಮತಿಯೂ ಎದ್ದು ನಿಂತು ದೈನ್ಯದಿಂದ:—“ಪರಮೇಷ್ಠಿಯೇ! ನಾವು ಭೂಲೋಕದಲ್ಲಿ ಸಮ್ರ ಪ್ರಜೇಶ್ವರನ ಪುರನಿವಾಸಿಗಳಾಗಿಯೂ ರಾಜಯೋಗ್ಯಳಾದ ಕನ್ಯೆಯನ್ನು ಪಡೆದವರಾಗಿಯೂ ಎಂತಿದ್ದೆವೋ ಅದರಂತೆಯೇ, ಇಲ್ಲಿಯೂ ಮುಂದಿನ ಭವಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಆಗುವಂತೆ ವರವನ್ನು ಅನುಗ್ರಹಿಸುವನಾಗು.'' ಎಂದು ಬೇಡಿದರು.

ಅನಂತರ ಅಭಿಪಾರಗನು ಶೌರ್ಯವನ್ನು ವ್ಯಕ್ತಗೊಳಿಸುತ್ತ ಎದ್ದು ನಿಂತು ವಿನಯದಿಂದ:—“ಕಮಲಾಸನನೇ! ನಾನು ಮನುಷ್ಯಲೋಕದಲ್ಲಿ ನನ್ನೊಡೆಯನ ಆಪ್ತಸೇವಕನಾಗಿಯೂ, ಸ್ವಾಮಿಕಾರ್ಯಕ್ಕಾಗಿ ತನು ಧನ ಮನ ಪ್ರಾಣಗಳನ್ನಾದರೂ ಅರ್ಪಿಸಲು ಪ್ರಮೋದಗೊಳ್ಳುವ ಭೃತ್ಯನಾಗಿಯೂ, ಮಹಾರಾಜನನ್ನು ಅಗಲಿ ಒಂದು ಕ್ಷಣವೂ ಜೀವಿಸತಕ್ಕವನಲ್ಲವಾಗಿಯೂ, ಎಂತಿದ್ದೆನೊ ಅದರಂತೆಯೇ, ಇಲ್ಲಿಯೂ ಮುಂದಿನ ಜನ್ಮಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಉಂಟಾಗುವಂತೆ ನನಗೆ ವರವನ್ನು ಕರುಣಿಸು.'' ಎಂದು ಬೇಡಿದನು.

ಬಳಿಕ ಉನ್ಮಾದಯನ್ತಿಯು ಎದ್ದು ನಿಂತು ದುಃಖಾಶ್ರುಗಳನ್ನು ಸುರಿಸುತ್ತ ಲಜ್ಜೆಯಿಂದ ತಲೆಯನ್ನು ಬಗ್ಗಿಸಿ ಗದ್ಗದಸ್ವರದಿಂದ:—“ವಾಣೀಶನೆ! ಜನ್ಮಕ್ರಮವನ್ನು ದಾಟುವವರೆಗೂ ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಜನ್ಮದಲ್ಲಿಯೂ ಈ ಮಹಾರಾಜನ ಪತ್ನಿಯಾಗಿರಬೇಕೆಂಬ ಸಂಕಲ್ಪವು ಮನದಲ್ಲಿ ನೆಲೆಗೊಂಡಿರುವುದು; ನಾನು ಮರ್ತ್ಯಲೋಕದಲ್ಲಿ ನನ್ನ ವಲ್ಲಭನ ಅಂಗಸುಖವನ್ನು ಪಡೆಯುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಬಗೆಬಗೆಯಾದ ಕಷ್ಟಗಳನ್ನೆಲ್ಲ ಅನುಭವಿಸಿದೆನು; ಆದರೂ ನನ್ನ ದುರದೃಷ್ಟ ದೋಷದಿಂದಲೋ ಅಥವಾ ಆಗ್ಗ ಪತಿಸೇವೆಯ ಭಾಗ್ಯವು ನನಗಿಲ್ಲದುದರಿಂದಲೋ.

ನನ್ನ ಮನೋವಲ್ಲಭನು ನನ್ನನ್ನು ಧಿಕ್ಕರಿಸಲು, ಅವನಿಗಾಗಿ ಕೊನೆಗೆ ಪ್ರಾಣಗಳನ್ನೇ ಅರ್ಪಿಸಿದೆನು; ಈಗಲಾದರೂ ನನ್ನ ಮೇಲೆ ನನ್ನ ಪತಿಗೆ ಕರುಣೆಯುಂಟಾಗಿ ನನ್ನನ್ನು ಪತ್ನಿಯನ್ನಾಗಿ ಸ್ವೀಕರಿಸುವಂತೆ ವರವನ್ನು ಕರುಣಿಸಿ ಕಾಪಾಡಬೇಕೆಂದು ಬೇಡುವೆನು.'' ಎಂದು ಕಣ್ಣೀರನ್ನು ತೊಡೆದುಕೊಂಡು ನಮಸ್ಕರಿಸಿದಳು.

ಬಳಿಕ ಬ್ರಹ್ಮದೇವನು ಕಾರುಣ್ಯದಿಂದ ಉನ್ಮಾದಯಸ್ತ್ರೀಯನ್ನು ಕುರಿತು:—''ಎಲೆ ಮಗಳೆ ! ದುಃಖಿಸದಿರು; ನೀವುಗಳು ಸಾಮಾನ್ಯ ಮರ್ತ್ಯರಲ್ಲ; ಲೋಕೋದ್ಧರಣಾರ್ಥವಾಗಿ, ಆ ಧರ್ಮವು ನಿಮ್ಮನ್ನು ತನ್ನ ಸಾಧನವನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಿಕೊಂಡು ಈ ಅತ್ಯತಿಶಯವಾದ ಕಾರ್ಯಗಳನ್ನು ಮಾಡಿಸಿರುವುದು; ನಿನ್ನ ಕೋರಿಕೆಯೂ ಉಳಿದವರ ಕೋರಿಕೆಗಳೂ ಇಲ್ಲಿಯೂ ಮುಂದಕ್ಕೂ ನೆರವೇರುವುವು; ಚಿಂತಿಸದಿರು.'' ಎಂದು ವರಗಳನ್ನು ಪಾಲಿಸಿದ ಬಳಿಕ, ದೇವಸೇನ ಮಹಾರಾಜನು ಯಾವ ವರವನ್ನೂ ಬೇಡದೆ ತನ್ನಾಸನದಲ್ಲಿಯೇ ಕುಳಿತಿರುವುದನ್ನು ನೋಡಿ, ಪರಮಾಶ್ಚರ್ಯದಿಂದ ಅವನನ್ನು ಕುರಿತು:—''ಎಲೈ ಮಹಾರಾಜನೇ ! ಯಾವ ವರವನ್ನೂ ಬೇಡದೆ ಇದೇಕೆ ಸುಮ್ಮನೆ ಕುಳಿತಿರುವೆ ? ನಿನ್ನ ಧರ್ಮಪ್ರಭಾವದಿಂದ ಈ ಇಂದ್ರಪಟ್ಟವು ನಿನ್ನದಾಗಿಯೇ ಇರುವುದು; ಹೀಗಿರುವಲ್ಲಿ ಇನ್ನಾವ ವರವನ್ನು ಪಡೆಯಲು ಇಚ್ಛಿಸುವೆ ? '' ಎಂದು ಕೇಳಿದನು.

ಇದನ್ನು ಕೇಳಿದ ದೇವಸೇನನು ಎದ್ದು ನಿಂತು ಗಾಂಭೀರ್ಯದಿಂದ:—''ಪಿತಾಮಹನೇ!

[೯೦ ತಾ:—''ನೀನು ಹೇಳಿದ ಈ ದೇವೇಂದ್ರನ ಸಂಪದವು, ಬಹು ಪ್ರಯತ್ನದಿಂದ ಲಭಿಸತಕ್ಕುದಾಗಿ ಇರುವುದರಿಂದಲೂ, ಆ ರೀತಿ

ಪ್ರಯತ್ನಲಭ್ಯಾ ಯದಯತ್ನನಾಶಿನೀ ನ ತೃಪ್ತಿಸೌಖ್ಯಾಯ ಕುತಃ ಪ್ರಶಾಂತಯೇ
ಭವಾಶ್ರಯಾ ಸಂಪದತೋ ನ ಕಾಮಯೇ ಸುರೇಂದ್ರಲಕ್ಷ್ಮೀಮಪಿ ಕಿಮ್ಮುತೇತರಾಮ್ ||

ಪಡೆದರೂ ಪ್ರಯತ್ನವನ್ನು ಅಪೇಕ್ಷಿಸದೆ ತಾನಾಗಿಯೇ ನಶಿಸಿ ಹೋಗ ತಕ್ಕುದಾಗಿ ಇರುವುದರಿಂದಲೂ, ಇಷ್ಟೇ ಅಲ್ಲದೆ ಅದು ಜನ್ಮಕ್ರಮಕ್ಕೆ ಒಳಪಟ್ಟಿರುವುದರಿಂದಲೂ ಸಹ ನಾನು ಅದನ್ನೇ ಬಯಸದೇ ಇರುವಲ್ಲಿ ಇನ್ನು ಉಳಿದ ವರಗಳಿಂದ ನನಗೆ ಏನು ಪ್ರಯೋಜನ ? ”]

ಆದರೆ ನನ್ನ ಮನೋಗತವನ್ನು ಹೇಳುವೆನು ಕೇಳು: —

[೯೧. ತಾ:—“ತೀವ್ರತರವಾದ ವ್ಯಸನಕ್ಕೂ ಶ್ರಮಕ್ಕೂ ಒಳಗಾಗಿ ಸಂಕಟಪಡುವ ಪ್ರಾಣಿವರ್ಗದ ದುಃಖವನ್ನು ಕಣ್ಣುಗಳಿಂದ ನೋಡಿಯೂ ಅದನ್ನು ಉಪೇಕ್ಷಿಸಿ, ನಾನೊಬ್ಬನು ಮಾತ್ರ ಸುಖವನ್ನು ಪಡೆದಲ್ಲಿ ಅದರಿಂದ ನನ್ನ ಮನಸ್ಸಿಗೆ ತೃಪ್ತಿ ಎಂದಿಗೂ ಉಂಟಾಗುವುದಿಲ್ಲವು. (೯೨) ಆದರೆ, (ನಾನೀಗ ಆಚರಿಸಿರುವ ಧರ್ಮದ) ಪುಣ್ಯದಿಂದ (ಮುಂದಕ್ಕೆ) ಸರ್ವಜ್ಞತ್ವವನ್ನು ಪಡೆದು, ಪ್ರಾಣಿವರ್ಗಕ್ಕೆ ಶತ್ರುಗಳಾದ (ಅರಿಷಡ್ವರ್ಗವೆಂಬ) ದೋಷಗಳನ್ನು ಜಯಿಸಿ, ಮುಪ್ಪು ರೋಗ ಮೃತ್ಯುಗಳೆಂಬ ಘೋರವಾದ ಅಲೆಗಳಿಂದ ಭೀಕರವಾದ ಸಂಸಾರವೆಂಬ ಸಮುದ್ರದಲ್ಲಿ ಸಿಲುಕಿರುವ ಪ್ರಾಣಿವರ್ಗವನ್ನು (ಜ್ಞಾನವೆಂಬ ದೋಣಿಯ ಮೂಲಕ) ದಡವನ್ನು ಸೇರಿಸುವ (ಬುದ್ಧ) ನಾಗುವೆನು. ”]

ಇದನ್ನು ಕೇಳಿದ ಬ್ರಹ್ಮದೇವನು ಪರಮವಿಸ್ಮಿತನಾಗಿ:— “ಮಹಾರಾಜನೇ ! ನೀನು ಬಯಸುವ ವರವನ್ನು ಪೂರ್ತಿಗೊಳಿಸುವುದಕ್ಕೆ ನನಗೇ ಶಕ್ತಿಯಿಲ್ಲವು ; ದೇವತೆಗಳೆಲ್ಲರಿಗೂ ಪಿತಾಮಹನಾದ ನನಗೇ ಅಂತಹ ಸಂಕಲ್ಪವು ಸಿದ್ಧಿಸದೇ ಇರುವಲ್ಲಿ ಅದನ್ನು, ನೀನು

ನಚಾತ್ಮದುಃಖಕ್ಷಯಮಾತ್ರಕೇಣ ಮೇ ಪ್ರಯಾತಿ ಸಂತೋಷಪಥೇನ ಮಾನಸಮ್ ||
ಅಮೂನನಾಥಾನಭಿವೀಕ್ಷ್ಯ ದೇಹಿನಃ ಪ್ರಸಕ್ತತೀವ್ರವ್ಯಸನಶ್ರಮಾತುರಾನ್ ||೯೧||
ಅನೇನ ಪುಣ್ಯೇನ ತು ಸರ್ವದರ್ಶಿತಾಮವಾಪ್ಯ ನಿರ್ಜಿತ್ಯ ಚ ದೋಷವಿದ್ವಿಷಃ |
ಜರಾರುಜಾಮೃತ್ಯುಮಹೋರ್ಮಿಸಂಕುಲಾತ್ಸಮುದ್ಧರೇಯಂ ಭವಸಾಗರಾಜ್ಜಗತ್ ||

ಪಡೆಯುವ ಬಗೆ ಹೇಗೆ?'' ಎಂದು ಕೇಳಲು ದೇವಸೇನ ಮಹಾರಾಜನು, ಗಾಂಭೀರ್ಯದಿಂದ:—''ಪದ್ಮಜನೇ ! ಅಂತಹ ಪದವಿಯನ್ನು ಅತಿ ಸುಲಭವಾಗಿ ಪಡೆಯಬಹುದು. ಹೇಗೆಂದರೆ—

[೯೩. ತಾ:—ಪ್ರಾಣಿಯಾದವನು ಬಯಸುವುದು ಅನರ್ಘ್ಯವಾದ ಐಶ್ವರ್ಯವೇ ಆಗಲಿ, ಅಥವಾ ಇತರರಮೇಲೆ ಆಜ್ಞೆಮಾಡುವ ಅಧಿಕಾರವೇ ಆಗಲಿ, ಅಥವಾ ದೇವಲೋಕದ ಸಂಪದವೇ ಆಗಲಿ, ಅಥವಾ ನಿನ್ನ ಬ್ರಹ್ಮಲೋಕದ ಒಡೆತನವೇ ಆಗಲಿ—ಅವವುಗಳೆಲ್ಲವನ್ನೂ ಧರ್ಮದ ಸಹಾಯದಿಂದ ಪಡೆಯಬಹುದು ; ಈ ರಹಸ್ಯವನ್ನು ನಾನು ಅರಿತಿರುವುದರಿಂದ ಮುಂದೆ ಆ ಧರ್ಮರಾಜ್ಯವನ್ನೇ ಪಡೆಯುವೆನು '']

ಎಂದು ಹೇಳಿದ ಪ್ರಣಿಧಿಯನ್ನು ಕೇಳಿದ ಬ್ರಹ್ಮನು, ಆಶ್ಚರ್ಯಮಗ್ನನಾಗಿ ತನ್ನಲ್ಲಿ ತಾನೇ:—''ಆಃ ! ಈತನು ಬೋಧಿಸತ್ವಾಂಶಸಂಭೂತನೇ ಆಗಿರಬೇಕು ; ಈತನ ಸಂಕಲ್ಪವನ್ನು ನೋಡಿದರೆ ಇವನು ಸರ್ವೇಶ್ವರತ್ವವನ್ನು ಕ್ಷಿಪ್ರದಲ್ಲಿಯೇ ಹೊಂದುವಂತೆ ತೋರುವುದು ; ನಾನಿನ್ನು ಉಚ್ಚಾಸನದಲ್ಲಿ ಕುಳಿತಿರುವುದು ಯುಕ್ತವಲ್ಲ '' ಎಂದು ತಾನು ಕುಳಿತಿದ್ದ ಆಸನದಿಂದ ಕೆಳಕ್ಕಿಳಿದು ಬರಲು, ಇದನ್ನು ನೋಡಿದ ಸಮಸ್ತ ದೇವತೆಗಳೂ ತಮ್ಮ ಆಸನಗಳಿಂದ ಮೇಲಕ್ಕೆ ಎದ್ದು ನಿಂತರು. ತರುವಾಯ ಬ್ರಹ್ಮನು, ಮಹಾರಾಜರೂಪನಾದ ಬೋಧಿಸತ್ವನಿಗೆ ವಂದಿಸಿದ ಬಳಿಕ ಕೈಮುಗಿದುಕೊಂಡು ಭಕ್ತಿವಶದಿಂದ—

[ಗದ್ಯಮ್|| ತಾ:—''ಮಹಾ ಜ್ಞಾನಿಯಾಗಿಯೂ, ಸರ್ವ

ಶ್ಲೋ|| ವಿಭವಸಮುದಯಂ ವಾ ದೀಪ್ತಮಾಜ್ಞಾಗುಣಂ ವಾ
ತ್ರಿದಶಪುರವಿಭೂತಿಂ ಬ್ರಹ್ಮಲೋಕೇಶತಂ ವಾ ||
ಯದಭಿಲಷತಿ ಸರ್ವಂ ತತ್ತದಾಪ್ನೋತಿ ಧರ್ಮಾ-
ದಿತಿ ಪರಿಗಣಿತಾರ್ಥೋ ಧರ್ಮರಾಜ್ಯಂ ಭಜಾಮಿ ||೯೩||

ಪ್ರಾಣಿಗಳಿಗೂ ರಕ್ಷಕನಾಗಿಯೂ, ಅತಿ ಶ್ರೇಷ್ಠವಾದ ಕಾರುಣ್ಯವುಳ್ಳವನಾಗಿಯೂ, ಅಚಿಂತ್ಯವಾದ ಮಹಿಮೆಯುಳ್ಳವನಾಗಿಯೂ, ಸಮಸ್ತ ಪ್ರಾಣಿವರ್ಗವನ್ನೂ ರಕ್ಷಿಸುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಸಂಕಲ್ಪಗೊಂಡಿರುವ ಬೋಧಿಸತ್ವನಾಗಿಯೂ, ಮಹಾ ಸತ್ವನಾಗಿಯೂ ಇರುವ ಮಹಾತ್ಮನೆ ! ನಿನಗೆ ಸರ್ವ ಪ್ರಕಾರಗಳಿಂದಲೂ ನಮಸ್ಕಾರವು. ”|

ಎಂದು ಸ್ತುತಿಸಿದ ಬಳಿಕ ಪುನಃ:—“ ಎಲೈ ಮಹಾತ್ಮನೇ! ನಾನು ನಿನ್ನ ಪರಿವಾರದವರಿಗೆಲ್ಲ ವರವನ್ನು ಕೊಟ್ಟೆನು: ಈಗ ನನಗೊಂದು ವರವನ್ನು ನೀನು ಕರುಣಿಸುವವನಾಗು. ” ಎಂದು ಬ್ರಹ್ಮದೇವನು ಪ್ರಾರ್ಥಿಸಲು, ದೇವಸೇನಾನಾಯಕನಾದ ಬೋಧಿಸತ್ವನು ಗಾಂಭೀರ್ಯದಿಂದ;—“ ಅದೇನು ಕೇಳು ! ” ಎಂದು ಹೇಳಲು ಬ್ರಹ್ಮನು ಕೈಮುಗಿದುಕೊಂಡು ದೈನ್ಯದಿಂದ:—“ ನಿನ್ನ ಪರಿವಾರದವರಾದ ಈ ಕುರುಬನೇ ಮುಂತಾದವರು ನನ್ನಲ್ಲಿ ಬೇಡಿದ ವರಗಳನ್ನೆಲ್ಲ ಕೊಡುವುದಾಗಿ ವಾಗ್ದಾನ ಮಾಡಿದೆನು. ಆ ವರಗಳನ್ನು ನೀನು ಅನುಮೋದಿಸಿ ನನ್ನನ್ನು ಸಂತುಷ್ಟನನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಬೇಕೆಂದು ಬೇಡುವೆನು. ” ಎಂದು ವಿನಯದಿಂದ ಪ್ರಾರ್ಥಿಸಲು ಬೋಧಿಸತ್ವನು:—“ ಒಳ್ಳೆಯದು ! ಹಾಗೆಯೇ ಆಗಲಿ. ” ಎಂದು ಬ್ರಹ್ಮನ ಕೋರಿಕೆಯನ್ನು ಸಫಲಗೊಳಿಸುವುದಾಗಿ ವಾಗ್ದಾನಮಾಡಿದನು.

ಬಳಿಕ ಬ್ರಹ್ಮದೇವನು ತೃಪ್ತನಾಗಿ, ಇಂದ್ರನೇ ಮೊದಲಾದವರನ್ನು ಕುರಿತು ತವಕದಿಂದ:—ಎಲೈ ದಿಕ್ಪಾಲರಿರಾ! ಧರ್ಮಪ್ರಿಯನಾದ ಈ ಮಹಾತ್ಮನಿಗೆ ಈ ದೇವಲೋಕದ ಅಧಿಪತ್ಯವನ್ನು ವಹಿಸಿ, ಈ ಮಹಾ ಪತಿವ್ರತೆಯಾದ ಉನ್ಮಾದಯಂತಿಯನ್ನು ಅವನ ಪತ್ನಿಯನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಿ, ವಿವಾಹವನ್ನು ನೆರವೇರಿಸೋಣ. ” ಎಂದು ಹೇಳಿದನು.

ಗದ್ಯಮ್ ॥ ಸರ್ವಥಾ ನಮೋಽಸ್ತು ಮಹಾಭಾಗಾಯ ಸರ್ವಭೂತಶರಣ್ಯಾಯಾತಿವಿಪುಲಕಾರುಣ್ಯಾಯಾಪ್ರಮೇಯಸತ್ವಾಯ ಭೂತಾರ್ಥಬೋಧಿಸತ್ವಾಯ ಮಹಾಸತ್ವಾಯ ॥

ಇದನ್ನು ಕೇಳಿದ ಶಕ್ರನು, ಶುಕ್ರಾದಿಗಳ ಮುಖವನ್ನು ನೋಡಿ ಖಿನ್ನನಾದನು. ಇದನ್ನು ನೋಡಿದ ಬೃಹಸ್ಪತಿಯು ವಿನಯದಿಂದ:- "ಸಹಸ್ರಾಕ್ಷನೇ ! ಈಗಲೂ ನಿನ್ನ ಅಸೂಯೆಯನ್ನು ಬಿಡುವುದಿಲ್ಲವಲ್ಲ; ಅರ್ಹರಾದವರಿಗೆ ತಕ್ಕಂತೆ ಮರ್ಯಾದೆ ಮಾಡಬೇಕೆಂದು ನಾನು ಆಗಲೇ ನಿನ್ನಲ್ಲಿ ಸೂಚಿಸಿದೆನು; ಅದರಂತೆಯೇ ಇನ್ನು ತಡ ಮಾಡದೆ ಪಟ್ಟಾಭಿಷೇಕವನ್ನು ಆಚರಿಸಲು ಸಿದ್ಧನಾಗು." ಎಂದು ಹೇಳಲು ಶಚೀದೇವಿಯು ತನ್ನ ವಲ್ಲಭನ ಮುಖವನ್ನು ನೋಡಿ:— "ದೇವ ! ಮಹಾತ್ಮನಾದ ಈ ಬೋಧಿಸತ್ವನು ಹೇಳಿದಂತೆ ಇಂದ್ರ ಪಟ್ಟವು ನಮಗೆ ಶಾಶ್ವತವಲ್ಲ. ಪಟ್ಟಾಭಿಷೇಕವನ್ನು ಪ್ರೀತಿಪುರಸ್ಸರವಾಗಿ ನಾವೇ ಮಾಡೋಣ." ಎಂದು ಗಂಡನನ್ನು ಸಮಾಧಾನಪಡಿಸಿದಳು.

ಬಳಿಕ ದೇವೇಂದ್ರನು ಈರೀತಿ ತನ್ನಲ್ಲಿ ತಾನೇ ಚಿಂತೆಯಿಂದ:— ಆಹಾ! ನಾನೇನು ಮಾಡಲಿ ? ಈ ರಾಜನ ಧರ್ಮಪ್ರಭಾವವು ಬ್ರಹ್ಮದೇವನನ್ನೇ ಅವನ ದಾಸನನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಿರುವುದರಿಂದ, ನಾನೀಗ ಅಸೂಯೆ ಪಟ್ಟರೆ ಏನು ಪ್ರಯೋಜನ ? ಒಳ್ಳೆಯದು ! ಮರ್ಯಾದೆಯಿಂದ ನಾನೇ ದೇವರಾಜ್ಯಾಧಿಪತ್ಯವನ್ನು ಅರ್ಪಿಸಿ ಸ್ವಗೌರವವನ್ನು ಕಾಪಾಡಿಕೊಳ್ಳುವೆನು" ಎಂದು ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ನಿಶ್ಚಯಿಸಿಕೊಂಡು, ಬಳಿಕ:—"ಎಲೈ ದಿಕ್ಪಾಲರುಗಳಿರಾ ! ಪೂಜಾದ್ರವ್ಯಗಳೊಡನೆ ಸಿದ್ಧರಾಗಿರಿ ; ಈ ಮಹಾತ್ಮನಿಗೆ ವಿವಾಹವನ್ನೂ ದೇವರಾಜ್ಯಾಭಿಷೇಕವನ್ನೂ ಮಾಡೋಣ." ಎಂದು ಹೇಳಿದ ಬಳಿಕ ದೂತನನ್ನು ಕುರಿತು "ಈ ಕ್ಷಣವೇ ಯಮನನ್ನು ಇಲ್ಲಿಗೆ ಬರಹೇಳು" ಎಂದು ಹೇಳಲು ದೂತನು ಅದರಂತೆಯೇ ಯಮನನ್ನು ಕರೆದುಕೊಂಡು ಬಂದನು.

——o——

ನಾಲ್ಕನೆಯ ಸಂಧಿ.

Right will be crowned with success.

ಧರ್ಮಾಭಿಷೇಕ.

ಬಳಿಕ ಯಮನು ಅಲ್ಲಿಗೆ ಬಂದು ಆ ಸಭೆಯನ್ನು ನೋಡಿ, ತನ್ನಲ್ಲಿ ತಾನೇ ಆಶ್ಚರ್ಯದಿಂದ:—“ಇದೇನೀಪ್ರಮಾದವು! ಬ್ರಹ್ಮ ದೇವನು ತನ್ನ ಆಸನವನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಈ ನರಾಧಮನ ಬಳಿ ಕೈ ಮುಗಿದು ಕೊಂಡು ನಿಂತಿರುವನು? ನಮ್ಮ ದೇವಲೋಕಕ್ಕೇ ಇದು ಅವಮಾನ ಕರವಲ್ಲವೆ? ಎಂದು ಮಾತನಾಡಿಕೊಂಡ ಬಳಿಕ ಇಂದ್ರನನ್ನು ಕುರಿತು ಕೋಪೋಲ್ಬಣದಿಂದ:—“ಸಹಸ್ರಾಕ್ಷನೇ! ನಿನ್ನ ಅಪ್ಪಣೆ ಯಂತೆ ಅಧರ್ಮಿಗಳಾದ ಭೂಲೋಕದ ಆ ಪಾಪಿ ರಾಜರನ್ನೆಲ್ಲ; ವಿಚಿತ್ರವಾಗಿ ಹಿಂಸಿಸಿದೆನು; ಅದನ್ನು ಸಹಿಸಲಾರದೆ ಅನೇಕ ವಿಧ ವಾದ ದೈನ್ಯಗಳಿಂದ ಹಿಂಸಿಸಬೇಡವೆಂದು ನನ್ನನ್ನು ಬೇಡಿದರು. ಆದರೂ ಅದನ್ನೆಲ್ಲ ಲಕ್ಷಿಸದೆ ನಿರ್ದಯನಾಗಿ ಅವರುಗಳನ್ನು ಮ ರ್ದನಮಾಡಿದೆನು! ಮತ್ತು—

[೯೪. ತಾ:—“ಕೆಲವರು ಕಾದ ಗರಗಸದಿಂದಲೂ ಕೆಲ ವರು ತೀಕ್ಷ್ಣವಾದ ಚೂರಿಗಳಿಂದಲೂ ಸೀಳಲ್ಪಡುತ್ತಿಹರು; ಮತ್ತೆ ಕೆಲವರು ತಮ್ಮ ತಲೆಗಳು ಸುತ್ತಿಗೆಯ ವೇಗವಾದ ಪೆಟ್ಟುಗಳಿಂದ ಹಿಟ್ಟಾಗುತ್ತಿರುವುದನ್ನು ಸಹಿಸಲಾರದೆ ಶೋಕಾತುರದಿಂದ ಕಿರಿಚಿ ಕೊಳ್ಳುವರು; ಇನ್ನು ಕೆಲವರ ದೇಹಗಳು ದೊಡ್ಡ ಶೂಲಗಳಿಂದ ಚುಚ್ಚಲ್ಪಟ್ಟು ಹೊಗೆಯಿಲ್ಲದ ಬೆಂಕಿಯ ಕೆಂಡಗಳಲ್ಲಿ ಬೇಯಿಸಲ್ಪ

ಪಾಟ್ಯನ್ತೇ ಕ್ರಕಚೈರ್ಜ್ವಲದ್ಭಿರಪರೇ ಕೇಚಿನ್ನಿಶಾತೈಃ ಕ್ಷುರೈಃ
ಕೇಚಿನ್ಮುದ್ಗರವೇಗಪಿಷ್ಟಶಿರಸಃ ಕೂಜನ್ತಿ ಶೋಕಾತುರಾಃ ||
ಪಚ್ಯನ್ತೇ ಪೃಥುಶೂಲಭಿನ್ನವಪುಷಃ ಕೇಚಿದ್ವಿಧೂಮೇ ಽ ನಲೇ |
ಪಾಯ್ಯನ್ತೇ ಜ್ವಲಿತಾಗ್ನಿವರ್ಣಮಪರೇ ಲೌಹಂ ರಸನ್ತೋ ರಸಮ್ ||೯೪||

ಡುತ್ತಿರುವುವು ; ಇನ್ನೂ ಕೆಲವರು ಉರಿಯುವ ಬೆಂಕಿಯಂತೆ ಕಾಣುವ ಲೋಹರಸವನ್ನು ಕುಡಿಸಲ್ಪಡುತ್ತ ಹಾಗೆಯೇ ಹಾಹಾ ಕಾರವನ್ನು ಮಾಡುತ್ತಿರುವರು. (೧೫) ಇಷ್ಟೇ ಅಲ್ಲದೆ ಇನ್ನು ಕೆಲವರ ದೇಹಗಳು, ಸಂಘಾತಪರ್ವತಗಳ ಮಧ್ಯದಲ್ಲಿ ಸಿಕ್ಕಿಸ ಲ್ಪಟ್ಟು, ಅವುಗಳ ಸಂಘಟ್ಟನದಿಂದ ಪುಡಿ ಪುಡಿಯಾಗುತ್ತಿರುವುವು ; ಇಂತಹ ಮಹತ್ತರವಾದ ದುಃಖಗಳಿಗೆ ಒಳಗಾಗಿದ್ದರೂ ಮರಣ ವನ್ನು ಹೊಂದದೆ ತಮ್ಮ ದುಷ್ಕರ್ಮದ ಪಾಪಶೇಷದ ಅವಧಿಯು ಮುಗಿಯುವ ವರೆಗೂ ಈ ರೀತಿಯೇ ಅನುಭವಿಸುವರು.'']

ಎಂದು ಹೇಳಿದ ನರಕಯಾತನೆಯ ವರ್ಣನೆಯನ್ನು ಕೇಳಿದ ಬೋಧಿಸತ್ವನು, ವಿಷಾದದಿಂದ:—''ಹಾ! ಕಷ್ಟ! ಕಷ್ಟ!!'' ಎಂದು ವ್ಯಸನಗೊಂಡು ಬಳಿಕ ಬ್ರಹ್ಮನನ್ನು ಕುರಿತು, ವಿಷಾದ ದಿಂದ:—''ಎಲೈ ಬ್ರಹ್ಮದೇವನೇ! ಸುಧರ್ಮಾಖ್ಯ ಸಭೆಯುಳ್ಳುದೆಂಬ ವಿಖ್ಯಾತಿಯನ್ನೂ, ಆನಂದ ಸ್ಥಾನವೆಂಬ ಪ್ರತೀತಿಯನ್ನೂ, ಪಡೆದಿರುವ ಈ ದೇವಲೋಕದಲ್ಲಿಯೂ, ಇಂತಹ ಕ್ರೌರ್ಯವು ಇರುವುದೆ? ಮರ್ತ್ಯರು ಅಪರಿಚಯದೋಷದಿಂದ ದೇವತೆಗಳಲ್ಲಿ ಇಲ್ಲದ ಗುಣಗಳನ್ನೆಲ್ಲ ಅನ್ಯಾ ಯವಾಗಿ ಆರೋಪಿಸುವರು ; ಇಲ್ಲಿನ ನಿಜಸ್ಥಿತಿಯನ್ನು ತಿಳಿದ ಬಳಿಕ ಮರ್ತ್ಯಲೋಕವನ್ನು ಧರ್ಮಭೂಮಿ ಯೆಂದು ಹೇಳಬೇಕಾಗುವುದೇ ಹೊರತು, ಈ ವಿವೇಕಶೂನ್ಯವಾದ ಸುರಲೋಕವನ್ನು ಹಾಗೆ ಹೇಳ ಲಾಗುವುದಿಲ್ಲ ; ಇಲ್ಲಿ ಸ್ವಕ್ಷೇಮವೂ, ಪರಹಿಂಸೆಯಲ್ಲಿ ಪ್ರತೋ ಷವೂ, ಪರಶ್ರೇಯಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಅಸೂಯೆಯೂ, ಭರಿತವಾಗಿರುವುದರಿಂದ

ಸಂಘಾತಪರ್ವತಸಮಾಗಮಪಿಷ್ಟದೇಹಾಃ |
ಕೇಚಿತ್ತದಾಕ್ರಮಣಚೂರ್ಣಿತಮೂರ್ತಯೋಽಪಿ
ದುಃಖೇ ಮಹತ್ಯವಿಕಲೇಽಪಿ ಚ ನೋ ಮ್ರಿಯನ್ತೇ |
ಯಾವತ್ಪರಿಕ್ಷಯಮುಪೈತಿ ನ ಕರ್ಮಪಾಪಮ್ ||೧೫||

ಇಲ್ಲಿನ ನಡತೆಯ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಶೋಕಿಸಬೇಕಾಗಿರುವುದು ; ಅದಲ್ಲದೆ ಅನೇಕ ರಾಜರೆಲ್ಲ ದುಃಖಪಡುತ್ತಿರುವಲ್ಲಿ ನಾನೊಬ್ಬನು ಈ ಆಧಿಪತ್ಯಸುಖವನ್ನು ಹೇಗೆತಾನೇ ಬಯಸುವೆನು ? ಅದಲ್ಲದೆ ದೋಷಿಗಳಾದವರು ದಂಡಿಸಿದಲ್ಲಿ ಗುಣಿಗಳಾಗುವರೆಂಬುದು ಶುದ್ಧ ಅವಿವೇಕವು ; ಇನ್ನೂ ಅವರು ದುಷ್ಟರಾಗುವರೇ ಹೊರತು, ಅದರಿಂದ ಉಭಯರಿಗೂ ಸುಖವುಂಟಾಗದೆ, ಕೊನೆಗೆ ಮಹಾಪ್ರಮಾದಗಳೇ ಉಂಟಾಗುವುವು ; ಏಕೆಂದರೆ, ಪ್ರಾಣಿಯು ಅಜ್ಞಾನವಶಾತ್ ಪಾಪಕಾರ್ಯಾಸಕ್ತನಾಗುವನು, ಅವನಿಗೆ ಜ್ಞಾನೋದಯವಾದರೆ, ಆ ಪಾಪಿಯೇ ಮಹಾ ಪುರುಷನಾಗುವನು ; ಅದರಲ್ಲಿಯೂ ಇಲ್ಲಿ ದುಃಖಪಡುತ್ತಿರುವವರು ರಾಜರಾಗಿ ಇರುವುದರಿಂದ ಅವರಿಗೆ ಧರ್ಮೋಪದೇಶವನ್ನು ಮಾಡಿ, ತದ್ದ್ವಾರಾ ಅವರ ಕಷ್ಟವನ್ನೂ ಅವರ ಅಜ್ಞಾನವನ್ನೂ ಪರಿಹರಿಸಿದಲ್ಲಿ, ಅವರೂ ಗುಣಿಗಳಾಗುವುದು ಮಾತ್ರವಲ್ಲದೆ, ನಾವು ತೋರುವ ಈ ಕಾರುಣ್ಯದಿಂದ ಅವರಲ್ಲಿ ಕೃತಜ್ಞತೆಯುಂಟಾಗಿ ಅವರು ನಮ್ಮ ಕಿಂಕರರಾಗಿ, ನಮ್ಮ ಕಾರ್ಯಗಳಿಗೆಲ್ಲ ಅವರೇ ಬದ್ಧಾದರರಾಗುವರು ; ಇದೇ ನಿಜವಾದ ಧರ್ಮಸೂಕ್ಷ್ಮವು ; ಇದಕಾರಣ ಈ ಕ್ಷಣವೇ ಅವರುಗಳನ್ನು ಬಂಧನದಿಂದ ಬಿಡಿಸಿ ಇಲ್ಲಿಗೆ ಮರ್ಯಾದಾಪುರಸ್ಸರವಾಗಿ ಕರೆತಂದ ಹೊರತು, ನಾನು ಈ ಆಧಿಪತ್ಯವನ್ನು ವಹಿಸುವುದಿಲ್ಲವು. ” ಎಂದು ಹೇಳಿ ದೇವೇಂದ್ರನ ಮುಖವನ್ನು ನೋಡಲು ; ಅವನು ಈ ಧರ್ಮಸೂಕ್ಷ್ಮದಿಂದ ಪ್ರಸನ್ನ ಚಿತ್ತನಾಗಿ, ಬೋಧಿಸತ್ವನಿಗೆ ಕೈಗಳನ್ನು ಮುಗಿದುಕೊಂಡು ಭಕ್ತಿವಶದಿಂದ—

[೯೬. ತಾ:— “ಎಲೈ ಮಹಾತ್ಮನೆ ! ನೀನೇ ನನಗೆ ಒಡೆಯ

ಶ್ಲೋ॥ ಶಾಸ್ತಾ ಗುರುಶ್ಚ ಮಮ ದೈವತಮೇವ ಚ ತ್ವಂ ।
ಮೂರ್ಧ್ನಾ ವಚಾಂಸ್ಯಹಮಮೂನಿ ತವಾರ್ಚಯಾಮಿ ॥

ನು ; ನನ್ನ ಗುರುವು ; ಮತ್ತು ನನ್ನ ಭಾಗದ ದೇವರು ; ನೀನು ಹೇಳಿದ ಮಾತುಗಳನ್ನು ಶಿರಸಾ ವಹಿಸಿ ಗೌರವಿಸುವೆನು ; ಈಗಲೇ (ನರಕದಲ್ಲಿರುವ) ಆ ರಾಜರನ್ನೆಲ್ಲ ಬಂಧನದಿಂದ ಬಿಟ್ಟುಬಿಡುವೆನು ; ಮತ್ತು ನೀನು ಹೇಗೆಹೇಗೆ ಹೇಳುವೆಯೋ, ಹಾಗೆ ಹಾಗೆಯೇ ಆಚರಿಸುವೆನು'']

ಎಂದು ಹೇಳಿದ ಬಳಿಕ ಯಮನನ್ನು ಕುರಿತು ಧೃಷ್ಟತೆಯಿಂದ—''ಎಲೈ ಯಮನೇ ! ನರಕದಲ್ಲಿರುವ ಪ್ರತಿಯೊಬ್ಬನನ್ನೂ ಈ ಕ್ಷಣವೇ ಇಲ್ಲಿಗೆ ಮರ್ಯಾದೆಯಿಂದ ಕರೆತಂದು ದಿವ್ಯಾಸನಗಳಲ್ಲಿ ಕುಳ್ಳಿರಿಸತಕ್ಕದು. '' ಎಂದು ಆಜ್ಞಾಪಿಸಿದನು.

ಬಳಿಕ ಯಮನು ಭೀತಿಯಿಂದ:—''ಹಾಗೆಯೇ ಆಗಲಿ.'' ಎಂದು ಹೋಗಿ ಅವರೆಲ್ಲರನ್ನೂ ಕರೆತಂದು ದಿವ್ಯಾಸನಗಳಲ್ಲಿ ಕುಳ್ಳಿರಿಸಿದನು.

ಅನಂತರ ಬ್ರಹ್ಮದೇವನು ಬೋಧಿಸತ್ವನನ್ನು ಕುರಿತು ದೈನ್ಯದಿಂದ:—''ಮಹಾತ್ಮನೇ ! ನಿನ್ನ ಧರ್ಮಪ್ರಭಾವದಿಂದ ಪಾಪಿಗಳೆಲ್ಲರೂ ಪುಣ್ಯವಂತರಾದರು ; ಇನ್ನು ಈ ಧರ್ಮಾಸನವನ್ನು ಅಲಂಕರಿಸುವನಾಗು.'' ಎಂದು ಪ್ರಾರ್ಥಿಸಿದನು.

ಬಳಿಕ ಬೋಧಿಸತ್ವನು ಗಾಂಭೀರ್ಯದಿಂದ:—''ಹಾಗೇ ಆಗಲಿ'' ಎಂದು ಸಿಂಹಾಸನವನ್ನು ಹತ್ತಿ ಕುಳಿತುಕೊಳ್ಳಲು ಸರ್ವರೂ ಜಯಘೋಷವನ್ನು ಮಾಡಿದರು.

ಅನಂತರ ಬೋಧಿಸತ್ವನು ಪ್ರಸನ್ನ ವದನನಾಗಿ, ದೇವೇಂದ್ರನನ್ನು ಕುರಿತು:—''ಎಲೈ ದೇವೇನ್ದ್ರನೇ ! ನಿನ್ನ ದೇವೇಶ್ವರತ್ವವು ನನಗೇನೂ ಬೇಕಾಗಿಲ್ಲ ; ಅದನ್ನು ನೀನೇ ಅನುಭವಿಸು ; ಇನ್ನು ಮೇಲೆಯಾದರೂ ಅಧರ್ಮಮೂಲವಾದ ಆತ್ಮಸ್ನೇಹವನ್ನೂ ಅಸೂಯೆಯನ್ನೂ ತ್ಯಜಿಸು ; ಮತ್ತು ಈ ವಿಷಯವನ್ನು ಚೆನ್ನಾಗಿ ಗಮನಿಸು:—

ಮುಂಚಾಮಿ ಚಾದ್ಯ ನಿಖಿಲಾನ್ನರಲೋಕಪಾಲಾ -
ನ್ಯನ್ಮಾಂ ಯಥಾ ವದಸಿ ತಚ್ಚ ತಥಾ ಕರಿಷ್ಯೇ ||೯೬||

೯೭. ತಾ:—“ ಎಲೈ ಇನ್ದ್ರನೇ ! ನೀನು ಇಲ್ಲಿ (ದೇವ ರಾಜ್ಯದಲ್ಲಿ) ರಥಿಕನಾಗಿರುವೆ : ಗುಣವಿಶಿಷ್ಟವಾದ ನಿನ್ನ ದೇಹವೇ ಆ ರಥವು ; ಸಾಧುಪುರುಷರನ್ನು ಸನ್ಮಾನಿಸುವಿಕೆಯೇ ನಿನ್ನ ಸಾರಥಿಯಾಗಿ ರಲಿ ; ವಿನಯವೆಂಬುದು ಅದರ ಅಚ್ಚಾಗಿಯೂ, ದಮೆಯೂ ದಾನ ವೂ ಅದರ ಚಕ್ರಗಳಾಗಿಯೂ ಆಗಲಿ ; ಪುಣ್ಯವನ್ನು ಆರ್ಜಿಸಬೇಕೆಂಬ ಕುತೂಹಲವೇ ಅದರ ಪಾರೇಮರಗಳಾಗಲಿ ! (೯೮) ನಿನ್ನ ಇನ್ದ್ರಿಯಗಳೆಂಬ ಕುದುರೆಗಳನ್ನು ಸ್ಮೃತಿಜ್ಞಾನವೆಂಬ ದಿವ್ಯವಾದ ಹಗ್ಗದಿಂದತಡೆದು ಹಿಡಿಯುವನಾಗು ; ಬುದ್ಧಿಯೆಂಬ ಚಾವಟಿಯನ್ನು ಧರಿಸಿ, ಶ್ರುತಿ (ವೇದ) ಎಂಬ ಆಯುಧಶಾಲೆಯಿಂದ ಮನ್ತ್ರಾಯುಧಗಳನ್ನು ಆರಿಸಿಕೊ; ಆತ್ಮಲಜ್ಜೆಯೇ ನಿನ್ನ ರಥದ ಉಪಸ್ಕರವಾಗಿಯೂ, ನಮ್ರತೆಯೇ ಮನೋಹರವಾದ ಅದರ ಧ್ವಜದಂಡವಾಗಿಯೂ, ಕ್ಷಮೆಯೇ ಅದರ ನೊಗವಾಗಿಯೂ ಆಗಲಿ; ಮತ್ತು ಧೈರ್ಯದಿಂದಲೂ ಗಾಂಭೀರ್ಯದಿಂದಲೂ ಸ್ಥಿರನಾಗಿದ್ದುದೇ ಆದರೆ ಈ (ರಾಜ್ಯ) ರಥವನ್ನು ಚಮತ್ಕಾರವಾಗಿ ನಡೆಸುವೆ ! (೯೯) ಅದಲ್ಲದೆ, ದುರ್ಭಾಷೆಗಳನ್ನು ನೀನು ತ್ಯಜಿಸಿದರೆ ರಥವನ್ನು ಚೀತ್ಕಾರವಿಲ್ಲದಂತೆ ಮಾಡುವೆ; ಆದರೆ ಇಂಪಾದ ಮಾತುಗಳುಳ್ಳವನಾದರೆ, ಅದರ ಶಬ್ದವು ಗಂಭೀರವಾಗಿಯೂ ಶ್ರಾವ್ಯವಾಗಿಯೂ ಆಗುವುದು; ನಿನ್ನ ಇನ್ದ್ರಿಯ ನಿರೋಧಕ್ಕೆ ಭಂಗವು ಬಾರದಂತೆ ನೀನು ತಡೆದರೆ, ಅದರ ಉಪಕರಣಗಳು ಸಡಿಲವಾಗದಂತೆ

ತ್ವಮತ್ರ ಸನ್ಮಾನನಸಾರಥೀ ರಥೀ ಸ್ವ ಏವ ದೇಹೋಗುಣಸೂರಥೋ ರಥಃ।
ಅರೂಕ್ಷತಾಕ್ಷೋ ದಮದಾನ ಚಕ್ರವಾನ್ಸಮನ್ವಿತಃ ಪುಣ್ಯಮನೀಷಯೇಷಯಾ ॥೯೭॥
ಯತೇಂದ್ರಿಯಾಶ್ವಃ ಸ್ಮೃತಿರಶ್ಮಿಸಂಪದಾ ಮತಿಪ್ರತೋದಃ ಶ್ರುತಿವಿಸ್ತರಾಯುಧಃ।
ಹ್ರ್ಯುಪಸ್ಕರಃ ಸಂನತಿಚಾರುಕೂಬರಃ ಕ್ಷಮಾಯುಗೋ ದಾಕ್ಷ್ಯಗತಿರ್ಧೃತಿಸ್ಥಿರಃ ॥೯೮॥
ಅಸದ್ವಚಃ ಸಂಯಮನಾದಕೂಜನೋ ಮನೋಜ್ಞವಾಙ್ಮಂದ್ರ ಗಭೀರನಿಸ್ಸ್ವನಃ।
ಅಮುಕ್ತಸಂಧಿರ್ನಿಯಮಾವಿಖಂಡನಾದಸತ್ಕ್ರಿಯಾ ಜಿಹ್ಮವಿವರ್ಜನಾರ್ಜವಃ ॥೯೯॥

ಮಾಡುವೆ; ಮತ್ತು ನೀನು ದುಷ್ಕಾರ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಮನಸ್ಸಿಲ್ಲದವನಾದರೆ, ಅದನ್ನು ಹಳ್ಳಕೊಳ್ಳದಲ್ಲಿ ಬೀಳದಂತೆ ಸರಿಯಾದ ಮಧ್ಯಮಾರ್ಗದಲ್ಲಿಯೇ ವೇಗವಾಗಿ ಚಲಿಸುವಂತೆ ಮಾಡುವೆ (೧೦೦) ಆದಕಾರಣ ಅಮೋಹ (ಜ್ಞಾನ) ಪ್ರಭೆಯಿಂದಲೂ, ಕೀರ್ತಿಯೆಂಬ ಪತಾಕೆಯಿಂದಲೂ, ಶಮೆಯೆಂಬ ಚಾವುಟದಿಂದಲೂ, ದಯೆಯೆಂಬ ಸಹಚಾರಿಗಳಿಂದಲೂ, ಒಡಗೂಡಿ ಶೋಭಿಸುವ, ಈ ದಿವ್ಯ (ಧರ್ಮ) ರಥದ ಸಾಹಾಯ್ಯದಿಂದ ಗಮಿಸುವನಾದರೆ, ಸ್ವಹಿತವನ್ನೂ ಪರಹಿತವನ್ನೂ ಉಂಟುಮಾಡುವನಾಗಿ ಕೊನೆಗೆ ಆ ಪರಮಾತ್ಮನನ್ನು ಸೇರುವೆಯೇ ಹೊರತು, ನಾಶವನ್ನು ಎಂದಿಗೂ ಹೊಂದುವುದಿಲ್ಲ.''

ಎಂದು ಬೋಧಿಸಲು, ಶಕ್ರನು ಭಕ್ತಿವಶದಿಂದ ದಂಡಪ್ರಣಾಮವನ್ನು ಮಾಡಿ:—“ ದೇವ ! ನಿನ್ನ ಆಜ್ಞೆಯಂತೆಯೇ ಆಚರಿಸುವೆನು.'' ಎಂದು ಹೇಳಿದನು.

ಬಳಿಕ ಬೋಧಿಸತ್ವನು ನರಕದಿಂದ ವಿಮುಕ್ತರಾದ ಆ ರಾಜರನ್ನು ಕುರಿತು ಪರಮಕಾರುಣ್ಯದಿಂದ:—“ ಎಲೈ ಭೂಮೀಶ್ವರರಿರಾ! ನೀವುಗಳಿಲ್ಲಿ ಬಹಳ ನೊಂದಿರುವಿರಿ; ಅದನ್ನು ನಿಮ್ಮ ದುಷ್ಕರ್ಮದ ಫಲಿತಾಂಶವೆಂದು ತಿಳಿಯಬೇಕು; ನೀವುಗಳು ರಾಜಧರ್ಮದ ಮರ್ಮವನ್ನು ಅರಿಯದೆ ಸ್ವೇಚ್ಛೆಯಿಂದಪ್ರವರ್ತಿಸಿ ಈ ದುಃಖಕ್ಕೆ ಒಳಗಾದಿರಿ, ಇನ್ನು ಮುಂದೆ ಅದರಂತೆ ಮಾಡದೆ ಧರ್ಮವನ್ನು ಆಶ್ರಯಿಸಿ, ನಿಮ್ಮನ್ನೂ ನಿಮ್ಮ ಪ್ರಜೆಗಳನ್ನೂ ರಕ್ಷಿಸಿಕೊಳ್ಳಿರಿ; ಏಕೆಂದರೆ, ನನ್ನ ಅನುಗ್ರಹದಿಂದ ನೀವುಗಳು ಪುನಃ ಭೂಲೋಕವನ್ನು ಸೇರಿ ನಿಂನಿಮ್ಮ

ಅನೇನ ಯಾನೇನ ಯಶಃಪತಾಕಿನಾ ದಯಾನುಯಾತ್ರೇಣ ಶಮೋಚ್ಚ ಕೇತುನಾ

ಚರನ್ಪರಾತ್ಮಾರ್ಥಮಮೋಹಭಾಸ್ವತಾ ನ ಜಾತು ಶಕ್ರ ಪ್ರಲಯಂ ಗಮಿಷ್ಯಸಿ॥೧೦೦॥

ರಾಷ್ಟ್ರಗಳಿಗೆ ಪುನಃ ರಾಜರಾಗುವಿರಿ; ಆಗ್ಗೆ ನೀವು ಆಚರಿಸಬೇಕಾದ ರಾಜಧರ್ಮಗಳನ್ನು ಸೂಕ್ಷ್ಮವಾಗಿ ಇಲ್ಲಿ ವಿವರಿಸುವೆನು. ಅದಕಾರಣ

[೧೦೧. ತಾ: "ಎಲೈ ರಾಜರುಗಳಿರಾ ! ಪ್ರಜೆಗಳಿಗೆ ಹಿತವನ್ನು ಉಂಟುಮಾಡುವುದೇ ರಾಜನಾದವನಿಗೆ ಪ್ರಥಮ ಕರ್ತವ್ಯವು; ಆ ಆಚರಣೆಯೇ ಇಹ ಪರ ಗಳೆರಡರ ಸುಖಕ್ಕೆ ಮಾರ್ಗವು; ಈ ರೀತಿ (ಕಾರ್ಯವು ನೆರವೇರಬೇಕಾದರೆ) ಮೊದಲು ರಾಜನಾದವನು ಧರ್ಮಪ್ರಿಯನಾಗಿರಬೇಕು. ಏಕೆಂದರೆ, ಪ್ರಜೆಗಳು ರಾಜನ ಆಚರಣೆಗಳನ್ನು ತಪ್ಪದೆ ಆಚರಿಸುವರು. (೧೦೨) ಮತ್ತು ವೃಕ್ಷದಿಂದ ಎಳೆಯ ಕಾಯಿಗಳನ್ನು ಕೀಳುವವನು, ಅದರ ಬೀಜವನ್ನು ನಾಶಮಾಡುವುದಲ್ಲದೆ, ಅದರ ರಸವನ್ನೂ ಎಂತು ಪಡೆಯುವುದಿಲ್ಲವೋ ಅದರಂತೆ, ರಾಜನಾದವನು ಪ್ರಜೆಗಳಿಂದ ಅಧರ್ಮವಾಗಿ [-ದಾರಿದ್ರ್ಯದಿಂದ ಪೀಡಿಸಲ್ಪಟ್ಟಾಗ] ಕಂದಾಯವನ್ನು ಪಡೆದುದೇ ಆದರೆ, ಅವನು ತನ್ನ ದೇಶವನ್ನು ನಾಶಮಾಡುವನೇ ಹೊರತು, ತಾನು ಅದರಿಂದ ಸುಖವನ್ನು ಎಂದಿಗೂ ಪಡೆಯನು. (೧೦೩) ಆದರೆ, ಸಂಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಬೆಳೆಸಿದ ವೃಕ್ಷವು ಪರಿಪಕ್ವ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಬೆಳೆಸಿದವನಿಗೆ ಫಲಗಳನ್ನು ಹೇಗೆ ಕೊಡುವುದೋ ಅದರಂತೆ, ರಾಜನಿಂದ ಸಮೀಚೀನವಾಗಿ ಪರಿಪಾಲಿಸಲ್ಪಟ್ಟ ದೇಶವು ಅವನಿಗೆ ಧರ್ಮ ಅರ್ಥ ಕಾಮಗಳೆಂಬ ತ್ರಿವರ್ಗ

ಪ್ರಜಾಹಿತಂ ಕೃತ್ಯತಮಂ ಮಹೀಪತೇಸ್ತದಸ್ಯ ಪನ್ಥಾ ಹ್ಯುಭಯತ್ರ ಭೂಮಿಪಾಃ
ಭವೇಚ್ಚ ತದ್ರಾಜನಿ ಧರ್ಮವತ್ಸಲೇ ನೃಪಸ್ಯ ವೃತ್ತಂ ಹಿ ಜನೋನುವರ್ತತೇ ||೧೦೧||
ದ್ರುಮಾದ್ಯಥಾಮಂ ಪ್ರಚಿನೋತಿ ಯಃ ಫಲಂ ಸ ಹನ್ತಿ ಬೀಜಂ ನ ರಸಂ ಚ ವಿನ್ದತಿ
ಅಧರ್ಮಮೇವಂ ಬಲಿಮುದ್ಧರನ್ನೃಪಃ ಕ್ಷಿಣೋತಿ ದೇಶಂ ನ ಚ ತೇನ ನನ್ದತಿ||೧೦೨||
ಯಥಾ ತು ಸಂಪೂರ್ಣಗುಣೋ ಮಹೀರುಹಃ ಫಲೋದಯಂ ಪಾಕವಶಾತ್ಪ್ರಯಚ್ಛತಿ
ತಥೈವ ದೇಶಃ ಕ್ಷಿತಿಪಾಭಿರಕ್ಷಿತೋಯುನಕ್ತಿ ಧರ್ಮಾರ್ಥಸುಖೈರ್ನರಾಧಿಪಮ್||೧೦೩
ಕೃಷಿಪ್ರಧಾನಾನ್ಪಶು ಪಾಲನೋದ್ಯತಾನ್ಮಹೀರುಹಾನ್ಪುಷ್ಪ ಫಲಾನ್ವಿತಾನಿವ

ಸುಖವನ್ನು ಉಂಟುಮಾಡುವುದು. (೧೦೪) ಅದಲ್ಲದೆ, ಫಲಪುಷ್ಪಗಳಿಂದ ಒಡಗೂಡಿದ ವೃಕ್ಷಗಳಂತೆ ಪ್ರಯೋಜಕರಾದ, ಕೃಷಿಯೇ ಮುಖ್ಯವಾದ ವೃತ್ತಿಯುಳ್ಳ ರೈತರನ್ನೂ, ಕೂಲಿಕಾರರನ್ನೂ, ಪಶುಪಾಲಕರನ್ನೂ, ಹಡದವನ್ನೂ, ಕೊಡತಕ್ಕವರನ್ನೂ ಸಹ ರಾಜನಾದವನು ಪರಿಪಾಲಿಸದೇ ಹೋದರೆ, ಅವನು ಧಾನ್ಯಸಂಪತ್ತಿಯಿಂದ ರಹಿತನಾಗುವನು. (೧೦೫) ಇದರಂತೆಯೇ ರಾಜನಾದವನು ತನ್ನನ್ನು ಸುಂಕ ಮುಂತಾದುವುಗಳಿಂದ ತೃಪ್ತಿಪಡಿಸುತ್ತಿರುವ ವಿವಿಧವಾದ ಪಣ್ಯ (ಸಂಭಾರಸಾಮುಗ್ರಿಗಳನ್ನು ಕೊಟ್ಟು ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳುವ ಸಂಸ್ಥೆಯ) ವ್ಯಾಪಾರಿಗಳನ್ನೂ, ಅಂಗಡಿಕಾರರನ್ನೂ, ಪುರಜನರನ್ನೂ ಪರಿಪಾಲಿಸದೇ ಇದ್ದಲ್ಲಿ ತನ್ನ ಕೋಶ (ಖಜಾನೆಯ) ಸಂಪತ್ತಿನ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಕಷ್ಟವು ಪ್ರಾಪ್ತಿಯಾಗುವುದು. (೧೦೬) ಹೀಗೆಯೇ ರಾಜನಾದವನು, ಯುದ್ಧರಂಗದಲ್ಲಿ ಲೋಪವನ್ನು ತೋರ್ಪಡಿಸದೆ ಪರಾಕ್ರಮವನ್ನು ತೋರ್ಪಡಿಸಿದ, ಅಸ್ತ್ರಶಸ್ತ್ರ ವಿಶಾರದರಿಂದ ಕೂಡಿದ, ತನ್ನ ಚತುರಂಗ ಬಲವನ್ನು ಸನ್ಮಾನಿಸದೆ, ಅಧಿಕಾರಮತ್ತತೆಯಿಂದ ಉಪೇಕ್ಷಿಸಿದುದೇ ಆದರೆ ಅವನು ಯುದ್ಧಕಾಲದಲ್ಲಿ ಜಯಲಕ್ಷ್ಮಿಯಿಂದ ತಿರಸ್ಕರಿಸಲ್ಪಡುವನು. (೧೦೭) ಇಷ್ಟೇ ಅಲ್ಲದೆ ರಾಜನಾದವನು, ಸದಾಚಾರ ವೇದಾಧ್ಯಯನ ಯೋಗ ಇವುಗಳನ್ನು ಅರಿತ ಸಾಧುಗಳನ್ನೂ, ಗುಣಮಾಹಾತ್ಮ್ಯಗಳಿಂದ ಶೋಭಿಸುವ ಇತರ ಸಾಧುಪುರುಷರನ್ನೂ ಸತ್ಕರಿಸುವ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಗರ್ವದಿಂದ ಔದಾಸೀನ್ಯವನ್ನು ವಹಿಸಿದರೆ, ಸಮಸ್ತ ಸುಖಗಳಿಂದಲೂ ಬಾಹಿರನಾಗುವನು.'']

ಆದಕಾರಣ, ಎಲೈ ರಾಜರುಗಳಿರಾ ! ನಿರಂತರವೂ ನಿಮ್ಮ ನಡತೆಗಳಿಗೆಲ್ಲ ಧರ್ಮವನ್ನೇ ಆಧಾರವನ್ನಾಗಿ ಇಟ್ಟುಕೊಂಡು, ಪ್ರಜೆ

ಅಪಾಲಯನ್ನಾಜ್ಞನಸದಾನ್ಬಲಿಪ್ರದಾನ್ನೃಪೋ ಹಿ ಸರ್ವೌಷಧಿಭಿರ್ವಿರುಧ್ಯತೇ ||೧೦೪||
ವಿಚಿತ್ರಪಣ್ಯಕ್ರಯವಿಕ್ರಯಾಶ್ರಯಂ ವಣಿಗ್ಜನಂ ಪೌರಜನಂ ತಥಾ ನೃಪಃ |
ನ ಪಾತಿ ಯಃ ಶುಲ್ಕಪಥೋಪಕಾರಿಣಂ ವಿರೋಧಮಾಯಾತಿ ಸ ಕೋಶಸಂಪದಾ||೧೦೫
ಅದೃಷ್ಟದೋಷಂ ಯುಧಿ ದೃಷ್ಟವಿಕ್ರಮಂ ತಥಾ ಬಲಂ ಯಃ ಪ್ರಥಿತಾಸ್ತ್ರಕೌಶಲಮ್|
ವಿಮಾನಯೇದ್ಭೂಪತಿರಭ್ಯುಪೇಕ್ಷಯಾ ಧ್ರುವಂ ವಿರುದ್ಧಃ ಸ ರಣೇ ಜಯಶ್ರಿಯಾ||೧೦೬
ತಥೈವ ಶೀಲಶ್ರುತಯೋಗಸಾಧುಷು ಪ್ರಕಾಶಮಾಹಾತ್ಮ್ಯಗುಣೇಷು ಸಾಧುಷು |
ಚರನ್ನವಜ್ಞಾಮಲಿನೇನ ವರ್ತ್ಮನಾ ನರಾಧಿಪಃ ಸರ್ವಸುಖೈರ್ವಿರುಧ್ಯತೇ ||೧೦೭||

ಗಳಿಗೆ ಹಿತವನ್ನು ಉಂಟುಮಾಡುವುದರಲ್ಲಿಯೇ ಮನವುಳ್ಳವರಾಗಿ, ದಂಡನೀತಿಯನ್ನು ಉಪಯೋಗಿಸುವ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಪಕ್ಷಪಾತವ್ಯಸನವನ್ನೂ ದ್ವೇಷವನ್ನೂ ತಾಳದೆ, ಪ್ರಜೆಗಳನ್ನೂ ನಿಮ್ಮನ್ನೂ ಮತ್ತು ಲೋಕಗಳನ್ನೂ ಕೂಡ ಪರಿಪಾಲಿಸುವರಾಗಿರಿ.''

ಎಂಬದಾಗಿ ಬೋಧಿಸಿದ ದಿವ್ಯ ರಾಜಧರ್ಮವನ್ನು ಕೇಳಿದ ಬಳಿಕ ಆ ರಾಜರುಗಳೆಲ್ಲರೂ ಸಂತುಷ್ಟರಾಗಿ ಮಹಾತ್ಮನಾದ ಈ ಬೋಧಿಸತ್ವನನ್ನು ಕುರಿತು ಭಕ್ತಿವಶದಿಂದ:---ಮಹಾತ್ಮನೇ! ನಿನ್ನ ಧರ್ಮೋಪದೇಶದಿಂದ ನಮ್ಮ ಅಜ್ಞಾನಾಂಧಕಾರವೆಲ್ಲವೂ ತೊಲಗಿ ಶುದ್ಧರಾದೆವು; ನಾವು ಭೂಲೋಕದಲ್ಲಿ ಪುನಃ ರಾಜರಾಗಿ ಯಾವಾಗ ಜನಿಸುವೆವು?'' ಎಂದು ಪ್ರಶ್ನೆಮಾಡಲು, ಬೋಧಿಸತ್ವನು:---"ಎಲೈ ರಾಜರಿರಾ! ನೀವು ಕೆಲಕಾಲ ನನ್ನೊಡನೆ ಸ್ವರ್ಗಸುಖವನ್ನು ಅನುಭವಿಸಿರಿ! ಬಳಿಕ ನಾನು ಮುಂದಣ ಜನ್ಮದಲ್ಲಿ ಕಪಿಲವಸ್ತುರಾಜ್ಯಾಧಿಪನಾದ ಶುದ್ಧೋದನ ಮಹಾರಾಜನ ಧರ್ಮಪತ್ನಿಯಾದ ಮಹಾಮಾಯಾದೇವಿಯ ಗರ್ಭದಲ್ಲಿ ನನ್ನ ಅನ್ತ್ಯಜನ್ಮವನ್ನು ಪರಿಗ್ರಹಿಸುವೆನು; ಈ ಉನ್ಮಾದಯನ್ತಿಯು ಕಾಳಿರಾಜನ ಸೀಮಂತಪುತ್ರಿಯಾದ ಯಶೋದರೆಯಾಗಿ ಜನಿಸಿ ಈಗಿನಂತೆಯೇ ತಾನೇ ನನ್ನನ್ನು ಪತಿಯನ್ನಾಗಿ ವರಿಸುವಳು; ನನ್ನ ಸೈನ್ಯಾಧಿಪತಿಯಾದ ಈ ಅಭಿಪಾರಗನು ಅದೇ ಶುದ್ಧೋದನಮಹಾರಾಜನ ದ್ವಿತೀಯಪತ್ನಿಯಾದ ಮಹಾಪ್ರಜಾವತೀದೇವಿಯ ಗರ್ಭದಲ್ಲಿ ಜನಿಸಿ, ಆನಂದನೆಂಬ ನಾಮದಿಂದ ವಿಖ್ಯಾತನಾಗಿ, ನನ್ನ ನಿರ್ವಾಣಪರ್ಯಂತ ನನ್ನೊಡನೆಯೇ ಇದ್ದು, ಅನಂತರ ನನ್ನನುಗಾಮಿಯಾಗಿ ನಿರ್ವಾಣವನ್ನು ಹೊಂದುವನು; ಈ ಕಿರೀಟವತ್ಸನೂ ಅವನ ಭಾರ್ಯೆಯೂ ಯಶೋದರೆಯ ಮಾತಾಪಿತೃಗಳಾಗುವರು. ಈ ಕುರುಬನು ಲೋಕಾಶ್ಚರ್ಯಕರವಾದ ಸತ್ಪ್ರಜಾಸಂಪತ್ತಿಯನ್ನು ವ್ಯಕ್ತಪಡಿಸಿದಕಾರಣ, ಈ ಗುಣಪ್ರಭಾವದಿಂದ ಆಗ್ಗೆ ಉತ್ತಮವರ್ಣಜನಾಗಿ, ದ್ವಿಜತ್ವವನ್ನು ಪಡೆದು, ಬಿಂಬಸಾರನೆಂಬ ಅಭಿಧಾನದಿಂದ ಶೋಭಿಸುತ್ತ, ಚಕ್ರೇಶ್ವರನೆಂಬ ಬಿರುದನ್ನು ಹೊಂದಿ, ಮಗಧರಾಜ್ಯವನ್ನು ಪರಿಪಾಲಿಸುವನು. ನನ್ನ ಈ ಪುರೋಹಿತಸ್ತ್ರೀಲಕ್ಷಣಜ್ಞರು, ಆಗ್ಗೆ ಮಹಾವಸಿಷ್ಠ ಮತ್ತು ಮಹಾಕಾಶ್ಯಪರೆಂಬ, ಮುನಿಶ್ರೇಷ್ಠರಾಗಿ ಜನಿಸಿ, ಬ್ರಹ್ಮವೇತ್ತರೆಂಬ ಪ್ರತೀತಿಯನ್ನು ಪಡೆದು, ಆಗ್ಗೆ ಲೋಕ

ದೇವಲೋಕದಲ್ಲಿ ದೇವಸೇನೋನ್ಮಾದಯನ್ತಿಯರಿಗೆ ವಿವಾಹವೂ ಪಟ್ಟಾಭಿಷೇಕವೂ ನಡೆಯುವಿಕೆ.

ನೀತಿ:—ಧರ್ಮಾನುಗಾಮಿಗೆ ಸರ್ವೇಶ್ವರತ್ವವೇ ಫಲ.



The installation and marriage of King Devasena with Unmadayanti in heaven.

MORAL :—**Rigsteousness leads on the man to Supreme Lordship.**

ಹಿತಾರ್ಥವಾಗಿ ನಾನು ಮಾಡುವ ಕಾರ್ಯಕ್ಕೆ ಸಹಾಯಕರಾಗಿ ಧರ್ಮಾಗ್ರೇಸರರೆನಿಸಿಕೊಳ್ಳುವರು ; ಅದಲ್ಲದೆ ನೀವುಗಳೆಲ್ಲರೂ ಆಗ್ಗೆ ಭರತಖಂಡದ ಗಾಂಧಾರ ಅವಂತಿ ಕೋಸಲ ಕಳಿಂಗ ಮುಂತಾದ ದೇಶದ ಅರಸರಾಗಿ ಜನ್ಮಿಸಿ ಈಗಿನಂತೆಯೇ ನನ್ನ ಧರ್ಮೋಪದೇಶವನ್ನು ಭಕ್ತಿಯಿಂದ ಲಾಲಿಸಿ, ಅದರ ಪ್ರಭಾವದಿಂದ ನಿಂನಿಮ್ಮ ರಾಜ್ಯವನ್ನು ಸಮೀಚೀನವಾಗಿ ಪರಿಪಾಲಿಸಿ ಐಹಿಕಸುಖವನ್ನು ಹೊಂದುವುದಲ್ಲದೆ, ಜ್ಞಾನಪರಿಪಾಕದಿಂದ ನಿರ್ವಾಣಪದವಿಯ ನಿತ್ಯಸುಖವನ್ನೂ ಪಡೆಯುವಿರಿ. '' ಎಂದು ತನ್ನ ಮುಂದಣ ಬೌದ್ಧಾವತಾರದ ವಿಶೇಷಗಳನ್ನು ಸೂಚಿಸಿದನು.

ಬಳಿಕ ಬ್ರಹ್ಮನು, ಬೋಧಿಸತ್ವನನ್ನು ಕುರಿತು ಭಕ್ತಿಗೌರವಗಳಿಂದ ‟ಭಗವನ್ ! ನೀನಿಲ್ಲಿ ಕೆಲಕಾಲ ಮಹಾಲಕ್ಷ್ಮೀಸ್ವರೂಪಿಣಿಯಾದ ಉನ್ಮಾದಯನ್ತಿಯೊಡನೆ ಸ್ವರ್ಗಸುಖವನ್ನು ಅನುಭವಿಸಿದ ನಂತರ, ನನ್ನ ಸತ್ಯಲೋಕಕ್ಕೂ ದಯೆಯಿಂದ ಬಿಜಮಾಡಿ, ಅಲ್ಲಿಯೂ ನಿನ್ನ ಸದ್ಧರ್ಮವನ್ನು ಬೋಧಿಸಿ ಅಲ್ಲಿನ ನಿವಾಸಿಗಳನ್ನು ಸಂತುಷ್ಟರನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಬೇಕೆಂದು ಬೇಡುವೆನು. '' ಎಂದು ಪ್ರಾರ್ಥಿಸಿದನು.

ಬಳಿಕ ಬೋಧಿಸತ್ವನು:— ‟ಎಲೈ ಬ್ರಹ್ಮದೇವನೇ! ನಿನ್ನ ಇಷ್ಟದಂತೆಯೇ ಆಗಲಿ. '' ಎಂದು ಅನುಗ್ರಹಿಸಿದನು.

ಬಳಿಕ ಬ್ರಹ್ಮದೇವನು ಇನ್ದ್ರಾದಿ ದಿಕ್ಪಾಲಕರನ್ನೂ ಬೃಹಸ್ಪತಿಯನ್ನೂ ಕುರಿತು:— ‟ಇನ್ನು ತಡವೇಕೆ ? ಈಗಲೇ ಈ ಮಹಾತ್ಮನಿಗೆ ವಿವಾಹವನ್ನೂ ಧರ್ಮರಾಜ್ಯಾಭಿಷೇಕವನ್ನೂ ನೆರವೇರಿಸೋಣ. '' ಎಂದು ಹೇಳಿದನು.

ಒಡನೆಯೇ ಶಚೀದೇವಿಯು ಮಹಾಲಕ್ಷ್ಮೀಸ್ವರೂಪಿಣಿಯಾದ ಉನ್ಮಾದಯನ್ತಿಯನ್ನು ಬೋಧಿಸತ್ವನ ಸಮೀಪಕ್ಕೆ ಕರೆದೊಯ್ಯಲು, ಬೋಧಿಸತ್ವನು ಉನ್ಮಾದಯಂತಿಯನ್ನು ಕುರಿತು ಪ್ರೀತಿ ವಿನಯಗಳಿಂದ— ‟ಮಂಗಳಾಂಗಿ! ಬಾ! ನನ್ನ ಅರ್ಧಾಸನವನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸು.'' ಎಂದು ಆಕೆಯ ಕರಪಲ್ಲವವನ್ನು ಹಿಡಿದು ಮೇಲಕ್ಕೆ ಸೆಳೆದುಕೊಂಡು ವಾಮಪಾರ್ಶ್ವದಲ್ಲಿ ಕುಳ್ಳಿರಿಸಿಕೊಂಡನು. ಅಷ್ಟರಲ್ಲಿಯೇ ಶಚೀದೇವಿಯೂ ಮತ್ತು ದೇವೇಂದ್ರನೂ ಸಹ ಪುಷ್ಪಮಾಲಿಕೆಗಳನ್ನು ತಂದು ಅವರುಗಳ ಕೈಗೆ ಕೊಡಲು,ಉನ್ಮಾದಯಂತಿಯು ಬೋಧಿಸತ್ವನ ಕಂಠಕ್ಕೂ,

ಬೋಧಿಸತ್ವನು (ದೇವಸೇನನು) ಉನ್ಮಾದಯಂತಿಯ ಕಂಠಕ್ಕೂ ಪುಷ್ಪಮಾಲಿಕೆಗಳನ್ನು ಹಾಕಿದರು. ಒಡನೆಯೇ ಅಲ್ಲಿದ್ದವರೆಲ್ಲರೂ ಈ ರೀತಿ ಮಂಗಲವನ್ನು ಹಾಡಿದರು.

[೧೦೮. ತಾ:—"ದೇವ ದೈತ್ಯ ಮಾನವರೆಲ್ಲರಿಗಿಂತಲೂ ಶ್ರೇಷ್ಠನಾಗಿಯೂ, ಸುಗತ (ಧರ್ಮಮಾರ್ಗದಲ್ಲಿ ಸಂಚರಿಸಿದವ) ನಾಗಿಯೂ, (ಸಮಸ್ತಕಲ್ಯಾಣ) ಗುಣಗಳಿಂದ ಒಡಗೂಡಿದವನಾಗಿಯೂ, ಮಂಗಳಸ್ವರೂಪನಾಗಿಯೂ, (ಜನನ ಮರಣ ಪ್ರವಾಹ ರೂಪವಾದ) ಸಂಸಾರವೆಂಬ ವಿಷದ್ವೃಕ್ಷದ ಬೇರನ್ನು ಕಿತ್ತುಹಾಕಿದವನಾಗಿಯೂ, ಭಗವಂತ (ಷಡ್ಗುಣೈಶ್ವರ್ಯವುಳ್ಳವ) ನಾಗಿಯೂ, ಇರುವ ಆ ಜಗದೀಶ್ವರನಿಗೆ ನಮಸ್ಕಾರವು.

ಐದನೆಯ ಅಂಗವು ಮುಗಿದುದು.

ಶ್ಲೋ|| ಭೂಪಾ ಧರ್ಮಪರಾಯಣಾಃ ಪ್ರಕೃತಯೋ ಭೂಪಾಲಭಕ್ತ್ಯುಜ್ಜ್ವಲಾಃ |
ಪಿತ್ರಾದೇಶಕೃತಃ ಸುತಾಃ ಕೃತಧಿಯೋ ಭರ್ತುರ್ವ್ರತಾ ಯೋಷಿತಃ ||
ಚಾತುರ್ವರ್ಣ್ಯಗತಾಃ ಸ್ವಧರ್ಮನಿರತಾ ಯೇ ಸಂತಿ ಲೋಕೇ ಜನಾ |
ಸ್ತೇಷ್ವದ್ಯಾರ್ಪಿತಮೇತದಾದರವಶಾತ್ಸದ್ಧರ್ಮಸಾಮ್ರಾಜ್ಯಕಮ್ ||೫||

ಅಶ್ವತ್ಥನಾರಾಯಣಶರ್ಮಸೂರಿಃ |
ಕವೀಂದ್ರಲಕ್ಷ್ಮೀನರಸಿಂಹದಾತಃ ||
ಸದ್ಧರ್ಮಸಾಮ್ರಾಜ್ಯಮಿದಂ ಚಕಾರ |
ಸದ್ಧರ್ಮಸಂಸ್ಥಾಪನಧೀರಚಿತ್ತಃ ||

— ಧರ್ಮಸಾಮ್ರಾಜ್ಯಂ ಸಂಪೂರ್ಣಂ —

———o———

ಶ್ಲೋ|| ಸರ್ವೋನ್ನತಾಯ ಸುಗತಾಯ ಗುಣಾನ್ವಿತಾಯ |
ಭದ್ರಾಯ ಭೂರಿತರವೀರ್ಯಬಲಕ್ಷಮಾಯ ||
ಉನ್ಮೂಲಿತಾಕುಶಲಮೂಲಭವದ್ರುಮಾಯ |
ತಸ್ಮೈ ನಮೋ ಭಗವತೇ ಜಗದೀಶ್ವರಾಯ ||೧೦೮||